

II
8,32474
9.

32474, II, E. g.

X

80

32474, II, E, 91

Reb D 1782

LOVČEVI ZAPISKI.

SPISAL

J. S. TURGENJEV.

PRELOŽIL

FR. JOS. REMEC.

PRVI DEL.

ZALOŽILA IN NA SVETLO DALA
MATICA SLOVENSKA.

V LJUBLJANI.

TISKA „NARODNA TISKARNA“.

1883.

Lovčevi zapiski.

Spisal

J. S. Turgenjev,

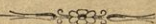
preložil

Fr. Jos. Remec.

Prvi del.

Založila in na svetlo dala

MATICA SLOVENSKA.

V LJUBLJANI, 1882.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

Predgovor.

Ko je slavní ruski pisatelj J. S. Turgenjev pisal svoje „Lovčeve zapiske“, bile so na Ruskem čisto druge razmere, čisto drugo življenje nego li dan danes. Tedaj cvetelo je še robstvo. Državne kmete, obdelujoče posestvo državino, katerih je bilo 25 milijonov, zatíralo je popačeno in samovlastno uradništvo, graščinske njih lastniki. Graščaki — pomeščiki — bili so posestniki celih vasíj in s temi tudi postavni lastniki njih stanovnikov. Posestva prodajala, kupovala in podedovala so se sè stanovniki vred. Njih cene ni določevala sama rodovitost in obseg zemlje, ampak tudi še posebno število delavnih močíj, kmeta, moških stanovnikov. Prodajali so tudi kmete brez posestva, toda le bolj redkokrat, kajti to „blagó“ uméli so ceniti graščaki samí; jeden dober delavec bil jim je vreden 1000 rubljev. Družín vender niso smeli trgati. Graščinskih kmetov bilo je pred oslobojenjem nekaj nad 22 milijonov in sicer največ v nekdanjih poljsko-ruskih provincijah in gubernijah okolu Moskve.

Po svojem opraviu delíli so nevoljnike v kmete — „mužike“, ki so se bavili s poljedelstvom, in v „dvorove ljudi“, ki so opravljali različne službe ter rokodelstva pri graščini. Kmetje hodili so navadno graščakom na tlako (obično po 3 dní na teden, in ob žetvi tudi po vse tedne), nekateri pa so plačevali v novcih od zemlje za obdelovanje jim prepuščene, tako nazivani „obrok“, kar se je posebno v poslednje čase jelo uvajati, in bili tako tlake oproščeni. Dvorovim, katere so jemali iz kmetov, nalagali so, kakor uže omenjeno, razne službe, dajali jih učít rokodelstva in

potem večkrat odpuščali v mesta služiti ali na svojo roko delati, za kar so pa morali plačevati obrok in to navadno tem večega, čim več si je kdo prislužil, čim boljši rok delec je bil. Ker so bili nevoljniki neomejena lastnina graščakov, bili so tudi skoraj čisto izročeni njih samovolji, in ti so jim nalagali po svojih potrebah tudi delo in obrok. Kmetom imovitih in pametnih graščakov bilo je največ bolj mnogokrat tudi dobro, toda ubožnih navadno slabo, kaj, zahtevalo se je od njih toliko, da napósled sami záse niso mogli pridelati in prislužiti dovolj za živílo.

Ker je bilo bivanje graščakom tako lepo zagotovljeno, živeli so veselo, razkošno, brez skrbí. Razvajenje v njih bilo je splošno. Pohajali so radi večja mesta Moskvo, Petrograd, kamor so jemali s soboj ogromno spremstvo, prisluge. Tudi za granico so radi zahajali, kar se jim je vender zeló oviralo. Povsodi pa kazali so se in bahali svojim bogastvom, kar so res imovíti lahko delali, a je maloposestnike uničevalo. — Gospodarstvo svojega iménja izročali so navadno upraviteljem, kateri so poleg njih blagostanja skrbeli tudi za svoje. — Važna osoba bila je starosta. On je moral skrbeti, da so se povelja gospodova ali upraviteljeva točno izpolnjevala; gledati mu je bilo, da je ustrezal zahtevanju graščakovemu. Da je on dodajal poveljem tudi nekaj svoje strogosti, da je zahteval nekoliko več od kmetov, kakor se je njemu naročalo in si tako svoj stan izboljševal, umevno je samó ob sebi. Posebno trpeli so kmetje od starost tam, kjer gospóda ni bilo domá, ali kjer je bival na kacem drugem posestvu.

Zaradi razvajenosti in zapravljivosti zadolževali so se manjši posestniki in iménje se jim je mnogokrat eksekutívnim potem prodajalo. V tacih slučajih izsesali so svoje kmete popolnoma in jih spravili v ubožstvo, a dvorove, ktere so imeli radi, spuščali so še pred svojim uničenjem v slobodo. Ti so pozneje izpremenili se po največ v postopače brez dela, živeče se ob drugih ljudíj dobroti. Sami iskali so si državnih služeb, do katerih so imeli dvorjani privilegij. Kaki uradniki so bili, misli si vsak sam lahko, in

ni se čuditi, da so bile pritožbe proti korupciji in podkup-
tosti uradništva splošne.

Da si pa čitatelj o ruskem robstvu ne bode mislil ta-
cega tiranstva, o kakeršnem se sploh po Evropi rado govori,
(sovražnikov imajo Rusi dovolj!) naj mu navajam, kaj piše
o njem strogi opazovalec in iskreni presojevalec ruskih raz-
mer, ki je sam bival mnogo let v Rusiji, naš veleučeni
profesor Dr. Fr. J. Celestin v svoji knjigi „Russland
seit Aufhebung der Leibeigenschaft“. „Odnosaji v
posestnikih, graščákih in nevoljnikih“ — piše on — „bili so
res več patrijarhalični in kot take mislili sta si jih tudi obe
stranki. Preprosti, še nekako v otročjih letih živeči kmet
mislil je, da je dober gospod dar božji, slab — kazen
pregrešnemu kmetu. Gospod, nasprotno, menil je, da zasvoje
„očetovske“ dolžnosti lahko uporablja vse svoje pravice.
Nikoli ni bil prepad med tema dvema stano-
voma takó velik, kakor se je odprl v večini ev-
ropskih držav v srednjem veku in je v nekaterih
še danes bolj ali menj odprt.“ —

V pohvalo ruskemu dvorjanstvu mora se pripoznavati,
da je ono samó mnogo pripomoglo k oslobojenju kmetov.
Pametnejši, treznomisleči graščáki jeli so končno razvidati,
da treba samovolju nekaterih gospodarjev, zatiranju kmeta,
postaviti mejnik. Oglašati so se jeli proti robstvu prvi pi-
satelji, sami dvorjani in graščáki, v katerih zavzima naš
J. S. Turgenjev važno mesto. V njegovih „Zapiskih“ so
mu graščáki in njih odnosaji do kmetov glavni predmet.
Lovec pohaja po gozdih, logih, travnicih, goščah, danes
v tem, jutri v onem kraju in prihaja tako v dotiko z
mnogovrstnimi ljudmi vseh stanov. Tú vzame si za lovca
originala — čudaka, dvorovega človeka, sosednjega graščáka,
tam za voznika tujega kmeta; sedaj zaide v kmetsko hi-
šico in se s kmeti po domače pogovarja, sedaj v preprosto
kmetsko krčmo; tú sreča se z oproščenimi dvorovimi, tam
z obožanimi graščáki; danes je na obedu pri bogatem dvor-
janu v društvu visocega dostojanstvenika, uradnikov in
drugih bolj ali menj važnih osób, jutri sedi v ubogem po-
hištvu maloposestnega graščáka pri kvásu i. t. d.

Razven društvenega življenja opisuje nam pa tudi raznovrstne prirođine prizore. Komú je dana lepša prilika opazovati lepoto in mikavnost prirođino, nego li ravno lovcu, ki vedno živi v njej, ki brez nje dihati ne more! In res, S. Turgenjeva dosegel je še malokdo v mojsterskem opisovanji prirođine lepote in prirođinih prizorov. Vse vam slika tako verno, živo, jasno in prirođno, tako mnogovrstnih prizorov vam podaje, da se mu morate čudom čuditi in nehoté se uveriti, da on sam mora biti poseben ljubitelj prirođi. Vodi nas po razséznihi smrekovih gozdih, po brezovih, trepetličjih, dobovih logéh, po polji, goščah, travnicih, po močvirjih, ob rekah in ribnjakih, v pekoči vročini poletnega dné, v drobnem dobredejnem dežji, ob nevihti, po dnevi, v mraku in po noči. In napósled, ko je videl vseh svojih sosedov, ko se je nagovoril s kmeti in dvorovimi ter naslušal raznih pripovedek, njih mnenja in pritožeb, ko je nastreľjal dovolj ruševcev, jarebic in ráč, ko je z nekako tožno nejevoljo razkril slabe strani društvenega življenja, popačenost dvorjanstva in uradništva, a poleg tega tudi pokazal z veseljem krepostna svojstva ruskega naroda, ko vam je dopovedal prijetne dogodbice, ki jih je čul od raznih osób, ko vas je sprevél po prirodi v vseh letnih časih, poslavlja se od vas vzpomladi, ko se vse oživlja in vznbuja v novo življenje, želeč, da ostanete neprestano srečni. —

Z „Lovčevimi zapiski“ pokazal je J. S. Turgenjev svojo pisateljsko nadarjenost in zaslúl po vsej Rusiji in tudi zvunaj nje. Pisal jih je večinoma v Parizi. Prvo povest „Hor in Kalinič“ objavil je 1846. l. in za njo prihajale so skoraj zapóred druge povesti. Pozneje zbrale so se vse in natisnile vkupe. Občinstvo sézalo je po njih s pohlepnostjo, kajti vse, kar je opisoval, bilo je vzeto verno iz národnega življenja in razni namigi, lešno, humoriščno in sarkastično šibanje tedanjih razmer, v vrstah skrite misli — saj odkrito in strogo se pri tedanjih cenzurnih razmerah ni dalo pisati — ugajale so še posebno.

Vplivanje tega dela na vse stanove, posebno na dvorjanstvo in vladajoče kroge, bilo je ogromno. Sam pokojni car — osloboditelj Aleksander Nikolajevič II. — iz-

javil se je, da so Turgenjeva „Lovčevi zapiski“ mnogo vplivali nánj in pripomogli v oslobojenje kmetov, katero se je zvršilo z najvišjim ukazom 9. dné februvarja meseca 1861. l. Kmetom dali so zemljo, za kar so morali plačati gotovo vsoto odškodnine, dvorovi vpisali so se večinoma v meščane, in ker niso ničesar dobili v svojíno, tudi nikake odškodnine ne plačali. —

Kot slikar нравов, življenja národnega, katerega blagostanj želí njega srcé, katerega ljubi, J. S. Turgenjev, se zná, ni ostal ob samem tem delu. Mnogo družega gradiva podajalo mu je še rusko življenje, mnogo bolnih straníj imel je še odkriti — da se izlečijo, in tako poródlilo se je za „Lovčevimi zapiski“ še mnogo izbornih del, kakor: „Očetje in sinovi“, „Dim“, „Nov“, ki so prevédeni v mnogo evropskih jezikov, a katerih tú opisovati ni moj namen.

Mnogi krogi so mu gorkí zató, da odkriva svetu slabosti svojega naroda, posebno roman „Nov“ izzval je nevoljo skoraj vseh krogov — ker se tiče vseh — toda vernemu pisatelju in slikarju značaje in življenja se temu pač ni ogníti. S samim hvalísanjem se ne korísti nikomur, treba je tudi pokazati, kje je zboljšati, kje léčiti. In prav to je glavni namen J. S. Turgenjevu v vseh njegovih delih. Priznati je pa tudi, da popačenost značaje nahaja ta pisatelj največ v srednjih in višjih krogih, v tem, ko vam kaže prosti národ z malimi izjemami zdrav in krepák.

Kar se tiče njegovega nazora v preobrazovanji ruskih razmer sploh, pripada Turgenjev bolj stranki „zapadnikov“, kar priznava tudi sam in se vidi takoj v prvi povesti „Hor in Kalinič“, katera dela na to, da vzprejme Rusija omiko in uredbe zapadne Evrope, katero misel je jel uresničevati Peter Véliki, v nasprotnosti „slavjanofilski“ stranki, katera zavrača zapadno-evropsko kulturo in uredbe kot neprimerne ruskemu narodu in napira vso moč, da se národ povzdigne in izobrazí na svoji podlagi.

Ker J. S. Turgenjev piše le za svoj národ, ker piše, kakor večina ruskih pisateljev, tudi „med vrstami“, lahko je umevno, da njegova dela v obče ne nahajajo drugod

zasluženega pripoznanja v toliki meri, kakor v Rusiji sami, in tó zavoljo nepoznanja tamošnjih razmer in ondotnega življenja. To mi je dalo tudi povod, da sem v prav kratkih potezih zaznamenoval razmere onega časa, ko se je to delo porodilo, namen, katerega je imel pisatelj pred očmi, in izpregovoril sem še nekoliko besed o delu in pisatelji samem.

Mnogo prizorov spomína nas naših nekdanjih razmer, ko so kmetje še robovali graščakom. V mnogih stvareh podoben je ruski kmet našemu in še družih značajev nahajamo v nas mnogo takšnih, kakeršne nam riše pisatelj. To dela ta umotvor nam zanimivejši in prikupljivejši ter mi vzbuja nádejo, da bode ugajal dragim slovenskim čitateljem.

Prelagatelj.

Hor in Kalinič.

✠Xdor je imel priliko, prepeljavati se iz Bolhovskega v Žizdrinski okraj, ta se je gotovo čudil silni razliki med plemenom ljudij v Orlovski guberniji in Kaluškim plemenom. Orlovski kmet je majhne rasti, visokopleč, čmeren, gleda izpod čela, stanuje v ubogih jesénovih izbicah, hodi na tlako, ne bavi se s trgovino, slabo živi, nosi coklje. Kaluški, obroke plačujoči kmet stanuje v prostornih smrekovih izbah, gleda smelo in veselo, je visoke rasti, čistega in belega obraza, trži z oljem in degtom (Theer) in v praznicah nosi črevlje. Orlovska vas (govorimo ob iztočnem delu Orlovske gubernije) leži navadno sredi obdelanega poljá blizu kacega jarka, izpreobrnjenega kako v blaten vodnják. Razven nekoliko rakít, vedno pripravljenih v porabo, in dveh, treh šibkih bréz, drevesca na vrsto daleč krog ne vidiš. Izba ¹⁾ drži se izbe, strehe zakídane so s preperélo slamo. . . . Kaluška vas nasprotno obdana je po največ z gozdom, izbe stojé prosteje in ravneje in so krite z deskámi. Vrata se dobro zapirajo, plot na zadvorji ni razmetan in prebrnen ter ne vabi v gostje vsake mimogredóče svinje. Tudi za lovca je v Kaluški guberniji bolje. V Orlovski guberniji izginejo v petih letih poslednji gozdi in ploščada, ²⁾ a močvirja še nihče ne pomni ne; v Kaluški nasprotno razprostirajo se gozdi na stotíne in močvirja na desetíne vrst (0.937 kilom.) in ni se še pokončala plemenita ptica — ruševac, tú še biva dobrodušna kozíca, in hlopotunja jarebica sè svojim nepričakovanim vzletom veselí in plaší strelca in psa.

Lovec obiskujóč Žizdrinski okraj, sešel sem se v polji in seznanil s Kaluškim malim graščákom, Polutikinom, strastnim lovcem, in zatorej izvrstnim človekom. Imel je res nekatere slabosti: snubil je na primer vse bogate neveste gubernije in dobivši odkaz od roke in domú pripovedoval s potrtnim srcem svoje gorje vsem prijateljem in znancem; roditeljem nevest

¹⁾ Izba imenuje se kmetska hiša, dom večja, gospódska.

Prel.

²⁾ Ploščada nazivajo se v Orlovski guberniji velike, splošne mase grmovja. Orlovsko narečje odlikuje se sploh po množvi svojebitnih, dostikrat prav določnih, a pogostoma precej nerodnih besed in zavijánj.

Pis.

pa je še pošiljal v dar kislih breskev in drugih nezrelih pridelkov svojega vrta. Rad je ponavljal jedno in isto anekdoto, katera pa, če tudi je Polutikin cenil tóliko nje lepoto, gotovo nikoli v nikomer ni vzbujala smehú. Hvalil je dela Akima Mahimova in povest: „Pinno“; jécál je; imenoval je svojega psa „Astronoma“; namesto „jednako“ govoril je „jednače“; tudi je uvél v svojo hišo francosko kuhinjo, skrivnost, katere pravíla so po mislih njegovega kuharja se izpolnovala, ako se je čisto izpremenil prirodni okus vsaki jédi: mesó je pri tem umetelniku imelo okus ribe, riba — gobe, makaroni — zelja; zató pa tudi niti korén ni padel v juho, ne vzprejemši prej podobe rómbe ali trapéca. Izimši te nemnoge in nevažne napake, bil je g. Polutikin, kakor uže omenjeno, izvrsten človek. Uže prvi dan mojega znanstva z g. Polutikinim povabil me je na večer k sebi.

„Do mene bode kacih pet vrst,“ dejal mi je: — „peš hoditi je daleč; pojdiva prej k Horju.“ (Čitatelj mi dovóli, da ne posnemljem njegovega jécánja.)

„Kdo pa je ta Hor?“

„To je moj kmet. . . . Prav blizu je.“

Ódpravila sva se k njemu. Sredi gôzda na razčiščeni in obdelani poljani dvigalo se je samótno naseljenje Horjevo. Obsezalo je nekoliko smrekovih poslópij, združenih s plotovi: pred glavno izbo bilo je ostrešje, podprto s tancimi stolpci. Šla sva noter. Prišel je nama naproti dvajsetleten mladenič, visok in brdák.

„A, Fedja, ali je domá Hor?“ vprašal ga je g. Polutikin.

„Ne, Hor je šel v mesto,“ odgovorí mu mladenič, nasmihavajoč se in pokaže vrsto kakor sneg belih zób. — „Ukazujete li napréči teležko?“

„Res, prijatelj, teležko. Toda prinesi nama kvasú.“ ¹⁾

Šla sva v izbo. Nijedna Suzdaljska ²⁾ slika ni zalepljala snažnih lesenih stén; v kotu pred težko sveto podobo v srebernem okviru brlela je svetíлка; lipova miza bila je nedavno poskobлана in pomita; med bruni in po okvirih oken niso lezli nadležni múrni in ne skrivali se tožni ščurki. Mladenič prikazal se je skoraj z velicim belim vrčem, napolnjenim z dobrim kvasom, z velicim kosom pšeničnega kruha in z dvanajstorko osoljenih kúmar v leseni skledi. Postavil je vse te stvari na mizo, prislonil se k durim in jel, nasmihajóč se, naju pogledovati. Nisva še použila svojega grižljeja, uže je voziček pred vratmi zaropotal.

¹⁾ Neka iz ječmenove moke skuhana, pivu podobna pijača. Prel.

²⁾ Suzdaljske slike nazivajo se zeló preprosto delane slike, ki imajo ime od mesta Suzdalj, če tudi se izgotavljajo več po družih krajih nego v Suzdalji. Kake so, misli si čitatelj najlažje sam, če mu povemo, da mnogikrat razne dele jedne in iste podobe delajo različne osebe. Prel.

Šla sva ven. Deček petnajstih let, kodrast in rudečelic, sedel je na vozi za kočijaža in s trdom zadržaval sitega pegastega žrebca. Krog vozá stalo je šest fantov — mladih velikanov, prav zelo drug drugemu in Fedju podobnih. — „To so vsi otroci Horjevi,“ opazil je Polutikin. — „Vsi Horki,“ ¹⁾ dodal je Fedja, ki je prišel za nama na krilce; ²⁾ „pa še ne vsi: Potop je v gozdu, Sidor pa je šel sè starim Horjem v mesto. . . . Le pazi — Vasja,“ nadaljeval je, obračaje se k vozniku, „le dobro vozi, misli vedno, da gospoda pelješ. Samó po rtinah malo počasneje; pokvaril bi samó telego in gospódski želodček bi pretresel!“ — Ostanši Horki nasmijali so se zaradi čudnega vedenja Fedje. — „Posadite Astronoma,“ vzkliknil je mogočno g. Polutikin.

Fedja je vzdignil, ne brez zadovoljstva, prisiljeno dobriklajočega se psa in ga položil na dnu telegi. ³⁾ Vasja trenil je zavajati po konji. Odpeljali smo se. — „Tam-le je moja pisarna,“ — dejal mi je hipno g. Polutikin, kažoč na neveliko nizko hišico: — „hočete li iti tja?“ — „Prosim!“ — „Sedaj je prazna,“ omenil je lezé z voza, „a vender jo je vredno pogledati.“ —

Pisarna imela je dvé prazni sôbi. Stražnik, na jeden okó slep starček, prišel je naproti iz zadvorja. „Zdravstvujte, Minjajič,“ nagovoril ga je g. Polutikin, „a kje je voda?“ — Na polu slepi starček je izginil, toda précej zopet vrnil se z butiljko vode in dvema kozarcema. — „Pokusite,“ dejal mi je Polutikin, „to vam je dobra studenčnica.“ Izpila sva po kozarci, pri čemer se nama je starček do pasa klanjal.

„Sedaj, menim, lahko odrinemo,“ rekel je moj novi prijatelj. „V tej pisarni prodal sem trgovcu Alilujevu štiri desetine gozda po prav ugodni ceni.“ Sedla sva na voz in v polu uri zavili smo uže na dvor gospódskega dóma.

— „Povedite mi vender,“ vprašal sem Polutikina pri večerji: — „zakaj Hor živí posebe od drugih vaših kmetov?“ —

„Nu, vidite, zakaj: on vam je umen kmet. Pred dvajsetimi leti mu je zgorela izba; prišel je k mojemu pokojnemu očetu in dejal: dovoljajte mi, Nikolaj Kuzmič, da se naselim v vašem gozdu na močvirji. Hočem vam plačevati dober obrok.“ —

„A zakaj se hočeš naseliti na močvirji?“ — „I kar tako; samó, batjuška ⁴⁾ Nikolaj Kuzmič, ne izvolite me v nikako delo upotreb-ljati, ampak položite obrok, kakeršnega sami znate.“ — „Petdeset rubljev na leto!“ — „Izvolite.“ — „A brez vsacega zaostanka, vedi.“ — „Gotovo, brez zaostanka.“ . . . In glej, naselil se je na močvirji. — Od tega časa ga tudi imenujejo Horja.“ —

¹⁾ Horek = dihur.

²⁾ Krilce = stopnice pred hišnim pragom.

³⁾ Kmetsk voz.

⁴⁾ Dobrikajóč izraz za: oča.

— „Nu, je li obogatel?“ vprašal sem ga jaz.

— „Obogatel. Sedaj mi poštenih stó obroka plačuje, pa mu bodem še povišal. Rekel sem mu uže mnogokrat: odkupi se, Hor, ej, odkupi se! Toda on, beštija, uverja me, da néma s čim, češ, da ni novca. . . . Da, kakor bi jaz ne znal!“ . . .

Drug dan odpravila sva se précej po čaji na lov. Ko sva se peljala črez vas, velel je g. Polutikin kočijažu ustaviti pri nizki izbi in je zvočno vzkliknil: „Kalinič.“ — „Précej, batjuška, précej,“ začul se je glas z dvora: — „coklje podvezujem.“ — Pognali smo počasi naprej. Za vasjó došel nas je človek štiridesetih let, visoke rasti, suh, z majhno nazaj nagneno glavo. To je bil Kalinič. Njegov dobrodušni črnkasti obraz tú pa tam zaznamenovan z osepnicami, prikupil se mi je na prvi pogled. Kalinič (kakor sem pozneje zvedel) hodil je vsak dan z gospodom na lov, nosil njegovo torbico, mnogokrat tudi puško, pazil, kam seda ptica, prinašal vode, nabiral jágod, napravljajl kočje, tekal za drožkami; brez njega g. Polutikin nì koraka ni mogel storiti. Kalinič je bil človek prav veselega, prav krotkega značaja; neprestano popeval je poluglasno, brezskrbno pogledaval na vse strani, govoril nekoliko v nos, smijé se mežikal sè svojima svetlo-višnjevima očima in mnogokrat poprijemal z rokó za svojo redko, klinasto brado. Hodil ni hitro, a z večjimi koraki, lahko podpiraje se z dolgo in tenko palico. Tekom dneva pogovarjal se je pogostoma z menoj, postregel mi brez vsake služabniške prilizenosti, a na gospóda je pazil kakor na svojega otroka. Ko nas je neznosna poludnevna vročina prisilila iskati si zavetja, védel naju je k svojemu uljnaku v samem senčnatem gozdu. Kalinič odprl nama je izbico, obvešeno sè šopi suhih dehtéčih trav, umestil naju na svežem sénu, sam pa je dejal na glavo nekak meh z mrežo, vzel nož, lonec in žveplenke ter se odpravil na ulnjak narezat nama satjà. Napila sva se čistega toplega medú sè studenčnico in zaspala pri jednomernem žužanji bučel in neprestanem šumenji listja. — Lehki píh veterca me je vzbudil. . . . Odprl sem oči in zagledal Kaliniča: sedel je na pragu poluodprtih durij in z nožem izrezaval žlícó. Dolgo sem z radostjo opazoval njegov krotki, kakor večerno nebó jasni obraz. Tudi g. Polutikin se je probudil. Nisva précej vstala. Prijetno je po dolgi hóji in globocem spanji ležati mirno na sénu: teló se neži in počiva, lehkim žarom odseva obraz, sladka lenost premika oči. Napósled sva vstala in zopet šla brodit do večera. Pri večerji sem omenil zopet o Horji in o Kaliniči. „Kalinič je dober kmet,“ dejal mi je Polutikin, „priden in postrežljiv kmet, a gospodarstva vzdržavati v pravem redu mu vender ni dano; jaz ga vedno odtegujem. Vsak dan hodi z menoj na lov. . . . Kakšno je potem gospodarstvo, samí lahko sodite.“ —

Pritrdil sem mu in legla sva spat.

Drug dan moral je gosp. Polutikin iti v mesto po opravku sè sosedom Pičukovim. Sosed Pičukov odorál mu je bil nekoliko njegove zemlje in na odoráni zemlji posekal tudi njegov oven. Šel sem sam na lov in na večer zavil k Horju. Na pragu izbe prišel mi je naproti plešasti starček, majhne rasti, plečat in žilav — sam Hor. Pogledal sem z radovednostjo tega Horja. Sklad obraza njegovega napominal je Sokrata: razne tako visoko, šiškasto čelo, taki majhni očesci, in takšen tóp nos. Šla sva précej v izbo. Ravno isti Fedja prinesel mi je mleka s črnim kruhom. Hor je sédel na klop, in brezpokojno gladeč svojo kodrasto brado, jel z menoj razgovarjati se. Videti je bilo, da je čutil svoje dostojanstvo; govoril in dvigal se je počasi in le redko posmihaval se izpod dolgih svojih brk. —

Menila sva se o posevu, o pridelku, o kmetskem življenji On mi je pritrjeval nekako vse; še le potem sem izpoznal in čutil, da nisem govoril prav Ves pogovor se je nekako čudno razvijal. Hor izražal se je pogostoma nekako zvito, najbrž iz opreznosti Evo vam obrazca najinega razgovora:

— „Povej mi vender, Hor,“ dejal sem mu jaz: „zakaj se ne odkupiš od svojega gospoda?“

— „A čemú naj se odkupim? Sedaj poznam svojega gospoda, in poznam tudi svoj obrok gospod naš je dober.“

— „Pa vender je bolje na slobodi?“ dejal sem jaz.

Hor me je pogledal po strani.

— „Gotovo,“ dejal je.

— „Nu, zakaj se zatorej ne odkupiš?“

Hor je pomajal z glavo.

— „S čim, batjuška, naj se odkupim, povej mi?“

— „Nu, dovolj, starina“

— „Hor naj pride med slobodne ljudi,“ nadaljeval je on poluglasno, nekako záse: — „potem bode vsak, kdor néma brade, več nego li Hor.“

— „Nu, pa si brado zbrij.“

— „Kaj brada, brada — trava je, lahko se pokosí.“

— „Nu, kaj pa vender misliš?“

— „Horju ugaja najbolj trgovstvo; trgovci ti imajo lepo življenje in tudi oni nosijo brade.“

— „A, tako, ti se zatorej tudi s trgovino baviš?“ vprašal sem ga jaz.

— „Tržim nekoliko z oljem in degtom — ali zaukazuješ, batjuška, napreči teležko?“

„Krepak imaš jezik in človek si razumen,“ mislil sem si — ne, dejal sem glasno, „telege mi ni treba; jutri pohodim okolu tvojega selišča in, če dovoliš, ostanem pri tebi črez noč na senénem saraji.“ *)

*) Saraj = Schuppen.

„Prav veselilo me bode. Pa bodeš imel pokoj v saraji? Ukažem ženskam prinesiti rjuhe in položiti vzglavje. — Ej, babe!“ zakričal je, vstajajoč z mesta: — „semkaj, babe! . . . In ti, Fedja, pojdi ž njimi. Ženske, saj veste, so vam národ neumen.“

V četrť ure spremil me je Fedja s svetílko v saraj. Vrgel sem se na dehtéče senó; pes se je stegnil pri mojih nogah; Fedja mi je želel lahko noč, duri so zaškripale in se zaprle. Precèj dolgo nisem mogel zaspati. Krava je prišla k durim in šumno dvakrat dihnila; pes je oblastno zarenčal nánjo; svinja šla je mimo, otožno krulé; konj je blizu neki jel hrustati senó in prhal . . . napósled sem zaspal.

Ko se je danilo, vzbudil me je Fedja. Ta veseli, prebrisan, mladenič prikupil se mi je prav zeló; kolikor sem mogel opaziti bil je tudi on starega Horja ljubimec. Ta dva sta se prav ljubeznivo šalila drug z drugim in si nagajala. Starček mi je prišel naproti. Od tega li, ker sem prebil noč pod njegovo streho, ali iz kacega družega vzroka, ne vem — Hor védel se je mnogo prikupljivejše z menoj nego li včerajšnji dan.

— „Samovar ti je pripravljen,“ dejal mi je in se nasmehnil — „pojdimó čaj pit.“

Sédli smo okolu mize. Zdrava ženska, jedna njegovih nevest, prinesla je lonec z mlekom. Vsi sinovi njegovi so prišli po vrsti v izbo. — „Kák velik zárod imaš!“ rekel sem starčku.

„Dà,“ dejal je on, odgrizujé*) kósec sladkorja — „zaradi mene in moje stare, mislim se ne bodo imeli pritoževati.“

„In živé vsi s toboj?“

„Vsi. Sami hočejo in zatorej naj bodo.“

„Ali so vsi poženjeni?“

„Samó tisti-le ptiček se ne žéni,“ odgovoril je, pokazavši Fedja, kateri se je, kakor prej, prislónil k durim. „Vaska, ta je še mlad, mora še dorasti.“

„A kaj se je treba meni žéniti?“ dejal je Fedja; — „meni je tudi tako dobro. Čemú neki mi bode žena? Da se bodem prepiral ž njo, ka-li?“

— „Ej, ti — jaz te uže poznam! Prstane nosiš sreberne . . . Ti bi se le vedno prenuhaval z dvornimi dekleti . . . Pojdi, pojdi, nesramnež!“ nadaljeval je starček zabavlja je hišnam — „jaz te uže poznam, belorokec ti taki!“

— „Kaj je vender dobrega v ženski?“

— „Ženska je delavka,“ vážno reče Hor. „Ženska je kmetu služkinja.“ —

— „A čemú li bode meni delavka?“

— „Saj to je ravno, ti rad s tujimi rokami žrjavico zagrébaš. Ej, poznamo takšnih ptičkov.“

*) Kmetje samó prigrizujejo k čaju sladkor iz varčnosti.

— „Nu, zatorej me pa ženi, če je uže tako. A? kaj! to molčiš?“

— „Dovolj, dovolj, šaljivec. Vidiš, s toboj samó gospóda vznemirjamo. Žénim naj te — bodemo videli. In ti, batjuška, ne bodi hud; to je še malo dete, prišlo še ni k pameti.“

Fedja zmajal je z glavo.

— „Je li domá Hor?“ začul se je za durmi znan glas — in Kalinič je stopil v izbo s šopom poljskih jagod v rokah, katerih je nabral za svojega prijatelja Horja. Starček ga je dobrodušno pozdravljal. Pogledal sem sè začudenjem na Kaliniča; priznavam, da nisem pričakoval take „nežnosti“ pri kmeti.

Ta dan sem šel na lov štiri ure pozneje nego li navadno, in naslednje tri dni prebíl sem pri Horji. Zanimali so me moji novi znanci. Ne vem, s čim sem zaslužil njih zaupanje, toda oni razgovarjali so se neprisiljeno z menoj. Poslušal sem jih z veseljem in jih opazoval. Prijatelja si nista bila prav nič podobna. Hor je bil človek pozitiven, praktičen, administrativna glava, racijonalist; Kalinič, nasprotno, pripadal je k číslu idealistov, romantikov, navdušenih in fantastičnih ljudíj. Hor je umeval dejanstvo, to je: gospodaril je dobro, nakopičil si novcev in se dobro sporazumeval z gospodom in drugimi oblastvi; Kalinič je nosil coklje in se živíl kakor je prišlo, in kakor je mogel. Hor je razplódlil obilo družino, pokorno in jednodušno; Kalinič je imel ženo, katere se je pa bal, a imel ni nič otrok. Hor je videl g. Polutikina mnogokrat; Kalinič je obožaval svojega gospóda. Hor je ljubil Kaliniča in mu skazoval pokroviteljstvo; Kalinič je ljubil in spoštoval Horja. Govoril je Hor malo, posmihaval se in razumeval záse. Kalinič se je izražal z navdušenjem, če tudi ni pel po slavčje, kakor kak premeten fabriški delavec A Kalinič je bil obdarjen z odličnimi svojstvi, katera mu je priznaval sam Hor, na primer: zagovarjal je kri, strah, blaznost, izganjal črve; bučele so mu dobro rodile, imel je „lehkó rokó“. Hor ga je poprosil v navzočnosti moji vèsti v konjúšnjo novokupljenega konja, in Kalinič je izpolnil z dobrozavestno važnostjo prošnjo staremu skeptiku. Kalinič je stal bliže prirodi; a Hor ljudem, društvu. Kalinič ni rad presojal, veroval je brez okolišev vsemu; Hor se je vzvišal celó do ironične točke zrenja na življenje. On je mnogo videl, mnogo znal in od njega sem se jaz mnogočesa naučil. Na primer: iz pripovedovanja njegovega sem zvédel, da se vsako leto pred košnjo prikazuje po vaséh majhna teležka posebne vrste. V tem vozičku sedí človek v suknji in próda kosé. V gotovem novci jemlje zánje rubelj in petindvajset kopejk do poludruzega rublja v asignacijah (papirji); na dolg — tri rublje ali celkovega (srebern rubelj). Vsi kmetje, umeje se, jemljó le na dolg. V dvéh, treh tednih pride zopet in tirja novec. Ravno je pokósil kmet oves in ima uže s čim plačati; s trgovcem gré v krčmo in tamkaj se

plačuje. Nekateri graščaki ukrenili so nakupiti sami kós za gôtov novec in razdájati jih na dolg kmetom po isti ceni; toda kmetje so bili nezadovoljni in celó žalostni, kajti vzelo se jim je veselje, potrkavati po kôsi, poslušati, preobračati jo v rokah in po dvajsetkrat vpraševati navihanega meščana-prodajalca: „Kaj, prijatelj, ali je kôsa res dobra?“ — Ravno tako se je delalo pri kupovanji srpov, samó s tem razločkom, da tú se ženske vtičejo v delo in da dovedó mnogokrat samega prodajalca do neobходимosti, se vé da, na njih korist, pretepesti jih. Nad vse pa trpé ženske v naslednjem slučaju. Postavšički materijala na papirne fabrike izročajo kupovanje cúnj posebne vrste ljudem, katere po nekaterih krajih nazivajo tudi „orle“. Takšen orel dobode od trgovca kake dvé stó rubljev v asignacijah in potem hajd za dobitkom. A v protivnosti s plemenito ptico, od katere je vzprejel svoje ime, on ne napada očito in smelo: nasprotno, orel pribega k zvižáči in lokavstvu. On ostavlja svojo teležko kjer si bodi v grmovji blizu vasí, sam pa se odpravlja po zadvorjih in po zadnjih straneh, kakor kak potnik ali postopač. Babe s čutjem ugibajo njegovo približanje in se mu prikradejo naproti. V naglici se vrši kupčija. Za nekoliko médnih grošev baba oddá orlu ne samó vsako nepotrebno cunjó, ampak tudi mnogikrat moževo srajco in svojo ponjevo. *) Vsak čas se je babam uvidevalo koristno krasti celó v svojem dômu in prodajati na tak način konopnino pod imenom „zamaškov“ — važno razširjenje in upopolnjenje obrta „orlov“. Zató so pa tudi kmetje jeli paziti in pri najmanjši sumnji, uže pri oddaljenem sluhu o prihodu orlovem, brzo in živo pristopati k odločnim in zabranjevalnim meram. In, ni li res razžaljivo? Konopnino prodajati je njih delo — in jo tudi res prodajajo — ne v mestu — v mesto treba samemu iti — ampak potujočim kupcem, kateri, neimejóci tehtnic, cenijo pud v štirideset pesti — a znano vam je, kakšno pest in kakšno dlan ima ruski človek, posebno kadar se hoče pokazati. Tacih dogodeb naslišal sem se, jaz človek neskušen in na deželi ne živeč, v dovolj. A Hor ni samó pripovedoval, on sam izpraševal me je tudi o mnogih stvaréh. Zvedel je, da sem bil za granico, in radovednost njegova se je vnela — Kalinič ni zaostajal za njim; toda Kaliniču ugajala so bolj opisovanja prirode, gôr, vodopadov, nenavadnih poslopij, večjih mest; Horja zanimala so vprašanja administrativna in gospodarska. Prebiral je vse po redu: je li pri njih tudi tako, kakor pri nas, ali drugače? . . . „Nu, povedi, batjuška, kako je?“ . . . „A! ah, Gospod, tvoja volja!“ vzklikal je Kalinič tekom mojega pripovedovanja. Hor je molčal, zgibal goste obrvi, in le izredka delal opazke, da „to bi sicer pri nas ne bilo uméstno, ali je vender dobro, to je — red.“ Vseh njegovih vprašanj ne morem vam podati in bilo bi tudi nepotrebno; iz naših razgovorov pa sem dobil neko prepričanje,

*) Platneno spodnje krilo.

katerega najbrž čitatelji ne pričakujejo — prepričanje namreč, da je bil Peter Véliki najprej Rus, Rus posebno v svojih preobrazovanjih. Ruski človek je tako uvrjen o svoji moči in kreposti, da če je treba tudi sam sebe premaguje; on se bavi malo sè svojo minolostjo in smelo gleda v bodočnost. Kar je dobro — to tudi njemu godi, kar razumno — tega mu podajaj, a od kod ono pride — to je njemu malo važno. Njegov zdravi zmisel zasmehuje rad suhoparni nemški razsodek; toda Nemci so, po besedah Horjevih, zanimiv narodič, in učiti se od njih je on gotov. Zaradi izključivosti svojega položaja, svoje faktične neodvisnosti, govoril je Hor z menoj o marsičem, česar iz družega s kolom ne izvlečeš, kakor govoré kmetje, z mlinskim kamnom ne zmelješ. On je res poznal svoje položaje. Pogovarjaje se s Horjem sem čul prvokrat prosto, umno besedo ruskega kmeta. Njegova znanja so bila po svojem dovolj obširna — a čitati ni znal; Kalinič — je znal. „Tega šalopaja so naučili čitati,“ dejal je Hor: — „njemu še bučele, kar živí, niso mrle.“ — „Ali otrok svojih si vendar izučil čitati in pisati?“ — Hor je pomolčal. — „Fedja zná.“ — „In drugi?“ — „Drugi ne znajo.“ — „Zakaj ne?“ — Starček ni odgovoril ter premenil razgovor. Sicer pa je imel, kakor umen je tudi bil, vendar mnogo abotnih in krivih mislij. Ženske, na primer, preziral je iz globine duše, a ko je bil dobre volje, tešil se je in šalil ž njimi. Žena njegova, stara in jezična, po ves dan ni šla s peči in je neprenehoma godrnjala in zmerjala; sinovi se niso brigali zánjo, toda neveste je držala v strahu božjem. Ne poje brez pomena v ruski pesni svekerv: „kakoj ti mnê sin, kakoj semjanin! ¹⁾ ne biješ ti ženij, ne biješ molodoj“ Nekoč sem hotel braniti neveste, ter poskusil vzbuditi sočutje Horjevo; toda on me je mirno zavrnil: „ali se vam ljubi s takšnimi puščobami pečati se — pustite babe, naj se kregajo. — Če jih hočeš miriti — tem hujše je, ni vredno, da bi si roke umazali.“ Časih je zlezla hudobna starka s peči, poklicala iz veže dvornega psa, prigovarjaje mu: „tá, tá, tá, psiček!“ in ga potem bila po suhem hrbtu s kuhalnico, ali pa se je postavila pod ostrešje pred hišo in „lajala“, kakor se je izražal Hor, na vse mimo gredoče ljudi. Moža svojega se je vendar le bala in se po njegovem ukazu pobirala nazaj na peč. Posebno zabavno pa je bilo poslušati spòr Kaliničev s Horjem, kadar se je tikalo gospoda Polutikina. — „Veš ti, Hor, njega se mi ne dotekni,“ govoril je Kalinič. — „Zakaj ti pa črevljev ne kupi?“ izražal se je oni. — „E, kaj črevlji! čemú so meni črevlji? Jaz sem kmet.“ — „Dà, glej, tudi jaz sem kmet, in vidiš“ Pri tej besedi je Hor privzdigal svojo nogo in kazal Kaliniču črevelj, sešit, verjetno, iz mamontove kože. — „Eh, saj ti nisi tak, kakor drugi!“ odgovoril je Kalinič.

1) Ud obitelji.

— „Nu, da bi ti vsaj dal za coklje; vidiš, ti ž njim na lov hodiš; dan je vreden cokelj.“ — „Saj mi daje za coklje.“ — „Dà, v minolem letu ti je dal grivennik.“¹⁾ — Kalinič se je odvrnil jezno, a Hor zalival se sè smehom, pri čemer sta njegovi drobni očesci popolnoma izginjali. —

Kalinič je pel dovolj prijetno in igral na balalajko,²⁾ Hor ga je poslušal, poslušal, nagnil hipno glavo na bok in jel pritezati s tožnim glasom. Posebno je ljubil pesen: „Usoda ti moja, usoda!“ Fedja ni opustil prilike pošaliti se z očetom. „Čemú, starček, jel si togovati?“ — A Hor je podpiral lice z rokó, zakrival oči in dalje tožil o svoji usodi Zato pa drugekrat ni bilo človeka delavnejšega od njega; vedno ima s čim opraviti — popravlja voz, podpira plot, pregleduje orodje. Posebne čistôte se on vse jedno ni držal in na moje opazke mi je nekoč odgovoril, da „v izbi mora po prebivališči dišati.“ —

— „Pogledi nu,“ dejal sem mu jaz: „kako je na Kaliničevem uljniku čisto.“

— „Bučele bi drugače ne živele, batjuška,“ rekel mi je z vzdihom.“

— „Slišiš,“ vprašal me je drugikrat: „ali imaš ti svojo dedino?“ — „Imam.“ — „Daleč od tod?“ — „Vrst stó.“ — „Ali ti, batjuška, živiš na svojem posestvu?“ — „Živím.“ — „A največ, ni res, kratkočasiš se s puško?“ — „Priznati moram, dà.“ — „In prav delaš, batjuška; streljaj sebi na zdravje ruševce, pa starosto menjaj pogošče.“ —

V četrty dan, zvečer, poslal je g. Polutikin za menoj. Žal mi je bilo ločiti se od starčka. S Kaliničem vred sédel sem v telego. „Nu, z Bogom, Hor, zdrav ostani,“ rekel sem jaz, „z Bogom, Fedja.“ — „Z Bogom, batjuška, z Bogom, ne pozabi nas.“ — Odpeljala sva se; zárija se je ravno vnemala. — „Lepo vreme bode jutri,“ opazil sem jaz, gledoč na svetlo nebó. — „Ne, dež bode,“ dejal mi je Kalinič — „race ploskajo po vodi in trava premočno diši.“ — Zavozila sva v goščavo. Kalinič je zapel poluglasno, poskakoval na obločku in vedno gledal in gledal na zárijo.

Drug dan sem zapustil gostoljubni kròv g. Polutikinov.

¹⁾ Novec za deset kopejk.

²⁾ Citre z dvema ali tremi strunami.

Jermolaj in mlinarica.

..... Zvečer sva se odpravila z lovцем Jermolajem na „tjago“. — Najbrž ne vedó vsi moji čitatelji, kaj je tjaga. Poslušajte zatorej, gospôda.

Četrť ure pred solnčnim zahodom, v jeseni, greste v gozd, s puško, brez psa. Poiščete si mesto kjer si bodi pri grmovji, ogledavate se, osmotrivate prašnico in si premigavate s tovarišem. Četrť ure je minilo. Solnce je zašló, a v lesu je še svetló; zrak je čist in prozoren; ptice marljivo lepetájo; mlada trava se blešči z veselím smaragdнім bleskom Vi čakate. Notranjost lesa polagoma temní; rumeni svit večerne zárije počasi polzí po koreninah in steblih dreves, dviga se vedno više in više, prehaja od nižjih, skoraj golih vejic k visocím veličastním vrhovom A glej, tudi vrhovi so uže zatemneli; rumeno nebó postaja sinje. Lesni duh se pomnožuje; z lehka pripíha topla, vlažna sapica; vletevši veter okolo vas zamira. Ptice zaspavajo, ne vse h krati — po plemenih: sedaj so utihnili ščinkovci, nekoliko hipov potem grahaste pénice, za njimi strnadi. V lesu se vedno bolj temní. Drevesa se zlivajo v večje črneče mase; na sinjem nebu se prikažejo boječe prve zvezde. Vse ptice spé. Rudečerepki, mali dletovci jedíni še zaspano pozvižgavajo Tudi ti so umolkni. Še jedenkrat se je začul nad nami zvenéči glasek pénice; kobílar je nekje tožno zakríčal, slavček udaril prvíkrat. Srce se vam muči s pričakovanjem in zdajci — le jedíni lovci me razumé — zdajci se začuje v globoki tíšini nekako posebno karkanje in šumenje, sliši se mérní vzmah brzih kríl — in sljuka, lepo naklonívši svoj dolgi kljun, plavno priletí izza temne breze vašemu strelu naproti.

To zatorej se pravi „stati na tjagi“.

In tako sva se odpravila z Jermolajem na tjago; toda oprostite, gospôda: moram vas prej seznaniti z Jermolajem.

Mislíte si človeka petínštiridesetih let, visocega, suhega, z dolgím in tenkým nosom, ozkým čelom, sivími očmi, skuštráními lasmí in širocími nasmešljívími ustní. Ta človek je hodil po zímí in po letí v ruménkastem nankovem kaftanu nemškega kroja, a podpasoval se z jermenom; nosil je sinje hlače in kosmato šapko, podarjeno mu v veseli čas zapravívším graščákom. Na jermen je prívezaval po dvé mošnji, jedno spredaj, umételjno prepogneno na dva kraja, za prah in za drob — drugo zadaj — za divjačino; zamaške pa je vlekel Jermolaj iz svoje na víd neíztočne šapke. Lehko bí bil za novéc, kí ga je dobil za prodano divjačino, kupil žep za patrone in torbo, toda o takšni napravi

še nikoli mislil ni, rajši je basal svojo puško po prejšnjem, vzbujaje občudovanje gledalcev sè spretnostjo, s katero se je izogibal nevarnosti raztresti ali zmešati drob in prah. Puško je imel jednocevno, na krêmen, obdarjeno pri tem z grdo navado neusmiljeno „rukati“, od česar je Jermolajevo desno lice vedno bilo puhleje od levega. Kako je on zadeval iz te puške — pač je umnemu človeku nerazumno, ali zadeval je. Imel je tudi psa prepeličarja, ime mu je bilo Valetka, prečudno stvar. Jermolaj ga ni nikoli krmil. „Kaj bodem jaz psa krmil,“ modroval je on — „saj je pes — umna žival, najde si sam živeža.“ In res: če tudi se je Valetka smilil celó ravnodušnemu potniku zaradi svoje črezmerne suhote, živel je vendar in še dolgo živel; še celó, ne gledé na svoje bedno položenje, nikoli ni ušel, in tudi ne kazal želje zapustiti svojega gospodarja. Nekoč, ko je bil še mlad, ločil se je na dva dni, ker ga je bila zapeljala ljubezen; a ta neumnost ga je hitro popustila. Najznamenitejše svojstvo Valetkovo je bilo pa: nedosegljivo ravnodušje do vsega na sveti Če bi ne govoril o psu, rabil bi besedo: razočarovanost. Sedel je navadno podvrnivši pod-se svoj kosmati rep, renčal, sedaj pa sedaj se stresával in nikoli ne smijal se. (Znano je, da imajo psi sposobnost smijati se, in še prav milo smijati se.) Bil je neizrečeno grd in ni jeden postopajoči graščinski sluga ni opustil prilike jadovito nasmejati se nad njegovo zunanostjo. A vse to zasmehovanje, tudi udarce prenašal je Valetka z občudovanja vrednim hladnokrvjem.

Posebno veselje je napravljajl kuharjem, kateri so précej pustili delo ter s krikom in vpitjem spustili se za njim v gonjo, kadar je on, po slabosti, katere nêmajó samó psi, pomolil svoj lačni gobec skozi poluodprte duri zapeljivo tople in blagovonječe kuhinje. Na lovu se je odlikával z neutrudljivostjo; tudi čutje je imel dobro, a če je slučajno dognal ranjenega zajca, snedel ga je gotovo sè slastjo vsega, do poslednje koščice, kjer si bodi v hladni senci, pod zelenim grmom, v poštenem oddaljenji od Jermolaja, proklinjajočega v vseh mogočih dialektih.

Jermolaj je pripadal jednemu iz svojih sosedov, graščáku starega kopita. Graščáki starega kopita ne ljubijo kljunačev in se držé domače hrane. Samó v nenavadnih slučajih, kakor: v rojstvene dni, v dni godov in volitev kuharji starinskih graščákov pristopajo k napravljanju dolgokljunih ptic, in prišedši v ogenj, urójen ruskemu človeku, kadar sam dobro ne vé, kaj dela, izmišljajo si k njim takšne čudne priprave, da večina gostov rado vedno in pazljivo ogleduje podane jedi, ugeniti pa, kaj je, nikakor ne more. Jermolaju je bil dan nalog preskrbeti za gospódsko kuhinjo jedenkrat na mesec po dva para ruševcev in jarebíc, sicer pa se mu je dovolilo živeti, kjer hoče in kakor hoče. Prezirali so ga kot človeka, za nobeno delo ne sposobnega. Prahú in drobú, razume se, mu niso dajali, držêč se ravno istih pravíl, po katerih

tudi on ni krmil svojega psa. Jermolaj je bil človek prečudnega značaja: brezskrben, kakor ptica, dovolj zgovoren, raztresen in odročen na videž; silno rad se je napil, obstanka na jednom kraju ni imel; na hoji se je zapletal z nogama in premetaval se z boka na bok — toda opletavajoč in premetujé se je ubiral po šestdeset vrst na dan. Podmetal se je najrazličnejšim priključenjem: prenočeval je v močvirji, na drevji, na strehah, pod mostovi, sedeval ne samó jedenkrat zaprt v podstrešjih, v kletih, v sušilnah, izgubil puško, psa, najpotrebnejšo obleko, bil tepen silno in dolgo — a posled nekoliko časa se je vračal vse jedno domóv, oblečeni s puško in psom. Ne moremo ga imenovati človeka veselega, ako tudi je bil skoraj vedno precéj dobre volje; sploh je bil videti prav čudák. Jermolaj je rad pogovoril z dobrim človekom, posebno pri kozarci, a tudi ne dolgo: kar meni nič, tebi nič, vstane ti in gré. „Kam vruga greš? Zunaj je noč . .“ — „A, v Čaplino.“ — „Čemú se pa vlečeš v Čaplino, deset vrst daleč?“ — „I, h kmetu Sofronu grem prenočit.“ — „Pa tukaj prenočuj.“ — „Tega uže ne, ne morem.“ — In kréne Jermolaj sè svojim Valetko v temni noči, črez grm in strm; a kmet Sofron mu ni v svoj dvor ne pustí, ampak še malo naklesti ga, češ: ne vznemirjaj po noči poštenih ljudi. Zato se pa nikdo ni mogel meriti z Jermolajem v spretnosti loviti ribe vzpomladi v prosti vodi, posezati po rake z rokama, iskati po čutji divjačino, privabljeti prepélce, učiti jastrebe, dobivati slavčke z „léščevo piščalko“, s „kukovičnim preletom.“ (Ljubiteljem slavcev so ta imena znana; ž njimi se zaznamenjajo najboljša „kolena“ v slavčevem petji) Nečesa on ni znal: učiti psov; ni imel dovolj potrpljenja. Imel je tudi ženó. Hodil je k njej po jedenkrat na teden. Stanovala je v slabi, na pol podrti hišici, preživela se kakor in s čimer je mogla — nikoli ne vedela zvečer, bode li sita jutri, in v obče trpela grenko usodo. Jermolaj, ta brezskrbni in dobrodušni človek, ravnal je ž njo neusmiljeno in grobó; ko je bil domá, držal se je grdo in suróvo — in uboga žena ni vedela, s čim postreči mu, trepetala je od njegovega pogleda, za poslednjo kopejko kupila mu vina in strastno odevala ga sè svojim kožuhom, kadar je on, veličastno razvalivši se na peči, spal bogatirskim snóm. Jaz sam sem opazil mnogikrat na njem nevoljno pojavljanje nekake čmerne divjosti; ni mi bil po volji izraz njegovega lica, kadar je jedel ustreljeno ptico. Jermolaj ni ostal domá nikoli dlje nego li po jeden dan; na tujem se je prekrščeval zopet v „Jermolko“, ¹⁾ kakor so ga imenovali na stó vrst daleč krog, in kakor se je on tudi sam časih nazival. Poslednji graščinski sluga je čutil svojo veljavo pred tem potepuhom in najbrž ravno zaradi tega vedel se ž njim prijateljski — a kmetje — ti so ga s početka z zadovoljstvom gonili in lovili, kakor zajca v

¹⁾ Kapica.

polji, in potem odpuščali z Bogom, a izpoznavši čudaka, puščali ga v miru, dajali mu še celó kruha in ž njim se razgovarjali Tega človeka zatorej sem si vzel v lovce in ž njim se odpravil na tjago v véliki brezov gozd na bregu Iste.

Pri mnogih ruskih rekah, kakor pri Volgi, je jeden breg gorát, drugi raván; pri Isti je ravno tako. Ta réčica se vije neizrečeno prijetno, polzí po kačje, nì na pol vrste ne teče ravno, in v nekaterem mestu, z višine strmega holma, vidna je na deset vrst sè svojimi jezóvi, ribnjaki, mlini, zelniki obdanimi rakitnikom in z gostimi vrsti. Rib je v Isti brezštevilno, posebno klinov. (Kmetje izvlekavajo jih v vročini izpod grmovja z rokami.) Mali povodni kósi sè zvižgom preletavajo ob kamenitih bregovih, okrašenih s hladnimi in bistrimi studenci; divje race priplivajo na sredino ribnjakov in se pazljivo ozirajo; čaplje štrlé k višku v senci, v zalivih, pod brežinami Stala sva na tjagi blizu ure, ubila dva para sljuk ter, želéč do vzhoda solnčnega zopet poskusiti srečo, (na tjago se hodi tudi lahko zjutraj), ukrenila prenočevati v bližnjem mlinu. Šla sva iz gozda in spustila se s holma. Reka je valila temnovišnjeve valove; zrak je gostél napolnjen z nočno vlago. Potrkala sva na vrata. Psi so zalajali na dvoru. „Kdo je,“ začul se je slab, zaspan glas. — „Lovci, dovoli nam prenočiti.“ Odgovora ni bilo. „Saj plačamo.“ — „Grem povedat gospodarju . . . prokleta, da bi vas vrag vzel.“ Slišala sva, kako je delavec šel v hišo. Vrnil se je hitro k vratom. „Ne,“ rekel je, „gospodar ne dovoljuje.“ — „Zakaj ne dovoljuje?“ — „Bojí se; vi ste lovci, še mu mlin zažgete; vemo, kako opravo imate.“ — „Kakšna neumnost!“ — „Mlin nam je uže tako pogorel lansko leto: prenočevali so ribíči, in sam Bog zná, kako so zažgali.“ — „Ali, prijatelj, midva vendar ne moreva nočevati na planem!“ — „Kakor veste . . .“ Odšel je ropotaje sè škornjami . . .

Jermolaj mu je obetal raznih neprijetnostij. „Pojdiva v vas,“ dejal je konečno z vzdihom. A do vasí je bilo dve vrsti . . . „Nočujva tukaj,“ dejal sem jaz: — „saj je noč topla; mlinar, nama za novec pošlje slame.“ — Jermolaj mi je pritrdil brez oporekanja. Jela sva zopet trkati. — „A kaj hočete?“ začul se je v drugo glas delavčev: — „saj sem vama povedal, da ne pustí.“ — Razložila sva mu, česar sva želela. Šel se je posvetovat z gospodarjem in se vrnil ž njim vred. Vrata so zaškripala. Prikazal se je mlinar, človek visoke rasti, s tolstim obrazom, bičjim tilnikom, okroglim in precejšnjim životom. Soglasil se je na moje predloženje. Kacih sto korakov od mlina je bilo majhno, od vseh straní odkrito ostrešje. Tjakaj so nama prinesli slame, sená; hlapec je postavil na travo poleg reke samovár, in, počenivši, jel skrbno pihati v pihálnik. . . . Oglje je vzpihaje jarko osveščalo njegov mladi obraz. Mlinar je šel buditi žené in mi ponudil napósled sam prenočevati v hiši; a jaz sem ostal rajši na planem. Mlinarica nama je prinesla mleka,

jaje, krompirja in kruha. Brzo je zavrèl samovár in jela sva piti čaj. Z reke so se dvigale pare; vetra ni bilo; krog so kričale kobilice, okolo mlinških koles so se čuli slabi zvoki: padale so kaplje z lopát, sočila se je voda skozi zatvornice jezú. Napravili smo majhen ogenj. V tem ko je Jermolaj v žrjavici pekel krompir, zadremal sem jaz malo Lehko šepetanje me je vzbudilo. Vzdignil sem glavo: poleg ognja na povézneni kadki je sedela mlinarica in se razgovarjala z mojim lovcem. Uže prej sem po nje opravi, vedenji in govoru spoznal v njej dvorovo žensko — ne babo ¹⁾ in ne meščanko; ali sedaj še le sem razmotril dobro nje črte. Na vid je imela trideset let; suho in blede lice je kazalo še sledóve nekdanje lepote; posebno so me zanimala velike in tožne oči. Oprla je lehtí na koleno, položila lice na róko. Jermolaj je sedel k meni s hrbtom obrnen in prikladal suhljád na ogenj.

— „V Želuhini je zopet živinska kuga,“ dejala je mlinarica: — „otcu Ivanu sta obé kravi poginili Bog nam pomagaj!“

— „Kaj pa vaše svinje?“ vprašal je, pomolčavši, Jermolaj.

— „Živé.“

— „Pa bi vsaj jednega prasca meni podarili.“

Mlinarica je pomolčala, potem vzdihnila.

— „S kom pa ste vi?“ vprašala je ona.

— „Z gospodom — s Kostomarovskim.“

Jermolaj je vrgel nekoliko jelovih vejic na ogenj; vejice so hitro zatrščale, gost bel dim se mu je povalil v obraz.

— „Zakaj nas tvoj mož ne pustí v hišo?“

— „Bojí se.“

— „Vidiš, tolsti trebušnik. Golobičica Arina Timofejevna, prinesi mi kozarček vina.“

Mlinarica je vstala in izginila v mraku.

Jermolaj je zapel poluglasno:

„Kak k ljubeznoj ja hodil —
Vsê sapožki obnosil . . .“

„Ko k ljubici sem hodil —
(Vse črevlje sem obnosil . . .“.)

Arina se je vrnila z majhnim grafinčkom in kozarcem. Jermolaj je vstal, prekrižal se in izpil na dušek. „To se prilega,“ dejal je po vrhu.

Mlinarica je sedla zopet na kadko.

— „Je li, Arina Timofejevna, da si bolna?“

— „Res, boleha sem.“

— „A kaj ti je?“

— „Kašelj me nadlega po noči.“

¹⁾ Kmetskim ženskam pravijo „babe“.

— „Gospod, zdí se mi, je zaspal,“ izpregovoril je Jermolaj po kratkem molčanju. — „K zdravniku nikar ne hodi, Arina, bode še slabše.“

— „Saj ne hodim.“

— „Rajši se pridi k meni pogostit.“

Arina je povésila glavo.

— „Svojo ženo ob tej priliki zapodim,“ nadaljeval je Jermolaj. . . . „Res, gotovo.“

— „Rajši bi vzbudili gospoda, Jermolaj. Gledite, Petrovič: krompir je uže pēčen!“

— „Pusti ga, naj spí,“ opazil je ravnodušno moj verni sluga; „nahodil se je, zato tako spí.“

Jaz sem se obrnil na senu. Jermolaj je vstal in prišel k meni. — „Krompir je pēčen, izvolite jesti.“

Šel sem izpod ostrešja; mlinarica je vstala s kadke in hotela iti. Jaz sem jo nagovoril.

— „Je li davno, kar ste vzeli ta mlin v zakup?“

— „O sveti Trojici je minilo dve leti.“

— „Od kod pa je tvoj mož?“

Arina ni dobro čula mojega vprašanja.

— „Od kod je tvoj mož?“ ponovil je Jermolaj glasneje.

— „Iz Beljeva. On je Beljevski meščan.“

— „Ali si tudi ti iz Beljeva?“

— „Ne, jaz sem gospódská bila sem gospódská.“

— „Čegava?“

— „Zverkovega gospoda. Sedaj sem prosta.“

— „Katerega Zverkovega?“

— „Aleksandra Sjiliča.“

— „Nisi li ti bila hišna njegovi ženi?“

— „Od kod vi to veste? — res, bila sem.“

Pogledal sem Arino z udvojeno radovednostjo in sočutjem.

— „Jaz tvojega gospoda poznam“, nadaljeval sem jaz.

— „Poznate,“ odgovorila je ona zamolklo in se zamislila.

Treba povedati čitatelju, zakaj sem s takšnim sočutjem pogledal Arino. Za svojega bivanja v Petrogradu sem se slučajno seznanil z g. Zverkovim. Zavzimal je precej važno mesto in slúl za učenega in zvedenega človeka. Imel je ženo mehkužno, občutljivo, solzljivo in zlò — vsakdanjo in nerodno stvar; tudi sinek, sedanji gospodič, bil je pomehkužen in neumen. Zunanost samega g. Zverkova je razpolagala malo v njegov prid: iz širocega skoraj štirivogelnega obraza sta gledali lokavo žilnati očesci, velik in šilast nos, z odkritima nosnicama, molil je daleč strani; striženi sivi lasjé so štrleli kakor ščetine nad zgrbančenim čelom; tanka ustna so se gibala neprestano in se zo-

perno smijala. G. Zverkov je stal navadno razkoračivši nogi in vteknivši debeli rōci v žepa. Nekoč se je pripetilo, da sva se vozila skupaj v mesto. Jela sva se pogovarjati. Izkušen in zveden človek, jel me je g. Zverkov napeljevati na „pot resnice“.

— „Dovolite mi opaziti“, zagodel je napósled: „vi vsi, mladi ljudje, sedite in mislite o vseh stvareh po svoji glavi; vi malo poznate svojo domovino; Rusija je vam, gospōda, nepoznana — dā, tako je! Vi le same nemške knjige čitate. Na primer, vi meni pravite sedaj to, sedaj ono, kar se tiče tega, nu, na primer, kar se tiče dvorovih ljudij Dobro, jaz ne oporekam, vse to je dobro; a vi jih ne poznate, ne poznate, kakov narod je to. (G. Zverkov se je na ves glas ubrisal in ponjuhal tobaka.) Dovolite mi, povedati vam na primer, jeden mali anekdotec; morebiti vas bode to zanimalo. (G. Zverkov se je odkašljajal.) Vi, ni res, veste, kakšna je moja žena: gotovo, žensko boljšo od nje najti je težkó, to samí priznate. Hišne nje nēmajó življenja — imajo pravi raj A žena moja si je vzela za pravilo, omoženih hišen ne imeti, kar tudi res ne gre: pridejo otroci, to, ono — nu, kje more potem hišna paziti na gospodinjo tako, kakor treba gledati na nje navade. Njej ni več to v skrbeh, ni jej to še na misli. Treba soditi po človečanstvu. Glejte, peljala sva se nekoč skozi našo vas; tega bode — kako bi dejal, da se ne zlažem — petnajst let. Vidiva, staroste hči je prav lepa deklica; ravno nekaj takšnega ima vam tudi v vedenji. Žena moja mi pravi: „Koko“ — tako me namreč ona kliče — „vzemiva to deklico s soboj v Petrograd; po vseči mi je, Koko“ Jaz pravim: „Vzemiva jo, z veseljem“. Starosta, razume se, pred naju poklekne; takšne sreče, veste, nì pričakovati ni mogel. Nu, deklica je jokala, se ve da, kot neumna. Res, težkó je s početka: roditeljsko hišo v obče čudnega tú ni ničesar. Toda vse jedno, brž se je naju privadila. S prva sva jo dala v dekliško šolo; tam so je učili raznih stvari. Toda, kaj mislite? Deklica kaže posebne uspehe; žena moja jo ima strastno rada, obdaruje jo ter vzame napósled mimo drugih kot hišno za svojo osobo zapomnite si! A treba je bilo tudi jej pritrditi Ni imela še take hišne žena moja, gotovo, ni je imela, bila je postrežljiva, oskromna, poslušna — sploh vse, kar hočete. Zato jo je pa tudi žena moja, priznati moram, preveč razvadila: oblačila jo odlično, hranila z gospōdske mize, s čajem pojila s kratka: vse, kar si morete misliti, jej je storila. Tako je služila ona deset let mojo ženo. Kar v neko prekrasno jutro, mislite si, stopi Arina — imenovali so jo Arino — brez oglasa k meni v kabinet — in buh! pade meni pred nogi Jaz tega, povem vam odkrito, trpeti ne morem. Človek ne smē nikoli zabiti svojega dostojanstva, ni li res? — „Kaj hočeš?“ — „Batjuška Aleksander Sjilič, milosti prosim?“ — „Kake?“ — „Dovolite mi, omožiti se.“ — Jaz, priznam vam, sem se začudil. —

„Pa veš ti, brezumnica, da gospá néma druge hišne?“ — „Služila bodem gospé po prejšnjem.“ — „Prazne besede! — gospá omoženih hišen ne mara.“ — „Malanja lahko stopi na moje mesto.“ — „Prosim, ne razsajati.“ — „Volja vaša . . .“ Priznam vam, skoraj sem izgubil zavest. Povem vam, jaz sem takšen človek: nič me tako ne razžali, smem reči, tako silno ne razžali nego li nehvaležnost Saj vam ni treba praviti; — vi znate kakšna je moja žena: živ angelj, zgolj dobrota Gotovo, zlodej — še ta bi jo rad imel. Zapodil sem Arino. Mislim si, saj se spametuje; kajti človek ne verjame rad zlù, ostudni nehvaležnosti. A kaj mislite? V pol leta je bila z nova tako dobra, priti k meni zopet s to prošnjo. Tačas pa, priznam vam, prognal sem jo togotno in tudi grozil jej in obetal povedati ženi. Bil sem razsrjen A mislite si moje izumljenje: posled nekaj časa pride k meni žena vsa objokana, razburjena tako, da sem se prav vstrašil. — Kaj se je zgodilo? — „Arina.“ . . . Vi razumete . . . sram me je izgovoriti. — Ni mogoče! . . . kdo pa? — „Petruška lakaj.“ Mene je kar potreslo. Jaz sem takšen človek polumen ne ljubim! Petruška ni kriv. Lehko se kaznuje, toda on po mojem ni kriv. Arina nu, kaj pa, nu, nu, kaj bi še govoril? Ukazal sem, razume se, précej ostriči jo, obleči v prteno obleko in poslati v vas. Žena moja je izgubila odlično hišno, ali drugače postopati ni bilo mogoče: nered v hiši se nikakor ne sme trpeti. Bolan ud je bolje odsekati kar hitro Nu, nu, sedaj sodite sami — nu, kaj ne, vi poznate mojo ženo, kaj ne, to je to je, to je z jedno besedo, angelj! Vidite, ona se je bila navezala na Arino — in Arina je to vedela, a ni se sramovala A? ne, povejte a? Pa kaj tú preudarjati! V vsacem slučaji, ni se moglo drugače ravnati. Mene pa, posebno mene, razsrdila je na dolgo, razžalila nehvaležnost te deklice. Recíte, kar hočete, srca, čujstva — v teh ljudeh ne iščite. Krmi volká, kakor hočeš, vedno gleda le v gozd A jaz sem želel samó dokazati vam“

G. Zverkov, ne okončavši govora, odvrnil je glavo in se zavil še bolj v svoj plašč, možko zatiraje nevoljno razburjenost.

Čitatelj sedaj, menim, razume, zakaj sem sè sočutjem pogledal Arino.

— „Si li dolgo omožena z mlinarjem?“ vprašal sem je jaz potem.

— „Dve leti.“

— „Zatorej ti je gospod dovolil?“

— „Odkupili so me.“

— „Kdo?“

— „Savelij Aleksejevič.“

— „Kdo je to?“

— „Mož moj.“ (Jermolaj se je namuzal.) „Zatorej vam je gospod o meni govoril,“ dejala je Arina po kratkem molčanju.

Nisem vedel, kaj odgovoriti na nje vprašanje.

„Arina,“ zakričal je od daleč mlinar. Žena je vstala in šla.

— „Je li dober človek nje mož?“ vprašal sem Jermolaja.

— „Še dosti.“

— „Pa imata kaj otrok?“

— „Bil je jeden, a je umrl.“

— „Kako vender, je li ona mlinarju bila po vseči, ka-li?

Ali je dosti dal zanjo odkupa?“

— „Tega ne vem. Ona zna brati in pisati; v njih stanu je to — kaj tacega dobro. Najbrž mu je bila po vseči.“

— „Ali si ti že davno znan ž njo?“

— „Davno, hojeval sem prej k nje gospôdi. Njih nasebina ni daleč od tukaj.“

— „In Petruško lakaja poznaš?“

— „Petra Vasiljeviča? Kaj pa, poznal sem ga.“

— „Kje je sedaj?“

— „Šel je v vojake.“

Pomolčala sva.

— „Toda ona, zdí se mi, ni zdrava?“ vprašal sem na to Jermolaja.

— „Kakšno zdravje! A jutri, menim, bode dobra tjaga. Vam bi sedaj ne bilo v kvaru malo zaspatis.“

Krdelo divjih rac je letelo sè šumenjem nad nama in slišala sva, kako se je spustilo na reko ne daleč od naju. Uže se je popolnoma stemnilo in jelo hladnéti; v gozdu je zvočno prepeval slavček. Zaríla sva se v senó in zaspala. —

Malinova voda.

Začetkom avgusta meseca je vročina mnogikrat nestrpna. V tem času od dvanajstih do treh najodličnejši in najtrdnější človek ne more loviti, in najudanejši pes „čisti lovцу ostroge“, to je, gre za njim korakom, bolehalo pomežikovaje in uveličeno pomolivši iz gobca jezik; v odgovor na karanje svojega gospoda unižano miga z repom ter izraža nevoljo na obrazi, toda naprej ti ne gre. Ravno v takšen dan se mi je pripetilo, da sem bil na lovu. Dolgo sem nasprotoval skušnjavi, leči v kako senco, če tudi samó za hip; dolgo je sledil moj neutrudljivi pes po grmovji, dašì gotovo sam ni pričakoval nobenega uspeha o svojem vestnem delovanji. Udušljíva vročina me je primorala končno pomisliti o zbranji poslednjih močij in sposobnostij. Privlekel sem se počasi do reke Iste, uže znane mojim blagovoljnim čitateljem, spustil se z brega in šel po žoltem in mokrem pesku proti studencu, znanem v vsem okraji pod imenom „Malinova voda“. Ta studenec izvira iz razpoke bregá, prevrativše se malo po malo v nevelik a globok jarek, in se v dvajsetih koracih odtod sè silnim in šepetajočim šumom izliva v reko. Hrastovo grmovje se je razraslo po krajih jarkovih; okolo studenca zelení kratka, žametna travica; solnčni žarki ne dotíčejo se skoraj nikoli njegove hladne, sreberno bliščeče se vlage. Prispel sem do vira; v travi je ležal kôrec iz brezovega luba, ki ga je pustil mimogredoč kmet na občo porabo. Napil sem se, legel v senco in ozrl se krog. Pri zalívu, napravljenem vpadanjem studenčevim v reko, in zato pokritem vedno s tresočimi se valčki, sedela sta k meni s hrbtom obrnena dva starčka. Jeden, precèj trden in visoke rasti, v temnozelenem, čednem kaftanu in kosmati kapi, lovil je ríbe na trnik; drugi — suhljät in majhen, v muhojarovi zaplatani jopici in brez kape, držal je na kolenih lonček s črvi in časih počuhál se z rokó po sivi svoji glavi, kakor bi želel zabraniti jo pred solncem. Zagledal sem se vanj malo pazljiveje in spoznal v njem Šumihinskega Stepuško. Prosim dovoljenja čitateljevega, povedati besedo o tem človeku.

V nekolikih vrstah od moje vasi se nahaja večje selo Šumihino sè zidano cerkvijo, posvečeno svetima Kozmu in Damijanu. Nasproti tej cerkvi šopirila so se nekđaj obširna gospódska lesena poslopja, obdana z raznimi pristavami, delavnicami, hlevi, saraji za poljedeljsko orodje in vozove, s kopélimi in začasnimi kuhinjami, hišami za goste in za upravitelje, z oranžerijami,

gugalnicami za prosto ljudstvo in drugimi bolj ali menj koristnimi stavbami.

V teh poslopjih so živeli bogati graščaki in vse jim je šlo po volji — ko je nanagloma v neko prekrasno jutro vse to blagostanje pogorelo do tal. Gospôda se je preselila v drugo gnezdo; usadba je zapustéla. Obširno pepelišče so predelali v zelenjavni vrt, tú in tam pregrajen s kupi opeke, ostanki prejšnjih temeljnih zidov. Iz ostalih celih brún zbíli so površno hišico, pokrili jo z barčnimi deskami, kupljenimi pred desetimi leti za napravo paviljona na gotski način, in naselili v njej vrtnika Mitrofana sê ženó Aksinijo in sedmerimi otroki. Mitrofanu so naložili postavljati na gospódsko mizo, za poludrugsto vrst, zelenjave in sadja. Aksiniji so izročili nadzor za tirolsko kravo, kupljeno v Moskvi za lep novec, a žal, brez vsake sposobnosti za plemo, in zato tudi s časa pridobitve ne dajavši mleka; njej so izročili tudi v varstvo čopastega dímastega racmana, jedino „gospódsko ptico“. Otrokom zaradi mladoletstva niso naložili nikacih dolžnostij, kar jih pa prav nič ni ovéralo popolnoma poleniti se. Pripetilo se mi je kake dvakratiprenočiti pri tem vrtníku; mimohodeč sem jemal od njega kumare, katere so se, Bog vedi zakaj, odlikovale še le po leti sê svojo velikostjo, zopernim vodenim okusom, in debelo žolto kožo. Pri njem sem videl prvikrat Stepuško. Razven Mitrofana sê svojo družíno in starega gluhega cerkovnika Herazima, stanujočega za ubogajme pri stari grbasti vojaški babi, ni ostal noben dvorov človek v Šumihinu, kajti Stepuško, s katerim sem namenjen seznaniti čitatelja, ni bilo móči šteti nì za človeka v obče, nì za dvorovega v posebnosti.

Vsak človek ima vsaj, bodi si kako položenje v društvu, bodi si kake zveze; vsacemu dvorovemu daje se, če uže ne plača, vsaj tako imenovano „otvesno“. ¹⁾ Stepúška ni dobival prav nikakeršne podpore, ni bil v rôdi z nikomer in nihče ni znal o njegovem bitji. Ta človek tudi minolosti ni imel, o njem niso govorili; še po reviziji se je komaj štel. Govorili so ljudje na skrivaj, da je bil nekđaj pri nekom hišni sluga; kdo pa je, od kod je, čegav sin, kako je prišel v število Šumihinskih podložnikov, na kakšen način je dobil muhojarovi, iz nepomnenih časov nošeni kaftan, kje žíví, od česa žíví — o tem nikdo ni imel najmanjše slutnje, in, po pravici rečeno, tudi nikogar niso zanimala ta vprašanja. Dedúška Trofimič, kateri je znal rodoslovje vseh dvorovih do četrtega kolena, tudi ta je samó jedenkrat rekel, da se mu zdí, da je bila sorodnica Stepúški neka Turkinja, katero je pokojni gospod, brigadir Aleksej Romanič, iz vojske med tovorom izvolil s soboj privésti. Celó v praznicih, v

¹⁾ Potrebna hrana.

dnéh vseobčega skazovanja milosti in pogostovanja s kruhom in soljó, z ajdovimi pogačami in zelenim vinom, po starinskem ruskem običaji — celó te dní Stepuška ni hodil k razstavljenim mizam in sodom, ne klanjal se, ne pristopal h gospódomi roki, ne izpiral duškom kozarca pod gospódskim vzgledom in na gospódsko zdravje, kozarca napolnenega s tolsto rokó oskrbní-kovo; — k večjemu če kaka dobra duša, mimogredóč, dá revežu ostali kósec pogače. Na veliko noč so se ž njim poljubljali, ¹⁾ toda on ni podvračal zamazanega rokava, ne prinašal iz zadnjega žepa svojega rudečega jajčka, ne nesel ga v zadregi, pomežikováje, mladim gospodičnam ali še celo gospé. Stanoval je po leti v kleti za kuretnikom, po zimi pa na hodniku kopélinem; v silnih mrazih je nočeval na senu. Navadili so se videti ga, mnogikrat tudi ga suvali, toda nikdo se ni ž njim razgovarjal, in on sam, vidno, od rojstva ust ni odprl. Po požaru je pribežal ta nesrečni človek, ali kakor Orlovci pravijo „pritulil se je“ k vrtniku Mitrofanu. Vrtník se ni zmenil zanj, ni mu rekel: žívi pri meni, in tudi prognal ga ni. Prav za prav pa tudi Stepuška ni stanoval pri vrtníki; on je bival in stanoval na vrti. Hodil je in se dvigal brez vsacega šuma; číhal in kašljal je v róko, ne brez straha; vedno je kaj delal in lazil tiho, kakor mravlja; in vse to zaradi jedí, zaradi same jedí. In res, če bi ne bil skrbel od jutra do večera, kako se bode preživel — umrl bi bil naš Stepuška od glada. Slabo je, ne znati zjutraj, bodeš li sít na večer. Sedaj sedí Stepuška za plotom ter redkev glóje, ali korenje sesá, ali blatnasto zelnato glavo trebi, sedaj vedro vode kam vleče ter stoče; sedaj napravlja ogenj pod lončkom in meče nekake črne kosce izpod pazuhe v lonec, sedaj zopet v svojem kotu s polenom razbija, žrebelj zabija, polico si za kruh napravlja. A vse to ti dela molče, kakor izza vogla: pogledaš in uže ga ne vidiš. Najedenkrat pa izgine na kaka dva dní; njegove nenavzočnosti, se ve da, nikdo ne opazi. . . . Gledaš, uže je zopet tukaj, zopet tam kje pri plotu pod kotlíček skrivaj trščíce podklada. Obraz mu je droban, očí rumenkaste, lasje do obrví, nosek precěj oster, ušesa zeló velika, prozorna, kakor pri netopirji, brada kakor bi bila pred dvema tednoma obrita, a ni bila nikoli nì večja, nì manja. Tega Stepuško sem našel na bregu Iste v družbi drugega starca.

Šel sem k njima, pozdravil ja in sédel poleg obeh. V tovariši Stepuškovem sem spoznal tudi znanca: bil je odpuščeni sluga grofa Petra Iljiča ***, Mihajlo Savelijev, po priímku Tuman. ²⁾ Stanoval je pri Bolhovskem, sušičnem meščanu, gospodarju poštné

¹⁾ Pravoslavni se pozdravljajo o veliki nóči s pozdravom: „Hristos voskres“, na katerega odzdravljajo z: „Vo istině voskres“. (Kristus je vstal. — V istini je vstal), in se potem poljubljajo. Prel.

²⁾ Megla.

postaje, kjer sem se jaz mnogikrat ustavljal. Potujoči po veliki cesti mladi uradniki in drugi ljudje brez opravil (trgovci, pogrezneni v svoje pisane pernice, se za kaj tacega ne brigajo), še danes lahko vidijo ne daleč od velike vasi Trojicekega ogromni lesen dom v dve nadstropji, popolnoma zapuščen, s podrto streho in na gluho zabitimi okni, postavljen tik ob cesti. V poludne, v jasno solčno vreme si ne morete misliti ničesar tožnejšega od te razvaline. Tú je živel nekdanj grof Peter Iljič, znani gostoljub, bogati elmož starega veka. Vsa gubernija se je shajala pri njem, plesala in razveseljevala se na slavo pri oglušilnem gromu domače godbe, treskotnih raket in rimskih sveč; marsikaka starka, gredóč sedaj mimo zapuščenih bojarskih palač, vzdihne ter se spomina minolih časov in minole mladosti. Dolgo se je gostil grof, dolgo hojeval, prijazno smejóč se, v množici strastnih gostov, toda imetje njegovo, žal, ni mu zadostilo na vse življenje. Ko je vse zapravil, šel je v Petrograd iskat si službe in umrl v hotelu, ne ućakavši nobenega rešenja. Tuman je služil pri njem dvorskim in je dobil še za življenja grofovega odpust. To je bil človek sedemdesetih let, s pravilnim in prijetnim obrazom. Smijal se je skóraj brez prestanka, kakor se smejejo dan danes jedino le ljudje Eka-terinske dóbe — dobrodušno in veličavo; pogovarjaje se je počasi dvigal in sežimal ustna, laskovo pomežíkoval in govoril nekoliko v nos. Vsekoval se je in njuhal tobak, tudi le počasi, prav kakor bi kaj delal.

— „Nu, Mihajlo Saveljič,“ pričel sem jaz: „ali si nalovil kaj ríb?“

— „Izvolíte pogledati v pletenico; ujel sem dva ostreža in pet klínov. . . . Pokaži, Stepka.“

Stepka je pomolil proti meni pletenico.

— „Kako je kaj, Stepuška?“ vprašal sem ga jaz.

— „I i ni ničesa, batjuška,“ — tako je odgovoril Stefan in se napenjal, kakor bi pude z jezikom preobračal.“

— „Ali je Mitrofan zdrav?“

— „Zdrav, ka — aj pa, batjuška.“

Bednjak se je obrnil strani.

— „Nič kaj nočejo prijemati,“ dejal je Tuman: — „strašná je vroče; ribe so se vse pod grmovje poskrile, spé. . . . Natekni črva, Stepka.“ (Stepuška je izvlekel črva, položil ga na dlan, hlopni po njem dvakrat, nateknil ga na trnik, popljuval in podal Tumanu.) „Hvala, Stepka. . . . A vi, batjuška“, nadaljeval je on, obračaje se k meni: — „izvolíte loviti?“

— „Kakor vidiš.“

— „Tako, nu kakšnega psa pa imate, ali je anglešk ali furlansk?“

Starček je rad, kadar se je dalo, pokazal: češ, tudi mi smo bili v mestu.

— „Ne vem kakega plemena je, a dober je.“

— „Tako, nu vi zatorej izvolite s psi na lov hoditi?“

— „Imam dve svori.“¹⁾

Tuman se je nasmijal in pomajal z glavo.

— „Saj pravim, nekateri so ljubitelji psov, a nekateri jih nikakor ne marajo. Jaz tako-le mislim, v slabem svojem razumu: pse treba držati, tako rekoč, bolj zaradi važnosti. . . . In da je vse v redu: da so konji v redu, da so pásjaki, kakor treba, v redu, sploh, da je v redu vse. . . . Pokojni grof — Bog mu daj nebesa! — lovec od rojstva, priznati se mora, ni bil, toda imel je pse in po dvakrat na leto izvolil napraviti véliki lov. Zberó se pásjaki na dvoru v rudečih opórtanih kaftanih in trobijo v rogove; njih svetlost, izvolijo priti in pripeljejo konja njih svetlosti; njih svetlost sedejo in veliki lovec jim nožici dene v stremena, šapko z glave sname in vajeti v šapki podá. Njih svetlost s korobačem izvolijo počiti, a pásjaki zahohóčejo in se vzdignejo z dvórá nizdolu. Stremeník²⁾ pa jezdi za grofom, in sam na svileni vrvi drži dva najljubša gospodova psička in gleda tako-le, veste. . . . In on sedí, stremeník namreč, visoko, visoko na kozaškem sedlu, tak, rudečelic, oči se mu lesketajo, in vodi lov. . . . Nu, gostje, razume se, so tudi navzočni. Tudi zabava in spodobno počesčenje. . . . Ah, odtrgal se je, Azijatéc!“ dodal je hipno, potegnivši iz vode trnik.

— „A pravijo, da je grof uže v svoji najlepši starosti vse zapravil?“ vprašal sem jaz.

Starček je popljuval na črva in vrgel trnik.

— „Velmožestven človek je bil, to je znano. K njemu, smem reči, hojevale so prve osebe iz Petrograda. V višnjevih redovnih trakovih sedé vam za mizo in se gosté. A bil je tudi mojster v pogostovanji. Pozove, na priliko, mene: „Tuman“, reče mi, „treba mi je za jutri živih kečig: ukaži prinesiti jih, slisiš.“ — „Slišim, vaša svetlost.“ — Narejene kaftane, lasúlje, troste, dišave, kolonjsko vodo prve vrste, tobakíre, slike take velike, naročal je prav iz samega Pariza. Dà, banket — moj Bog, vladika života mojega! napravijo vam umeteljna ognja, guganja! Tudi iz možnarjev streljajo! Samih godcev je bilo kacih štirideset osob. Kampilmajstra iz Nemcev si je držal, ali Nemec je bil zeló prevzetan, hotel je z gospôdo pri jedni mizi jesti in tako so ukazali njih svetlost prognati ga z Bogom; „moji godci,“ dejali so, „uže svoje delo tudi tako umejo.“ Izvestno: gospódska vlast. Začnó plesati — plešejo do ranega jutra, in največ lakosezmatradura — e e e ujel si se, bratec! (Starček

¹⁾ Koppel.

²⁾ Leibjäger.

je izvlekel iz vode majhnega ostreža.) „Na — nu, Stepa. Bil je gospod kakor se spodobi, gospod“, nadaljeval je starček in vrgel zopet trnik: — „in bil je tudi dobra duša. Pretepe te, na priliko; obrneš se in uže je pozabil. Samó nekaj: držal si je matrese. Oh, te matrese, Bog se smilúj! Te so ga tudi ugonobile. In, veste, izbiral si jih je le največ iz nizkega stanú. Menil bi človek, da imajo vsega dovolj — a ne; — dajaj jim, kar je najdražjega v Evropi. . . . Sicer pa: čemú ne živeti v svoje zadovoljstvo — saj to je delo gospodsko . . . a vender ne sme se vsega napraviti. Posebno jedna: imenovali so jo Akulino; sedaj je uže pokojnica — Bog jej daj nebesa! Bila je prosto dekle, hči Sitovskega desetnika, a neizrečeno hudobna. Povem vam, bila je grofa po lici. Očarala ga je bila popolnoma. Vnuku mojemu je čelo ¹⁾ ostrigla: na novo obleko jej je bil zlíl ščekolad . . . a ne jedinemu njemu je čelo ostrigla. Dà. . . . Vender so bili vse jedno. dobri časi!“ dodal je starec z globôcim vzdihom, zamislil se in umolknil.

— „A vaš gospod, kakor vidim, je bil stróg?“ pričel sem jaz po kratkem molčanju.

— „Tedad je to bilo v okusu, batjuška,“ dejal je starec, pomajavši z glavo.

— „Dan danes se kaj takšnega ne pripeti,“ opazil sem jaz, ne spustivši z njega pogleda.

Pogledal me je po strani.

— „Dan danes, se ve da, je bolje,“ zamrmral je — in daleč zagnal trnik.

Sedeli smo v senci, a še v senci je bilo vroče. Težki, razgreti zrak je prav zamrl; goreče lice je poželjivo iskalo vetra — toda vetra ni bilo. Solnce je prav žgalo s sinjega, potemnivšega se nebá; ravno pred nami na drugem kraju rumenelo je ovseno polje, tú pa tam prerasteno s pelínom, a nì jeden klas se ni zazibal. Nekoliko niže je stal kmetski konj do kolena v reki in lenó mahal po sebi z mokrim repom; le iz redka je priplavala izpod grma, čez vodo visečega, večja riba, puščala mehurčke in počasi zopet potapljala se na dno, pustivši za soboj legak val. Kobilice so cvrčale v rujavi travi — prepelice prepeléle nekako prisiljeno; jastrebi so letali plavno nad poljem in se pogosto ustavljali na mestu, brzo mahaje s krili in razpuščaje rep kakor veternico. Sedeli smo mirno, prevzeti od vročine.

Zdajci se je začulo za nami v jarku šumenje: nekdo se je spuščal proti studencu. Ozrl sem se in zapazil kmeta kacih petdesetih let, zaprašnega, v srajci in cokljah, s pleteno bisago in jopo čez rame. Šel je k studencu, s poželjivostjo se napil in zopet sklonil se po konci.

¹⁾ „Čelo ostríči“ pomenja toliko, kakor oddati koga v vojake; „ostríči tilnik“, zaznamenovati koga negodnim za vojake.

— „Ej, Vlas,“ zavpil je Tuman, zagledavši ga: — „zdravo brate! Od kod te je Bog prinesel?“

— „Zdravo, Mihailo Saveljič,“ izpregovoril je kmet, približuje se nam: — „od daleč.“

— „Kod si pa hodil?“ vprašal ga je Tuman.

— „V Moskvo sem šel h gospodu.“

— „Po kaj?“

— „Prosit sem ga šel.“

— „O čem prosit?“

— „Da bi obrok znižal, ali me na tlako postavil, preselil, ali kako. . . . Sin mi je umrl in tako sedaj jaz sam ne morem toliko plačevati.“

— „Umrl je tvoj sin?“

— „Umrl. Pokojnik,“ dodal je kmetič, pomolčavši: — „živel je v Moskvi v izvoščikih; zame, se ve da, plačeval je tudi obrok.“

— „Zatorej ste vi sedaj na obroku?“

— „Nu, kaj pa je rekel tvoj gospod?“

— „Kaj je gospod rekel? Zapodil me je. Dejal je, kako se drzneš naravnost k meni priti: za to je oskrbnik; tvoja dolžnost je, dejal je, prej oskrbniku povedati . . . pa kam te hočem preseliti? Prej, dejal je, plačaj, kar si na dolgu. Rastogótil se je popolnoma.“

— „Nu, in tako si prišel nazaj?“

— „Sem. Hotel sem tudi zvedeti, ni li pokojnik zapustil kaj imetja, ali tudi ničesar nisem opravil. Rekel sem njegovemu gospodarju: slišite, jaz sem Filipov oča; toda on me zavrne: kaj to meni mari? Tvoj sin ni ničesar zapustil, dejal je: še dolžan mi je ostal. Nu, in šel sem.“

Kmetič nam je pripovedoval vse to z nasmehom, kakor bi šlo o kaki drugi stvari, ali v malih in udrtih njegovih očeh se je nabirala solzica, ustni sta se mu krčili.

— „Ali greš sedaj domóv?“

— „Kam pa? izvestno domóv. Žena sedaj od glada v pest cvili.“

— „A ti bi — tega . . . ,“ izpregovoril je zdajci Stepuška. — prišel v zadrego, umolknil in jel brskati po lončku.

— „Pa pojdeš k oskrbníku,“ nadaljeval je Tuman, ne brez začudenja pogledavši Stepó.

„Čemú bi hodil k njemu? Imam tako dolg. Moj sin je pred smrtjo okolo leta bolehal in tako še záse obroka ni plačal. . . . A meni je le napolu gorje: vzeti mi ne more ničesar. . . . Prijatelj, če si še tako zvit. . . . Le počakaj! Moja glava je nedolžna! (Kmet se je zasmijal.) Če si tudi še tako moder, Kintiljan Semenič — in če. . . .“

Vlas se je zopet zasmijal.

— „Kako? — to je slabo, Vlas moj,“ dejal je počasi Tuman.

— „Zakaj slabo? Ne. . . .“ (Vlasu je glas zastal.) „Kaka vročina je,“ nadaljeval je, otiraje si lice z rokavom.

— „Kdo je vaš gospod?“ vprašal sem jaz.

— „Grof ***, Valerian Petrovič.“

— „Sin Petra Iljiča?“

— „Petra Iljiča sin,“ odgovoril je Tuman. „Pokojni Peter Iljič je namreč še za življenja Vlasovo vas njemu prepustil.“

— „Je li on zdrav?“

— „Zdrav, slava Bogu,“ dejal je Vlas. „Bil je tako rudeč, lice se mu je prav obložilo.“

— „Vidite, batjuška,“ nadaljeval je Tuman, obračaje se k meni: „dobro bi bilo pod Moskvo, če bi ne bil dal vsega v zakup, na obrok.“

— „Za koliko od tjabla?“ (Gotovo število kmetov.)

— „Za petindevedeset rubljev od tjabla,“ zamrmral je Vlas.

— „Nu, vidite; a zemlje je prav malo, toliko, da je ime, kar je ravno gospódskega gozda.“

— „Pa tudi tega, pravijo, so prodali,“ opazil je kmetič.

— „Nu, sedaj vidite Stepa, daj mi črva. A, Stepa? si li zaspal, ka-li?“

Stepuška je vztrepetal. Kmetič je prisédel k nam. Umolknili smo zopet. Na drugem bregu je nekdo zapél pesen, tako milo. . . . Obšla je tožnost mojega ubozega Vlasa.

Pol ure potem smo se razšli.

Okrajni zdravnik.

Nekoč v jeseni, na povratnem potu z daljnega polja, prehladil sem se bil in zbolel. V srečo me je prišla mrzlica v okrajnem mestu v gostilnici; poslal sem po doktorja. V polu ure je prišel okrajni zdravnik, človek majhne rasti, suhljat in črnolas. Zapisal mi je navadno zdravilo za pot, velel nadejati gorčičnik, prav ročno spustil v žep petrubeljsk listič — pri čemer je jednako suho zakašljaj in pogledal v stran — in uže hotel iti po svojih potih, ko se zdajci razgovori in ostane. Vročina me je mučila; videl sem pred soboj noč brez spanja in veselilo me je malo pogovoriti z dobrim človekom. Prinesli so čaja. Doktor se je spustil v razgovore. Ni bil neumen človek, izražal se je lepo in dovolj zabavno. Čudne reči se godé po sveti: z nekaterim človekom živiš dolgo družno in se nahajaš ž njim v prijateljskih razmerah, a ni jedenkrat ne izpregovoriš ž njim odkrito, od duše; z drugim pa se komaj seznaniš — in glej: ti njemu ali on tebi, kakor na izpóvedi, vse do podnohtnega odkriješ. Ne vém, s čim sem si zaslužil zaupanje svojega novega prijatelja, kajti on je kar naravnost, kakor pravijo „vzel“ in mi povedal dovolj zanimiv slučaj; a jaz sedaj njegovo povest dovedem do znanja blagonaklonjenega čitatelja. Potrudim se izražati se z besedami zdravnikovimi.

— „Vi ne izvolite poznati,“ pričel je razslabljenim in tresočim glasom (taki so nasledki nemešanega brezovskega tobaka): — „Vi ne izvolite poznati tukajšnjega sodnika, Milova, Pavla Lukiča? Ne poznate Nu, tudi dobro.“ (Tú se je odkašljaj in pomel oči.) Vidite, bilo je, kako bi dejal, da bi se ne zlagal, v vélicem postu, ko se je najbolj tajal sneg. Sedim pri našem sodniku in igram preferans. Sodnik naš je prav dober človek in rad igra preferans. Zdajci (mojemu zdravniku je rabila pogosto beseda: zdajci) rečejo mi: nekdo vprašuje po vas. Jaz odgovorim: kaj bi rad? Pravijo mi, pismo je prinesel — najbrž od bolnika. Dajte mi, pravim, pismo. Res, tako je, od bolnika . . . Nu, dobro — to, saj veste, kruh naš je. . . . A stvar je naslednja: piše mi graščákinja vdova; pravi mi, hčí mi umira, pridite za božjo voljo, tudi konji so za vami poslani. Nu, pa to še vse ni nič ampak ona živi dvajset vrst od mesta, a zunaj je tema, in pota taka, da je joj! Tudi je prav revna, več od dveh celkovih se ne more pričakovati, in še to dvomljivo; morebiti bode treba še s platnom se zadovoljiti in s kakeršnim si bodi žitom. Vse jedno, dolžnost, saj veste, je prva: — človek umira. Oddam précej

kvarte vednemu členu Kalliopinu, ter se odpravim domov; gledam, uže stoji teležka pred krilcem; konji so kmetski — trebušati: pretrebušati, dlaka na njih prava klobučina, in kočijaž iz spoštljivosti sedi odkrit brez šapke. Nu, mislim si, bratec, gospôda tvoja ne sedi v zlatu. — Vi se mi izvolite smijati, toda jaz vam povém: nam ubogim ljudem treba vse opazovati. Če kočijaž sedi kakor knez, ne pridvigne šapke, temveč se celo izpod brade posmehuje in z bičem vrti — tačas smelo računati na dve depozitki! ¹⁾ A tukaj, vidim, stvar ne diši po tem. Vse jedno, mislim si, kaj se hoče: dolžnost je prva. Vzamem najpotrebnejših zdravil in se odpeljem. Verjamete li, da sem se komaj privlekel do tja. Cesta je peklena; potoci, sneg, blato, grape, in tam zopet je jez prodrlo — strašno! Vse jedno sem prišel. Hiša je majhna, sè slamo krita. V oknih se sveti; čakajo. Pride mi naproti čestitljiva starka, v čepici; rešite, pravi mi, umira. Prosim vas, tolažim jo, upokojite se Kje je bolnica? — Tukaj, prosim. — Gledam: sôba prav čista, v kotu svetilka, na postelji deklica dvajsetih let v nezavesti. Vročina kar žehtí od nje, diše težko: — vročinska bolezen. Tú sta tudi še drugi dve deklici, sestri — prestrašeni v solzah. Včeraj je bila, pravijo mi, še popolnoma zdrava, in jéla je v slast; danes zjutraj je tožila o glavi, in na večer nanagloma, vidite kakšna je. . . . Jaz zopet rečem, prosim upokojite se — saj je doktorska dolžnost — in prijel sem se dela. Puščal sem jej, velel nadejati gorčišnike, zapisal miksturo. V tem jo gledam, gledam, veste: — nu, za Boga, nisem še videl takšnega obraza . . . krasotica z jedno besedo! Kar tožnost me obhaja. Obraz tako prijeten, oči — glej, hvala Bogu, odleglo jej je; pot je izstopil, prišla je k zavesti; pogledala je krog sebe, nasméhnila se, z roko segla po obrazu Sestri sta se nagnili k njej in je vprašujete: kako ti je? Dobro, dejala je in se obrnila strani. . . . Gledam — zaspala je. Nu, pravim, sedaj treba bolnico pustiti v miru. Šli smo zatorej vsi po prstih ven; sama hišna je ostala na vsak slučaj. V gostilni sôbi pa je uže na mizi samovár in tudi jamajski; pri nas brez tega ni nikoli. Prinesli so mi čaja, prosijo me prenočiti Jaz sem bil zadovoljen: kam mi je tudi sedaj iti! Starka neprestano vzdihuje. Kaj bode? pravim, saj bode ozdravela, prosim, le upokojite se, in si rajši sami malo oddehnite: ura je dve. — Pa boste ukazali vzbuditi me, če se kaj pripéti? — Ukažem, ukažem. — Starka se je odpravila in dekleti sta tudi šli v svoji sôbi; meni so postlali posteljo v gostilni. Ležem — zaspati ne morem — kako je to čudno! Saj sem se vender dovolj namučil. Moja bolnica ne gré mi nikakor iz uma. Konečno ne vztrpim več, zdajci vstanem; mislim si, pojdem in pogledam, kaj dela pacient. Nje spalnica je tik gostilne. Nu, vstanem, odprem prav tiho duri — srce mi kar utriplje. Gledam: hišna spi, odprla je usta in smrči na moč, bolnica pa leži z obrazom obrnena

¹⁾ Depositenschein.

proti meni; premétala je rôci, ubožica! Stopim k njej Zdajci odprè oči in jih upre v mé! Kdo je to? kdo je to? — Jaz sem bil v zadregi. — Ne bojte se, pravim, gospodična: jaz sem doktor, prišel sem pogledat, kako je kaj z vami. — „Vi ste doktor?“ — Doktor, doktor Mamica vaša so poslali pó-me v mesto; pušçal sem vam, gospodična; sedaj pa prosim počivati, in v dveh dneh, če Bog dá, postavim vas na nogi. — „Ah, da, da, doktor, ne pustite me umreti prosim vas, prosim“ Kaj to mislite, Bog z vami! — Zopet ima vročino, mislim si sam v sebi; potipal sem žilo: res, prav vročino. Pogledala me je — in zdajci me prime za róko. — „Povem vam, zakaj nerada umrem, povem vam, povem vam sedaj sva sama; toda prosim, da vi nikomur . . . poslušajte“ Jaz sem se nagnil; pridvignila je ustna prav k mojemu ušesu, z lasmi dotiče se mojega lica — priznavam, meni se je kar v glavi vrtélo — in jela šepetati Ničesar ne razumem Ah, dekle blodi Šepéče, šepéče, pa tako hitro in prav nič po ruski, obmolkne, strese se in položi glavo na vzglavje ter mi s prstom zagrozi. — „Pazite, doktor, nikomur“ Upokojil sem jo, kakor mi je bilo mogoče, dal jej piti, vzbudil hišno in šel ven.“

Tú je zdravnik zopet, ves utrujen, ponjuhal tobaka, in na hip zastal.

— „Vse jedno,“ nadaljeval je — „drug dan proti mojemu pričakovanju, bolníci ni odleglo. Mislil sem, mislil, in zdajci ukrénil ostati, ako tudi so me drugi pacienti pričakovali Toda veste, kaj tacega se ne sme zanemarjati: praktika za tega voljo trpí. A prvič, bolnica je bila res v obupnem stanji, in drugič, povedati moram po pravici, čutil sem sam k njej silno nagnenje. Razven tega mi je bila po volji vsa družina. Bili so ljudje, če tudi ubožni, izobraženi, reči se sme, kakor malokod Oča njih je bil učen mož, skladatelj; umrl je, se ve da, v revščini, a vspél je dati svojim otrokom odlično vzgojo; knjig je tudi mnogo zapustil. Bodi si, ker sem se pridno bavil okolo bolnice, bodi si iz kacih drugih vzrokov, priljubil sem se, smem reči, v hiši, kakor bi bil domač V tem pa so naredili se poti strašno slabi: vse občenje, tako rekoč, se je skoraj popolnoma pretrgalo; še celó zdravila so se s trdom iz mesta dobivala Bolnica se ni popravljala Dan za dnevom, dan za dnevom in vidite tako (zdravnik je pomolčal). Res ne vem, kako bi vam razložil (zopet je ponjuhal tobaka, kihnil in pogoltnil požirek čaja). Povem vam brez ovinkov, bolnica moja kako bi dejal nu, zaljubila se je v me toda ne, ni se zaljubila sicer pa da povem po pravici, tudi tako ni bilo. (Zdravnik se je zamislil in zarudel.)

— „Ne,“ nadaljeval je sè živostjo: „kako se bode zaljubila! Treba tudi sebi ceno znati. Dekle je bilo naobraženo, umno, na-

čitano, a jaz sem še celó svoje latinščine pozabil, reči smem, popolnoma. Kar se tiče zunanosti (zdravnik je nasmihaje se pogledal po sebi) tudi mislim, da se ne morem z ničimer hvaliti. A neumnega me gospod Bog vender ni stvaril: jaz belo ne imenujem črnim, nekaj tudi uganem. Jaz, na primer, sem razumel prav dobro, da Aleksandra Andrejevna — imenovali so jo Aleksandro Andrejevno — ni ljubezni do mene čutila, a le prijateljsko, tako rekoč, razpoloženje, spoštovanje, ali kako bi dejal. Najbrž se je ona sama v tem odnosu motila, ali pomislite, kakšen je bil nje položaj in samí sodite Sicer pa,“ dodal je zdravnik, kateri je vse te pretrgane besede govoril brez oddiha in ves zmešan: — „zdí se mi, da sem malo zabredel Tako ničesar ne razumete . . . toda hočem vam vse po redu povedati.“ —

Izpil je čašico čaja in jel govoriti s pokojnejšim glasom.

— „Tako, tako. Moji bolníci je prihajalo vedno slabše, slabše. Vi niste zdravnik, čestiti gospod, vi ne morete umeti, kaj se vrši v duši zdravnikovi, posebno prvi čas, ko jame misliti, da bolezen njega premaguje. Kje je samouverjenost! Zdajci se tako ustrašiš, da ni móči povedati. Zdí se ti, da si pozabil vse, kar si znal, da ti bolnik ne zaupa, da uže drugi pričenjajo zapažati, da si se izgubil in ti nehote dajejo znake, izpod čela te gledajo, šepečejo . . . ej, neprijetno! Je uže zdravilo, misliš si, proti tej bolezni, a treba samó najti je. Ni li morda to-le? Poskusiš — ne, to ni! Ne odločiš časa zdravílu, kolikor treba, da deluje Sedaj poprimeš za to, sedaj za ono. Pa zopet vzameš recepturno knjigo aha, to je le, misliš, to! Res, časih bi človek zblaznel, misliš, da usoda V tem pa človek umira; drug zdravnik bi ga morda rešil. Konzilia je treba; jaz odgovornosti nase ne jemljem. Saj pravim, kako te zméte v tacih slučajih! Toda počasi se poléže, zopet je dobro. Umrl je človek — ni tvoja krivda, kajti postopal si pravilno. A veste, kaj je še mučno? Če vidiš do sebe slepo zaupanje, ali sam čutiš, da ne moreš pomagati. Ravno takšno zaupanje je imela do mene vsa obitelj Aleksandre Andrejevne in pozabili so misliti, da je njih hči v nevarnosti. Jaz jih pa tudi zagotavljam, da ni ničesar hudega; toda samemu mi je padel svét v pete. V popolno nesrečo so se potje tako izpridili, da vozník skóraj po vse dni hodi po zdravílu, jaz pa iz sôbe bolnične ne grem, odtrgati se ne morem, razne, veste, smešne dogodbice jej pripovedujem, na kvarte ž njo igram. Noči presedim. Starka se mi zahvaljuje sè solzami, toda jaz sam v sebi mislim: nisem vreden tvoje hvaležnosti. Priznavam vam odkrito — sedaj mi ni treba tajiti — zaljubil sem se v svojo bolníco. Tudi Aleksandra Andrejevna se je name navezala; skoraj nikogar razven mene v svojo sôbo ne pusti. Začne se razgovarjati z menoj — izprašuje me, kje sem se učil, kako živim, kdo so moji sorodniki, h komu zahajam? In jaz čutim, da bi ona ne smela razgovarjati se; ali

prepovedati jej, odločno prepovedati jej pa ne morem. Primem se za glavo: — kaj delaš, razbojnik? — Ali ona me prime za róko in me drži; gleda me, dolgo, dolgo gleda, odvrne se, vzdihne in reče: „kako ste dobri!“ Rôci nje sta tako vroči, oči veliki, temni. — „Res,“ pravi mi, „vi ste dober človek, vi niste tak, kakor naši sosedge ne, vi niste tak, vi niste tak Kako, da vas jaz do sedaj nisem poznala!“ — Aleksandra Andrejevna, upokojite se, pravim jaz jaz, verujte, čutim, ne vém s čim sem zaslužil samó upokojite se, za Boga, upokojite se vse bode dobro, saj bode te ozdraveli. — Povedati vam pa moram“, dodal je zdravnik, nagnivši se naprej in privzdignivši obrvi — „da so s sosedi malo občevali in sicer, manjši jim niso bili jednaki v izobraženji, z bogatimi pa je ponos zabranjeval znaniti se. Povem vam: družina je bila neizrečeno naobražena — in meni, veste, bilo je to prav po volji. Iz mojih rók je jemala zdravila vzdigne se, ubožica, z mojo pomočjo, prime in pogleda me kar srce mi pretrese. V tem pa jej je prihajalo vedno slabše, vedno slabše: umre, mislim si, gotovo umre. Mislite si, če bi bilo samó to, da ona umre; a tú me mati, sestre opazujejo, gledajo mi v oči in zaupanje gine. — „Kaj je, kako je?“ — Dobro, dobro — a kako „dobro“, uže se jej bléde. Neko noč sedim, zopet sam, pri bolnici. Tudi hišna tu sedí in smrčí, da se je vse treslo Nu, od uboge hišne se ne more drugače zahtevati, tudi ona se je utrudila. Do same polunoči se je le kar premetavala, a napósled obstane, kakor bi zaspala; vsaj ne preobrača se ne — leží. Svetilka v kotu pred sveto podobo gorí. Jaz sedím, veste, zamišljen in tudi dremljem. Zdajci, kakor bi me bil kdo pod rebra sunil, obrnem se Gospod, moj Bog! Aleksandra Andrejevna gleda me na vse oči usta ima odprta, lica jej kar žaré. — Kako vam je? — „Doktor, ni res, jaz umrem?“ — Obvaruj Bog! — „Ne, doktor, ne, prosim, ne govorite mi, da bodem živela ne govorimo . . . če bi vi vedeli poslušajte za Boga, ne skrivajte mi mojega položaja!“ — in tako hitro diše. — „Če bodem vedela za gotovo, da moram umreti, potem vam vse povem, vse!“ — Aleksandra Andrejevna, prosim vas! — „Poslušajte, veste, jaz nisem nikakor spala, davno na vas gledam, za Boga — verjamem vam, vi ste dober človek, vi ste pošten človek, zaklinjam vas pri vsem, kar je svetega na sveti — povejte mi resnico! Če bi vi vedeli, kako je to meni važno Doktor, zaradi Boga, povejte mi, kaj ne, da sem v nevarnosti?“ — Kaj naj vam povem, Aleksandra Andrejevna, prosim vas! — „Zaradi Boga, lepo vas prosim!“ — Ne morem vam prikrivati, Aleksandra Andrejevna — vi ste res v nevarnosti, a Bog je milostiv „Umrem, umrem.“ — In bilo je kakor bi se razveselila, obraz jej je bil tako radosten; jaz sem se prestrašil. „A ne bojte se, ne bojte se, mene smrt nikakor ne straši.“ Zdajci se je vzdignila in

oprla na laket. „Sedaj nu, sedaj moram vam povedati, da sem vam hvaležna iz vse duše, da ste vi blag, dober človek, da vas ljubim“ Jaz jo gledam kakor neumen; tesnó mi je, znate. —

„Slišite li, jaz vas ljubim“ — Aleksandra Andrejevná, s čim sem jaz to zaslužil? — „Ne, ne, vi mene ne umete ti mene ne umeš.“ — In zdajci je iztegnila rōci, prišla me za glavo in poljubila. . . . Verjemite ali ne, malo da nisem zakričal padel sem na kolena in skril glavo v blazini. Dekle molčí, prsti nje se tresejo na mojih laseh; slišim: bolnica joka. Jel sem jo tešiti, pogovarjati ne vem uže dobro, kaj vse sem jej govoril. — Hišno, pravim, vzbudíte, Aleksandra Andrejevná jaz se vam zahvaljujem vérujte mi vpokojite se. — „A dovolj, dovolj,“ trdila je ona. „Bog ž njimi, z vsemi; ali spé, ali pridejo — vse jedno je: saj tako umrem. A ti, zakaj se treseš, česa se bojiš? Povzdigni glavo. Ali vi, morda mene ne ljubite, morebiti sem se zmotila v takšnem slučaju ne zamerite.“ — Aleksandra Andrejevná, kaj govorite? jaz vas ljubim, Aleksandra Andrejevná. — Ona mi je pogledala naravnost v oči, razkrila rōci. — „Zatorej objemi me.“ Povem vam odkritosrčno, da ne umejem, kako to noč nisem izgubil pameti. Čutim, da moja bolnica sebe gubí; vidim, da néma prave pameti; razumem tudi to, če bi ne mislila, da umre — ne mislila bi tudi o meni; res, težko je umirati v petindvajsetem letu, nikogar ne ljubivši: in to je, kar jo je mučilo, to je, zaradi česar se je iz obupanja, vsaj mene prišla — razumete li sedaj? Toda dekle me ne izpustí iz svojih rók. — Prizanesite mi, Aleksandra Andrejevná, in tudi sebi prizanesite,“ rečem. — „Zakaj,“ vpraša dekle, „čemú prizanašati? Saj tako moram umreti.“ To je neprenehoma ponavljala. „Vidite, če bi jaz vedela, da ostanem še živa in zopet postanem gospodična kakor se spodobi, sramovala bi se, prav sramovala a tako, kaj mi mari?“ — A kdo vam je vender rekel, da umrete? — „E, saj je dovolj, ti mene ne prevaraš, ti legati ne znaš, le poglej se.“ — Vi bodele živeli, Aleksandra Andrejevná, jaz vas ozdravim; izprosila bodeva od vaše mamice blagoslovljenja, združila se z vezmí zakonskimi in živela srečna. — „Ne, ne, vzela sem od vas besedo, jaz moram umreti, ti si mi obetal ti si mi rekel.“ Hudó mi je bilo, iz mnogih razlogov, hudó. Pomislite, kakšne reči se časih pripeté: človek meni, da ni nič, a je veliko. Prišlo jej je na um, vprašati me, kako je moje ime, to je, ne obiteljji, ampak ime. Pa je uže nesreča taka, da me zvejo Trifonom. ¹⁾ Res, res; Trifonom, Trifonom Iva-

¹⁾ Ime navadno le ljudij nizkega stanú.

ničem. Domá so me nazivali vsi doktorjem. Jaz, kaj mi je storiti, jej povem: „Trifon“, gospodična. Bolnica se je namrdrnila, pomajala z glavo in zašepetala nekaj po francoski — oh, gotovo ne kaj dobrega, in se potem zasmijala, tudi ne dobro znamenje. Vidite, na takšen način sem prebil ž njo skoraj vso noč. Proti jutru sem šel od nje, kakor obžgan; šel sem zopet k njej, ko je bil uže dan, po čaji. Moj Bog, moj Bog, ni je mōči več poznati: bleda je, kakor bi jo na mrtvaški oder pokladali. Na mojo čast, jaz ne umejem sedaj, ne umejem več, gotovo ne, kako sem prebil to muko. Tri dni, tri noči je še moja bolnica prežila in kake noči! Kaj vse mi je pripovedovala! Poslednjo noč pa, mislite si — sedim poleg nje in uže Boga prosim jedino tega, naj jo vsaj hitro k sebi vzame in tudi mene. . . . Zdajci starka mati — plane v sōbo. . . . Povedal sem jej uže zvečer, materi namreč, da je res malo upanja, da je slabo in bi ne bilo napačno, poslati po duhovnika. Ko je bolnica mater ugledala, reče: — „nu, to je prav, da si prišla. — Poglej tú naju, midva se ljubiva, dala sva si besedo.“ Kaj pravi, doktor, kaj pravi? Jaz sem pobledel. — Blēde kakor vidite, pravim jaz, vročina. . . . Toda ona: „dovolj, dovolj, ravno si mi vse drugače govoril, tudi si prstan od mene vzel kaj se hliniš? Mati moja je dobra, ona odpustí, ona razume, a jaz umiram — meni ni treba legati; daj mi rokó“. . . . Jaz sem odskočil in ubežal. Starka, razume se, zvedela je vse.

Ne bodem vas dlje mučil, tudi meni samemu, priznati moram, spominati se je težko vsega tega. Bolnica moja je drug dan umrla. Bog jej daj nebesa! (dodal je zdravnik hitro in z vzdihom). Pred smrtjo je prosila svojcev iti strani in mene samega pustiti ž njo. — „Odpustite mi,“ rekla mi je, „jaz sem najbrž kriva po vaših mislih bolezen toda verjemite mi, jaz nisem nikogar ljubila bolj nego li vas ne pozabite me hranite moj prstan.“

Zdravnik se je obrnil strani; jaz sem ga prijel za roko.

— „Eh!“ izpregovoril je zopet, govoriča o čem drugem, najbrž vam je drago preferansik igrati po kopejki? Brat naš se ne sme tako vzvišenim čujstvom podajati. Brat naš naj misli o tem, kako bi otroci ne kričali in se žena ne kregala. Veste, jaz sem potem, kakor pravijo, stopil v zakonski stan. . . . Tako. . . . Vzel sem trgovsko hčer: sedem tisoč dote. Ime jej je Akulina: Trifonu prav primerno. Baba, povem vam, je zlá, a sreča, da spi po ves dan Nu, ali bodeva igrala preferans?“

Sedla sva k preferansu po kopejki. Trifon Ivanič je dobil dva rublja in pol ter zapustil me pozno, prevesel svojega dobička.

Moj sosed Radilov.

. . . V jeseni drže se sljuke pogostoma v starinskih lipovih vrtéh. Takih vrtov je pri nas v Orlovski guberniji precèj mnogo. Pradedi naši so odločevali pri izboru mesta za stanovališče gotovo dve desetini ¹⁾ dobre zemlje za sadni vrt z lipovimi drevoredi. Črez petdeset, mnogo sedemdeset let, so te usadbe „dvorska gnezda“, polagoma izginjale z zemeljske površine; pohištva so segnivala ali pa se prodajala na izvoz; zidana družinska stanovališča so preobračala se v groblje razvalín, jablane so izmirale in šle na drva, ograje in meje iztrebljale se. Jedine lipe rasle so po prejšnjem sebi na slavo, in danes, obdane z obdelanim poljem, poročajo našemu veternemu plemenu o „prežde počivših otcah i bratijah“, („prej počivših očetih in bratih“). Prelepo drevó je — taka stara lipa. . . . Njej prizanaša celó neusmiljena sekira ruskega kmeta. List na njej je nežen, mogočne veje razprostrle so se široko na vse strani, senca pod njimi je večna.

Necega dné, postopajóč z Jermolajem po polji za jarebícami, ugledam v strani zapuščen vrt in se odpravim tja. Komaj sem stopil v goščo, uže se sljuka sè šumom vzdigne iz grma; — jaz ustrelím in hipno se začuje nekoliko korakov od mene krik: prestrašen obraz mlade deklice se pokazal je izza drevja in précej zopet izginil. Jermolaj je prihitel k meni. „Kaj streljate tukaj: tú živí graščák.“ —

Nisem mu še mogel odgovoriti, ni še vzel moj pes s plemenito važnostjo prinesiti do mene ubite ptice, ko se začujejo brzi koraci, in človek visoke rasti z brkami pride iz gošče ter se z nejevoljnim obrazom ustavi pred menoj. Opravičil sem se, kakor sem mogel, naimenoval se ter mu predložil ptico, ustreljeno na njegovem posestvu.

— „Prosim,“ rekel mi je z nasmehom: — „jaz vzprejem vašo divjačo, toda samó z uvetom, da pri nas ostanete pri obedu.“

Priznavam, nisem se posebno razveselil njegovega predloga, ali odreči mu je bilo nemogoče.

— „Jaz sem tukajšnji graščák in vaš sosed, Radilov; najbrž ste uže čuli o meni,“ nadaljeval je moj novi znanec: — „danes je nedelja in obed bomo imeli kakor se spodobi, sicer bi vas ne vabil.“

Odgovoril sem, kar navadno v takšnih slučajih odgovarjajo, ter se napotil za njim. Nedavno posnažena pot naju je privéla

¹⁾ Desetína — 1/9 našega orala.

skoraj iz lipovega loga; prišli smo v zelenjavin vrt. Med starimi jablanami in razrastenimi grmi bodečega grozdja so se videle okrogle, blede zelene zeljnate glave; hmelj se je obvijal z vintami visoke preklje; tesno je štrlelo na gredah rujavo protje, prepleteno sè suho grahovino; debele ploske tikve so se točile po zemlji; kumare so rumenele izpod zaprašenega zobčatega perja; ob meji se je zibala visoka kopriva; v dveh ali treh krajih so rastle v šopu: tatarski kozji parkeljci, bezeg in babji zob — ostanki prejšnjih „klumb“. Poleg majhnega ribnjaka, napolnjenega z ru-javkasto in slizasto vodo, videl se je kladez obdan z lužicami. Race so veselo ploskale in brodile po lužicah; pes, tresoč se na vsem životu in mižé, glodal je kost na poljani; pisana krava, tudi tam, mulila je lenobno travo, sedaj in sedaj metaje rep na suhi hrbet. Pot je zavila v stran; izza debelih rakit in bréz je gledal na nas starikasti in sivi domik z leseno streho in krivim krilčkom. Radilov se ustavi.

— „Sicer,“ dejal je on dobrodušno in naravnost pogledavši mi v obraz: — „sem jaz sedaj premislil: najbrže ne greste prav radi za meno; v tacem slučaju“

Nisem mu dal izgovoriti, ampak uveril ga, da mi je, nasprotno, jako ljubo obedovati pri njem.

— „Nu, kakor vam drago.“

Šli smo v dom. Mlad strežaj, v dolgem kaftanu iz sinjega tolstega sukna, prišel nam je na krilci naproti. Radilov je ukazal précej prinesiti Jermolaju vódke; lovec moj se je poklonil spoštljivo hrbtu velikodušnega dajalca. Iz prednje sôbe, prelepljene z raznimi živobojnimi slikami, preobešene s kletkami, prišla sva v majhno sôbico — kabinet Radilovov. Snel sem svoje lovsko orodje, postavil puško v kot; sluga v dolgopoli vrhni suknji me je marljivo očistil.

— „Nu, sedaj pa pojdiva v gostilno sôbo,“ dejal je laskavo Radilov: — „seznanim vas sè svojo materjo.“

Šel sem za njim. V gostilni, na srednjem divanu, sedela je starka nevelike rasti, v rujavi obleki in beli čepici, z dobrodušnim in suhim obrazom, boječim in tožnim pogledom.

— „Tukaj, mamica, priporočam vam našega soseda ****.“

Starka je vstala in se klonila, ne izpustivši iz suhljatih rók debelega ridikula iz kamelne volne, podobnega mošnjici.

— „Je li dolgo, kar ste blagovolili priti v naš kraj?“ povprašala je sè slabim in tihim glasom, pomežikovaje z očmi.

— „Ne, ni dolgo.“

— „Ste li namenjeni dolgo tukaj ostati?“

— „Mislim do zime.“

Starka je umolknila.

„A to je,“ poprijel je Radilov, pokazaje mi na človeka visokega in suhega, katerega pri uhodu v gostilno nisem opazil: —

to je Fedor Mihejič Nu, Fedja, pokaži svojo umetelnost gostu. Kaj si se splazil tja v kot?“

Fedor Mihejič je vstal precej sè stola, vzel z okna stare gosli, prijel lók — a ne za konec kakor gré, ampak za sredo, prisnil gosli k prsim, zakril oči in se spustil v ples, napevaje pesenco in cigaje po strunah. Na vid bilo mu je kacih sedemdeset let; dolga nankova vrhnja suknja mu je opletala tožno po suhih in kostljavih členih. Plesal je; sedaj je z čujstvom potresaval, sedaj, kakor bi umiral, pomajaval s plešasto glavico, iztezaval žilavi vrat, teptal z nogama na jednom mestu in časih, z vidnim trudom, zgibal koleni. Brezzoba usta njegova dajale so od sebe hripav, tresoč glas. Gotovo se je dozdevalo Radilovu, po izraženi njegova lica, da mi „umetelnost“ Fedorova ni napravljala posebnega veselja.

— „Nu, dobro, starec, dovolj je,“ dejal je Radilov: — „sedaj greš lahko nagradit se.“

Fedor Mihejič je položil precej gosli na okno, klonil se najprej meni, gostu, potem starki, napósled Radilovu in šel ven.

— „Tudi ta je bil graščák,“ nadaljeval je moj dragi prijatelj: — „in še bogat, a zapravlil je vse, in sedaj živi pri meni V svoj čas je slul za najdrznejšega človeka v guberniji; odpeljal je dve ženi od možev, držal si pevce, sam prepeval in plesal mojsterski Ali ne ukažete vódke? obed je uže na mizi.“

Mlada deklica, prav ista, katero sem na hip videl v vrti, prišla je v sòbo.

— „A, tú je tudi Olja,“ dejal je Radilov, z lehka obrnivši glavo: — „prosim, ljubiti in čislati jo“

„Nu, pojdimo kosit.“

Šli smo v obednico in sedli. V tem ko smo šli iz gostilne in sedali, pel je Fedor Mihejič, kateremu so od „nagrade“ oči zasijale in nos nekoliko zarudel: („grom pobédij razdavajsja“). Njemu so pripravili kosilo posebe v kotu na mizici brez prtiča. Ubogi starček ni se mogel pohvaliti s čistoto in zaradi tega so ga imeli vedno nekoliko oddaljenega od društva. Prekrižal se je, vzdihnil in jel jesti kakor požerúh. Obед je bil v resnici ne slab in kot nedeljsk tudi ni minil brez tresoče se zmrzline in španjskih vetrov. Za mizo je pripovedaval Radilov, ki je deset let služil v vojnem pešpolku in hodil v Turčijo, razne dogodbe; poslušal sem ga pazljivo in skrivaj opazoval Olgo. Ni bila posebno lepa, ali odločno in spokojno izražanje nje lica, nje široko belo čelo, gosti lasje in posebno temne oči, ne velike tóda umne, jasne in žive, pretresle bi bile tudi vsacega družega na mojem mestu. Sledila je za vsako besedo Radilovovo; ne sočutje — strastna pazljivost se je izražala na nje lici. Radilov bi jej bil po letih lahko oča, rekal jej je: ti, a jaz sem ugenil précej, da ni njegova hči.

Med pogovorom je omenil svoje pokojne žene — „nje sestra“, dejal je pokazaje na Olgo, ki je hitro zarudela in povabila oči. Radilov je pomolčal in izpremenil razgovor. Starka med vsem kosilom ni izpregovorila besede, sama skoraj nič ni jedla in tudi meni ne ponujala. Nje črte so dihale nekako bojazljivo in brez-nadejano pričakovanje, isto starim ljudem lastno potrtoost, katera tako mučilno sežima srce gledalčeve. H konci kosila je jel Fedor Mihejič „slaviti“ gospodarje in gosta, a Radilov je pogledal mene in poprosil ga umolkniti; starček je potegnil z rokó po ustnah, pomežikal z očmi, klonil se in zopet sedel, a uže prav na kraj stola. Po kosilu sva se odpravila z Radilovim v njegov kabinet.

Pri ljudeh, katere silno in neprenehoma zanima jedna misel in jedna strast, opaziti je nekaj občega, nekaka zunanja podobnost v vedenji, naj si bodo sicer še tako različna njih svojstva, sposobnosti, položenje v svetu in vzgoja. Čim dlje sem opazoval Radilova, tem bolj se mi je dozdevalo, da on pripada številu takšnih ljudij. Govoril je o gospodarstvu, o letini, o kôšnji, o vojski, ob okrajnih spletkah in bližnjih volitvah, govoril je brez prisiljenja celó z občutkom, a kar hipno je vzdihal in se spuščal v naslonjač, kakor človek utrujen s težkim delom, in se gladil z rokó po lici. Vsa duša njegova, dobra in topla, bila je vidno napolnjena po vse in navdana z jednim čujstvom. Čudno se mi je zdelo uže to, da nisem mogel v njem odkriti strasti ni do jedi, ni do vina, ni do lova, ni do kurskih slavčkov, ni do božjastnih golobov, ni do ruske literature, ni do inohodcev ¹⁾, ni do ogerskih sukenj, ni do kvart in biljarda, ni do plesnih večerov, ni do obiskovanja gubernskih in stolnih mest, ni do papirnih továren, ni do péso-sladkornih zavodov, ni do pobarvanih sénčnic, ²⁾ ni do čaja, ni do izprijenih uprežnih kónj, tudi ne do tolstih kočijažev, podpasanih prav pod mišicami, do istih velikolepnih kočijažev, katerim, Bog sam ve zakaj, od vsacega gibanja vratú oči škilijo in ven lezejo „Kakšen graščák je zatorej to!“ mislil sem si jaz. Vender pa on ni bil nikakor človek mračen in sè svojo usodo nezadovoljen; nasprotno, bralo se mu je na obrazu nerazbiričljivo blagovolje, radušje in skoraj razžaljiva gotovnost zbližanja z vsacim vstrečnim in poprečnim. Res, čutili ste ravno ta čas tudi, da on skleniti prijateljstva, pravega zbližanja z nikomer ni mogel, in sicer ni mogel ne zato, ker sploh ni bil potreben drugim ljudem, ampak zato ne, ker je vse njegovo življenje ušlo za čas v notranjost. Opazovaje Radilova nisem mogel nikakor misliti si ga srečnega, ni sedaj, ni bodi si kedaj. Lep mož tudi ni bil; toda v njegovem pogledu, v nasmehu, v vsem njegovem bitji skrivalo se je nekaj nenavadno mikavnega — dà, prav skrivalo se je. Tako, zdí se, bi

¹⁾ Passgänger.

²⁾ Laube.

ga človek rad izpoznal natančneje, sklenil ž njim prijateljstvo. Z jedno besedo, v njem se je kazal mnogikrat graščak in štepňjak ¹⁾ ob enem; a bil je vendar le prav dober človek.

Ravno sva se jela pomenkovati o novem okrajnem glavarji, ko se zdajci pri vratih začuje glas Olgin: „Čaj je gotov.“ Šla sva v gostilno. Fedor Mihejič je sedel kakor prej v svojem kotu med okencem in durmi, oskromno skrčivši nogi. Mati Radilova je pletla nogovico. Skozi odprta okna je pihala iz vrta sapa nasičena z jesensko vlago in duhom jablan. Olga je ročno točila čaj. Opazoval sem jo sedaj z večjo pazljivostjo nego li pri obedu. Govorila je prav malo, kakor sploh vsa dekleta na deželi; toda v njej vsaj nisem zapazil želje povedati kaj dobrega zjedinjene z mučnim čujstvom praznote in brezsilja; ona ni vzdihovala, kakor od izobilja neizjasnjivih občutkov, ne povzdigala očíj pod čelo, ne smijala se zamišljeno in neodločno. Gledala je pokojno in ravnodušno, kakor človek, ki oddiha od velike sreče ali velicega strahu. Nje hoja, nje noša je bila odločna in slobodna. Prav zelo mi je bila po všeči.

Z Radilovim sva se zopet razgovorila. Ne pomnim več kako, prišla sva do znanega opazovanja: kako mnogikrat najničnejše stvari napravijo večji vtis na ljudi nego li najvažnejše.

— „Res,“ dejal je Radilov: — „to sem skusil na sebi. Jaz, to veste, bil sem oženjen. Ne dolgo tri leta; žena moja je umrla na porodu. Mislil sem, da nje ne preživim; bil sem strašno ogorčen, pobit, a jokati se nisem mogel — hodil sem kakor neumen. Njo so, kakor je navada, napravili, položili na oder — v tej sôbi le. Prišel je duhovnik; prišli so cerkovniki, jeli peti, moliti, s kadihom kaditi; jaz sem se globoko klanjal, a ni solzica ni se mi utrnila. Srce je v meni popolnoma okamenelo, ravno tako glava — ves sem otrpnil. Tako je minil prvi dan. Mi li verjamate? po noči sem tudi zaspal. Drugo jutro sem šel k ženi — bilo je po leti, solnce jo je obsevalo od nog do glave, tako jarko — zdajci zagledam (tú se je Radilov nehoté stresel). Kaj mislite? Nje okó ni bilo popolnoma zaprto in po tem očesi je hodila muha . . . Povalil sem se kakor snop in kadar sem se spomnil tega, jel jokati, jokati — nisem se mogel zdržati . . .“

Radilov je obmolnil. Pogledal sem nanj, potem na Olgo Nikoli ne bodem pozabil izraženja nje lica. Starka je položila nogovico na kolena, vzela iz ridikula robec in skrivaj si otrla solzo. Fedor Mihejič je naglo vstal, prijel svoje gosli ter s hripavim in divjim glasom zakrožil pesenco. Gotovo je želel razveseliti nas: toda vsi smo se stresli od prvega njegovega zvoka in Radilov ga je poprosil utihniti.

— „Sicer pa,“ nadaljeval je on: — „kar je bilo, je bilo; minulega ne vratiš in gotovo . . . le v dobro na tem sveti, kakor je rekel, če se ne motim, Voltêr,“ dodal je hitro.

¹⁾ Štepňjak pomenja toliko, kakor surovež.

— „Res,“ dejal sem jaz, „gotovo. A sicer, vsaka nesreča se more prebiti, in ni tako sitnega položaja, da bi se človek ne mogel izkôpati iz njega.“

— „Mislite?“ dejal je Radilov. — „Mogoče tudi, da prav pravite. Ležal sem, pomnim, v Turčiji v bôlnici, polumrtev: imel sem gnilo vročinsko bolezen. Nu, s pomeščenjem se nismo mogli pohvaliti — kajti bilo je v vojnem času — in, slava Bogu, da smo še to imeli! Zdajci pripeljejo k nam še bolnikov — kam dejati jih? Zdravnik gleda tú, tam — prostora ni. Pride do mene, vpraša ranocelnika: je li živ? Ta odgovori: „zjutraj je bil živ.“ Zdravnik se nagne, sliši, da dišem. Tega ni mogel vztrpeti. Kaka blazna natura je vender to,“ dejal je: — umrl bode gotovo, umrl, a vedno še hropi in vleče, samó da jemlje prostor in dela drugim napotje. Nu, mislil sem si sam v sebi, slabo je, Mihajlo Mihajlič A glejte, ozdravel sem in še danes sem živ, kakor vidite. Zatorej, vi prav pravite.“

— „V vsacem slučaju prav pravim,“ odgovoril sem jaz: — „da ste tudi umrli, rešili bi se bili vse jedno iz svojega obupnega položaja.“

— „Se ve da, se ve da,“ dejal je on, silno udarši z roko ob mizo „Treba samo odločiti se. Čemú pomišljati v težavnem položaji? Čemú čakati in obotavljati se“

Olga je hitro vstala in šla na vrt.

— „Nu, Fedja, jedno poskočno!“ vzkliknil je Radilov. In Fedja je skočil k višku, šel po sôbi s takšnim gizdavim posebnim stopanjem, kakeršnim stopa znana „koza“ okolo krotkega medveda, ter zapel: „Kak u naših u vorot“

S pota se je začul ropot begovih drožek in v nekaterih hipih je stopil v sôbo starček visoke rasti, precej rejen, jednodvorec ¹⁾ Ovsenikov Ali Ovsenikov je tako zanimiva in originalna oseba, da bodem, z dovoljenjem čitateljevim, govoril o njem v drugem oddelku. Sedaj pristavljam samó, da sva se drug dan z Jermolajem na vse zgodaj odpravila na lov, z lova pa domóv — da sem teden potem zopet šel k Radilovu, toda nisem dobil nì njega, nì Olge doma, a dva tedna potem sem zvedel, da je nenadoma izginil, zapustil mater, šel Bog ve kam sè svojim plenom. Vsa gubernija se je začudila in jela govoriti o tej dogodbi, in umel sem še le tedaj izraženje Olginega lica v času pripovedovanja Radilova. Ni jej kipelo lice takrat od samega sočutja, žarelo jej je tudi od ljubosumnosti.

Predno sem zapustil svoje letno bivališče v vasi, šel sem k starki Radilovi. Našel sem jo v gostilni; igrala je s Fedorom Mihejičem durak.

— „Imate poročilo o svojem sinu?“ vprašal sem je napósled.

¹⁾ Einhöfer, sloboden, od graščakov neodvisen kmet, največ iz ubožanih dvorjanov. Takšnih jednodvorcev je bilo blizu 1,200.000.

Starka je zaplakala; nisem je potem še povpraševal po Radilovem.

Jednodvorec Ovsenikov.

Mislite si, dragi čitatelji, človeka polnega, visocega, sedemdesetih let, z obrazom napominajočim nekoliko na obraz Križlova, z jasnim in umnim pogledom pod obrvmi doli visečimi, z važnim, prijetnim obličjem, zmernim govorom, počasnim hodom: — to vam je Ovsenikov. Nosil je ohlapno sinjo vrhno suknjo z dolzima rokavoma, do vrhá zapeto, svilen višnjev robec za vratom, jarko očiščene škornje; sploh je bil jednak imovitemu trgovcu. Rôci njegovi sta bili jako lepi, mehki in beli; med govorom je prebiral mnogikrat gombe svoje suknje. Ovsenikov me je spominal s svojo važnostjo in nepremičnostjo, razumnostjo in lenostjo, s svojo odkritosrčnostjo in uporstvom ruskih dvorjanov dopetrovske dôbe. Ferjaz ¹⁾ bi se mu bila podala. To vam je bil jeden poslednjih ljudij starega veka. Vsi sosedge so ga spoštovali nenavadno in šteli si v čast, poznati se ž njim. Njegovi vrstniki, jednodvorci, skoraj oboževali so ga; odkrivali so se mu iz daleč in bili ponosni nánj. Sicer je pa pri nas do sedaj težko ločiti jednodvorca od robujočega kmeta: gospodarstvo njegovo malo da ni slabše od kmetskega, goved je pritlikava in suha kot leča, konji komaj živí, uprega vrvéna. Ovsenikov je bil izjema iz občega pravila, če tudi ni slul za bogataša. Stanoval je sam s svojo ženó v prijetni čisti hišici; prislugo si je držal neveliko, oblačil svoje ljudi po ruski in nazival jih delavce. Obdelovali so mu tudi polje. Tudi se ni izdaval za dvorjana, niti se silil v graščáke; nikoli se ni, kakor pravijo „spozabil“, ne sédel na prvo vabilo in pri uhodu novega gosta vstal gotovo z mesta, ali s takšnim dostojanstvom, s takšno veličavo uljudnostjo, da se mu je gost nehoté klanjal še bolj nizko. Ovsenikov se je držal starinskih običajev, ne iz babjevérstva, (bil je dovolj slobodnih mislij), ampak iz navade. On na primer ni ljubil ekipaž na peresih, ker se mu niso zdele pokojne, in se je vozil ali v begovih drožkah, ali v majhni lepi teležki z usnjeno blazinico, ter sam poganjal svoje čile kostanjeve dirjavce. (Imel je vedno same kostanjevce.) Kočijaž, mlad rudečelic dečko, ostrižen na skopko, v višnjevkastem armjaku ²⁾ in nizki jančji kapici, podpasan z jarmenom, sédél je spoštljivo poleg njega. Ovsenikov je vselej po kosilu zaspaval, ob sobotah hodil se

¹⁾ Dolga moška obleka brez stana in vratnika, z dolzima rokavoma.

²⁾ Dolga, široka kmetska suknja iz velblodove volne.

kopat, čital jedino duhovne knjige (pri čemer je važno natikal na nos okrogle sreberne naočnike), ter vstajal in legal zgodaj. Brado pa si je vse jedno bril in lase nosil po nemški. Goste je vzprejemal posebno laskavo in radušno, a ni se jim klanjal do tal, ne delal si nepotrebnih skrbi in ne ponujal jim vsacega sušenja in soljenja. „Žena!“ govoril je počasi, ne vstajaje z mesta in z lahka obrnivši k njej glavo: — „prinesi gospodom kaj prigrizniti.“ Štel si je v greh, prodajati žito — božji dar, in v štiridesetem letu, za občega glada in -strašne dragine, razdal je sosednjim graščakom in kmetom vso svojo zalogo; vrnilo so mu drugo leto s hvaležnostjo svoj dolg „in natura“. Do Ovsenikova so se obračali mnogikrat sosedje s prošnjami, razsoditi, pomiriti jih, in skoraj vselej so se vdajali njegovi razsodbi in poslušali njegov svet. Mnogi so se, po njegovi milosti, končno razmejavali . . . A zavoljo dveh ali treh prepirov z graščakinjami objavil je, da se odpoveduje vsacemu posredovanju med osobami ženskega spola. Trpeti ni mogel naglice, šuma napravljajoče pridnosti, babjega klepetanja in nečimernosti. Nekoč se je bila unela hiša njegova. Hlapec je pritekel sopihaje k njemu s krikom: gorí! gorí! — „Nu, kaj pa kričiš,“ dejal je mirno Ovsenikov: — „daj mi kapo in drog.“ . . . Vozil se je rad sam s konji. Nekoč ga je zavlekel mlad žrebec pod goro k jarku. „Nu, stoj, stoj, žrebček maloleti — ubil se bo deš,“ govoril mu je dobrodušno Ovsenikov, in v isti hip zdričal v jarek z begovimi drožkami, s slugo, ki je sedel zadaj, in s konjem vred. V srečo je bilo po dnú jarkovem na debelo peska. Nihče se ni pobil, jedini žrebec si je zvil nogó. — „Nu, sedaj vidiš,“ nadaljeval je z mirnim glasom Ovsenikov, vstajaje: — „saj sem ti pravil.“

Tudi ženo si je našel prav po sebi. Tatjana Iljinična Ovsenikova je bila ženska visoke rasti, važna in molčljiva, vedno povezana z rujavim svilenim robcem. Bila je mirna in hladna, toda vender se nihče ni pritoževal o nje strogosti, nasprotno, mnogi reveži so jo imenovali svojo mater in dobrotnico. Pravilne črte obraza, velike temne oči, tenka ustna so spričevala še sedaj o nekdanji znameniti nje krasoti. Otrók Ovsenikov ni imel.

Seznanil sem se z njim, kakor čitatelj uže ve, pri Radilovu, in dva dni potem sem se napotil k njemu. Našel sem ga doma. Sedel je v velicem usnjenem naslonjači in čital „Četiji-Mineji“. ¹⁾ Siva mačka mu je dromljala na plečih. Vzprejel me je, po svoji navadi, laskavo in veličavo. Jela sva se razgovarjati.

— „A povejte mi vender, Luka Petrovič,“ dejal sem mu poleg družega jaz: — „ali je bilo res prej v vaši dōbi bolje?“

¹⁾ Legende o svetih mučenicih, spisal okolo 1700. l. Dimitrij, mero-polit Rostok, pozneje povzdignjen od pravoslavne cerkve v svetnika.

— „Povem vam, nekaj je bilo res bolje,“ rekel je Ovse-
nikov: — „živelimo mirneje; imeli smo vsega več, res. . . . Toda
vender le je sedaj bolje; in vašim otrokom, če Bog dá, bode še
bolje.“

— „A jaz sem pričakoval, Luka Petrovič, da mi stare čase
hvalite.“

— „Ne, starih časov, posebno jaz, ne vem, čemu bi jih hvalil.
Vender, da vam povem v primeri; vi ste sedaj graščák, ravno
takšen graščák, kakor je bil vaš pokojni dedček, ali uže oblasti take
néimate; in tudi vi sami niste več takšen človek. Nas tudi sedaj
druga gospôda pritiska; nu, brez tega, vidno, ne more biti. Pre-
mélje se — pa bode moka. Ne, sedaj saj tega ne vidim več, kar
sem moral gledati v svoji mladosti.“

— „A kaj tacega na primer?“

„Nu, povem vam zopet, na primer, o vašem dedčku. Bil je
mogočen človek! Nas kmete je zatiral. Vidite, najbrž poznate —
pa kako ne bode poznali svoje zemlje — isti klin, ki leži
od Čaplihina proti Malininu? Sedaj imate tam oves
sejan. . . . Nu, vidite, ta je naš — ves, kakor je, naš. Vaš dedček
ga je nam vzel; kar prišel je, pokazal z rokó in rekel: to je
moja last — in prisvojil si ga. Pokojni moj oča, (Bog mu daj,
nebesa!) bil je človek praveden, a bil je tudi človek vroče krvi,
ni tega trpel — toda kdo rad izgublja svoje imetje? — in izročil
je tožbo sodnji. Ali izročil jo je on jedini, drugi niso prišli —
zbalí so se. Donesli so vašemu dedčku, da ga Peter Ovse-
nikov toži, da mu je hotel zemljo odvzeti. . . . Dedček vaš
je poslal précej k nam svojega višjega lovca Bauša s poveljem.
. . . . Nu, in vzeli so mojega očeta in ga odvédli v vašo dedino.
Bil sem takrat še prav majhen in tekel sem bos za njimi. Kaj
se zgodí? Privédli so ga k vašemu dômu in pod okni so
ga pretepali. Ali vaš dedček stoji lepo na balkonu in gleda; ba-
bica pa pod oknom sedí in tudi gleda. Oča moj kričí: „Matuškaa
Marija Vasiljevna, branite me, prizanesite mi vsaj vi!“ Toda ona
komaj privzdigne glavo in pogleduje. Potem so od očeta vzeli
besedo, da se odpove zemlji, in mu veleli še zahvaliti se, da so
ga pustili živega. Tako je ostala ta zemlja vaša. Le pojdite in
povprašajte svojih kmetov, kako se imenuje. Dobovščina se ime-
nuje, ker je z dobjem odvzeta. Vidite, zaradi tega nam malim ljudem
ni treba preveč tožiti po starih uredbah.“

Nisem vedel kaj odgovoriti Ovsevnikovu in ne upal pogle-
dati mu obraz.

— „A še drugi sosed se je tačas med nami naselil — Komov,
Stefan Niktopoljonič. Mučil je mojega očeta, kar se je dalo. Bil
je pijanec in rad je gostil, in kadar se napije ter reče po
francoski: „se bon“ ter se obližne — mora se zgoditi vse, kar si
izmisli! Pošlje te k vsem sosedom, vabit jih. Trojke¹²³ pri njem

kar gotove stale; in če ne greš — začne udrihati kar sam. . . . Bil je jako čuden človek! Trezen ni legal; a ko se napije — tedaj jame pripovedovati, da ima v Petrogradu tri hiše na Fontanki: jedno rudečo z jednim dimnikom, drugo rumeno z dvema dimnikoma, a tretjo sinjo brez dimnikov — in tri sine, (pa ni oženjen ni bil:) jednega v infanteriji, drugega v kavaleriji in tretji je zasóbnik. . . . In pripoveduje, da v vsaki hiši živi po jeden sin, da k starejšemu zahajajo admirali, k drugemu generali, in k mlajšemu samí Angleži. Kar vstane in govori: „Na zdravje mojega starejšega sina, on mi je jako spoštovan!“ — ter se zajoče. In gorjé onemu, kdor bi mu hotel nasprotovati. „Ustrelim!“ pravi: „še pokopati te ne dovolim!“ Kar zopet poskoči ter zakriči: „Pleši, narod božji, sebi na veselje in meni na utešenje.“ Nu, pleši, če tudi umiraš, a plesati moraš. Svoje strážnice je popolnoma izmučil. Mnogikrat so pele po vse noči, do jutra, v zboru, in katera višje ubira, dobode nagrado. A ko se uže utrudijo — položi vam glavo na rōci in zatoži: „Ah, sirota jaz sirotljiva! zapuščajo me golobčeka!“ Konjuhi so jeli précej dekleta bodriti. Tudi očeta mojega je imel rad; ali kaj? Malo, da ga ni v grob spravil, in gotovo bi ga tudi bil, toda je sam, hvala Bogu, umrl: padel je pijan z golobjaka. . . . Vidite, takšni so bili naši sosede.“

— „Kako so se časi izpremenili!“ opomnil sem jaz.

— „Res, res,“ pritrdil je Ovsenikov. . . . „Toda tudi to se mora reči: v starih časih so živeli dvorjani sijajneje. O velmožah ni govoriti ni; videl sem jih v Moskvi. Pravijo, da se je tudi tam izpremenilo.“

— „Vi ste bili v Moskvi?“

— „Bil sem, davno, zelo davno. Izpolnil sem sedaj uže tridesedemdeseto leto, in v Moskvo sem šel v šestnajstem letu.“

Ovsenikov je vzdihnil.

— „Koga ste tam videli?“

— „Vidil sem mnogo velmóž — in vsak jih je videl; živeli so očito na slavo in občudovanje. Samó pokojnega grofa Alekseja Grigorjeviča Orlova-Cecmenskega ni dosegel nobeden. Tega Alekseja Grigorjeviča sem videl mnogikrat; strijc moj je služil pri njem za dvornega upravnika. Stanovati je grof izvolil pri Kaluških vratih, na Šabolovki. To vam je bil velmoža! Takšnega obličja, takšnega milostivega pozdrava ni mogoče misliti si in tudi ne popisati ga. Uže sama postava je bila kaj, sila, vzgled! Dokler ga ne poznaš, ne greš k njemu — bojiš se ga, ne upaš si prav; ali, ko prideš k njemu — zdí se ti, kakor bi te solnčece pogrelo, in kar razveseliš se.“

Vsak človek je smel do njega, in imel je veselje do vsega. Pri dirjanji je sam brzdal kónje in se z vsacim tekmečem skušal; nikoli ni prenašlo dirjal, ne žali, ne zmerja, časih še le napósled

prevozi; véde se tako laskavo — protivnika uteši, konja njegovega pohvali. Držal si je golobe turmane prve vrste. Pride vam na dvor, séde v naslonjač ter ukaže golobe vzdigniti; krog po strehah pa stoje ljudje s puškami proti jastrebom. Pred nogi grofu postavijo veliko sreberno posodo z vodó, in grof gleda v vodo na golobe. Ubogih revežev je živeló po mnogo sto ob njegovem kruhu. . . . In koliko je novcev razdaval! A ko se razsrdi — zagrmí kakor grom. Straha mnogo, toda jokati se némaš za kaj: gledaš — uže se zopet smeje. Napravi gostijo — Moskvo opijani! In kako prebrisan je bil! Turka, veste, je pobil. Tudi se je rad boril; vodili so k njemu najmočnejše ljudi iz Tule, iz Harkova, iz Tambova, od vseh krajev. Kogar premaga — nagradi ga; a kdor njega premaga — tega posebno obdaruje in poljubi. . . . Za mojega bivanja v Moskvi je napravil takšno husko, kakršne v Rusiji še ni bilo: vse lovce, kolikor jih je, povabil je iz vsega carstva na gostijo ter dan določil in tri mesece dal, róka. Nu, in zbrali so se. Pripeljali so psov, lovskih hlapcev — nu, prišlo jih je vojska, prav obila vojska! Najprej so se pogostili, kakor se spodobi, potem pa se odpravili za zastavo. Naroda se je sešlo vse črno.

„In kaj menite? . . . Ravno vašega dedčka psica preskakála je vse.“

— „Pa ne Milovidka?“ vprašal sem jaz.

— „Milovidka, Milovidka. . . . In grof ga je jel pregovarjati: „Prodaj meni psico: vzemi zanjó, kar hočeš.“ -- „Ne, grof,“ dejal je dedček, „jaz nisem trgovec: še nepotrebne cunje ne prodam: toda za čast bi bil pripravljen ženo odstopiti, samó ne Milovidke. . . . Prej samega sebe v sužnje oddam.“ In Aleksej Grigorjevič ga je pohvalil: „To mi je po volji,“ dejal je. Dedček vaš jo je vozil v kočiji zadaj in ko je poginila Milovidka, pokopal jo z godbo v vrtu — psico s častjo pokopal in kamen z napisom nad psico postavil.“

— „Nu, zatorej Aleksej Grigorjevič nikomur ni žalega storil,“ opazil sem jaz.

— „Da, to je vselej tako: kdor sam plitvo plava, ta se tudi zadera.“

— „A kakšen človek je bil ta Bauš?“ vprašal sem ga jaz po kratkem molčanju.

— „Kako, slišali ste o Milovidki, in o Baušu ne? Ta je bil véliki lovec in nadzornik psov vašega dedčka. Dedček vaš ga je imel rad ne menj od Milovidke. Bil je drzán človek, in kar mu je le vaš dedček zaukazal — izpolnil je na mig, če bi tudi moral na nož. . . . In kako je gonil pse! — kar zvenelo je po lesu. A kar nanagloma se vam ustavi, zleze s konja in leže. . . . In komaj psi ne čujejo več njegovega glasú — je uže vse strani! Vroči sled popuste, ne gonijo več za nikako ceno. In vaš dedček se razsrdi. „Nočem ostati živ, če ne obesim lenuha! Vznak ga

obrnem, antikrista! Pêti dušegubcu skozi grlo potegnem!“ A konča se s tem, da pošlje povprašat, česa bi rad, zakaj ne goni psov? In Bauš v takšnih slučajih navadno hoče imeti vina, izpije, vstane, in zahohoče zopet na slavo.“

— „Vi, kakor vidim tudi ljubite lov, Luka Petrovič?“

— „Ljubil bi ga res — a ne sedaj, moji časi so minili — ampak v mladih letih. . . . Sicer pa to ne pristoji mojemu stanu. Nam ne pristoji vlačiti se za dvorjani. Res, tudi izmed nas se je kak pijanec, nesposobnej, pridružil gospodom . . . a kakšno veselje je to! Samó srami se. Dadé mu konja, slabega, spotekljivega; mečejo mu kapo raz glavo na tla; z bičem, kakor bi po konji udarjali, zadevajo njega; toda on naj se le vedno smeje in drugim burke uganja. Tega pa ne, povem vam: čim nižjega stanu si, tem strože se drži, in slabo, če se kedaj zanemariš.“

— „Res,“ nadaljeval je Ovsenikov z vzdihom, „mnogo vode je uteklo v tem, kar živim na sveti: časi so prišli drugi. Posebno v dvorjanih vidim veliko izpremeno. Maloposestniki, ali so bili nekaj časa v službi, ali pa niso več na svojem mestu; toda kar je velikoposestnikov — teh ne spoznaš več. Nagledal sem se velikoposestnikov o priliki razmejevanja. In reči moram: srce se raduje, ko jih gledaš; prijazni so, vežljivi. Samó to-le se mi zdí čudno: naučili so se vseh nauk, govoré tako skladno, da ste vsi gineni — a pravega dela ne umejo, še svoje koristi ne poznajo: prebrisani oskrbnik jih nagne, kamor hoče, kakor dugo.¹⁾ Morebiti poznate Kraljeva, Aleksandra Vladimiriča — v čem on ni dvorjan? Lep, bogat je, na vseučiliščih se je učil, zdí se mi, da je bil tudi za granico, govori lahno, oskromno, vsem nam roké stiska. Poznate ga? Nu, zatorej poslušajte. Minoli teden smo se zbrali v Brezovki, na vabilo posrednika, Nikifora Iljiča. In posrednik Nikifor Iljič nam pravi: „Treba, gospôda, razmejiti se; to je sramota, naš oddelek je za vsemi drugimi zaostal: pristopimo k delu.“ Nu, in pristopili smo. Pričela so se posvetovanja, spori, kakor navadno; poverjenik naš se je jel vèsti bahasto. Toda prvi se je jel prepirati Ovčnikov Porfirij. . . . In čemú li se on prepira? Sam néma pedí zemlje: po pooblastilu svojega brata ravná. Kriči: „Ne; mene ne bodeite preslepili! Niste naleteli na pravega! Crteže semkaj! Zemljemerca mi semkaj privédite.“ — „A kakšna je vender vaša tirjatev?“ — „Menite, da sem neumen, a? Mislite, da vam jaz kar tukaj svojo tirjatev razložim? Tega pa uže ne, le črteže mi dajte semkaj — tega zahtevam!“ Sam pa je tolkel z rokó po črtežih. Marto Dmitrijevo je razžalil do smrti. Ona kriči: „Kako se predrznete moje dobro ime sramotiti?“ — „Jaz,“ odgovarja on, „vašega dobrega imena svoji rujavi kobili ne privoščim.“ Napósled so ga omečili z madejranskim. Njega so

¹⁾ Duga je skrivljen les okolo komata, ki je sploh v rabi pri ruski upregi. Preł.

pomirili, toda pričeli so drugi. Naš Kraljev Aleksander Vladimirič, golobec moj, pa sedi v kotu, glavico na palici pogrizuje ter samó z glavo zmajuje. Meni je prihajalo težkó, najrajši bi bil bežal ven. A kaj bodo potem drugi ljudje o nas mislili? Glej, kar se vzdigne moj Aleksander Vladimirič ter se dela, da hoče govoriti. Posrednik je prišel v zadrego in reče: „Gospôda, gospôda, Aleksander Vladimirič želi govoriti“. In res, pohvaliti moram dvorjanov: vsi so précej utihnili. In jel je govoriti Aleksander Vladimirič: da smo, kakor je videti, najbrž pozabili, zaradi česar smo se zbrali, da, če tudi je razmejevanje vsekako ugodno za gospôdarje, prav za prav je pa uvedeno zaradi česa? — zaradi tega, da bi bilo kmetu lažše, da bi mu bilo spodročneje delati, dolžnosti svoje opravljati; kajti sedaj on sam svoje zemlje ne pozna in ne redko po pet vrst daleč hodi orat — tudi se ne more kaj tacega zahtevati od njega. Potem je dejal Aleksander Vladimirič, da je grešno graščáku ne skrbeti o blagostanji kmetov, da je napósled, če dobro pomislimo, njih stanje in naše stanje — prav jednako: če je njim dobro — tudi nam je dobro, če se godí njim slabo — gré tudi nam slabo. . . . in da je za tega voljo grešno in nepremišljeno ne sporazumeti se zaradi malenkosti. . . . In tako dalje, dalje. . . . res, kako vam govori! Beseda njegova sega vam v srce. . . . Dvorjani so kar nosove povესili; meni samemu, malo, da niso prišle solze v oči.

Gotovo, v starih knjigah takšnih besed ne najdeš. . . .

A kako se je završilo? On sam štirih desetín mahovega močvirja ni odstopil in prodati hotel. Dejal je: „To močvirje bodem jaz izsušil s svojimi ljudmi, ter suknárno na njem napravil, z novimi zboljšanimi opravami. Jaz,“ dejal je, „sem si uže ta kraj za to izbral: kar se tega tiče, imam svoje misli“ In če bi bilo to res — a dejal je le zato — ker sosed Aleksandra Vladimiriča, Karisikov Anton, ni hotel plačati Kraljevskemu oskrbniku stó rubljev v asignacijah. Nu, in tako smo se razšli, ne izdelavši dela. Toda Aleksander Vladimirič še danes meni, da pravi prav, in še vedno misli o suknárni, samó s sušenjem močvirja ne prične.“

— „Kako pa on na svojem posestvu gospodari?“

— „Same nove naredbe uvaja. Kmetje ga ne hvalijo — a oni se ne smejo poslušati. Dobro postopa Aleksander Vladimirič.“

— „Kako je vendar to, Luka Petrovič? Jaz sem mislil, da se vi držite staríne?“

— „Kar se tiče mene, stvar je druga; jaz nisem nì dvorjan, nì graščák. Kakšno je moje gospodarstvo? In tudi drugače ne znam. Trudim se postopati pravedno in po zakonu — in dobro je, slava Bogú! Mladi gospodje ne ljubijo prejšnjih naprav: jaz jih hvalim. Čas je pa, da se uže kaj napreduje. Samó to je gorjé, da mlada gospôda jako modruje. S kmetom postopajo kakor s cunjasto púnico: vrté, vrté, polomijo in vržejo

strani. In oskrbnik, robujoči človek, ali pa upravitelj iz nemških domačinov, zopet spravi kmeta na beraško palico. Da bi uže vsaj jeden izmed teh mladih gospodov primer podal, pokazal, kako je gospodariti! Kaj bode vender iz tega? Vender ne bodem umrl, da ne bi videl novih naprav? Kakšne razmere so to? — Staro je izmrlo, a mlado ne narasta.“

Nisem vedel česa odgovoriti Ovsenikovu. On se je ozrl, pri-meknil se bliže k meni ter nadaljeval z zamolklim glasom:

— „Ali ste slišali o Vasiliju Nikolajiču Ljubozvonovu?“

— „Ne, nisem slišal.“

— „Razložite mi vender, kaka čudesa so to? Jaz tega ne umejem. Kmetje njegovi so pravili, toda jaz njih besedam ne verjamem. On je, kakor veste, mlad človek, in je nedavno po materi nasledstvo prevzel. Nu, in prišel je na svojo dedino. Zbrali so se kmetje, da bi videli svojega gospoda. Prišel je ven k njim Vasilij Nikolajič. Kmetje gledajo — kakšno čudo? — Gospod hodi v plišovih hlačah, kakor kočijaž, čreveljce pa ima, kakor otrok; oblekel je rudečo srajco in suknjo tudi kočijaško; brado si pustí rasti in na glavi ima tako čudno kapico, in obraz tudi tako čuden — je li pijan, pijan ne, a pameten gotovo ni. „Zdravo,“ govori on, „otroci! Bog vam pomози!“ Kmetje se mu klanjajo do tal — vender le molče: ustrašili so se, se ve da. A tudi on sam se nekako bojí. Jel jim je govoriti: „Jaz sem Rus,“ dejal je, „in vi ste tudi Rusi; jaz ljubim vse rusko duša moja je ruska, in krí moja je tudi ruska“. In zdajci jim zaukaže: „Nu, zatorej, deca moja, zapojte rusko národno pesen!“ Kmetje so se jeli vsi tresti; zbegali so še popolnoma. Jeden sam, pogumnejši, zapel je, a sédel précej na tla, ter se skrival za druge.

Nu, in vidite čému se moram čuditi; bili so tudi uže takšni graščáki, drzni gospodje, pravi postopači, točno so se napravljali kakor kočijaži ter samí plesali, na kitaro igrali, peli, pili z dvorovimi ljudmí, s kmeti gostili; a ta-le Vasilij Nikolajič vam je pa kakor krasna deklica. Vedno le číta knjige ali piše, ali pa na glas prepeva — tudi se z nikomer ne razgovarja, boji se ljudíj, sprehaja se prav sam po vrtu, sploh, on se ali dolgočasi, ali pa toguje. Prejšnji oskrbnik se je prvi čas prav zbal. Pred pri-hodom Vasilija Nikolajiča je obtekal vse kmetske hiše, vse pozdravljál — vidno je čutila mačka, čegavo mesó je snedla! In kmetje so bili polni nádeje; mislili so si: „Le čakaj, ptiček — te bodo uže, golobček, na odgovor poklicali; bodeš se uže naplesal, oderuh ti taki“. In namesto tega se je završilo — kako bi vam rekel? — sam Gospod tega ne reši, kako se je završilo! Poklical ga je k sebi Vasilij Nikolajič ter mu govóri, toda samega oblíva rudečica in diše hitro: „Bodi mi praveden, ne zatiraj nikogar — slišiš?“ A od tega časa ga ni več klical k sebi! V svoji dednini živí kakor tujec. Oskrbnik pa si je oddehníl, toda

kmetje se k Vasilju Nikolajeviču iti ne upajo: bojé se. In kaj je še občudovanja dostojno: tudi pozdravlja jih gospod, ter prijazno gleda — vender oni se od straha kar tresejo. Kakšna čuda so to vender, povejte mi, batjuška? Sem li jaz neumnejši, postarel, ka-li — sam ne razumem.“

Odgovoril sem Ovsenikovu, da je gospod Ljubozvonov najbrž bolan.

— „Kako bi bil bolan! Vedno je tolstejši in obraz ima takšen, Bog ž njim, obložen, če tudi je mlad Sicer pa, Bog ve!“ (Ovsenikov je globoko vzdihnil.)

— „Toda strani z dvorjani,“ prišel sem jaz: — „kaj mi pa poveste o jednodvorcih, Luka Petrovič?“

— „Ne, vsaj tega me oprostite,“ dejal je hitro: — „res povedal bi vam a kaj!“ (Ovsenikov je mahnil z rokó.) „Pijmo rajši čaj Kmetje ostanejo kmetje; sicer pa, rečeno po pravici, kaj družega moremo mi biti?“

Obmolknil je. Prinesli so čaj. Tatjana Iljinična je vstala sè svojega mesta ter sedla bliže k nama. Med govorom je šla ona nekolikokrat brez šuma ven in se ravno tako vrnila. V sôbi je nastalo molčanje. Ovsenikov je izpikal važno in počasi čašico za čašico.

— „Mitja je bil danes pri nas,“ dejala je poluglasno Tatjana Iljinična.

Ovsenikovu se je zmračil obraz.

— „Kaj hoče on?“

— „Prišel je prosit odpuščenja.“

Ovsenikov je zmajal z glavo.

— „Nu, povejte mi,“ nadaljeval je on, obrnivši se k meni: — „kaj naj storim s sorodniki? Odreči jim ne morem. . . . Vidite, tudi mene je obdaroval Bog z unučkom. Fant ima glavo, spreten fant je, tega se ne more zanikati; učil se je dobro, samó koristi od njega ne morem čakati. Bil je v državni službi — a popustil jo je: češ, da zánj ni bodočnosti In če bi bil dvorjan? Tudi dvorjanov ne imenujejo précej za generale. Nu, in tako sedaj živi brez dela Pa to bi še vse bilo — a prestvaril se je v zakotnega pisača! Kmetom *) dela prošnje, piše tožbe, stotnike poučuje, zemljemerce na čisto vodo napeljuje, klati se po krčmah, druží se z deželani, z meščani in z dvorniki po poštnih postajah. Je li daleč od tod do uboštva? Uže mnogikrat so mu grozili uradniki in sodniki. Toda on, to je uže dobro, zna burke vganjati: spravi jih v smeh, potem jim pa kašo navrè. . . . A dovolj, ne sedí li on v tvoji sôbi?“ dodal je, obrnivši se k ženi: „jaz, veš, tebe uže poznam, ti si tako usmiljena — ti mu skazuješ pokroviteljstvo.“

Tatjana Iljinična je povesila glavo, nasmehnila se ter zarudela.

*) Kmet, ki nadzoruje stó kmetov ali hiš.

— „Nu, tako je,“ nadaljeval je Ovsenikov . . . „oh, ti meli-kužnica! Nu, vèli mu, naj pride notri — je uže tako, zaradi drazega gosta odpušчам tepcu. . . . Nu, vèli mu, vèli. . . .“

Tatjana Iljinična je šla do vrat in zaklicala: „Mitja!“

Mitja, človek osemindvajsetih let, visok, lep in kodrast, stopil je v sôbo in, zapazivši mene, ustavil se pri pragu. Obleka njegova je bila nemška, a neke gube nenaravne velikosti na plečih so služile javnim dokazom, da jo je šival ne samó ruski — preprosti ruski krojač.

— „Nu, pojdi sem, pojdi,“ rekel je starček: — „kaj se sramuješ? Zahvali se tetki: odpustil sem Tukaj, batjuška, priporočam vam,“ nadaljeval je kazaje na Mitjo: „svojega unuka, a ne morem se nikakor ž njim sporazumeti. Prišel je poslednji čas! (Pozdravila sva drug drugzega.) Nu, govôri, kake zmešnjave si pa zopet tam naredil? Zakaj te tožijo, povedi?“

Mitje gotovo ni bilo nič kaj volja objasnjevati in opravičevati se v moji navzočnosti.

— „Pozneje, strijček,“ zamrmral je on.

— „Ne, ne pozneje, sedaj,“ nadaljeval je starček. . . . „Vem, težkó ti je v navzočnosti gospoda graščáka: tem bolje, kaznuj se. Prosim, prosim, le govôri poslušamo.“

— „Meni se ni ničesar sramovati,“ pričel je Mitja z živostjo ter stresnil z glavo. Izvolite, strijček, samí razsoditi. K meni pridejo Rešetilovski jednodvorci in me prosijo: „Pomagaj nam, prijatelj.“ — Kaj tacega? — „A vidite, kaj: naša žitna skladišča so v redu, tako, da bolje ne morejo biti, zdajci pride k nam uradnik: imam povelje ogledati skladišč. Ogledal jih je in rekel: vaša skladišča so v neredu, važna opuščenja, moram načelstvu naznaniti.“ — A v čem so opuščenja? — „To uže jaz vém,“ dejal je on Zbrali smo se in rešili uradniku, kakor se spodobi, zahvaliti se — a starec Prohorič je bil proti temu, rekóč: „Tako jih samó razlakomniš. Kako vender? Ali mi némamo nobene pravice?“ Poslušali smo ga starčka, toda uradnik se je razsrdil ter tožbo napravil, poročilo napisal. Nu, in sedaj nas zovejo na odgovor.“ — Ali so pa res vaša skladišča v redu in je li postavna količina žita? Nu, pravim, zatorej se vam ni treba ničesa bati — in napisal sem jim pismo. . . . In še se ne vé, v čegavo korist se boče rešilo. . . . A da so me zaradi tega vam tožili — to je umevno: vsacemu je svoja srajca telesu najbližja.“

— „Vsacemu, a vidno ne tebi,“ dejal je starec poluglasno. . . . „Kakšne tožbe pa imaš s Šutulomovskimi kmetovalci?“

— „Kako li to veste?“

— „Kakor vidiš, vem.“

— „Tudi tú pravim jaz prav — izvolite tudi tú razsoditi. Šutulomovskim kmetom je sosed Bezpandin štiri desetíne zemlje

razoral. „Zemlja je moja,“ trdil je on. Šutolomovci so na obroku, njih graščák pa je odpotoval za granico — kdo zatorej naj se potegne zánje, razsodite? A zemlja je njih, nedvojbeno njih lastnina od nekđaj. Nu, in prišli so k meni, prosili me: „Napiši prošnjo.“ Nu, jaz sem jo tudi napisal. A Bezpandin je zvedel in jel groziti se: „Temu Mitki,“ dejal je, „bodem jaz uže tace polomil, in če to ne bode dovolj, pa še glavo s pleč snel“ Rad bi videl, kako jo bode snel: do sedaj jo še nosi.“

— „Nu, ne bahaj se, ne pojde dobro tvoji glavi,“ dejal je starec: — „saj si popolnoma izgubil pamet.“

— „A kako, strijček, niste li vi sami meni rekli“

— „Vém, vém, kaj mi poveš,“ segel mu je Ovsenikov v besedo: — „res: pošteno mora človek živeti, in dolžan je bližnjemu pomagati. Vender za to ne sme jemati nagrade A ti, postopaš li tako? Ali te ne vodijo v krčme, ka-li? Te ne napajajo, ne nagovarjajo li: Dmitrij Aleksejič, batjuška, pomagaj nam nu, hvaležnost ti hočemo skazati, in celkovega ¹⁾ ali pa višnjevkastega izpod pôle v róko? A? Ni li res tako? Povedi, ni li?“

— „V tem sem res kriv,“ odgovoril je zamišljeno Mitja: — „toda od ubožcev ne jemljem in si duše ne težím.“

— „Sedaj ne jemlješ, ali pride ti samemu slabo — jemal bo-deš. Ne težiš si duše eh, ti, delaš se vedno svetega! Si li Borko Prehodova pozabil? Kdo se je zánj potezal, kdo skazoval mu pokroviteljstvo? A?“

— „Prehodov je trpel po svoji krivdi, res“

— „Državne novce je potratil — malenkost!“

— „A pomislite, strijček, ubožstvo, družina“

— „Ubožstvo, ubožstvo pijanec je, igralec — to je!“

— „Piti je začel iz obupa,“ opazil je Mitja, ponižavši glas.

— „Iz obupa! Nu, pomagal bi mu, če imaš uže takšno veselje, a ne poséjal s pijancem sam po krčmah. Dà, on govóri lepó — res, kakšna redkost.“

— „On je prav dober človek.“

— „Tebi so vsi dobri A kaj,“ nadaljeval je Ovsenikov, obračajóč se k ženi: — „ste mu poslali nu, tam, véš“ Tatjana Iljinična je prikimala.

— „Kje si pa te dní postopal?“ vprašal je zopet starec.

— „Bil sem v mestu.“

— „Si pa uže na biljardu igral, popijal čaj, na kitaro brenkal, po sodnijah tekal, po zakotnih sôbah prošnje skladal, s trgovskimi sinčki pohajkoval? Ni li res? Govóri!“

— „Res, tako je,“ dejal je nasmihaje se Mitja „Ah, da, skoraj sem pozabil: Funtikov, Anton Partenič, vabi vas na nedeljo na obed.“

¹⁾ Namreč višnjevkasti papirnati denar.

— „Ne, ne pojdem k temu trebuhaču. Ribo dá razkosano, a maslo prinese žarkó. Bog ž njim za vselej!“

— „Srečal sem tudi Feodozijo Mihajlovno.“

— „Kakšno Feodozijo?“

— „Garpenčenke graščáka, istega, ki je Mikulino suknárno kupil. Isto Feodozijo iz Mikulina. Živela je v Moskvi na obroku kot šivilja in plačevala redno obrok, stó sedemdeset in dva rublja na leto Pa tudi razume svoje delo: v Moskvi je dobivala dobra naročila. Sedaj pa jo je Garpenčenko poklical nazaj, in drži jo kar tako, brez vsacega posla. Ona bi se tudi rada odkupila, uže je prosila gospoda, toda on nikacega rešenja ne objavi. Vi, strijček, ste z Garpenčenko znani — ne morete li morda govoriti besedice. . . . Feodozija dá dober odkup.“ — „Pa ne za tvoje novce? A? Nu, nu, dobro, rekel mu bodem, rekel. Samó ne vém,“ nadaljeval je starec, z nevoljo na obrazu — „ta Gerpenčenko, Bog se smiluj, oderúh je: meníce nakupava, novce na visoke obresti daje, posestva pridobiva si z eksekutivnimi dražbami In kdo ga je v naše kraje zanesel? Oh, ti-le potujoči! Ne dobodeš lahko od njega dobre besede — sicer pa, bodemo videli.“

„Dobro, govoril bodem. Samó ti glej, pazi mi, pazi! Nu, nu, ne opravičuj se Bog s toboj, Bog s toboj! Samó v bodoče pazi, ker sicer, za Boga, Mitja, ne pojde ti dobro — za Boga, propadeš. Jaz te ne bodem vedno na ramenih nosil jaz sam nisem vlasten človek. Nu, stopaj, sedaj z Bogom.“

Mitja je odšel. Tatjana Iljinična je šla za njim. — „Napôji ga s čajem, mehkužnica,“ zakričal je za njo Ovsenikov „Ni neumen človek,“ nadaljeval je: — „tudi je dobra duša, samó bojim se zanj A sicer, prosim, ne zamerite, da sem vas tako dolgo z malenkostmi zanimal.“

Duri iz prednje sôbe so se odprle. Vstopil je majhen sivkast človek, v žametni vrhni suknji.

„A, Franc Ivanič!“ vzkriknil je Ovsenikov: — „zdravstvujte! Nu, kako je kaj?“

Dovolite, dragi čitatelj, seznaniti vas s tem gospodom.

Franc Ivanič Lejeune, sosed moj in Orlovski graščák, ni dosegel prav na navadni način čestnega zvanja ruskega dvorjana. Porodil se je v Orleanu iz francoskih roditeljev in odpravil se z Napoleonom na zavojevanje Rusije kot bóbnar. S početka je šló dobro, kakor po maslu, in naš Francoz je prišel v Moskvo z glavo po konci. A na povratnem potu je padel ubogi Mr. Lejeune na pol zmrznjen in brez bobna v róke smolenskim kmetom. Smolenski kmetje so ga zaprli na noč v prazno suknárno, in drugo jutro vlekli k probitemu ledu poleg nasipa, in jeli prositi bóbnarja de la grande armée, uvažati jih, to je, spustiti se pod led. Mr. Lejeune se ni mogel odločiti za njih predlog ter je jel pregovarjati smolenskih kmetov v francoskem jeziku, odpustiti ga v Orlean. „Tam,

messieurs," govoril je on, „živí moja mati, une tendre mère." Toda kmetje, gotovo po neznanji geografske leže mesta Orleana, nadaljevali so predlagati mu podvodno potovanje, po tečenji vijoče se reke Gniloterke, ter uže jeli poostrévati svoj predlog z lehkimi udarci po tilniku in hrbtu, ko se hipno v nepopisljivo radosti Lejeunovo začuje glas zvončka in se pripeljejo na násip ogromne saní s prelepo preprogo na preuveličeno-vzvišenem zadku, zaprežene s trojko črnobojnih kónj. V sanéh je sedel tolst in rudeč graščák v volčjem kožuhu.

— „Kaj pa delate?" vprašal je kožuh kmetov.

— „A, Francoza topímo, batjuška."

— „A," izrazil se je ravnodušno graščák, ter obrnil se strani.

— „Monsieur! Monsieur," zakričal je nesrečnik.

— „A, a!" izpregovoril je z očitanjem volčji kožuh: — „z dvajnajstimi jezici je šel na Rusijo, Moskvo sežgal, prokleta, križ z Ivana Vélicega strgal, sedaj pa — musje, musje! sedaj pa stiska rep! Po delih tatú tudi muka . . . Hi, Filjka — a!"

Konji so potegnili.

— „A, stoj," dejal je graščák . . . „Ej, ti, musje, umeš li godbo?"

— „Sauvez-moi, sauvez-moi, mon bon monsieur!)" trdil je Lejeune.

— „Nu, to ti je narodič! Ní jeden izmed njih še po ruski ne zná! Muzik, muzik, save muzikvu? Save? Nu, govôri! Komprene? save muzik vu? Na fortepiano žue save?"

Lejeune je konečno razumel, kaj hoče graščák, ter mu potrdilno prikimal.

— „Oui, monsieur, oui, oui, je suis musicien: je joue tous les instruments possibles! Oui, monsieur . . . Sauvez-moi, monsieur!)"

— „Nu, srečen tvoj Bog," rekel je graščák . . . „Otroci, spustite ga: náte dvajset kopejk za vódko."

— „Bog povrni, batjuška, Bog povrni. Izvolite, vzemite ga."

Lejeuna so posadili v saní. Ihtel je od radosti, plakal, tresel, klanjal, zahvaljeval se graščáku, kočijažem, kmetom. Na sebi je imel jedino zeleno jopico z rudečimi trakovi, a bilo je mraz, da je vse škripalo. Graščák je gledal molcé na njegove povišnjevele in otrpnele člene, ogrnil nesrečneža s svojim kožuhom in ga pripeljal domóv. Dvorovi ljudje so pritekli vkupe. Naglo so Francoza ogreli, nahranili in odeli. Graščák ga je védel k svojim hčeram.

— „Evo, otroci," dejal jim je: — „dobil sem vam učitelja. Vedno ste me naganjale: izúči nas muzike in francoskega jezika: evo vam Francoza, in tudi na fortepiano igra. Nu, musje," nadaljeval je, pokazaje na slab fortepiano, katerega je kupil pred pe-

1) Rešite me, rešite me, dobri moj gospod.

1) Dà, gospod, dà, dà, sem muzikalen: igram na vseh vrst instrumente Dà, gospod . . . Rešite me, gospod.

timi leti od Žida, ki je sicer tržil s kolonjsko vodó — „pokaži nam svojo umételnost: žue!“

Lejeune je sédel z zamirajočim srcem na stol: kar žíví, ni se doteknil fortepiana.

— „Žue-no, žue!“ ponavljal je graščák.

— Obupno je udaril ubožec po tipkah, kakor po bóbnu; zaigral je, kakor je padlo „Mislil sem,“ pripovedoval je pozneje, „da me bode moj rešitelj zgrabil za vrat in vrgel iz hiše.“ Toda v skrajno začudenje neprostovoljnega improvizatorja, poslušal ga je graščák nekoliko časa, in potem odobrovalno potrêpal po pleči. „Dobro, dobro,“ dejal je, „vidim, da znaš; sedaj se pa oddehni.“

Dva tedna potem se je preselil Lejeune od tega graščáka k drugemu, človeku bogatemu in izobraženemu, prikupil se mu zaradi veselega in krotkega značaja, oženil se z njegovo rejenko, stopil v službo in se podvorjanil, oddal svojo hčer Orlovskemu graščáku Lobizanjevu, bivšemu dragoncu in pesniku, ter preselil se sam v Orel.

Nu, in ravno ta Lejeune, ali, kakor ga sedaj imenujejo, Franc Ivanič, stopil je v sôbo Ovsenikova, s katerim sta živela v prijateljskih odnošajih.

Toda najbrž se je uže naveličal čitatelj sedeti z menoj pri jednodvorcu Ovsenikovu, in zaradi tega tudi krasnorečno umolknem.

Lgov.

Pojdimo v Lgov,“ dejal mi je necega dné čitateljem užé znani Jermolaj: — „tam nastreljamo rac v dovolj.“

Dasì pravemu lovcu divja raca ni nobena posebnost, vendar sem le ubogal svojega lovca, ker še ni bilo druge divjačine (bilo je namreč v začetku septembra: sljuke še niso priletale, a begati po polji za jarebicami sem se užé naveličal), in odpravil se v Lgov.

Lgov je večje stepno selo z jako staro zidano jednoglavo cerkvijo in dvema mlinoma na močvirni rěčici Rosoti. Ta reka se spreobrne kacih pet vrst od Lgova v širok ribnjak, zarasten po kraji in tú pa tam po sredini z gostim trstnikom, po orlovskem — „majerom“. Na tem ribnjaku v zakotjih ali zatišjih med trstnikom se je redila in držala brezštevila množica rac vseh raznolikih vrst: kreheljcev velic in malih, šilorepkov, čirkov, potapljavcev i. dr. Male trópe so vedno preletavale in se nosile nad vodó, in od strela so se dvigali takšni oblaci, da je lovec nehoté z jedno roko poprijemal za šapko in počasi govoril: fu — u! — Šla sva z Jermolajem najprej ob kraji ribnjaka, toda v prvič, prav na kraji se race, oprezne ptice, ne držé; v drugič, če je tudi kak izgubljen in neskušen čirek prišel nama na strel in se lišil življenja, pa ga iz gostega trstnika psi niso mogli dobiti; ne gledé na najplemenitejše samozatajevanje niso mogli nì plavati, nì stopati po dnù, a samó brezuspešno so si rezali svoje dragocene nosove ob ostre robe trstnikove.

— „Ne,“ rekel je napósled Jermolaj: — „tako ne gre: treba dobiti čoln. . . . Pojdiva nazaj v Lgov.“

Šla sva. Komaj sva storila nekoliko stopinj, priletí nama naproti izza gostega vrbovega grmovja precèj suh prepeličar in za njim se prikaže človek srednje postave v sinji, silno ogóljeni vrhni suknji, rumenkastem oprsniku, hlačah bóje gri-de-len ali blen-d-amur, površno zamašenih v luknjaste škornje, z rudečim robcem za vratom in jednocevno puško na rami. V tem ko so se naši psi z navadnim, njih plemenu lastnim, kitajskim ceremonijalom prevohavali z ličnostjo, zánje novo, katera se je očividno bala, stiskala rep, ušesa povešala in hitro vrtela z vsem telesom, ne zgibaje kolen in renčé. — prišel je neznanec k nama in se nenavadno uljudno priklonil. Bilo mu je na videž kacih petindvajset let; dolgi rudeči lasje, silno namočeni s kvasom, štrleli so mu v trdih kiticah — majhne rujave oči pomežikovale so prijazno — ves obraz, povezan s črnim robcem, kakor od zobne boleti, smijal se je slastno.

— „Dovoljujte priporočiti se vam,“ začel je prišlec z mehkim in bolj tihim glasom : — „jaz sem tukajšnji lovec — Vladimir. . . . Ker sem slišal o vašem prihodu in zvedel, da ste izvolili odpraviti se na bregove našega ribnjaka, sklenil sem, če vam ne bode protivno, ponuditi vam svoje usluge.“

Lovec Vladimir je govoril, to se mora reči, kakor provincijalen mlad gledališk igralec, imejoč naloge prvih ljubovnikov. Vzprejel sem njegov predlog, in ne prišedši še do Lgova, zvedel uže vso njegovo zgodovino. Bil je odpuščen dvorovi človek; v nežni mladosti se je učil godbe, potem služil za strežaja, znal pisati in brati, prebral, kolikor sem mogel opaziti, kako knjižico, in, živeč sedaj, kakor jih živí mnogo v Rusiji, brez gotovega groša, brez stalnega zajetja, hranil se, malo da ne, z nebeško mano. Izražal se je nenavadno lepo in očitvidno znal vesti se izvrstno; tudi vasovalc je moral biti strašen in je najbrž tudi peval: ruske deklice ljubijo zgovornost. Poleg družega mi je dal umeti, da mnogikrat obiskuje sosednjih graščakov, da v mesto v gostí hodi, igra preferans, in ima znanje s stoličnimi ljudmi. Smijal se je mojstersko in nenavadno raznolično; posebno pristojal mu je oskromen zdržan nasméh, kateri mu je igral na ustnih, ko je poslušal tuj govor. On vas je poslušal, strinjal se z vami popolnoma, a vse jedno ne izgubil čujstva svojega dostojanstva, kakor bi hotel naznaniti vam, da tudi on more, če treba, izjaviti svoje mnenje. Jermolaj, kot ne prezeló olikan človek in nikakor ne „subtilen“, jel ga je tikati. Bilo je treba videti, s kacam zasmehom je Vladimir rekal njemu: „vi“

— „Zakaj ste pa povezani z robcem?“ vprašal sem ga jaz. „Ali vas zobje bolé?“

— „O ne,“ dejal je — „to so tožni nasledki nepaznosti. Imel sem namreč prijatelja; bil je prav dober človek, ali nikakor ne lovec, kakor treba. Nu, in necega dné mi pravi: „Ljubi prijatelj, vzemi me s soboj na lov, radoveden sem — kaj in kakšna je ta zabava“. Razume se, da nisem hotel odreči tovarišu: preskrbel sem mu puško in vzel ga s soboj na lov. Nu, in lovila sva, kakor treba; konečno se nama je zdelo, da bi bilo dobro počiti si. Jaz sem sédel pod neko drevó, on pa si je namesto tega jel s puško igrati in vaditi se, pri čemer je meril v mé. Prosil sem ga, naj ne dela tega, ali po svoji neskušnosti me ni ubogal. Puška počí in jaz sem izgubil podbradek in kazalec desne roke.“

Prišli smo do Lgova. Vladimir in Jermolaj, oba sta bila mnenja, da brez čolna ni mogoče loviti.

— „Suček ima deščenic,“¹⁾ opazil je Vladimir: — „samó ne vém, kam ga je spravil. Treba iti k njemu.“

— „H komu?“ vprašal sem jaz.

— „Tú stanuje človek, ki mu pravijo Suček (vejica).“

¹⁾ Pločat čoln, zbit iz starih desák.

Vladimir se je odpravil k Sučku z Jermolajem vred. Rekel sem jima, da ja bodem čakal pri cerkvi. Ogledujé gomile na pokopališči, nateknil sem se na počrneli, štiriogelni spomenik z naslednjimi napisi; na jedni strani s francoskimi črkami: „Cigît Théophile Henri, vicomte de Blangy; na drugi: „Pod tem kamenom je pokopano teló francoskega podanika, grofa Blanžija; porodil se je 1737. l., umrl 1799. l. v 62. letu svoje dôbe“; na tretji: „Mir njegovemu prahu“; in na črti:

„Pod kamnem sjim ležit francuzskij emigrant;

Porodu znatnuju imél on i talant.

Suprugu i semiju oplakav izbijannu,

Pokinul rodinu, tiranami poprannu;

Rossijskija strany dostignuv beregov.

Obrêl na starosti gosteprijemnij krov;

Učil dêtej, roditelje pokojil...

Vsevyšnij sudija jeho zdês uspokojil“.

(„Francosk pod kamenom leží prognanee tú;

Nadarjen duh je bil, visôcega rodú.

Zgubljeno objokavši soprogo in rodbíno,

Zatrto od tiranov zapustil je očino;

Dospevši do cesarstva ruskega bregóv,

Na starosti je našel gostevzprejemni kròv;

Učil otroke je, roditelje pokojil...

Sodník najvišji ga je tukaj upokojil“.)

Prihod Jermolajev, Vladimirov in človeka s čudnim priímkom Suček — prekratil je moja razmišljanja.

Bosonogi, strgani in zmršeni Suček je bil na videž odstavljen dvorovi sluga šestdesetih let.

— „Imaš čoln? vprašal sem ga jaz.“

— „Čoln imam,“ odgovoril je on s tihim in pobitim glasom:

— „toda prav slab je.“

— „Česa pogreša?“

— „Sesušil se je in klepki so iz lukenj popadali.“

— „Prava nesreča!“ segel mu je Jermolaj v besedo: „lahko se s konopnino zapaži.“

— „Res, lahko,“ pritrdil je Suček.

— „A kdo si ti?“

— „Gospódski ríbič.“

— „A kakšen ríbič si, če je čoln tvoj tako zanemarjen?“

— „Saj v naši reki rib še ni ne.“

— „Riba ne mara za blatna tla,“ dodál je z važnostjo moj lovec.

— „Nu,“ rekel sem Jermolaju: — „pojdi, dobodi konopnine in popravi čoln, pa hitro.“

Jermolaj je šel.

— „Kaj menite, tako pojdemo najbrž na dnò?“ dejal sem jaz Vladimiru.

— „Bog je milostiv,“ odgovoril je on. „V vsacem slučaji pa smemo misliti, da ribnjak ni globok.“

— „Res, ni globok,“ opazil je Suček, kateri je nekako čudno govoril, prav kakor da se je ravno vzbudil: — „a na dnù je mah pa trava in ves je z rastlinami prerasten. Sicer so pa tudi tolmúni.“

— „Če je trava tako velika,“ dejal je Vladimir: — „pa še veslati ne bode môči.“

— „Kdo vender na deščenikih veslá? Treba pehati se. Jaz pojdem z vami; imam drog — toda opravi se tudi lahko z lopato.“

— „Z lopato bi ne šlo, saj po nekaterih mestih še do dna ne dosežeš,“ menil je Vladimir.

— „Res, ne šló bi.“

Jaz sem sédel na gomilo, čakajoč Jermolaja. Vladimir je šel iz priličja nekoliko v stran in tudi sédel. Suček je stal v jedno mér na mestu, povetil glavo in zložil po stari navadi rôci na hrbtu.

— „Povej mi, prosim,“ pričel sem jaz: „ali uže dolgo tukaj ribáriš?“

— „Sedmo leto je uže,“ odgovoril je on, zatrepetavši.

— „A s čim si se bavil prej?“

— „Bil sem kočijaž.“

— „Kdo te je pa iz kočijažev odpustil?“

— „A, nova gospá.“

— „Katera gospá?“

— „A, ista ki nas je kupila. Vi ne izvolite poznati je: Alena Timofevna, tako debela . . . ne mlada.“

— „A kako jej je prišlo na um, tebe postaviti za ribiča?“

— „Bog sam védi. Prišla je k nam iz svoje dedíne, iz Tambova, velela vso dvorno prislugo zbrati, in prišla ven k nam. Mi précej k ročici, in ona ničesar: ni se srdila . . . Potem pa je jela po redu ovpraševati nas: s čim se kdo bavi, kakšno službo opravlja? Prišla je vrsta náme; nu, in vpraša me: „Kaj si bil ti?“ Jaz pravim: Kočijaž. — „Kočijaž? Nu, kakšen kočijaž si ti? Poglej se nu: kakšen kočijaž si ti? Ti ne moreš biti za kočijaža, pri meni bodeš ribič, in brado obrij. Na slučaj mojega prihoda preskrbi ribe za gospódsko mizo, znaš?“ . . . Nu, in od tega časa sem ribič. — „In glej, da mi držiš ribnjak v redu“ . . . A kako mi je držati ga v redu?“

— „Čegavi pa ste bili prej?“

— „Sergeja Sergejiča Pehtereva. Pripali smo njemu po nasledstvu. Pa tudi on ni bil dolgo nam gospodar, vsega šest let. Pri njem namreč sem bil kočijaž . . . a ne v mestu — tam je imel druge, jaz sem bil v vasi.“

— „Pa si bil z mladega vedno kočijaž?“

— „Kaj še, vedno kočijaž! Kočijaža so me storili pri Sergeji Sergejiči, prej sem bil kuhar — pa tudi ne v mestu kuhar, ampak, tako, v vasi.“

— „Pri kom si pa bil kuhar?“

— „A, pri prejšnjem gospodu, pri Atanaziji Netediči, strijci Sergeja Sergejiča. On je Lgov kupil, namreč Atanazij Netedič ga je kupil, a Sergej Sergejič je imenje podedoval.“

— „Od koga ga je kupil?“

— „A, od Tatjane Vasiljevne.“

— „Od kakšne Tatjane Vasiljevne?“

— „Nu, od iste, ki je v minolem letu pri Bolhovem kako se uže pravi, v Karačevem, devica umrla Še omožena ni bila. Vi tega ne izvolite vedeti? Prišli smo v nje last od nje očeta, od Vasilija Semeniča. Ona nam je precěj dolgo gospodarila kacih dvajset let.“

— „Ti si zatorej pri njej bil kuhar?“

— „S prva, res, bil sem kuhar, a pozneje kofišenk.“

— „Kaj si bil pozneje?“

— „Kofišenk.“

— „A kakšna služba je to?“

— „I, ne vém, batjuška. Stal sem pri bufetu in klicali so me Antona, a ne Kuzmo.“

Tako je gospá ukazati izvolila.“

— „Tvoje pravo ime je Kuzma?“

— „Kuzma.“

— „In ti si bil ves čas kofišenk?“

— „Ne, ne ves čas: bil sem tudi ahter.“

— „Ni mogoče?“

— „Kaj pa, bil sem na keatru sem igral.“

Gospá naša si je napravila keater.“

— „Kake naloge pa si imel?“

— „Česa izvolite?“

— „Kaj si delal na keatru?“

— „A, vi ne veste? Nu, vidite, vzamejo me in me napravijo; potem tako napravljen ali hodim, ali stojim, ali sedim, kakor pride. Rečejo mi: to-le govôri, nu, in jaz govorim. Nekoč sem igral slepca . . . Pa kako!“

— „In kaj si bil potem?“

— „Potem sem bil zopet kuhar.“

— „Zakaj so te pa vzeli zopet v kuharje?“

— „A, prejšnji kuhar je ušel.“

— „Nu, in pri očetu svoje prve gospé, kaj si bil?“

— „Opravljal sem mnogo služeb: s prva sem bil kozaček, potem predjezdec, potem vrtnik in napósled lovskih psov nadzornik na konji.“

— „Tako? . . . Si li tudi sprevajal pse na konji?“

— „Tudi, s psi sem jezdaril na lov; skoraj bi se bil ubil; padel sem s konjem in konj se je pohabil. Naš stari gospod je bil jako strog; vêlel me je pretepsti in oddati v Moskvo v učenje k črevljarju.“

— „Kako učenje? Saj vender nisi bil otrok uže nadzornik lovskih psov?“

— „Res, imel sem dobrih dvajset let“.

— „A kakšno je vender učenje z dvajsetimi leti!“

— „Težko bi bilo kaj — toda gospod je ukazal. V srečo je skoraj umrl — in mene so zopet vrnil v vas“.

— „Kdaj si se pa kuharstva izučil?“

Suček je dvignil svoj suhljati in rumenkasti obraz ter se nasmehnil.

— „Kaj se je temu treba učiti? . . . Vsaka baba zna kuhati!“

— „Nu,“ dejal sem: — „dovolj služeb, Kuzma, opravljal si v svojem življenji! Ali kaj pa sedaj ribič delaš, če ni rib?“

— „A, jaz, batjuška, némam se pritoževati. Še hvala Bogú, da so me dali v ribiče. Toda evo, necega družega, ravno takšnega starčka kot jaz — Andreja Pupirja — ukazala je gospá postaviti v papirno fabriko, v zajemalnico. Greh je, rekla je, kar tako kruh jesti . . . Ubogi Pupir se zanaša še vedno na milost; njegovega bratranca sin je uradnik v gospódski pisarni: obetal mu je zanj govoriti pri gospé, in spomniti se ga. Nu, ta se ga je spomnil! . . . A Pupir se je klanjal v navzočnosti moji svojemu plemiču do tal.“

— „Imaš li družino? Si li bil oženjen?“

— „Ne, batjuška, nisem bil. Pokojna Tatjana Vasiljevna — Bog jej daj nebesa! — ni nikomur dovolila ženiti se. Bog obvaruj. Rekala je: saj jaz tudi živim tako v devicah; kakšno razvajenje! Česa neki jim je še treba?“

— „O čem se pa ti sedaj živíš? Dobivaš li plačo?“

— „Kakšno plačo, batjuška . . . Hrano dadé — in tako sem, slava ti Gospod, zelo zadovoljen. Bog daj naši gospé dolgo življenje.“

Jermolaj se je vrnil.

— „Čoln je pripravljen,“ rekel je čmerno. „Pojdi po drog — ti! . . .“

Suček je šel po drog. Ves čas svojega razgovora z bednim starčkom je pogledaval lovec Vladimir nanj z zaničljivim nasmehom.

— „To Vam je tepec,“ dejal je, ko je on odšel: — „popolnoma neizobražen človek, prav kmet, in nič več. Dvorovim človekom ga ni móči nazivati . . . in kako se je bahal . . . Kje neki je on mogel biti igralec, sami izvolite razsoditi! Brezuspješno ste izyolili truditi se, izyolili ž njim razgovarjati se.“

Cetrť ure potem smo sedeli uže v deščniku Sučkovem. (Pse smo pustili v izbi pod nadzorom kočijaža Jegudijla.) Bilo ni posebno pripravno, a lovci niso izbirični ljudje. Na topem zadnjem konci je stal Suček ter „pahal se“; z Vladimirom sva sedela na prekladini čolna; Jermolaj se je pomestil spredaj prav na nosu.

Navzlic konopnini se nam je pokazala skoraj voda pod nogami. V srečo je bilo vreme mirno, in ribnjak kakor da je zaspal.

Vozili smo se dovolj počasi. Starček je s trudom izvlekaval iz vezkega blata svoj dolgi drog, ves preprežen z zelenimi nitmi podvodnih trav; gosto okroglo listje vodnih lilij je tudi ovéralo plavanju našega čolna. Napósled smo dospeli do trstnikov, in pričela se je gonja. Race so se dvigale šumno, „izrivale so se“ iz ribnjaka, preplašene našim nepričakovanim pojavljenjem v vladenjih; strelj so se razdavali zapóred za njimi, in lepo je bilo videti, kako so se te kratkorépe, težke ptice zvrčale v zraku in težkó šlopale v vodo. Vseh ustreljenih rac tako nismo dobili, ker lahko ranjene so se potapljale, druge, ubite popolnoma, padale so v tako gosti trstnik, da jih celó risje oči Jermolajeve niso mogle odkriti; toda vse jedno, h kosilu se je napolnil čoln nad mero z divjačino.

Vladimir v veliko utešenje Jermolajevo ni streljal nič posebno ter se po vsacem neuspešnem strelu čudil, ogledaval in prepihaval puško, ugibal in napósled nam razlagal vzrok, zakaj ni zadel. Jermolaj je streljal, kakor vselej, zmagonosno, jaz — dovolj slabo, po navadi. Suček se je oziral na nas s pogledom človeka, bivšega v mladosti v gospódski službi, le redkokedaj zakričal: „Tam-le, tam-le je še raca!“ — ter sedaj pa sedaj popraskaval si hrbet — a ne z rokama, nego samó zmigujé z ramenima. Vreme je bilo prekrasno: beli, okrogli oblaci so plavali visoko in počasi nad nami ter jasno odsevali v vodi; trstje je šumelo krog in krog; ribnjak je bleščal na solnci, kakor jeklo. Uže smo se pripravljali vrniti se v selo, ko se nam nanagloma pripeti dovolj neprijetna nezgoda. Uže davno smo opazili lahko, da se je voda v deščniku počasi jela nabirati. Vladimiru je bilo naročeno pláti jo ven s korcem, katerega je, na vsak slučaj, moj pozorni lovec ukradel zaspani zevajoči babi. Šlo je dobro, dokler Vladimir ni pozabil svoje dolžnosti. Toda h koncu lova, prav za slovo, jele so se race dvigati v tacih tropah, da smo komaj sproti mogli nabijati puške. V ognji streljanja nismo obračali pazljivosti na stanje svojega deščenika — ko se nenadejano od silnega gibanja Jermolajevega (hotel je pobrati ubito ptico in se nalegel z vsem telesom na kraj) naš stari čoln naklone, zajame vodo ter veličestno potopí, v srečo ne na globocem kraju. Zakričali smo, a bilo je uže pozno: hipno smo stali v vodi do grla, obdani s plavajočimi mrtvimi racami. Ne morem se sedaj brez smeha spominati prestrašenih in bledih obrazov svojih tovarišev (najbrž se tudi moj obraz ni odlikoval takrat z rudečico); vender v onem hipu, priznati moram, ni me nikakor bila volja smijati se. Vsak izmed nas je držal svojo puško nad glavo, in Suček, gotovo iz navade posnemati gospódo, vzdignil je k višku svoj drog. Prvi je prestrigel molčanje Jermolaj.

— „Tfu, ti vrag ti!“ zagodel je, plunivši v vodo: — „kakšen zlodej! In vsega si ti kriv, stari vrag!“ dodal je jezno obračaje se k Sučku: — „kakšen čoln je to?“

— „Kriv sem,“ zamrmral je starček.

— „A, tudi ti si pravi,“ nadaljeval je moj lovec, obrnivši glavo proti Vladimiru — „kaj si gledal? Zakaj nisi zajemal? Ti, ti, ti“

Toda Vladimir ni mogel ničesar odgovoriti: tresel se je kakor list, zób se ni dotikal zobú, ter se popolnoma brezmiselno smijal. Kam je izginila njegova zgovornost, njegovo čujstvo tančega priličja in svojega dostojanstva!

Prokleti deščeni se je zibal pod našimi nogami.

. V hipu potapljanja čolnovega se nam je zdela voda zelo hladna, a skoraj smo obtrpeli. Ko je prvi strah izginil, gledati sem jel krog sebe: kacih deset korakov na okolo je rastlo trstje; v dalji nad njegovimi vršiči se je videl breg. „Slábo je!“ mislil sem si.

— „Kaj nam je storiti?“ vprašal sem Jermolaja.

— „Bodemo videli; tú ne moremo nočevati,“ odgovoril mi je on. „Ná, ti drži puško,“ rekel je Vladimiru.

Vladimir je ubogal brez ugovora.

— „Grem in poiščem brod,“ nadaljeval je Jermolaj z uverjenostjo, kakor bi v vsacem ribnjaku gotovo moral biti brod — vzel Sučku drog ter se odpravil proti bregu, pazljivo tipaje po dnú.

— „Ali znaš plavati?“ vprašal sem ga jaz.

— „Ne, ne znam,“ začul se je glas njegov izza trstnika.

— „Nu, zatorej utôni,“ omenil je ravnodušno Suček, kateri se je prej zbal ne nevarnosti, nego našega gneva, sedaj pa je, popolnoma pomirjen, le izredka oddihal, ter, kakor je bilo videti, ne čutil nikake potrebe izpremeniti svojega položaja.

— „In brez vsake koristi pogine,“ dodal je tožno Vladimir.

Jermolaj se ni vrnil dlje nego li dobro uro. Ta ura se nam je zdela večnostjo. S prva smo se preklicavali pogostoma; potem je jel on redkeje odgovarjati na naše klice, ter napósled obmolknil popolnoma. V selu je zazvonilo k večerni molitvi. Med soboj se nismo pogovarjali, celó trudili smo se, ne gledati drug drugega. Race so letale nad našimi glavami; nekatere so hotele sesti poleg nas, a hitro se dvigale k višku, kakor pravijo „kolom“, ter s krikom odletavale. Jeli smo kostenéti. Suček je mežikal, kakor bi hotel zaspati.

Konečno, v nepopisljivo našo radost, vrnil se je Jermolaj.

— „Nu, kako je?“

— „Bil sem na bregu; našel sem brod Pojdimo.“ Hoteli smo, se vé da, précej iti, toda on je privlekel s prva pod vodo iz žepa vrstico, privezal ubite race za noge, vzel oba konca v zobe in pobredel naprej; Vladimir za njim, jaz za Vladimirom, Suček je zamikal sprevod. Do brega je bilo kacih dvé sto korakov. Jermolaj je šel smelo in brezostanovno (tako dobro si je zapomnil pot), le izredka pokrikujé: „Bolj na levo — na desno je tolmún!“

ali: „Bolj na desno — na levo se udéra!“ Mnogikrat nam je bila voda do grla in dvakrat je ubogi Suček, bodoč manjši vseh nas, jel požirati jo in puščati mehurje. — „Nu, nu, nu!“ kričal je grozno nánj Jermolaj — in Suček se je poganjal, suval z nogama, skakal in se tako spravil na plitvejšo mesto, celó v skrajnosti se ni upal prijeti za pôlo moje suknje. Izmučeni, blatni, mokri smo dospeli konečno na breg.

Dvé uri potem smo sedeli uže vsi, osušeni kolikor je bilo mogoče, v velicem senénem saraji, ter se pripravljali k južini. Kočijaž Jegudijl, človek nenavadno počasen, neroden, zamišljen in zaspan, stal je pri vratih ter prijazno gostil s tobakom Sučka. (Opazil sem, da se kočijaži v Rusiji kaj hitro družijo.) Suček je njuhal s poželjivostjo, nad mero; pljuval in hrkal je, ter, kakor je bilo videti, imel se prav dobro. Vladimir se je držal čmerno, naklanjal glavo na bok ter govoril malo. Jermolaj je snažil puške. Psi so mahali z uveličeno hitrostjo z repi, pričakujé ovsenke; konji so topotali in rezgetali pod ostrešjem Solnce je zahajalo; v širocih bagrovih tracih so razbegávali njegovi poslednji žarki; zlate oblačice so se razstiljale po nebu, vedno drobneje in drobneje, kakor oprana razčesana volna . . . Po selu so se razlegale pesni.

Bežin log.

Bil je prekrasen dan julija meseca, jeden takšnih dnij, katerih nahajamo samó tačas, kadar se je vreme ustanovilo na dolgo. Na vse rano jutro je nebó jasno, jutranja zárija ne plamení s požarom: razliva se v krotki rudečici. Solnce — ni ognjeno, ni razbeljeno, kakor v veliki suši, ni motno-rudeče kakor pred burjo, nego svetló, prijetno bleščeče — mirno priplava izza ozkega in dolzega oblaka, sveže prosije, ter zaide v lilasto meglo. Vrhni, tanki kraj raztegnenega oblaka se zasveti s kačicami; njih blesk je jednak blesku kovanega srebrá A glej, zopet se zabliškajo igrajoči žarki — ter veselo in veličestno kakor vzleté se dviga mogočno svetilo. Okolo poludné se prikaže navadno množica okroglih, visocih oblakov, zlato-sivih, z nežnimi belimi kraji, jednako ostrovom, razmetanim po brezkončno razlivši se reki, obtekajoči jih z globoko prozornimi rokavi ravne sinjosti. Oblaci se skoraj z mesta ne ganejo; dalje, k nebosklonu, zbližujejo se, stiskavajo, sinjosti se med njimi več ne vidi; in oni samí so tako lazurni, kakor nebó, prepojeni so na vse skozi s svetlobo in toploto.

Bôja obzorova, lehka, blede-lisasta, ne izmení se ves dan in je krog in krog jednaka, kajti nikjer ni videti temnih, gostih, hudournih oblakov, k večjemu če se kje z vrha vniz potegne kak sivkast plaz — tam se seje komaj zapazljiv dež. Na večer ti oblaci izginjajo; poslednji iz njih, črnikasti in nestanoviti kakor dim, legajo v rožnih gručah nasproti zahajočemu solncu; na kraji, kjer je ono zašló, tako mirno, kakor mirno je izšló, svetlorudeče sijanje stoji nekoliko časa nad potemnevšo zemljo, in lahko migaje, kakor brižno nesena svečica, prižgè se na nebu večerna zvezda. V takšne dni so vse bôje zmehčane, svetle, a ne jarke; na vsem leži pečat nekake prosunljive krotkosti. V takšne dni je vročina časih prav silna, časih kar „žgè“ po bregih poljá; a veter razganja, razdviga nakopivši se žar in vihri vrtinci — nedvojbeno znamenje stanovitnega vremena — podé se v visocih belih stebrih po cestah črez pašnike. V suhem in čistem zraku diši po pelinu, požeti rži, ajdi; celó za uro do noči ne čutite mokrote. Jednacega vremena si želi poljedelec za spravlanje žita

Ravno v takšen dan sem bil nekoč na lovu za ruševci v Černskem okraji Tuljske gubernije. Našel in nastreljal sem jih precej obilo; napolnena lovska torba me je rezala neusmiljeno v hrbet; toda uže je večerna zárija ugašala in v zraku, še svetlem, če tudi ne več ozarjenem z žarki zatonívšega solnca, jel je gosteti in razlivati se hladni mrak, ko sem končno ukrenil vrniti se domóv.

Z brzimi koraci sem prošel dolgo prostranstvo grmovja, dospel na holm in, namesto pričakovane znane ravnine s hrastovim gozdičem — na desno, in nizko belo cerkvico — v dalji, zagledal sem popolnoma neznane mi kraje. Pod nogama se mi je razprostirala ozka dolina; ravno nasproti se je vzviševal, kakor strma stena, gosti trepetličnik. Ustavil sem se premišljevaje, ozrl se . . . „Ehè,“ dejal sem, „prišel nisem na pravi kraj; zavil sem preveč v pravo,“ ter, čudeč se sam svoji zmoti, hitro spustil se s holma. Précej me je obdala neprijetna, mirna vlaga, prav kakor bi bil prišel v podzemsko klet; gosta visoka trava na dnù doline, vsa mokra, beléla je kakor pogrnjen prt; hoditi po njej je bilo nekako neprijetno. Skoraj sem prispel na drugo stran ter jo ubral, držeč se bolj v levo, ob trepetličniku. Netopirji so firfrali uže nad njéga zaspavšimi vršiči, skrivnostno vrté in tresé se na motno jasnem nebu; brzo in naravnost je letel mimo v višini zakasneli jastrebček, hitèč v svoje gnezdo. „Da le uže pridem na oni-le ogál,“ mislil sem si, „tam bode précej cesta — napravil sem skoraj vrsto dolg ovínek.“

Konečno sem dospel do oglá lesovega, a tam ni bilo nikake ceste; nekovo redko, nizko grmičje se je razstijalo široko pred menoj, in za njim na daleč in daleč se je videlo pusto poljé. Zopet sem se ustavil. „Kakšna prikazen je to? . . . Kje neki sem?“ — Jel sem premišljevati, kako in kod sem hodil tekom dné . . . „Eh! to je Parahinsko grmovje!“ vzkliknil sem napósled; „prav tako je! In to-le tam mora biti Sindejevski gozd . . . A kako vender sem semkaj zašel, tako daleč? . . . Čudno! Sedaj mi je zopet obrniti se v pravo.“

Šel sem v pravo, črez grmovje; v tem pa se je noč približevala in rastla kakor hudouren oblak; zdelo se mi je, kakor bi se z večernimi sopari vred od vseh strani dvigala in celó z višine lila temota. Naletel sem na nek negladek, zarasten pot, mahnil po njem, ter pazljivo pogledaval v spred. Krog in krog je vse hitro temnélo in utíhalo — jedíne prepelice so po redko pokrikávale. Majhna nočna ptica, neslišno in nizko leté na svojih mehkih peróti, obrsnila je skoraj ób-me ter plašno sfrčala v stran. Prišel sem na kraj grmovja in jo vrezal črez poljé po meji. Uže sem s trudom razločeval oddaljene predmete: poljé je nejasno belélo na okolo, za njim pa je črnél z vsacim hipom nadvigaje se v velicih gručah tožni mrak. Zamolklo so odmevali moji koráci v ohladelem zraku. Pobledevše nebó je jelo zopet sinjeti — a to je bila uže sinjost noči. Zvezde so zableščale, zaigrale na njem.

To, kar se je meni videlo gozd, bila je temna, okrogla groblja. „A kje sem vender?“ ponovil sem zopet na glas, ustavil se v tretjič in vprašaje pogledal svojo angleško žolto-pégasto psico, Dianko, nedvojbeno najumnejšo vseh štirinozih stvari. Ali najumnejša štirinozih stvari je samó malo z repom pomahala, milo

pomežknila s trudnima očima in ne dala mi nikacega stvarnega sveta.

Bilo mi je vestno pred njo in krenil sem obupno dalje, kakor bi se bil nanagloma spomnil, kam mi je iti, zavil okolo groblje in prišel v negloboko, krog razorano kotlino. Čudna čujstva so me jela obhajati. Ta kotlina je imela podobo skoraj pravega kotla s položnimi kraji; na dnù je stalo in štrlelo k višku nekoliko belih kamenov — prav kakor bi se bili semkaj splazili na tajno posvetovanje — in bilo je v njej tako nemo in tiho, tako plosko, tako tožno je viselo nad njo nebó, da se mi je srce tesnilo.

Neka živalca je slabo in tožno zacvrčala med kamenjem. Vrnil sem se brzo nazaj na grobljo. Do sedaj še nikakor nisem izgubil upanja, najti pota domóv; a tú sem se napósled prepričal o tem, da sem se popolnoma izgubil ter, nič več ne trudeč se spoznavati krajev krog sebe, skoraj popolnoma potonivših v megli, šel kar naravnost za zvezdami na udačo Šel sem tako kake pol ure, s trudom prestavlja je nogi. Zdelo se mi je, da, kar živim, nisem bil v tacih pustih krajih; nikjer ni plapolel ogenjček, in čuti ni bilo nijednega zvoka. Jeden položen holm menjaval se je z drugim; brezkončno polje se je razprostiralo za poljem; grmi so rastle kar iz zemlje pred samim mojim nosom. Šel sem kar samó dalje, in uže hotel leči, kjer si bodi, do jutra, ko stojím zdajci nad strašnim prepadom.

Hitro sem odtegnil zaneseno nogo ter zagledal skozi komaj prozorni sómrak noči daleč pod soboj ogromno ravnino. Široka reka jo je obdajala v polkrogu od mene se vijočem; jekleni odbleski vodé, izredka in motno lesketaje, zaznamenovali so nje ték. Holm, na katerem sem bil, spuščal se je nanagloma v skoraj navpični strmíni; nje ogromni obrisi so se razlikovali s svojo črnoto od sinjkaste zračne pustote in prav pod menoj v kotu, napravljenem od te strmíne in ravnine poleg reke, katera je na tem kraji stala z mirnim temnim zrcalom, prav pod holmom sta gorela z rudečim plamenom in se kadila drug poleg drugega dva ogenjčka. Krog njih so se kupičili ljudje, premikale se sence; mnogikrat se je razsvitljevala jarko sprednja polovina majhne kodraste glave

Konečno sem spoznal, kam sem zašel. Ta log je znan v našem kraji pod imenom Bežinega loga A vrniti se domóv ni bilo nikakor mogoče, posebno po noči ne; nogi sta se mi tresli od trudnosti — ukrenil sem zatorej iti k ognjema ter v društvu teh ljudíj, kateri so bili po moji misli govedarji, pričakovati zárije. Srečno sem se spustil doli, a nisem še izpustil iz rók poslednje veje, za katero sem se oprijemal, ko se hipno dva velika, bela, kosmata psa z zlobnim lajem zaženeta náme. Otročji zvonki glasi so se začuli krog ognjev; dva ali trije dečki so skočili hitro po konci. Odkliknil sem na njih vprašajoče krike. Pritekli so k meni,

poklicali takoj nazaj psa, katera je posebno iznenadejal prihod moje Dianke, in šel sem k njim.

Prevaral sem se, imevši ljudi, ki so sedeli krog teh ognjev, za govedarje. Bili so namreč sami kmetski dečki iz sosednjih vasi in so pasli konje. V hudi letni vročini gonijo pri nas konje po noči na pašo v pólje, ker po dnevi bi jim muhe in obadi ne dali pokoja. Gonijo zvečer in domov priganjajo zjutraj ko se daní konjsko čredo, in to je velik praznik za kmetske dečke. Gologlavi in v starih kožúških, na samih mršavih kljusatih sedeči dirjajo z veselím vpitjem in krikom, mahaje z rokami in nogami, visoko poskakujejo, ter se zvoneče smejejo. Legák prah se dviga v žoltih stolbih ter se valí po cesti; daleč se razlega gosti topòt; konji bežé, naostrivši ušesa; pred vsemi naprej pa, z repom po konci ter neprenehoma menjaje nogo, skače kak rujav kosmáček z repincem v zmršeni grivi.

Povedal sem dečkom, da sem se izgubil, ter prisédel k njim. Vprašali so me, od kod sem, potem umolknili in se odmeknili. Pogovorili smo se malo. Légel sem pod obglodan grmič ter jel gledati okolo. Prizor je bil čudésen. Krog ognjev se je tresel, kakor bi zamiral, upiraje se v temoto, okrogel rudečkast odsév; plapoleči plamen je le redkokrat pošiljal za črto tega kroga svoj brzi blesk; tanki jezik svita obližne gole vejice protja ter naglo izgine. Ostre, dolge sence, vrivaje se na hip, dosežale so do samih ogenjčkov: boril se je mrak s svetlobo. Časih, ko je plamen gorel slabše in se je krog svetá zožal, sestavljala se je iz temè okolo nas konjska glava, rujava, s krivo liso, ali pa vsa bela, pazljivo in topo gledala nas, pridno žujé dolgo travo, ter, zopet spuščaje se, izginila. Čulo se je le, kako je nadaljevala ževati in prhala. Iz razsvetljenega mesta je težkó videti, kaj se godí v temi, in zaradi tega se je zdelo v bliži vse zadrženo s črnim zagrinjalom; a dalje k nebosklonu so se videli nerazločno v dolzih motnih podobah holmi in gozdi. Temno, čisto nebó je stalo veličestno in neobjetno visoko nad nami z vsem svojim tajnim velikolepjem. Sladkó so se tesnile prsi, vdihaje ta posebni, utrudljivi in sveži zrak — zrak ruske letne noči. Krogom ni se čul skoraj nikak šum . . . K večjemu če izredka v bližni reki z nakratno zvočnostjo plóskne velika riba ter nabrežni trstník malo zašumi, komaj zamajan od nabežavšega valčka . . . Jedina ogenjčka sta prav mirno potreskávala.

Dečki so sedeli krog ogenjčkov; tù sta sedela tudi ta dva psa, ki bi me bila tako rada raztrgala. Dolgo se še nista mogla sprijazniti z mojo navzočnostjo, ter zaspano pogledujé in škilé na ogenj, sta sedaj pa sedaj porenčala z nenavadnim čujstvom svojega dostojanstva; s početka sta renčala, a potém na lahko cvílila, kakor bi jima bilo žal, da ne moreta izpolniti svojih željá. Vseh dečkov je bilo pet: Dorček, Pavlíček, Ilček, Kostik in Ivanček. (Iz njih razgovorov sem spoznal njih imena in seznaniti hočem sedaj ž njimi čitatelja.)

Prvemu, staršemu vseh, Dorčku, dali bi štirinajst let. To je bil lep deček s krasnimi in tancimi nekoliko, nežnimi črtami lica, kodrastih belkastih las, svetlih očij in z vednim na pol veselimi, na pol lehkomiselnim nasmihanjem. Bil je, po vseh znamenjih, bogate rodovine, in šel v pólje ne iz potrebe, ampak kar tako, zaradi zabave. Imel je lepo srajčico z rumenim robom; majhen nov armjaček je bil površno ogrnen in se je komaj držal na njegovih ozkih ramenih; na višnjevkastem pasu je visel glavnik. Škornje njegove z nizkimi golenicami so bile res njegove škornje — ne očetove. Drugi deček, Pavliček, imel je lase zmršene in črne, oči sive, čeljusti široke, obraz blede, osépičen, usta velika, toda pravilna, glavo ogromno, kot pivni kotel, kakor pravijo, teló nizko, nerodno. Bil je nekazen z jedno besedo! — a meni je vse jedno bil po všeči, kajti gledal je prav umno in naravnost, in v glasu njegovem je zvočala moč. S svojo obleko se bahati ni mogel; imel je na sebi samó srajco in zaplatane hlače. Obraz tretjega, Ilčka, bil je precèj neznaten: krivonos, podolgast, kratkoviden, izražal je nekako topo, bolehalo skrbnost; stisnjeni ustni njegovi se nista premikali, skrčeni obrvi ne raztezali, prav kakor bi se mu vedno bleščalo od ognja. Žolti, skoraj beli lasje štrléli so muvostrih kiticah izpod nizke klobučinaste šapke, katero je sedaj pa sedaj z obema rokama potezal črez ušesi; imel je nove cunje in coklje; debela vrvica, trikrat previta krog stanú, ovijala je skrbno njegovo čisto, črno halo. Njemu kakor tudi Pavličku na vídež ni bilo več od dvanajstih let. Četrty, Kostja¹⁾, deček kacih desetih let, vzbujal je mojo pazljivost s svojim zamišljenim in tožnim pogledom. Ves njegov obraz je bil majhen, suh, pegast, nizdolu zaostren, kakor pri véverici; usten je bilo komaj móči razločiti; a nekak čuden vtis so napravljale njegove črne, velike v mokrem blesku bleščeče oči: zdelo se vam je, kakor bi hotele nekaj povedati, za kar pa na jeziku — vsaj na njegovem jeziku — ni bilo besed. Bil je nizke rasti, slabega života in napravljen precèj bedno. Poslednjega, Ivana, s prva še zapazil nisem, kajti ležal je na tléh, prav mirno skrčivši se pod ličnato štorjo, in le redko izstavljajal izpod nje svojo svetlo-rujavo kodrasto glavo. Temu dečku je bilo vsega kacih sedem let.

Tako sem ležal pod grmičkom na stráni ter pogledaval dečkov. Nevelik kotliček je visel nad jednem ognjem; kuhali so v njem krompír. Pavliček je pazil nánj in, klečé, potipával s paličico po zavréli vodi. Dorček je ležal oprt na lakete in zagrnivši pólí svojega armjačka. Ilček je sédel poleg Kostje in v jedno mér pomežikaval. Kostja je povetil nekoliko glavo ter gledal nekam v daljo. Ivanček se ni genil pod svojo štorjo. Potájil sem se, kakor bi spal. Počasi so se jeli dečki zopet razgovarjati.

S prva so se pomenili o tem in ónem, o jutrišnjem delu, o konjih; a hitro se je obrnil Dorček k Ilji in, kakor bi obnovil prekračeni razgovor, vprašal ga:

¹⁾ Diminutivum od Konstantina.

— „Nu, in ti, si li videl straha?“

— „Ne, nisem ga videl, in tudi ni mogoče videti ga,“ odgovoril je Ilček s tresočim in slabim glasom, katerega zvok je, ne navadno, odgovarjal izraženju njegovega lica: — „toda čul sem ga Pa ne jaz jedini.“

— „A kje pa hodi pri vas?“ vpraša Pavliček.

— „V stari roljni.¹⁾“

— „Vi zatorej hodite v fabriko?“

— „Kaj pa, hodimo. Jaz in moj brat Avduška sva v lisovščikih²⁾.“

— „Lej nu — fabričnih.“

— „Nu, in kako si ga čul?“ vprašal je Dorček.

— „Vidiš, kako. Morali smo z bratom Avduško, pa s Fedorom Mihejevskim, pa z Ivankom Kosim, pa z drugim Ivankom, z istim, ki je s Krasnih Holmov, pa še z Ivankom Suhorokovim, pa še drugi dečki so tam bili: vseh nas je bilo deset dečkov — vsa zmena — nu, morali smo v roljni prenočiti, to se pravi, nismo ravno morali, ampak Nazarov, nadzornik, nam je rekel: „Kaj se bode, otroci, domóv vlačili; jutri je mnogo dela, zatorej, otroci, ne hodite domóv.“ Nu, in mi smo ostali, in legli vsi vkupe, in začel je Avduša govoriti in vprašal nas, kako pride strah? Pa ni še izgovoril Avduša, ko zdajci nekdo nad nami začne hoditi; mi smo namreč ležali spodaj, toda, začelo je hoditi zgoraj, nad kolesom. Mi poslušamo: hodi, hodi, deské so se pod njim kar šibíle, in škripalo je; sedaj je šel prav črez naše glave; kar je voda po kolesu zašuméla; zaropóče, zaropóče koló in se zavrtí; pa zastavke pri žlebu so bile spuščene. Mi se čudimo: — kdo neki jih je vzdignil in spustil vodó; a koló se je povrtélo, povrtélo pa ustavilo se. In zopet je šel k durim na vrhu, potem jel spuščati se po stopnicah, in tako se je počasi spuščal, prav, kakor da se mu nič ne mudí; stopnice so pod njim kar škripále Nu, in prišel je k našim durim, malo počakal, počakal — in kar nanagloma se duri na stežáj odpró. Mi se preplašimo, gledamo — a ni ničesar Kar nanagloma se zamaje kôrec, vzdigne se, zajame, potem pa gre, gre tako po zraku, kakor bi ga kdo nesel, in zopet na svoje mesto. Potem se je drugi kôrec snél s kljuke in zopet nazaj obesil se na kljuko; potem, kakor bi bil kdo proti durim šel, in zdajci tako zakašlja, tako zaprha, kakor kaka ovca, ravno takšen glas Mi smo se kar na kup zvalili, drug pod drugega smo lezli Oh, kako nas je bilo takrat strah!“

„Lejte si nu!“ rekel je Pavel. „Zakaj je neki zakašljal?“

— „Ne vém; morebiti od mokrote.“

¹⁾ „Roljna“ ali „čerpalna“ imenuje se na papirnih tovarnah isto strojenje, kjer v kôrcih zajemajo papir. Nahaja se prav poleg jezú, pod kolesom.
Pis.

²⁾ „Lisovščiki“ ravnaajo in gladijo papir.

Pis.

Vsi so obmolknili.

— „Nu,“ vprašal je Dorček: — „je li krompir uže kuhan?“ Pavliček ga je potipal.

— „Ne, trd je še Ste li slišali, plósknila je,“ dodal je, obrnivši se proti reki: — „gotovo je ščuka. A, tam-le se je zvezda utrnila.“

— „Ne, jaz vam bodem nekaj povedal, bratci moji,“ rekel je Kostja s tancim glaskom: — „poslušajte, kaj so nedavno naš ata pripovedovali.“

— „Nu, poslušajmo,“ rekel je s pokroviteljskim pogledom Fedja. —

— „Gotovo poznate Gavрила, vaškega tesárja?“

— „Kaj pa, poznamo ga.“

— „Ali véste, zakaj je vedno tako tožen, zakaj vedno molčí, ali veste? Nu, vidite, zakaj je on tako tožen; šel je nekoč, rekli so ata, šel je nekoč, bratci moji, v les po orehe. Nu, in šel je on, v les po orehe, pa se je izgubil, zašel, Bog ve, kam zašel. Hodil je, hodil. bratci moji — pa ne! ne more najti pota; uže je nastala noč. Nu, in sédel je pod drevó, češ, bodi-si, bodem pričakoval jutra — sédel je in zadremal. Nu, in zadremal je, kar čuje zdajci, da ga nekdo kliče. Gleda — a ni nikogar. Pa je zopet zadremal — toda zopet ga kliče. Zopet gleda, gleda in vidi: pred njim na veji sedí Rusalka¹⁾, guga se, in njega zove k sebi, in smeje se, tako smeje In mesec je svetil močnó, tako močnó, svetló je svetil mesec — vse, bratci moji, videlo se je. Nu, in ona ga zove, in je sama vsa svetla, tako bela, sedí na vejici, prav kakor ptiček, — in obdaja jo takšna krasota bleščéča, sreberna Gavril tesár je bil kar ves omamljen, bratci moji, toda ona se le vedno smeje in ga k sebi tako-le z rokó vabi. Uže je Gavril vstal in hotel ubogati Rusalke, bratci moji, a Gospod se ga je usmilil: prekrižal se je In kako mu je bilo težkó napraviti križ, bratci moji; rekel je, da roka je bila kakor okamenéla, ne giblje se Ah, kako je bilo to težkó! . . . In, ko se je prekrižal, utíhnila je Rusalka s smehom, in zdajci vam tako zajoče Joče se, bratci moji, očí si z lasmí otira, a lase ima takšne zelene, kakor konoplja. Nu, in pogledal, pogledal jo je Gavril in jel izpraševati je: „Zakaj jočeš, lesna spaka?“ A Rusalka mu je rekla: „Zakaj si se prekrižal, človeče,“ dejala je, živel bi bil z menoj v veselji do konca dníj; jočem in ubijam se zato, ker si se prekrižal; toda ne bodem se samó jaz ubijala: ubijaj se tudi ti do konca dníj.“ Tú je ona, bratci moji, izginila, in Gavril je vedel précej, kako mu je priti iz lesa Nu, in od tega časa je on vedno tako tožen.“

¹⁾ Nymphe.

— „O ti!“ dejal je Dorček po kratkem premolku: — „kako vender more taka-le lesna nesnaga kristijansko dušo izpriditi — pa on je vender ni ubogal?“

— „Ej, pojdi nu!“ dejal je Kostja. „Tudi je rekel Gavril, da glasek ima tako tenák, tako žaloben, kakor žaba.“

— „In tvoj ata so samí to pripovedovali?“ dodal je Feodor.

— „Samí. Jaz sem ležal za pečjó in sem čul vse.“

— „To je čudno! Zakaj neki je tožen? . . . Najbrž jej je bil po všeči, da ga je zvala.“

— „Res, po všeči jej je bil,“ poprijel je Ilček. „Kaj pa! Hotela ga je šegitati. To znajo iste „Rusalke“.

— „Najbrž so tudi tukaj Rusalke,“ opazil je Feodor.

— „Tukaj ne,“ odgovoril je Kostja, „kajti tukaj je čisto in plano mesto. Samó — reka je blizu.“

Vsi so umolknili. Zdajci se nekje v dalji začuje zategnen, zvoneč, skoraj vzdihajoč zvok, jeden teh nerazumljivih nočnih zvokov, kateri nastajajo mnogikrat sredi globoke tišine, dvigajo se stoje v zraku in se konečno počasi razsipljejo, kakor bi zamirali.

Poslušáš — kakor bi ne bilo ničesar, a zvení. Zdelo se vam je, kakor bi bil kdo dolgo, dolgo prokričal pod samim nebosklonom, kdo drug mu odgovoril v lesu s tancim, ostrim smehom in slab sičeč zvižeg je poletel po reki. Dečki so se spogledali in stresli . . .

— „Božja pomoč z nami!“ šepnil je Ilja.

— „Ej, vi, vrani!“ kriknil je Pavel: — „česa ste se ustrašili? Poglejte nu, krompír je uže kuhan.“ (Vsi so se primeknili h kotličku in jeli jesti kadéči se krompír; jedini Ivanek se ni genil.) „Ali ti ne bodeš?“ vprašal ga je Pavel.

Toda on ni zlezal izpod svoje štorje. Kotlíček je bil skoraj ves izprazen.

— „Ali ste čuli, otroci,“ začel je Ilček: — „kaj se je nedavno pri nas na Varnavicah dogodilo?“

— „Tam na nasipu?“ vprašal je Feodor.

— „Dà, dà, na prodrtem nasipu. To vam je nečist kraj, tako nečist in samôten. Vse polno je razpoklín in jarkov, in v jarkih se redé same kače.“

— „Nu, kaj li se je zgodilo? Povej nam . . .“

— „Vidite, kaj se je zgodilo. Ti, Dorče, morebiti ne veš, da je ravno tam utopljenec pokopan; utonil je, pa uže davno, davno, ko je bil še ribnjak globok; samó gomilica njegova se še vidi, pa tudi ta komaj: je kar tako — kupček . . . Onikrat pokliče oskrbník pásjaka Jermila in mu velí: Jermil, pojdi na pošto. Naš Jermil jezdi vedno na pošto; svoje pse je vse pomoril; kar ne živé mu, ne vem zakaj ne, in tudi nikoli niso živeli, toda pásjak je on dober, vse prekosí. Nu, in šel je Jermil na pošto, ali v mestu se je zakasnil in se vrača pijan. Noč je uže, a svetla noč, mesec sveti! . . . Nu, in Jermil jezdi črez nasip; uže je tako pot na-

nesel. Tako jezdi pásjak Jermil, in vidi: po gomili utopljenčevi hodi kozlíček, tako bel, kodrast in lep. Pa si misli Jermil, vzamem ga s soboj — kaj se bode revče tú potikalo, ter zleze s konja in ga vzame v naročje. Nu, in kozlíček — ničesar. Potem gré Jermil h konju, a konj se od njega odmiče, hrapí, stresava z glavo; ali vse jedno, on ga je pomiril, sédel nanj s kozlíčkom vred ter zopet jezdil naprej; kozlíčka pa drží pred soboj. On ga gleda, a kozlíček mu kar naravnost v oči zrè. Obšel ga je strah, namreč Jermila pásjaka, češ, nisem še videl, da bi takšni-le kozlíčki komu v oči gledali; toda, on gré vse jedno naprej in ga jame po volni gladiti — rekóč: „Becka, becka!“ Zdajci kozlíček pokaže zobé in mu ponavlja: „Becka, becka“

Ni še pripovedovalec izgovoril teh zadnjih besed, ko hipno skočita oba psa k višku, rineta s krčevitim lajem strani od ognja ter izgineta v mraku. Vsi dečki so se preplašili. Ivanek je skočil izpod svoje štorje, Pavliček se je zagnal s krikom za psoma. Njiju lajež se je hitro oddaljal Slišal se je nepokojni beg splašenih kónj. Pavliček je kričal gromko: „Sivček! Murček!“ Neko-liko hipov potem je lajež utihnil; glas Pavlov se je čul prav iz daleč . . . minilo je še nekaj časa; dečki so se vprašaje spogledovali, kakor bi čakali, kaj li bode Zdajci se začuje topòt dirjajočega konja; ustavil se je prav tik ognja in prijemši se za grivo je skočil brzo z njega Pavliček. Tudi oba psa sta skočila v krog svita ter précej sedla, pomolivši iz gobcev rudeča jezika.

— „Kaj pa je? Kaj pa je bilo?“ vprašali so dečki.

— „Ničesar,“ odgovoril je Pavel, ter mahnil z rokó po konji: — „psa sta nekaj začúla. Mislil sem, da je volk,“ dodal je z ravnodušnim glasom, hitro sopé z vsemi prsmi.

Nehoté mi je ugajal Pavliček. Bil je res krasen v tem hipu. Njegov nelepi obraz, oživljen od hitre ježe, gorel mu je v smeli drzovitosti in trdi odločnosti. Brez šibice v rôci, po noči, brez najmanjšega strahú, spustil se je sam na volká „Kakšen srčán deček!“ mislil sem si, opazujé ga.

— „Ali so tú uže videli volkov, ka-li?“ vprašal je strašljivec Kostja.

— „Tukaj jih je vedno mnogo,“ odgovoril je Pavel; „toda nadležni so samó po zimi.“

Zavzel je zopet svoje mesto pri ognji. Sédši na tla je položil rôko na kosmati tilnik jednemu psov in obradovana žival dolgo ni obrnila glave, s priznanim ponosom pogledujé od strani Pavlička.

Ivanek je zlezel zopet pod svojo štorjo.

— „Ali o kacih strahovih si nam pripovedoval, Ilček, izpregovoril je Dorček, kateri je, sin bogatega kmeta, moral imeti prvo besedo (sam on je pa govoril malo, prav kakor bi se bil bal iz-

gubiti svoje dostojanstvo). Psa sta tudi ravno mogla zalajati. „In res, jaz sem slišal, da je isti kraj pri vas nečist.“

— „Varnavice? . . . Če ne! in še kako nečist. Tamkaj so videli, ne jedenkrat, pravijo, starega gospoda — pokojnega! Hodi, pravijo, v dolgopôli suknji in vedno tako vzdihuje, in nečesa na tleh išče. Nekoč ga je dedček Trofimič srečal. — „Česa pa, batjuška Ivan Ivanič, izvoliš iskati na zemlji?“

— „On ga je vprašal?“ segel mu je v besedo začuden Dorček.

— „Dà, vprašal ga je.“

— „Nu, to vam je res srčán dečko Trofimič . . . nu, in kaj je on na to odgovoril?“

— „Razriva trave,“ rekel je, „iščem“. A govoril je tako zamolklo, zamolklo — „razriva trave.“

— „A čemu vam bode, očka Ivan Ivanič, razrív trave?“

— „Teží me,“ rekel je, „gomila me teží, Trofimič; ven bi rad, ven.“

— „Kakšen prekanjenec!“ opazil je Dorček; — „gotovo je še premalo užival življenja.“

— „To je čudno!“ rekel je Kostja; „jaz sem pa mislil, da se mrtveci samó na vérnih duš večer lahko vidijo.“

— „Mrtveci se lahko vidijo vsak čas,“ poprijel je z uvrjenostjo Ilček, kateri je, kolikor sem mogel opaziti, znal bolje od vseh drugih vse selske vraže „A na vérnih duš večer tudi lahko vidiš živega, na kôgar je prišla vrsta v bodočem letu umreti. Treba samó iti po noči v cerkveno lôpo ter gledati na pot. Vsi isti ljudje pojdejo mimo tebe po poti, kateri bodo v tem letu umrli. Minolo leto je šla pri nas v lôpo baba Uljana.“

— „Nu, in je li videla koga?“ vprašal je radovedno Kostja.

— „Kaj pa. Najprej je sedela dolgo, dolgo in nikogar ni videla in čula . . . samó kakor bi psiček nekje zalajal, zalajal Zdajci, gleda: po cesti gré deček v sami srajčici. Gleda natančneje — šel je Ivanek Fedozejev“

— „Isti, ki je vzpomladi umrl?“ segel mu je v govor Feodor.

— „Prav isti. Gré in glavice ne povzdigne . . . Toda Uljana ga je spoznala . . . Nu, in gleda dalje: gré baba. Gleda jo dobro, na tanko — oh, moj Bog! — ona sama gré po cesti, sama Uljana.“

— „Je li mogoče, sama?“ vprašal je Feodor.

— „Za Boga, sama.“

— „A kako to, saj ona vender še ni umrla?“

— „Saj še ni minilo leto. A le poglej je; komaj se je še duša drži.“

Vsi so zopet utihnili. Pavel je vrgel pest suhih vejic na ogenj. Začrnele so hitro na brž vzpihnivšem plamenu, zatrščale, zakadile se, jele kriviti, in dvigati obžgane konce k višku. Svetloba je udarila, vedno migujé, v vse strani, posebno navzgor. Zdajci, Bog vedi od kod, prileti bel golobček — naravnost v ta

razsvetljeni prostor, plašno se povrti na istem mestu, ves oblit z gorečim bleskom, ter izgine mahaje s perótnicama.

— „Gotovo je dom zgrešil,“ dejal je Pavel. „Sedaj bode létal toliko časa, da se na kaj natakné, in kjer se natakne, tam tudi nočuje do zárije.“

— „Čuješ li, Pavliček,“ rekel je Kostja; — „ali ni morebiti kaka duša letela v nebó, a?“

Pavel je vrgel drugo pest vejic na ogenj.

— „Mogoče,“ izpregovoril je ta napósled.

— „Povej nu, Pavel,“ začel je Dorček — „je li pri vas v Šalošovi tudi bilo videti predvidenje nebesno?“¹⁾

— „Da se ni solnce videlo? Se vé da.“

— „Ali šte se tudi vi bali?“

— „Ne samó mi. Naš gospod, dasi nam je uže prej pravil, da sedaj bode predvidenje, ko se je stemnélo, prestrašil se je sam, pravijo, tako, da ni vedel, kje je. V dvorovi hiši je baba kuharica, ko se je komaj stemnélo, zgrabila burklje in z jednim mahom vse lonce v peči pobila, češ: „kdo bi sedaj jedel, prišlo je sveto prestavljenje.“ In tako so vse jedi potekle. Pa pri nas v vasi so tako govorili, bratci moji, da bodo beli volkovi jeli po zemlji begati, da bodo ljudi jedli, da priletí ptica plenilka, in da pride sam Triška.“²⁾

— „Kakšen Triška?“ vprašal je Kostja.

— „Ti ga ne poznaš?“ rekel je hitro Ilček; „nu, bratec, od kodi si pa, da ne poznaš Triške? Res, otroci, v vaši vasi ste pravi srajčniki! Triška — to bode takšen čuden človek, kateri pride, a pride on takšen čuden človek, da ga ne bode móči prijeti, in ničesar mu storiti, takšen čuden človek bode. Hočejo ga, na primer, kmetje ujeti: gredó nánj z drogovi, obkolijo ga, toda on jih zaslepí — tako zaslepí, da samí drug družega pobijejo. Posadé ga, na primer, v zápor — on poprosi malo vodíce v posodi; prinesó mu posodo in on, smuk! v vodo, pa ga ni nikjer. Denejo ga v verige, ali on samó zaploska, pa mu kar odpadejo. Nu, in hodil bode ta Triška po vaséh in po mestih; ta Triška bode lokav človek in motil bode kristijanski národ; . . . nu, in ničesar mu ne bode móči storiti . . . Tako čuden in lokav človek bode to.“

— „Nu, dà,“ nadaljeval je Pavel s svojim počasnim glasom — „tako bode. Nu, in njega so pričakovali pri nas. Rekli so starčki, da, kakor hitro se nebesno predvidenje prične, pride tudi Triška. Nu, in začelo se je predvidenje. Vsi ljudje so vreli na ulice, v polje, ter pričakovali, kaj li bode. A naš kraj je, kakor veste, viden, na planem. Gledajo — zdajci od Slobodke z gore gré nek človek, tako čuden, glava tako velika . . . vsi kar zakričé: „Oj, Triska gré, oj Triška gré!“ in vsak beží, kamor more. Starosta naš je zlezal v vodotok; starostinja se splazi pod prag,

¹⁾ Tako imenujejo v nas kmetje solnčni mrak.

Pis.

²⁾ Povest o „Triški“ se gotovo naslanja na bajko o Antikristu.

Pis.

kričí na vse grlo, ter domačega dvornega psa tako preplaši, da je kar z verige doli črez plot v les zbežal; Kuzkin oča pa, Doroitejič, skočil je v oves; sédel je in pričel kričati kakor prepelica, češ, saj ptici bode vrag, dušegubec, prizanesel. Nu, in tako so se vsi preplašili! . . . Ta človek pa, ki je šel, bil je naš sodár Vavilja: kupil si je nov lesen vrč in dèl na glavo ta prazni vrč.“

Vsi dečki so se zasmijali in zopet na hip obmolknili, kar se mnogikrat pripeti ljudem, razgovarjajóčim se na odkritem zraku. Pogledal sem krog sebe: veličestno in carstveno je stala noč; vlažno svežest poznega večera je zamenila polunočna suha toplota, in dolgo še jej je bilo ležati z mehkim pregrinjalom na mirnem polji; dôkaj časa je še ostajalo do prvega ptičjega petja, do prve rosíce zorine. Lune ni bilo na nebu; ta čas je vzhajala pozno. Brezšteviline zlate zvezde, zdelo se ti je, da tékajo vse, neprestano migaje, po meri rimske ceste, in gledèč nanje ste čutili res samí nekako živo hitri, neprestani beg zemlje Nekak poseben, rezák, bolehav krik se je začul zdajci dvakrat zapóred nad reko in se nekoliko hipov potem ponovil uže dalje . . .

Kostja je vztrepetal . . . „Kaj je to?“

— „To čaplja kričí,“ dejal je mirno Pavel.

— „Čaplja,“ ponovil je Kostja . . . „A kaj je pa bilo to, Pavel, kar sem čul sinoči,“ dodal je nekoliko pomolčavši; — „ti morebiti veš“

— „Kaj si čul?“

— „Vidiš, kaj sem čul. Šel sem iz Kamene Grede v Šaškino; in šel sem s prva ob našem léščevji in potem sem jel iti ob travniku — veš, tam, kjer je jarek — tamkaj je, veste, bučilo,¹⁾ zarasteno še vse z bičjem; nu, in šel sem mimo tega bučila, bratci moji, in zdajci iz tega bučila nekaj nekako zastoče, pa tako tožno, tožno: u-u u-u u-u! Obšel me je takšen strah, bratci moji; bilo je pozno, in glas je bil tako tožen. Skoraj bi bil sam zajokal. Kaj neki je bilo to, a?“

— „V istem bučilu so lani Akima logarja utopili lopovi,“ rekel je Pavliček — „zatorej lahko, da duša njegova vzdihuje.“

— „A, glejte nu, bratci moji,“ rekel je Kostja, razširivši svoje uže brez tega silne oči „Jaz še vedel nisem, da so Akima v tej luži utopili; sicer bi se ne bil tako vstrašil.“

— „A pravijo, da so tudi takšne žabe,“ nadaljeval je Pavel, „katere se tako tožno glasijo.“

— „Žabe? O ne, to niso bile žabe, kakšne neki?“ (Čaplja je zopet zakričala nad vodo) „Ejej!“ dejal je nejevoljno Kostja — „kakor bi divji mož kričal.“

— „Divji mož ne kričí, ker je ném,“ poprijel je Ilček; — — „samó z rokama ploska“

¹⁾ Bučilo je globoka jama z vzpomladanjo vodo, ki je od povodnji ostala in se vse leto ne posuši.

— „Kaj si ga ti videl divjega moža, ka-li?“ rekel je porogljivo Dorček.

— „Ne, nisem ga videl, in Bog me obvaruj videti ga; a videli so ga drugi. Prav nedavno je begal pri nas jednega kmeta: vodil, vodil ga je po gozdu in le vedno krog jedne poljane... Komaj je prišel do jutra domov.“

— „Nu, je li ga videl?“

— „Videl. Rekel je, da je tako velik, velik, temán, tako zavit, stoji za drevesom, dobro ga ne moreš videti, kakor bi se pred mesecem skrival, in gleda, gleda debelo ter pomežikuje, pomežikuje...“

— „Eh, ti!“ vzkliknil je Dorček, z láhka zdrgetavši z ramenima — „pfu!...“

— „A zakaj se je ta pošast v svetu zaredila?“ opazil je Pavel — „tega ne razumem.“

— „Ne huduj se; glej, da te čuje,“ rekel je Ilja.

Zopet je nastalo molčanje.

— „Poglejte nu, pogledajte nu, otroci,“ začul se je zdajci detski glas Ivančkov — „poglejte nu na božje zvezde — kakor bi bučelice rojile!“

Pomolil je svojo glavico izpod štorje, oprl se na dlanček ter hitro povzdignil svoje velike mirne oči k višku. Oči vseh dečkov so se vzdignile k nebu ter ne skoraj opustile se.

— „Vanja,“ vprašal je prikupljivo Dorček: — „je li tvoja sestra Anica zdrava?“

— „Zdrava,“ odgovoril je Ivan nekoliko skozi nos.

— „Reci jej, zakaj ona k nam ne hodi?“

— „Ne vem.“

— „Reci jej, naj hodi.“

— „Bodem rekel.“

— „Reci jej, da jej bodem dal pogače.“

— „Kaj bodeš pa meni dal?“

— „Kaj bodem tebi dal?“

Ivanek je vzdihnil.

— „Ne, meni ni ničesar treba. Daj rajši njej; ona nam je tako dobra.“

In Ivanček je zopet položil svojo glavo na zemljo. Pavel je vstal in vzel v roko prazni kotlíček.

— „Kam pa greš?“ vprašal ga je Dorček.

— „K réci, vodice zajet — žejen sem.“

Psa sta vstala in šla za njim.

— „Pazi, da ne padeš v reko!“ zavpil je za njim Ilček.

— „Zakaj bi padel?“ dejal je Dorček — „bode uže pazil.“

„Dà, bode pazil. Kako lahko se zgodi, da se nagne, jame zajemati vodo in povodnji mož ga zgrabi za rōci ter potegne s soboj. Potem bodo pa rekli: ubožec, je padel v vódo“

A kako padel? Slišite, je uže v trstji,“ dodal je on, prisluševaje.

Trstje se je res razdvigalo in „šuršalo“, kakor pri nas pravijo.

— „Ali je res,“ vprašal je Kostja, „da je neumna Akulina od istega časa blazna, kar je bila v vodi?“

— „Od istega časa Kakšna je sedaj! A pravijo, da je bila prej lepa. Povodnji mož jo je spačil. Gotovo ni pričakoval, da jo bodo hitro izvlekli. On jo je, tam pri sebi na dnù, vso spačil.“

(Jaz sam sem mnogikrat srečal to Akulino. Odeta s cúnjami, strašno suha, s črnim, kakor oglje, licem, kalnim pogledom in vedno drhtečimi zobmi, teptala je po mnogo ur na jednom kraju, kjer si bodi na cesti, krepkó stiskaje košчени rôci k prsim, in počasi premetuje se z noge na nogo, prav kakor divja zver v kletki. Ona ničesar ne razume, naj se jej pripoveduje kar hoče, ter se samó izredka krčevito smeje.)

— „Pravijo pa,“ nadaljeval je Kostja — „da je Akulina v reko skočila, ker jo je ljubček prekanil.“

— „Samó zaradi tega.“

— „Ali pomniš Vasjo?“¹⁾ dodal je tožno Kostja.

— „Kakšnega Vasjo?“ vprašal je Dorček.

— „I nu, istega, ki je utonil,“ odgovoril je Kostja: — „in v ravno tej-le réčici. Pa kakšen deček je bil on! Oh, to vam je bil deček! In mati njegova, Feklista, kako ga je ona ljubila, tega Vasjo! In kakor bi bila slutila Feklista, da bode on poginil v vodi. Če se je šel Vasja z nami otroki po leti v réčico kopat, ona se je kar vsa prestrašila. Drugim babam še mari ni bilo, šle so mimo s koriti, ne zmené se, a Feklista postavi korito na zemljo ter jame klicati: „Vrni se, oj, vrni se, lučica moja! Oh, vrni se, sokolček!“ — In kako je utonil, Bog sam védi. Igral se je na brežku, in mati je bila tam, grabila je senó; kar čuje, kakor bi kdo mehurce po vodi spuščal — pogleda, in uže sama Vasjina kapica po vodi plava. Nu, in od tega časa tudi Feklista ni v svojem umu; — pride in léže na istem kraju, kjer se je on utopil — léže, bratci moji, ter zapoje pesenco — veste, Vasja je vedno takšno pesenco peval — nu, in ravno to tudi ona zapoje in se joče, joče, bridko Bogu toži“

— „A, vidite, Pavliček uže gré,“ dejal je Dorček.

Pavel je prišel k ognju s polnim kotličkom vode v rôci.

— „Nu, otroci,“ pričel je Pavel, pomolčavši — „to ni nič kaj varno delo.“

— „Kaj pa je?“ vprašal je hitro Kostja.

— „Čul sem Vasjin glas.“

Vsi so se od straha stresli.

— „Kaj pa je bilo, kaj?“ zajécal je Kostja.

¹⁾ Diminutivum od Vazilij.

— „Bog vé. Komaj sem se začel k vodi nagibati, kar čujem klicati me prav z Vasjinim glasom in kakor izpod vode: „Pavliček, a, Pavliček, pojdi semkaj.“ Šel sem strani. A vode sem vse jedno zajel.“

— „Oh, ti moj Bog, oh, ti moj Bog!“ zamrmrali so dečki, prekrizaje se.

— „Gotovo te je povodnji mož klical, Pavel,“ rekel je Dorček „In mi smo ravno o njem, o Vasji namreč, govorili.“

— „Oh, to pomenja slabo,“ izpregovoril je s poudarkom Ilček.

— „A, kaj še, bodi si, kakor hoče!“ dejal je Pavel odločno, ter zopet sédel — „svoji usodi ne uideš.“

Dečki so utihnili. Videlo se je, da so Pavlove besede napravile na nje globok vtis: jeli so polegati pred ognjem, kakor bi se pripravljali spat.

— „Kaj pa je to?“ vprašal je zdajci Kostja, povzdignivši glavo.

Pavel je jel prislušavati.

— „To kljunački leté in pozvižgávajo.“

— „Kam pa leté?“

— „Tja, kjer ni zime, kakor pravijo.“

— „Ali so res takšni kraji?“

— „So.“

— „Daleč?“

— „Daleč, daleč, za toplimi morji.“

Kostja je vzdihnil ter zakril oči.

Več kakor tri ure so uže minile, kar sem se bil pridružil dečkom. Konečno je izšel mesec; jaz ga nisem précej zapazil, tako je bil majhen in ozek. Ta brezlunina noč, kakor se vam je zdelo, bila je ravno tako veličestna kakor prejšnja A uže se je sklonilo k temnemu kraju zemlje mnogo zvezd, ki so še v kratkem stale visoko na nebu; vse je popolnoma utihnilo krog in krog, kakor navadno utiha le proti jutru: vse je spalo s krepkim, mirnim, predrazsvetnim snòm. V zraku uže ni bilo več tako silnega duhá — v njem se je jela z nova nekako razlivati mokrota Niso dolge letne noči! Razgovor dečkov je ugašal z ognjema vred Psa sta tudi dremala; konji, kolikor sem mogel razločiti pri komaj brlečem, slabolijočem svitu zvezd, ležali so tudi, povesevši glave Zaspanec se je lotil še mene in zadremal sem.

Svež vetrec je probežal po mojem lici. Odprl sem oči: — danilo se je. Še nikjer ni bilo rudeče zárije, toda uže je zabelélo na iztoku. Postalo je vse krog vídno, če tudi le motno vidno. Bledo sívcasto nebó se je svetlilo, prihajalo hladneje in bolj sinje; nekatere zvezde so brlele s slabim svitom, a druge so izginjale; oroséla je zemlja, listje zapotélo, sem ter tja so se začuli živi zvoki, glasi, in tanki jutranji vetrec je jel uže brodit in prhati nad

zemljo. Teló moje mu je odgovarjalo z lehkim, veselim drhtenjem. Vstal sem brzo ter šel k dečkom. Spali so vsi, kakor ubiti, krog tleče žrjavice; jedini Pavel se je privzdignil na pol, ter me pogledal začudeno. — Pokimal sem mu ter se napotil proti dômu ob zakadivši se réčici. Nisem še prekoračil dveh vrst, ko so se uže polili, krog mene po širocem mokrem travniku, spredaj po zazelenélih holmih od lesa do lesa, zadaj po prašni dolgi cesti, po svrkajočih, porudélih grmih in po réčici, sramežljivo sinjevši — izpod vedno redkeje megle — s prva živo, potem bolj blede rudeči, zlati potoci mladega, gorečega svita Vse se je jelo gibati, vse se je probujalo, zapevalo, šumevalo, izpregovarjalo. Povsodi so kakor lesketajoči diamanti zarudele debele rosne kaplje; meni naproti so prileteli čisti in jasni, kakor umiti v jutranjem hladu, zvoki zvonú, in zdajci je pridirjala tudi mimo izpočita konjska čreda, katero so gnali znani nam dečki . . .

Bogu potoženo, dodati moram, da uže to leto Pavla ni bilo več. Ni utonil; ubil se je, padši raz konja. Ubožec, bil je srčán dečko.

Kasjan s Krasne Meče.

Vračal sem se z lova v tresóci teležki ter, ves omamljen od so-
parne vročine letnega oblačnega dné (znano je, da je vročina v
take dni mnogikrat še neznosnejša, nego li v jasne, posebno, kadar
ni vetra), dremal in premétal se z nejevoljno potrpežljivostjo, pre-
puščaje se vsega na razjedanje drobnemu belemu prahu, neprestano
dvigujočemu se z izbite ceste izpod šsesušenih in ropotajóčih kolés
— ko je moja pozornost zdajci bila vzbujena z nenavadnim nepo-
kojem in nemirnim gibanjem mojega kočijaža, doslé še krepkeje
dremavšega od mene. Mahal je z vajeti, premikal se na obločku
ter jel kričati na konja, sedaj pa sedaj pogledujé nekam v stran.
Ozrl sem se krog sebe. Peljala sva se po široki obdelani pla-
njava; z nenavadno položnimi, valovom podobnimi brdi, sezali so
vanjo nevisoki, tudi obdelani holmi; pogled je objemal vsega kacih
pet vrst praznega prostranstva: v dalji — narušali so neveliki
brezovi gozdi s svojimi okroglo-zobčastimi vršiči jedini skoraj
ravno črto nebosklona. Ozki potje so se raztezali po polji, pro-
padali v soteskah, vili se po gričih in na jednom izmed teh,
kateri je v pet stó koracih pred nama presekaval najino cesto, za-
pazil sem nekaj sprevod. In na tega je pogledaval moj kočijaž.

Bil je namreč pogreb. Spredej v telegi, zapreženi z jednim
konjem, peljal se je počasi duhovnik; cerkvenik je sedél poleg
njega in vodil; za telego so nesli štirje kmetje z odkritimi gla-
vami rakev, pokrito z belim prtom; za rakvijo sta šli dvé ženski.
Tanki, tožni glas jedne izmed njiju priletel je kar do mojega sluha;
jel sem poslušati: ona je glasila.¹⁾ Milo se je razlegal sredi pu-
stega polja ta tožni, jednakomerni, breznadno tarnajoči napev.
Kočijaž je pognal konja; želel je prevoziti sprevod. Srečati na
cesti mrtveca — pomenja slábo. Res, posrečilo se mu je predir-
jati po cesti prej, predno so z mrtvecem prišli do nje; a nisva
še bila stó korakov naprej, ko se nanagloma najina telega silno strese,
nakrene in malo ne preobrne. Kočijaž je ustavil dirjajoča konja,
mahnil z rokó in pljunil.

— „Kaj pa je?“ vprašal sem jaz.

Kočijaž moj je zlezel molcé in počasi doli.

— „Nu, kaj pa je?“

¹⁾ Ko kdo umrè, začne takoj po smrti navadno njemu najbliže sorodna
ženska jokaje glasno tožiti in vzdihovati po pokojniku in to toliko časa, dokler
ni pokopan. Če pokojnik néma nobene sorodnice, tedaj prevzame nalog kaka
sosedinja. Za to „glasenje“ imajo uže gotove in določene fraze. Prel.

— „Os se je strla pregorela,“ odgovarjal mi je mračno ter s takšno nejevoljo popravil zdajci spremo na pripréznem konji, da bi skoraj bil odletel v stran, toda je vender le obstal, prhnil, stresel se in prepokojno jel česati si z zobom pod kolenom sprednji nogi.

Zlezel sem doli ter postál nekoliko časa na cesti, tožno prepuščaje se čujstvu neprijetnega premišljevanja, kaj storiti. Desno koló se je podvrnilo skoraj popolnoma pod telego ter, kakor z nemim obupanjem, molélo k višku svoje pésto.

— „Kaj nama je sedaj storiti?“ vprašal sem napósled jaz.

— „Evo, kdo je kriv!“ rekel je moj kočijaž, kažóč z bice-m na sprevod, kateri je v tem uže zavil na cesto ter se nama približal: — „še vselej sem to opazil,“ nadaljeval je on: — „to je gotovo znamenje — srečati mrtveca Res.“

In zopet je vznemiril pripréznega, kateri je, videč njegovo nerazpoloženje in surovost, sklenil ostati miren ter samó izredka in oskromno pomahaval z repom. Jaz sem pohodil nekoliko gori in doli ter se zopet ustavil pred kolesom.

V tem nas je došel pokojnik. Tiho zavrnivši s ceste na travo povlekel se je mimo naše telege tožni sprevod. Midva s kočijažem sva snela šapki, poklonila se duhovnu ter se spogledala z nosilci. Stopali so s trudom; visoko so se dvigale njih široke prsi. Izmed dveh žensk, stopajócih za rakvijo, bila je jedna zeló stara in blede; mirne nje črte, neusmiljeno pokažene s trpljenjem, hranile so izraženje stroge, resne važnosti. Šla je molcé in poredkoma dvigala suho rokó k tancim udrtim ustnam. Druga baba, mlada ženska kacih dvajsetpetih let, imela je oči rudeče in mokré in ves obraz zabúhel od jokú; prišedši do naju je prestala glasiti ter se zakrila z rokavom Nu, in pokojnik je šel mimo, zavrnil zopet na cesto in zopet se je začulo nje žalobno, dušo pretresajoče petje. Molcé spremivši z očmi mirno zibajóčo se rakev, obrnil se je kočijaž k meni.

— „Tú nesó Martina tesárja,“ rekel mi je; — „tega ki je z Rebe.“

— „A kako ti to veš?“

— „Spoznal sem po babah. Starka je mati njegova, a mlada — žena.“

— „Je li bil bolan?“

— „Bil vročina Tretjega dné je poslal oskrbník po doktorja, pa doktorja niso dobili domá A bil je dober tesár; časi se je malo spozabil, a tesár je bil dober. Glej, kako se baba njegova ubíja Nu, dà, to se vé: babje solzé niso kupljene. Babje solzé — so voda Res.“

In nagnil se je, prolezel pod povodom pripréznega, ter prijel z obema rokama za dugo.

— „A vender,“ rekel sem jaz; — „kaj nama je storiti?“

Kočijaž moj se je uprl s prva s kolenom v pleče ojničnega, stresnil dvakrat z dugo, popravil sêdelce, potem zopet prolezel pod povodom pripréznega in, udarši ga mimogredé v gobec, šel h kolesu — ter ne spusté z njega pogleda, počasi izvlekel izpod pôle kaftanove tobakiro, počasi odprl pokrovec, počasil vtaknil v tobakiro dva svojih tolstih prstov (in še dva sta imela komaj prostora, v njej), pomèl, pomèl tobak, pomèl potem nos, ponjuhal v presledkih, spremljeva je vsak prijem z dolzim oddihom, ter, bolestno trepaje in mežikaje z zasolzivšima se očima, zatopil se v globoko premišljevanje.

— „Nu, kaj zatorej?“ izpregovoril sem jaz napósled.

Kočijaž moj je skrbno vložil tobakiro v žep, nadèl klobuk na obrvi, brez pomoči rók, z jedinim gibanjem glave, ter zamišljeno zlezel na obloček.

— „Kam pa misliš?“ vprašal sem ga jaz ne brez začudenja.

— „Izvolite sesti,“ odgovoril mi je on mirno ter prijel za vajeti.

— „A kako se bodeva peljala?“

— „Bode uže šlo.“

— „Toda ós“

— „Izvolite sésti.“

— „Toda ós se je strla“

— „Če se je strla, strla se je, do vasíce bodeva uže prišla péš, se vé da. Tam-le za gozdom na desno je naselbina: imenuje se Judino.“

— „In ti meniš, da prideva do tja?“

Kočijaž me ni udostojil odgovora.

— „Jaz grém rajši péš,“ rekel sem mu jaz.

— „Kakor vam ugodno.“

In mahnil je z bičem. Konja sta potegnili. Res, privlekla sva se do naselbine, če tudi se je desno sprednje koló komaj držalo in se neizrečeno čudno vrtélo. Na neki vzvišini malo, malo da ni odletelo; a kočijaž moj je zakričal nánj z ozlobljenim glasom in srečno sva se spustila nizdolu.

Judino selce je bilo sestavljeno iz šestih nizkih in majhnih izbic, katere so uže visele po stráni, dasi so jih najbrž še le nedavno postavili; dvori niso bili pri vseh obgrajeni s plotom. Peljaje se v to selce, nisva srečala nijedne žive duše; celó kokóši ni bilo videti na ulicah in tudi psov ne; samó jeden, črn, kosorèp skočil je naglo, ko nas je ugledal, iz popolnoma sesušênega korita, kamor ga je najbrž zagnala žeja, ter précej, brez lajanja, strmoglav smuknil pod vrata. Šel sem v prvo izbo, odprl duri v veži, zaklical gospodarjev — nikdo mi ni odgovoril. Zaklical sem v drugo: gladno mijavkanje se je začulo za drugimi durmi. Sunil sem vánje z nogó: suha mačka je švignila mimo mene, svrkni vši v temi z zelenimi očmi. Pomolil sem glavo v sôbo, pogledal: vse temná, dimno in prazno. Odpravil sem se na dvor, tudi tam nikogar V pre-

graji je bokal teliček; hrom siv gosják je šepal nekoliko v strani. Prešel sem v drugo izbo — tudi v drugi izbi ni duše. Grém na dvor

Na sami sredini jarko osvetljenega dvora, na samem pripeku, kakor pravijo, ležal je z licem k zemlji in pokrivši glavo z armjakom, kakor se mi je zdelo, deček. Nekoliko korakov od njega, poleg slabe teležke, stala je, pod slamnatim ostrešjem, suha kljusa v strgani spremi. Solčni svit, padajoč v žarkih skozi ozke réže zastarele strehe, krasil je z nevelicimi svetlimi pegami nje klobučinasto, rudeče-kostanjevo dlako. Ravno tam so skakali v visoki škorešnici škorci, z mirno radovednostjo pogledujé doli iz svoje visoke hišice. Šel sem k spečemu človeku, jel buditi ga.

Vzdignil je glavo, vgladal me in hipno skočil na nogi „Kaj je? Česa hočete? Kaj pa je?“ zagodel je na pol v spanji.

Odgovoril mu nisem précej; do tega me je osupnila njegova zunanost. Mislite si pritlikovca, let petdesetih, z majhnim, okroglim in zgubančenim licem, šilastim nosom, rujavima, komaj zapazljivima očima in kodrastimi, črnimi lasmi, kateri so, kakor klobuk na gobi, široko sedeli na drobni glavici. Vse njegovo teló je bilo izredno šibko in suho, in gotovo ni mogoče povedati z besedami, kako nenavaden in čuden je bil njegov pogled.

— „Česa hočete?“ vprašal me je on zopet.

Objasnil sem mu, o čem je šló; on me je poslušal, ne spusté z mene svojih počasi trepajočih očij.

— „Zatorej, je li mogoče dobiti novo ós?“ rekel sem končno: — „jaz bi z veseljem plačal.“

— „A kdo ste vi? Lovci, ni res?“ vprašal je on, pomerivši me od nog do glave.

— „Lovci.“

— „Ptičice nebesne streljate, ni res? Zverí gozdne? Ni li greh, božje ptice ubijati, krí nedolžno prelívati?“

Čudni starček je govoril zeló počasi. Zvok glasú njegovega me je osupnil. V njem ne samó, da se ni čulo ničesar slabotnega, — temveč, bil je še neizrečeno sladák, mlad in skoraj žensko-nežen.

— „Osí jaz némam,“ dodál je po kratkem molčanju: — „ta-le ne bode služila (pokazal je na svojo teležko) — „vi imate gotovo veliko telego.“

— „Je li mogoče, najti jo v vaši?“

— „Kakšna vas je tú! Tukaj je néma nikdo In tudi domá ni nikogar: vsi so na delu. Stopajte,“ rekel je nagnoloma ter legel zopet na zemljo.

Nikakor nisem pričakoval takšnega izida.

— „Poslušaj, starček,“ izpregovoril sem zopet jaz, in potrêpal ga po plečih — „stori mi ljubav, pomagaj.“

— „Stopajte z Bogom! Jaz sem truden, bil sem v mestu,“ odvrnil mi je on, ter si potegnil armjak črez glavo.

— „A stori mi vender ljubav,“ nadaljeval sem jaz: — „jaz jaz plačam.“

— „Jaz ne potrebujem tvoje plače.“

— „A prosim te, starček“

Vzdignil se je na pol ter sédel, položivši svoji tanki nogi navskriž.

— „Jaz bi te peljal na izsečke (izsekano mesto v lesu). Tamkaj so trgovci kupili gozd — Bog jim sodník, uničujejo gozd, in napravili so pisárno, Bog jim sodník. Tam bi ti pri njih ós naročil, ali gotovo kupil.“

— „I, prekrasno!“ vzkliknil sem radostno. „Prekrasno! . . . Pojdimo.“

— „Hrastovo ós, trdno,“ nadaljeval je on, ne ganèč se z mesta.

— „Ali je daleč do teh izseček?“

— „Tri vrste.“

— „Nu, kaj je to! Peljemo se lahko na tvoji teležki.“

— „O ne“

— „Nu, pojdimo,“ dejal sem jaz — „pojdimo, starček! Kočijaž naju čaka na ulicah!“ Starček je nerad vstal ter šel za menoj na ulice. Kočijaž moj je bil jako slabe volje in razdražen; hotel je napojiti kónj, a bilo je v vodnjaku jako malo vode in okus njen je bil slab, in to je, kakor pravijo kočijaži, prva skrb . . . Vse jedno, ko je zagledal starčka, nasmehnil se je, prikimal mu z glavo ter vzkliknil:

— „A, Kasjanček? Zdravo!“

— „Zdravo, Jerofej, pošteni človek!“ odgovoril je Kasjan z milim glasom.

Jaz sem précej priobčil kočijažu njegovo predloženje; Jerofej je bil zadovoljen ter zavozil na dvor. V tem, ko je on z zamišljeno marljivostjo izprezal konje, stal je starček naslonjen s hrbtom na vrata in tožno pogledaval sedaj njega, sedaj náme, kakor bi ne znal, kaj mu je storiti. Kolikor sem mogel opaziti, ni ga preveč razveselil najin nepričakovan obisk.

— „Zatorej so tudi tebe preselili?“ povprašal ga je zdajci Jerofej, snemaje dugo.

— „Tudi mene.“

— „Ek!“ zamrmral je moj kočijaž skozi zóbe. — „Ali veš, Martin tesár saj poznaš Rebovskega Martina?“

— „Poznam.“

— „Nu, ta je umrl. Ravno sva srečala njegov pogreb.“

Kasjan se je začudil.

— „Umr!?“ dejal je, ter se zamislil.

— „Res, umrl. Zakaj pa ga nisi ozdravil, a? Saj ti, pravi, zdraviš, ti si zdravnik.“

Moj kočijaž se je vidno šalil in navíjal starčka.

— „Ali je to tvoja telega, kaj?“ dodal je on, pokazujé nánjo s plečem.

— „Moja.“

— „Nu, telega telega!“ ponovil je on ter jo prijel za ojnici in malo ne preobrn timer „Telega! . . . A s čimer se bode te peljali na izsečke? V ti ojnici našega konja ne uprežeš: naši konji so veliki — a to, kaj je to?“

— „Jaz ne vém, s čimer se bode te peljali,“ odgovoril je Kasjan, „če ne s tem-le živinčeter,“ dodal je z vzdihom.

— „S tem-le?“ poprijel je Jerofej ter gredóč h Kasjanovi kljusi, prezirljivo dregn timer s tretjim prstom prave roke v vrat. — „Presneto,“ dodal je s karajóčim glasom: — „si li zaspala vrana!“

Poprosil sem Jerofeja čimer brže napreči. Meni samemu je prišla volja, peljati se s Kasjanom na izsečke; tamkaj bivajo radi ruševci. Ko je bila teležka uže vsa gotova in sem se s psom vred, kakor je bilo mogoče, umestil na nje razvéznenem dn timer iz drevesnega luba ter je Kasjan, škrcivši se kakor klòp in s prejšnjim tožnim izražanjem na obrazu, tudi uže sedel na sprednji gredici, — stopil je Jerofej k meni ter mi prav skrivnostno pošepetal:

— „Dobro ste ukrenili, batjuška, da se peljete ž njim. Veste, on je uže takšen, je prismojen in priimek mu je Bolha. Ne vem, kako li ste ga mogli razumeti“

Hotel sem reči Jerofeju, da se mi je do sedaj Kasjan zdel popolnoma pameten človek, a kočijaž moj je hitro nadaljeval z ravno istim glasom: — „Pazite samó, da vas tja pripelje. Os pa izvolite sam timer izbrati; izvolite vzeti trdno ós Nu, Bolha,“ dodal je glasno: — „ali se more dobiti pri vas malo kruhka?“

— „Poišči; morebiti najdeš,“ odvrnil mu je Kasjan, potegn timer vti za vajeti, in odpeljala sva se.

Konjec njegov je bežal v moje ne malo začudenje prav dobro. Ves čas na cesti je zdržal Kasjan uporno molčanje, ter na moja vprašanja odgovarjal kratko in nerad. Skoraj sva bila pri izsečkih in tamkaj dospela do pisarne, visoke izbe, stoječe samotno nad nevelicim jarkom, na brzo rôko pregrajenim z nasipom in prestvorjenim v ribnjak. V tej pisárni sem našel dva mlada trgovska pomočnika z belimi kakor sneg zobmi, sladkimi očmi, sladko in prikupljivo besedo, sladko-porednim nasméh timer, kupil ód njiju ós, ter odpravil se na izsečke. Menil sem, da bode Kasjan ostal pri konji ter me čakal, a prišel je nanagloma k meni.

— „Ali greš ptičie streljat?“ dejal je on: — „a?“

— „Dà, če jih najdem.“

— „Jaz pojdem s toboj Smém li?“

— „Sméš, sméš.“

In šla sva. Izsekanega prostora je bilo vsega okolo vrste. Priznavam, gledal sem bolj Kasjana, nego li na svojega psa. Niso

ga imenovali zaman Bolho. Njegova črna, z ničimer ne pokrita glavica (sicer, lasje njegovi mogli so zameniti ljubo kapico), švigala je kar po grmovji. Hodil je neizrečeno hitro in kakor bi poskakoval na hoji, neprestano se nagibal, ruval nekaka zelišča, suval jih pod pázduho, godrnjal nekaj skozi nos ter vedno pogledaval náme in na mojega psa z jako ostrim in čudnim pogledom. V nizkem grmovji, v goščah in na izsečkih držé se pogosto drobne sive ptičice, katere sedaj pa sedaj preletávajo z drevesca na drevesce in pozvižgávajo, hipno spuščaje se na letu. Kasjan jih je oponašal in preklicaval se ž njimi. Prepelica mu je vzletela čivkaje izpod nog — on je začivkal za njó; skorjanec je jel spuščati se nad njim, frfotaje ter zvonko žvrgolé — Kasjan je poprijel njegovo pesenco. Z menoj ni govoril prav nič

Vreme je bilo prekrasno, še krasneje nego li prej, a vročina ni nikakor pojemala. Po jasnem nebu so se premikali komaj, komaj visoki in redki oblaci, rujavkasto-beli, kakor vzpomladanski zakesneli sneg, ploski in podolgasti, kakor spuščena jadra. Njih prozorni kraji, pušnati in lahki, kakor bombaž, izmenjavali so se počasi a vidno z vsacim hipom: tajali so se in od njih ni padala senca. Dolgo sva brodila s Kasjanom po izsečkih. Mladi izrastki, ne višji od aršina¹⁾, obdajali so s svojimi tancimi gladkimi stebelčki počrnele nizke šture; okrogli gobnati narastki s sivimi robovi, isti narastki, iz katerih kuhajo kresílno gobo, lepili so se k tem štorom; rudeča jagoda je raztezala po njih svoje rudečkaste brkice; tudi gobe so sedele tú tesno kar v družinah. Nogi sta se vedno zapletali in zatikali v dolgi travi, presušeni z vročim solncem; povsodi se vam je bleščalo v očéh od živega metaličnega lesketánja mladih rudečkastih listov na drevescih; povsodi je bilo vse pisano višnjevkastih grozdov grahore, zlatih čašic kurje slepote, na pol violčastega in na pol rumenega cveta črnivčevega; tú pa tam, poleg zapuščenih potov, na katerih so bili sledovi kolés zaznamenovani s pasami rudeče male travice, vzviševali so se kupi drv, tudi potemneli od vetra in dežja, zloženi v sežnje; slaba senca je padala od njih v kosih štiriogelnikih — druge sence ni bilo nikjer. Legak vetrec se je sedaj prosipal, sedaj utihal: popiha vam naglo naravnost v lice in si nekako zaigra — vse veselo zašumi, zamaje se, zaziblje krog vas; gracijozno se priklanjšajo ugíbični konci praprotnikov — razveseliš se ga toda uže je zopet zamrl in vse je zopet utihnilo. Jédine kobilice neumorno cvrčé, kakor ozlobljene — in neprijeten je ta neprestani, kisli in suhi zvok. Prav prilega se neodstopni vročini poludneva; prav porojen je od nje, prav izzvan od nje iz razkaljene zemlje.

Ne nateknivši se nì na jeden sled, dospela sva konečno do novih izseček. Tam so ležali tožno nedavno posekani jeséni po tleh, potrši za soboj travo in nizko grmovje; na jednih je še ze-

¹⁾ Ruski lekát = 0.7012 metra, razdeljen na 16 vrškov.

leno, vender uže mrtvo listje, velo povešalo se z mrtvih vejic; na drugih se je uže posušilo in skrčilo. Od svežega, zlato-belega iverja, v grudah ležččega okolo jarko vlažnih štorov, razprostirala se je nekaka posebna, neizrečeno prijetna, rezka vonjava. V dalji, bliže k gozdu, odmevale so zamolklo sekire, in sedaj pa sedaj se je spuščalo veličestno in počasi, kakor bi se priklonilo in razširilo rokó, košato drevó

Dolgo nisem našel nikake divjačine; napósled je poletel iz širocega hrastovega grma, vsega prerastenege s pelinom, kôsec. Udaril sem; prevrnil se je v zraku in pal. Začuvši strel, zakril je Kasjan brzo oči z rokó ter ne ganil se toliko časa, dokler nisem nabíl puške in pobral kôsca. Ko sem se odpravil dalje, šel je h kraju, kamor je padla ubita ptica, nagnil se k travi, na katero je brizgnilo nekoliko kapelj krvi, pomajal z glavo in plašno pogledal náme Slišal sem potem, ko je šepetal: „Greh! Ah, to je greh!“

Vročina naju je primoralo napósled iti v gozd. Jaz sem legel pod visok leskov grm, nad katerim je mlad, vitek javor krasno razprostiral svoje lahke vejice. Kasjan je sédel na tolsti konec posekane breze. Jaz sem gledal nánj. Listje se je zibalo lahno v višini in njegove tanko-zelenkaste sence so polzéle počasi gori in doli po njegovem suhem telesu, površno zavitem v temán armjak, in po drobnem njegovem licu. On ni vzdigal glave. Ko se nadolgočasim njegovega molčanja, ležem na hrbet ter jamem kratkočasiti se z opazovanjem mirne igre zamotanih listov na daljnem, svetlem nebu. Neizrečeno prijetno je, ležati na hrbtu v lesu in gledati k višku. Zdí se vam, da gledate v brezkonečno morje, da se ono široko razprostira nad vami, da drevje ne raste od zemlje, ampak, da se kakor koreníne ogromnih rastlin, spušča in navpično pada v te stekleno-jasne valove; listje na drevji je sedaj svetlo-zeleno, kakor smaragdi, sedaj zopet se gostí v zlatisto, skoraj črno zelenje. Tú in tam, daleč, daleč, na konci tanke vejice, stoji mirno osamljen listek na višnjevem prostorčku prozornega neba, in poleg njega se ziblje drug; napominajoč s svojim gibanjem na igro ribje repne plavute, prav kakor bi bilo to gibanje samovoljno in ne provzročeno vetrom. Kakor čarobni podvodnji otoci počasi priplivajo in počasi odhajajo beli okrogli obláčki — in glej, vse to morje, vse to bleščéče ozračje, te vejice in listje, obsejano s solncem, zaziblje se zdajci, strese se z beglim bleskom, ter nastane sveže, trepetajóče šumenje, jednako brezkonečno lehkemu vzplasku nepričakovano nabeglega morskega vala. Vi se ne ganete — samó opazujete; ni mogoče izraziti z besedami, kako radostno, lehkó in sladkó vam je krog srca. Vi gledate — ta globoka, čista lazur vam vzbuja na ustih nasméh, nedolžen kakor ona sama, kakor oblaci na nebu, in kakor ž njimi v red, vrsté se počasi v vaši duši srečni spomini; zdí se vam, da pogled uhaja dalje in dalje ter

vas samega vleče za soboj v ono spokojno, sijoče brezno, in ni mogoče odtrgati se od te višine, od te globine

— „Gospod, a gospod!“ izpregovoril je zdajci Kasjan s svojim zvenéčim glasom.

Začuden sem privzdignil glavo: doslé je komaj odgovarjal na moja vprašanja, toda sedaj me je nanagloma nagovoril sam.

— „Kaj je?“ vprašam ga jaz.

— „Nu, zakaj si pa ptičico ubil?“ začel je on in mi gledal naravnost v obraz.

— „Zakaj neki? Kôsec je divjačina, dobra jed je.“

— „Nisi ga ubil zaradi tega, gospod; ti ga ne bodeš jedel! Ustrelil si ga le, da se zabavaš.“

— „Saj vender tudi ti sam gosí ali kokoši, na primer, ješ?“

— „To ptico je Bog človeku odmenil, a kôsec je ptica prosta, gozdna. In ne on jedini; mnogo je vsacih gozdnih živalij, in poljskih in rečnih živalij, in močvirnih in senožetnih, in zračnih in pozemskih — in greh je, ubijati jih, in naj se pusté živeti na sveti, dokler jim je namenjeno A človeku je odmenjena druga hrana, živílo mu je druga hrana, živílo mu je drugo in druga pi-jača: kruh — to je božji dar, vode nebeške pa domače živali od davnih časov.“

Pogledal sem z začudenjem Kasjana. Besede njegove so mu tekle slobodno: ni jih iskal, govoril je s tihim navdušenjem in s krotko važnostjo in sem ter tja zakrival oči.

— „Zatorej, po tvojem je tudi greh ubijati ribo?“ vprašam ga jaz.

— „Riba ima hladno krí,“ rekel je on z uvérjenostjo: — „riba je néma žival. Ona se ne bojí, ne veseli se: riba je žival molčéča. Riba ne občuti, krí nje tudi ni živa krí,“ nadaljeval je on pomolčavši . . . „krí, to je sveta reč. Krí solnčeca božjega ne vidi, krí se skriva pred svetlobo velik greh je, pokazati svetlobi krí, velik greh in strah Oh, velik!“

Vzdihnil je in se zamislil. Jaz, priznavam, pogledal sem ves osupnen na čudnega starca. Govor njegov se ni glasil po kmetski; tako ne govore preprosti ljudje, in tudi krasnobaji*) ne govore tako. Ta jezik je premišljeno veličesten in čuden Slišal nisem še ničesar jednacega.

— „Prosim, povej mi, Kasjan,“ pričel sem jaz, ne spusté oči z njegovega lahno zarudelega obraza: — „s čim se ti baviš?“

Odgovoril mi ni précej na moje vprašanje. Pogled njegov se je razbegal brezpokojno za hip.

— „Živim, kakor Gospod velí,“ izpregovoril je napósled: — „a da bi se s čim bavil — ne, ne bavim se z ničimer. Zeló sem nerazumen, uže od mladih nog; delam, dokler morem — in delavec sem slab pa kako bodem! Zdravja ni in rôci sta okorni. Nu, vzpomladi hodim lovit slavčkov.“

*) Schönsprecher.

— „Slavčkov hodiš lovít? Šaj si vender rekel, da moramo vsako lesno in poljsko in drugo žival puščati v miru?“

— „Ubijati je ne smeš, védi; smrt tako svoje jemlje. Vidite, na primer, Martina tesárja: živel je Martin tesár, a ni dolgo živel, pa je umrl; žena njegova se ubija sedaj za možem z malimi otroki Smrti se ne izvije nì človek, nì žival. Smrt ne beží, in tudi njej ne ubežíš, ali pomagati jej, tega ne smeš A jaz slavčkov ne ubijam — obvaruj Bog! Ne lovim jih na muko, ne na pogibelj njih življenja, ampak na zadovoljstvo človeško, na utešenje in veselje.“

— „Ali jih hodiš v Kursk lovít?“

— „Hodim v Kursk in tudi dalje hodim, kakor se pripeti. Nočujem po močvirjih in gozdih; v polji nočujem sam, toda v goščah, tú čivkajo kljunački, tú kričé zajci, tú divji racmani strekočejo Na večer opazujem, na jutro izslušavam in ob zorah prepletam grmovje z mrežo Nekater slavček tako milo poje, celó sladko-milo.“

— „In jih pródaš?“

— „Dajem jih dobrim ljudem.“

— „A kaj še delaš?“

— „Kako delam?“

— „S čim se še baviš?“

Starček je pomolčal.

— „Ne bavim se z ničimer? Delavec sem slab. Brati in pisati pa vender le znam.“

— „Ti si se zatorej učil tega?“

— „Dà, učil sem se. Pomagal je Gospod in dobri ljudje.“

— „Imaš li družino?“

— „Ne, némam je.“

— „Kako to? . . . So li pomrli, ka-li?“

— „Ne, je uže tako; te naloge življenja nisem rešil. Ali to vse je pod Bogom, vsi smo v božjih rôkah; a praveden mora biti človek — in to je! Bogu ugoden — to mora biti.“

— „Imaš li sorodnikov?“

— „Imam dà tako“

Starček je prišel v zadrego.

— „Povej mi, prosim,“ pričel sem jaz: — „zdí se mi, da te je moj kočijaž vprašal, zakaj nisi ozdravil Martina? Ali ti morda znaš zdravit?“

— „Kočijaž tvoj je poštena duša,“ odgovarjal mi je zamišljeno Kasjan — „a tudi ni brez greha. Nazivajo me zdravnika Kakšen zdravnik sem jaz! in kdo more zdraviti? To vse je od Boga. A so trave so, zélišča; oná pomagajo, res je. Tako je čereda,¹⁾ na primer, trava dobra za človeka; trpôtec

¹⁾ Bidens tripartita.

ravno tako; o njih govoriti ni nič slabega; zélišči sta čisti, božji. Nu, a druga niso: oná pomagajo tudi, ali je greh; celó govoriti o njih je greh. Z molitvijo, k večjemu . . . Nu, tudi so takšne besede . . . Vender kdor veruje — reši se,“ dodal je s ponižanim glasom.

— „Ti nisi ničesar dajal Martinu?“ vprašam jaz.

— „Prepozno sem zvedel,“ odgovori mi starček — „pa kaj! — Nekateremu je uže pri rojstvu usojeno. Ni bil žilec tesár Martin, ni bil žilec na sveti; to je uže tako. Nekateremu človeku ni dano živeti na zemlji, njega še solnčece ne greje kakor družega, in njemu še kruhek ne tekne — prav kakor bi ga nekaj odzivalo. — Pa, Bog daj duši njegovi mir in pôkoj!“

— „Je li davno, da so vas preselili k nam?“ vprašal sem ga jaz po kratkem premolku.

Kasjan je vztrepetal.

— „Ni dolgo; štiri leta. Pri starem gospodu smo živeli vsi na svojih prejšnjih mestih, a potem nas je preselil jerob. Stari gospod je bil krotka duša, dober — Bog mu daj nebesa! A jerob, tudi ta je razsodil gotovo pravedno; moralo je uže tako priti.“

— „A kje ste bili prej?“

— „Mi smo s Krasne Meče.“

— „Je li to daleč od todi?“

— „Vrst stó.“

— „Ali je bilo tamkaj bolje?“

— „Bolje . . . bolje. Tam so kraji prostorni, rečni, prav naše gnezdo; a tú je tesnota, suhota . . . Tú smo osirotéli. Tam pri nas, na Krasni Meči namreč, greš na holm, greš — in Gospodine, Bože moj, kaj je to, a? — Tú je reka, senožeti, gozdi; in tam cerkev, in zopet travnici. Daleč se vidi, daleč. Vidi se tako daleč . . . gledaš, gledaš, ah, to je veselje! A tukaj je res zemlja bolja; mešana glinica, prav dober soglinek je, pravijo kmetje, toda záme povsodi dovolj kruhka naraste.“

— „Povej mi, starček, po pravici, kaj ne, da bi ti zopet rad pobival v svoji rodbini?“

— „Dà, pogledal bi. Sicer pa je dobro povsodi. Človek sem brez rodbine, némam nikjer obstanka. Pa tudi kaj! Ali dolgo prosiš domá? Res, če greš, če greš,“ povzel je z vzvišanim glasom, „laže ti bode. Solnčece sveti náte in Bogu si vidnejši in poje se slajši. Tam gledaš — kakšno zélišče raste; nu, zapomniš si — izruješ je. Tam teče voda, na primer, mrzla studenčina: sveta voda; napiješ se je — tudi zapomniš. — Ptice pojó nebesne . . . In tam za Kurskom se razprostirajo štepe, taki lepi štepni kraji; to je radost, to veselje človeku, to je prijetno življenje, to božji blagoslov! In raztezajo se one, pravijo ljudje, notri do gorcih mórj, kjer živi ptica Gamajun, sladko-glasna, in z drevja listje ne pada nì po zimi, nì v jeseni, in jabolka rastó zlata na srebrnih vejicah

in živí vsak človek v izobilji in pravednosti Nu, vidiš, tja bi šel jaz rad Saj jaz sem hodil uže dovolj po sveti! Hodil sem v Romon, v Simbirsk-slavni grad, v samo Moskvu-zlate malkovke; hodil sem na Okó-krmilico, na Cno-golobičico, na Volgomatuško, in mnogo ljudij sem videl, dobrih kmetov, in v mestih pobival sem čestnih Nu, vidite, rad bi šel tja in vidite . . . in saj, in A ne jaz jedini grešni mnogo družih kmetov hodi v cokljah, klati se po sveti, išče pravice dà! A kaj imaš domá, a? Pravice v človeku ni — in to je, kar“

Te poslednje besede je govoril Kasjan hitro, skoraj nerazumljivo; potem je še nekaj rekel, česar pa nisem mogel slišati, ali obraz njegov se je tako izpremenil, da sem se nehoté spomnil nazivanja „prismode“. On se je zamislil, odkašljaj se, in zopet nekako prišel k sebi.

— „Oh, to solnčece!“ izpregovoril je poluglasno — „oh, ta blagoslov, Gospodi! Oh, ta toplota v lesu!“ Pomajal je z ramenima, pomolčal, razsejano gledal in potihoma zapel. Nisem mogel uloviti vseh besed tožne njegove pesence; naslednje le sem slišal:

„A zovejo me Kasjana,
A po príimku Bolho“

„E!“ mislil sem si: — „on še pesni kuje“ kar se strese in obmolkne, pazljivo gledèč v goščo lesa. Obrnil sem se in zagledal majhno kmetsko deklico osmih let, v sinjem sarafančku, s pisanim robcem na glavi in škobovcem¹⁾ na zagoreli, goli rôci. Najbrž ni pričakovala, da naju bode srečala; nateknila se je na naju, kakor pravijo, ter stala mirno v zeleni gošči léščevja, na senčni trati, plašno pogledujé náme s svojima črnima očima. Komaj sem jo ugledal, uže je smuknila za drevó.

— „Ančika, Ančika, pojdi semkaj, ne boj se,“ poklical jo je starček laskavo.

— „Bojim se,“ začul se je tenák glasek.

— „Ne boj se, ne boj se, pojdi k meni.“

Ančika je molcé zapustila svojo zasado, tiho zavíla na okolo — nje detski nogi sta komaj šumeli po gosti travi — ter prišla iz gošče tik samega starčka. To je bila deklica ne osmih let, kakor se mi je zdelo s početka zaradi majhne rasti, nego trinajstih ali štirinajstih. Vse nje teló je bilo majhno in suho, ali jako šibkó in ugíbično, a čedni obrazek je bil neizrečeno podoben obrazu Kasjana samega, če tudi Kasjan ni bil krasavec. Ravno te ostre črte, ravno ta čudni pogled, lokav in zaupljiv, zamišljen in presunljiv, in ravno to kretanje Kasjan se je zagledal vánjo; ona je stala njemu ob strani.

— „Ali si gób nabirala?“ vprašal je je on.

¹⁾ Posoda iz drevesnega luba, posebno iz smrečjiga, kakeršne imajo navadno za nabiranje jagod tudi pri nas.

— „Sem, gób,“ odgovorila je ona z bojazljivim nasmíhanjem.

— „Si jih li mnogo našla?“

— „Mnogo.“ (Pogledala je hitro nánj in se zopet nasmehnila.)

— „Imaš li tudi belih?“

— „Tudi.“

— „Pokaži nu, pokaži“ (Ona je spustila pletenico z rôke ter privzdignila do polovine širok list repínčev, s katerim so bile gobe pokrite.) — „E!“ dejal je Kasjan, nagnivši se nad pletenico: — „in kako lepe! Aj, dà, Ančika!“

— „Ali je to tvoja hčerka, Kasjan, ka-li?“ vprašal sem jaz. (Obraz Ančiki je malo zarudel.)

— „Ne, rodstvenica je,“ izpregovoril je Kasjan z navidežno hladnoto. — „Nu, Ančika, stopaj,“ dodal je précej: — „stopaj z Bogom. Toda pazi“

— „A čemú bi hodila peš?“ ustavil sem ga jaz. — „Peljala bi se lahko“

Ančika je zarudela, kakor makov cvet, poprijela z obema rokama za vrstico škobovčevo in nemirno pogledala na starca.

— „Ne — bode uže prišla,“ dejal je on s prejšnjim ravnodušnim počasnim glasom. — Kaj jej je treba? Pride tudi tako . . . Stopaj.“

Ančika je odšla hitro v les. Kasjan je pogledal za njo, potem se zamislil in nasmehnil. V tem dolgem nasmehu, v kratkih besedah, katere je govoril Ančiki, v samem zvoku njegovega glasú, kadar je govoril ž njo, ležala je neizjasniva, strastna ljubezen in nežnost. Zopet je pogledal v stran, kamor je odšla, zopet nasmehnil se, mël si obraz in mnogikrat pomajal z glavo.

— „Zakaj si jo tako hitro odposlal?“ vprašal sem ga — „jaz bi bil od nje kupil gób“

— „Saj jih vi vse jedno lahko domá kupite, če hočete,“ odgovarjal mi je on, prvikrat upotrebljajóč besedo „vi“.

— „Prav lepa deklica je.“

— „Ne kakor tako“ odgovoril mi je skoraj nehoté, in od tega hipa se je zatopil v prejšnje molčanje.

Vidëč, da je ves moj trud, pripraviti ga zopet v razgovor, ostal brezuspešen, odpravil sem se na izsečke. Razven tega je tudi vročina nekoliko minila; pa neudača ali, kakor pravijo pri nas, nezadača moja je nadaljevala, in vrnil sem se z jedinim kôscem in novo osjó v naselbino. Ko sva se peljala uže proti dvoru, obrne se Kasjan naglo k meni.

— „Gospod, a, gospod,“ rekel je: — „jaz sem kriv pred toboj; vso divjačino sem ti jaz odpodil“

— „Kako to?“

— „To uže jaz vem. Tudi tvoj učeni dobri pes ničesar ni zmozel. Kaj ne, ljudje so ljudje, a? Ná, tudi žival, a kaj so ž njo naredili?“

Zastonj bi bil prepričaval Kasjana o nemogočnosti „zagovarjati“ divjačino in zaradi tega mu nisem prav ničesar odgovarjal. Vrhu tega smo zavili tudi skoraj v vrata.

V izbi Ančike ni bilo; ona je uže prišla in pustila tamkaj škobovec z gobami. Jerofej je udelal novo ós, podvrgši jo prej strogi in nepravilni oceni; toda uro pozneje sem se odpeljal, pustivši Kasjanu nekoliko drobiža, katerega s prva ni vzprejeti ni hotel, a potem, ko je malo pomislil in ga podržal na dlani, vteknil ga je v žep. V tej uri ni izpregovoril skoraj nijedne besede; kakor prej, stal je prislonjen k durim, ne odgovorivši očitaniu njegova kočijaža, in se prav hladno poslovil od naju. —

— Takoj, ko sem se vrnil, zapazil sem, da je moj Jerofej zopet prav slabe volje Kako bi ne bil, saj ni ničesar užitnega našel v vasici, in konjsko napajališče e bilo slabo! Odpeljala sva se. Z nejevoljo, izražajočo se celó jna njegovem tílniku, sedel je na kozlu in hudó želel pogovoriti z menoj, toda pričakujé prvega mojega vprašanja, omejil se je z lehkim godrnanjem in poučljivimi in mnogikrat tudi zbadljivimi besedami, obrnjenimi h konjema. — „Vas!“ godel je: — „to je vas!“ Prosil sem kvasú — tudi kvasú ni Oh, ti moj Bog! . . . A voda . . . kar, tfu! (Pljunil je na glas.) Ni kumar, ni kvasú — ničesar. A ti,“ dodal je glasno, obrnivši se k pravemu pripréžnemu: — „jaz te poznam, razvajenec ti taki! Rad se malo poleniš, ne bodeš“ (In udaril ga je z bičem.) — „Postal je konj ves muhast, a kako ubogljivo živinče je to bilo prej Nu — nu — nu, le obračaj se! . . .“

— „Povej mi vender, Jerofej,“ nagovoril sem ga jaz: „kakóv človek je ta Kasjan?“

Jerofej mi ni hitro odgovoril; on je bil v obče človek preudarljiv in ne hiter; a précej sem mogel opaziti, da ga je moje vprašanje razveselilo in umirilo.

— „Bolha?“ dejal je napósled, udarši z vajeti: — „čuden človek je, kakor pravim, prismoda. Tako čudnega človeka tudi ne najdeš z lepa družega. On vam je, na primer, nič boljši, nič slabši, kakor ta-le naš rujávec: odpovedal se je rôkam . . . delu namreč. Sicer pa, kakšen delavec je on — saj se ga komaj duša drží — toda vse jedno Pa on je uže od mladega takšen. S prva je hodil s svojimi strijci vozárit; imel je namreč tri; nu, in potem se je najbrž naveličal in popustil vse. Jel je živeti domá, toda tudi domá ni obsedel; tako nemiren je — prav kakor bolha. Gospóda je imel, hvala Bogú, dobrega — ničesar mu ni bilo hudega. Nu, in od tačas se klati okolo, kakor izgubljena ovca. In je tako prečuden, da ga sam Bog spoznaj; sedaj molčí kakor štor, sedaj nanagloma jame govoriti — ali kaj govóri, to sam Bog vé. Ali je to maner? To ni maner. Človek neomikan je, kakor pravim. Póje pa vse jedno dobro. Tako vážno ni — ničesar, ničesar.“

— „Ali res tudi zdrávi?“

— „Kaj zdrávi Kje neki! Tak-le človek! A mene je vender od zlatuhe ¹⁾ ozdravil . . . Kje neki! Človek je neumen, kakor pravim,“ dodal je, pomolčavši.

— „Ali ga uže davno poznaš?“

— „Davno. Ž njim smo po Sičovki sosedje, namreč na Krasni Meči.“

— „Kdo pa je ta deklica Ančika, ki je prišla v gozdu k nama, ali mu je kaj v rodu?“

Jerofej me je pogledal črez rame ter se namuzal na vsa usta.

— „He! . . . da, v rodu. Ona je sirota; néma matere, in tudi se ne vé, kdo je bila nje mati. Nu, toda uže mora biti, da mu je v rodu, kajti zeló mu je podobna . . . Nu, ona živí pri njem. Prebrisana deklica, nič jej ni reči; dobra deklica in tudi on, stari, ima jo zeló rad, res je dobra deklica. Pa veste, znam, da ne bode verjeli, on Ančike svoje uči brati in pisati. Ej, ej, on kaj tacega umeje; res, jako nenavaden človek je to. Tako nestanovit, ne enakomeren tudi E, e-e!“ prestrigel je naglo moj kočijaž sam sebi govor, ter ustavil konja, nagnil se na stran in jel njuhati zrak. — „Ali se ne smodí nekaj? Je uže res! Saj pravim, takšne nove osí . . . Saj sem jo vender dobro namazal Grem po malo vodice; ravno prav, da je tú-le ribnjaček.“

In Jerofej zleze počasi z obločka, odveže véderce, gré k ribnjaku in vrnivši se posluša ne brez zadovoljstva, kako šumí puša kolesna, oblita nanagloma z vodó. Kacih šest kratov je moral na kacih desetih vrstah oblivati užgano ós in popolnoma je uže zavčerélo, ko smo dospeli domóv.

¹⁾ Skropheln.

Burmister. ¹⁾

V petnajstih vrstah od mojega posestva živi jeden mojih znancev, mlad graščák, gardski častnik v pokoji, Arkadij Pavlič Penočkin. Divjačine je v njegovem posestvu mnogo; dom je sezidan po načrtu francoskega arhitekta, prisluga napravljena po angleški, obede daje odlične, goste vzprejema laskavo, toda navzlic temu nerad greš k njemu. On je človek moder in pozitiven, vzgojo je imel, kakor je navada, odlično; služil je in zahajal v višje kroge, a sedaj gospodári z najboljšim uspehom.

Arkadij Pavlič, da govorimo prav z njegovimi besedami, je strog, a praveden, skrbi za blagostanje svojih podložnikov in jih kaznuje — le v njih srečo. „Ž njimi moraš ravnati kakor z otroki,“ pravi vam v tacem slučaju: — „nevednost, mon cher, il faut prendre cela en considération.“ On sam se v slučaju tako imenovane tožne neobходимosti varuje osornega in naglega postopanja, in glasú vzviševati ne ljubi, ampak tem bolje tišči rôko v žep, mirno govoreč: „Saj sem te vender prosil, ljubi moj,“ ali: „Kaj je s toboj, prijatelj, pomisli,“ pri čemer samó z láhka stiska zobé in kriví usta. Rastí je nevelike, obličja precéj lepega, nikakor ne napačen, rôci in nohtóve drží zeló snažne; na rudečih ustnih in licih se mu bere zdravje. Smeje se zvočno in brezskrbno, prijazno lesketajo se mu svetle, rujave oči. Oblači se odlično in okusno; naroča si francoske knjige, slike in novíne, a čítati se mu ne ljubi zeló: „Večnega Žida“, komaj če ga je premagal. Kvarte igra mojsterski. Sploh, Arkadij Pavlič je znan kot jeden najizobraženejših dvorjanov in najbolj zavidanih ženinov naše gubernije; dame so od njega kar brez uma in posebno hvalijo njegovo lepo vedenje. Drží se neizrečeno dobro, pazljiv je kakor mačka, in v nikake spletke od rojstva zamešan ni bil, dasi se prilično rad pokaže in boječega človeka dobro nadela. — Slabega društva se odločno izogiblje — bojí se osramotiti se; zato pa v veseli čas objavlja sebe čestílcem Epikurovim, če tudi se v obče neugodno izraža o filozofiji, nazivajoč jo megleno pičo germanskih umov, in časih kar prosto nezmisel. Glasbo tudi ljubi; za kvartami poje skozi zóbe, ali z občútkom; iz „Lucie“ in „Somnambole“ tudi nekaj pámeti, toda vse ubira nekako visoko. Po zimi hodi v Petrograd. Dom njegov je v nenavadnem redu; celó kočijaži so se podčínili njegovemu vplivu in vsak dan ne samó brišejo komate in čistijo armjake, ampak tudi umivajo samim sebi obraz. Dvorovi ljudje Arkadija

¹⁾ Kmet, kateremu je od graščáka izročeno oskrbništvo jedne same vasi.

Pavliča gledajo res nekako izpod čela, nu, pa pri nas v Rusiji čmernega od zaspanega človeka ne ločiš. Arkadij Pavlič govori z mehkim in prijetnim glasom v prenehljajih, kakor bi z zadovoljstvom propuščal vsako besedo skozi svoje prekrasne, dehteče brke; tudi rabi mnogo francoskih izrazov, kakor: „Mais c'est impayable!“ „Mais comment donc!“ i. dr. Pri vsem tem ga, jaz vsaj, nič kaj rad ne obiskujem, in če bi ne bilo ruševcev in jarebov, najbrž bi se ž njim popolnoma razznani. Nek čuden nemir vas obdaja v njegovem dōmu; nì jed vam ne diši in vselej zvečer, ko se vam prikaže zaviti sluga v višnjevi livreji z grbovimi gómbi in prične s češčenjem sèzuvati vam škornje, čutite, da, če bi vam namesto njegove blede in suhe figure naglo postavili pred vas neizmerno široko lice in neverjetno topi nos mladega nasajenega fanta, katerega je gospod ravno vzel od drevesa, a je uže na desetih mestih razparal po šivu nedavno vzprejeti nankovi kaftan — razveselili bi se brezkončno in se radi podvrgli nevarnosti, da vam s škornjo vred izpuli iz sklepa tudi nogo Ne gledé na moje nerazpoloženje do Arkadija Pavliča, pripetilo se je, da sem nekoč pri njem prebil črez noč. Druzega dné sem ukazal zjutraj zgodaj napreči svojo kočijo, toda on me ni hotel pustiti brez zajutka po angleškem načinu, ter me védel s soboj v kabinet. S čajem vred so nama prinesli kotletov, ocvrtih jajc, surovega masla, medú, sira i. dr. Dva strežaja v čistih belih rokovicah sta izpolnjevala brzo in molcé najine najmanjše željé. Sedela sva na perzijskem divanu. Arkadij Pavlič je bil v širokih svilenih hlačah, črnem žametnem oprsniku, rudečem fesu z višnjevimi čopom, in v kitajskih rumenih pápučah brez zadkov. Pil je čaj, smijal se, razsmatril svoje nohtóve, pušil, podkladal si blazinice pod bok in bil sploh prav dobre volje. Ko je pozajutkoval dobro in z vidnim zadovoljstvom, nalil si je čašico rudečega vina, nesel jo do ust in zdajci nabral čelo.

— „Zakaj ni vino pogreto?“ vprašal je s precèj trdim glasom jednega strežajev.

Strežaj se je prestrašil, stal kakor okamenen, in pobledel.

— „Nu, jaz te vprašam, dragec moj?“ nadaljeval je pokojno Arkadij Pavlič, ne spusté z njega očij.

Ubogi strežaj je bil ves potr; povrtel je s prtičem, ter ne zinil besede. Arkadij Pavlič je povetil glavo ter ga pomenljivo pogledal izpod čela.

— „Pardon, mon cher,“ rekel mi je s prijaznim nasmihanjem, prijateljski doteknivši se z rokó mojega kolena, ter se z nova ustavil na strežaji. — „Nu, stopaj,“ dejal je po kratkem premolku, dvignil obrvi ter pozvonil.

Vstopil je tolst, ogorel, črnolas človek, z nizkim čelom in popolnoma zalitima očima.

„Za Fedora razporediti.“ dejal je Arkadij Pavlič poluglasno in s popolnim samoobladanjem.

— „Slušam,“ odgovoril je debeluh in šel.

— „Voilà mon cher, les désagréments de la campagne,“ opazil je veselo Arkadij Pavlič.

— „A kam se vam mudí? Ostanite in posedíte še malo.“

— „Nu,“ odgovoril sem — „iti moram.“

— „Vedno le na lov! Oh, lovci, to ste mi pravi!“

— „A kam pa ste sedaj namenjeni?“

— „Kacih štirideset vrst od tukaj, v Rebovo.“

— „V Rebovo? Oh, Bože moj, v tacem slučaju pa pojdem z vami. Rebovo je vsega pet vrst od moje Šipilovke in jaz uže tako davno nisem bil v Šipilovki; nikoli nisem utegnil. Nu, in to je kakor nalašč: danes bode te v Rebovem na lovu, na večer pa pridete k meni. Ce sera charmant. Vkupe pojužinava — vzameva s soboj kuharja — in prenočujete pri meni. Prekrasno! Prekrasno!“ dodal je, nedočakavši mojega odgovora. „C'est arrangé Ej, sluga, recite napreči za naju kočijo, pa le naglo. Vi niste bili še v Šipilovki? Jaz bi vam prav rad predložil, prebiti noč v izbi mojega oskrbnika, a vem, da ne marate, in bi rajši v Rebovem v senénem saraji nočevali Pojdiva, pojdiva!“

In Arkadij Pavlič je zapel francosko romanco.

„Tam morebiti tega ne veste,“ nadaljeval je on, zibaje se na obeh nogah, „tam so moji kmetje na obroku. Konstitucijo — kaj hočete? Toda obrok mi plačujejo redno. Jaz bi jih bil, res je, uže davno posadil na tlako, a zemlje je malo; čudim se uže tako, kako li morejo izhajati. Sicer pa, c'est leur affaire. Burmister moj vam je prebrisanec, une forte tête, dober gospodár. Vi vidite Kako je to, res, prav prišlo.“

Kaj mi je bilo storiti. Namesto ob devetih dopoludné, odpeljali smo se ob dvéh popoludné. Lovci razumejo moje nestrp-ljenje. Arkadij Pavlič si je, kakor se je izražal, pri slučaju rad kaj privoščil ter vzel s soboj mnogo perila, hrane, obleke, dišáv, blazín in raznih družih stvari, toliko, da bi marsikacemu varčnemu, pametnemu Nemcu vsega tega bilo dovolj za vse leto. Pri vsacem klanci je Arkadij Pavlič držal kratek, toda krepák govor kočijažu, iz česar sem lahko sklepal, da je moj znanec pravi strahopetec. Sicer pa se je završilo potovanje popolnoma srečno; samó na necem nedavno narejenem mostíči se je telega s kuharjem vred prekopicnila in mu z zadnjim kolesom malo želodček potrla.

Arkadij Pavlič, ko je videl pasti svojega domačega Karema, vstrašil se je, ne na šalo, in précej zaukazal vprašati, sta li celi rôci njegovi? A ko je dobil potrilen odgovor, umíril se je takoj. Pri vsem tem smo se vozili precèj dolgo; jaz sem sedèl v jedni kočiji z Arkadijem Pavličem in proti koncu popotovanja sem čutil uže smrtne težave, tem več, ker je tekom nekoliko ur znancu mo-

jemu popolnoma gradivo pošlo, in je jel liberalničati. Napósled smo prišli, ne v Rebovo, ampak naravnost v Šipilovko; priključilo se je uže tako. Ta dan uže brez tega ne bi bil mogel iti na lov, in tako sem si dal srčnost ter se udal svoji usodi.

Kuhar je dospel nekoliko minut pred nami ter, kakor je bilo videti, uže vse razporedil in naznanil, komur je bilo treba, kajti ko se pripeljemo v okolico, prijaše nam naproti starosta (sin burmistrov) krepák in rudeč kmet, skoraj seženj visoke rasti, gologlav, v novem odpetem armjaku. — „Kje je pa Sofron?“ vprašal ga je Arkadij Pavlič. Starosta je skočil najprej brzo raz konja, poklonil se gospodu do tal in rekel: „Zdravstvujte, batjuška Arkadij Pavlič,“ potem je privzdignil glavo, stresel se ter poročil: da je šel Sofron v Perov, a da so uže za njim poslali. — „Nu, stopaj za nami,“ rekel je Arkadij Pavlič. Starosta je odpeljal iz priličja konja v stran, zavalil se nánj in se spustil v dir za kočijo, drže šapko v rōci. Peljali smo se po vasi. Srečali smo nekoliko kmetov v praznih telegah; peljali so se z gumna in prepevali pesni, poskakujé z vsem telesom in mahaje z nogami po zraku; a ko so zagledali našo kočijo in starosto, obmolknili so zdajci, sneli svoje zimske kapice (bilo je po leti), ter vstali, kakor bi pričakovali kacega ukaza. Arkadij Pavlič jih je pozdravil milostivo. Burno delovanje se je razširilo vidno po selu. Babe v pisanih oblekah so metale trske v neugonljive ali prepridne pse; hrom starček z brado, začenjajočo se pod samima očima, odvrnil je nenapojenega konja od vodnjaka, udaril ga, Bog sam védi zakaj, po rebrih, ter se tudi tam poklonil. Otroci v dolzih srajčicah so begali z vpitjem v izbe, polagali se s trebuhom na visoki prag, povešali glave, privzdigali noge k višku, in prekucavali se na tak način prav spretno za duri, v temno vežo, od koder se nič več niso prikazali. Še celó kokoši so bežale hitrejšim tekom na podvratne grēde; nek predrzen petelin s črnimi prsmi, podobnimi atlasnemu oprsniku, in s krasnim repom, zakrivljenim do samega grebena, ostal je na cesti in uže hotel zápeti, toda zdajci se preplaši tudi on in zbeží. Izba burmistrova je stala posebe od družih, sredi gostega konopljenika. Ustavili smo se pred vrati. G. Penočkin je vstal, živopisno vrgel raz sebe plašč in stopil iz kočije, prijazno oziraje se krog. Burmistrova žena je prišla naproti z nizkimi pokloni in šla k gospodovi rōci. Arkadij Pavlič dal jej jo je poljubiti v voljo in šel na krilce. V veži, v temnem ogalu, stala je starostinja ter se tu li poklonila, toda k rōci priti si ni upala. V tako imenovani hladni izbi — iz veže na desno — bili sta dve drugi ženski; nosili sta od tod vso šaro, prazne posode, odrevenele ovčje kože, lonce, zibelko s kupom cunj in rejenim detetom in pometale s kopeljino metló smeti. Arkadij Pavlič ji je poslal ven, ter sédel na klop pod svetimi podobami. Kočijaži so jeli nositi v sôbo skrinjice, kovčege in druge reči, trudeč se vsekako umeriti ropot svojih težkih škorenj.

V tem je izpraševal Arkadij Pavlič staroste o letini, posevu in drugih gospodarskih predmetih. Starosta je odgovarjal zadovoljilno, a nekako velo in odurno, prav kakor bi z zamrzlimi prsti zapenjal kaftan. Stal je pri durih in se sedaj pa sedaj umikal, ogledaval in delal pot ugíbičnemu strežaju. Izza njegovih mogočnih pleč sem mogel videti, kako je burmistrova žena v veži skrivaj tepla neko drugo žensko. Zdajci zaropotá telega, ustavi se pred krilcem, in v sôbo stopi burmister.

Ta, po besedah Arkadija Pavliča, gospodarski človek, bil je nevelike rasti, plečast, siv in rejen, z rudečim nosom, z majhnima sivima očima in brado podobno vételnici. Opazim ob jednom, da od teh časov, kar stojí Rusija, ni bilo še na njej primera razdobrevšega in razbogatevšega človeka brez obložene brade; marsikdo je vse svoje žive dni nosil bradico redko, klinasto — a zdajci, glej, obložila se je krog in krog kakor s sijanjem — odkod neki so vzeli lasé! Burmister je moral v Perovem popijati, kajti lice mu je oteklo prav pošteno in tudi po vinu je dišalo od njega.

— „Oh, vi, očetje naši, milostivci vi naši!“ jel je govoriti na razpev in s takšnim ginenjem na obrazu, da si mislil, sedaj, sedaj bodo solze briznile: — vender ste konečno izvolili obiskati nas! . . . Ročico, batjuška, ročico,“ dodal je in uže naprej napenjal ustni.

Arkadij Pavlič je zadovoljil njegovi želji.

— „Nu, brat Sofron, kako je, kako gredó dela?“ vprašal ga je on z laskavim glasom.

— „Oh, vi, očetje naši,“ vzkliknil je Sofron: — „kako bi neki šla slabo, dela naša. Res, vi naši očetje, vi milostivci, izvolili ste prosvetiti našo vasico s svojim prihodom, osrečili jo brezkonечно. Slava tebi Gospodi! Arkadij Pavlič, slava tebi Gospodi! Vse je srečno po vaši milosti.“

Tú je Sofron pomolčal, pogledal na gospoda in kakor z nova premagan z globokim čujstvom (pijanost je tudi k temu pomogla), poprosil v drugič roke in zapel še pustejšé nego li prej.

— „Oh, vi, očetje naši milostivci . . . i . . . saj pravim! Za Boga, radost me je vsega zmeknila iz uma . . . Za Boga, gledam pa ne verjamem . . . Oh, vi, očetje naši! . . .“

Arkadij Pavlič je pogledal mene, nasmehnil se in vprašal: „N'est ce pas, que c'est touchant?“

— „Res, batjuška Arkadij Pavlič,“ nadaljeval je neugonljivi burmister: — „kako, da ste vender prišli? Vi me popolnoma uničite, batjuška; poročiti mi niste izvolili o svojem prihodu. Kje bode vender nočico prebili? Tukaj, vidite, je nečedno, smetnó . . .“

— „Dobro, Sofron, dobro,“ odgovoril je z nasméhó Arkadij Pavlič; „uže dobro tukaj.“

— „Ali, očetje vi naši — za koga je dobro; za našega brata kmeta je dobro; a za vas, vi . . . oh, vi, očetje moji milostivci,

oh, vi, očetje moji! Odpustite mi, neumnežu, prišel sem iz uma, za Boga, zblaznel sem popolnoma.“

V tem so prinesli južino; Arkadij Pavlič je jel jesti. Sina svojega je starec prognal — češ, da napušča duhote.

— „Nu, ali si se razmélil, starina?“ vprašal je g. Penočkin, kateri je javno želel govoriti prav po domače ter meni pomigaval.

— „Razmélili smo se, batjuška: vse po tvoji milosti. Predvčeranjem so podpisali poročilo.“

„Hlinovski so se sicer s početka branili branili, oča, to je res. Zahtevali so . . . zahtevali . . . in, Bog sam védi, česa so zahtevali; toda, batjuška, saj veste, to je národ zabít, neumen. Mi pa, batjuška, smo po tvoji milosti izrekli hvaležnost in Mikolaja Mikolajčiča zadovoljili; vse smo po tvojem ukazu delali, batjuška; kakor si izvolil ukazati, tako smo delali in z vedoma Jegora Dmitriča smo vse delali.“

— „Jegor mi je poročal,“ opazil je važno Arkadij Pavlič.

— „Se vé da, batjuška, Jegor Dmitrič, se vé da.“

— „Nu, zatorej ste sedaj zadovoljni?“

Sofron je tega komaj čakal. „Oh, vi, očetje, naši milostivci naši,“ zapel je zopet! Lepo vas prosim . . . saj mi za vas, očetje naši, po dnevi in po noči h Gospodu Bogu molimo Zemlje, res, je malo“

Penočkin mu je prestrigel govor. — „Nu, dobro, dobro, Sofron, vé m, da si mi zvest sluga Kako je pa kaj mlačev?“ Sofron je vzdihnil.

— „Nu, očetje vi naši, mlačev pa ni nič kaj dobra. Pa, batjuška Arkadij Pavlič, dovoljujte, da vam poročam, kako sitno opravilo smo imeli.“ (Tú se je približal, z razprostrtima rokama, gospodu Penočkinu, nagnil se in pomižal z jednim očesom.) „Mrtvo truplo so našli na naši zemlji.“

— „Kako to?“

— „Jaz sam tega ne razumem, batjuške, očetje vi naši; gotovo nam je kak sovražnik to naredil. Toda hvala, našli so je poleg tuje meje, ne prav na naši zemlji. Ukazal sem je précej prenesti na tuj klin, dokler je bilo še mogoče, postavil stražo ter svojcem vélel molčati. Okrajnemu sodniku pa sem na vsak slučaj vse razjasnil, kaj se je zgodilo, napojil ga s čajem in hvaležnost“

„Kaj mislite, batjuška? Ostalo je tujcem na vratu; a veste, mrtvo teló, dvé sto rubljev — kakor nič.“

Gospod Penočkin se je zeló smijal navihanosti svojega burmistra in mi nekoliko kratov dejal, kažóč nánj z glavo: „Quel gaillard, a?“

V tem je zunaj popolnoma stegnólo; Arkadij Pavlič je vélel z mize pospraviti in prinesiti sená. Hišnik nama je pogrnil rjuhe, razložil blazine; legla sva. Sofron je šel v svojo sôbo, vzprejemši ukaze za drug dan. Arkadij Pavlič je govoril, predno je zaspal, tudi ne-

koliko ob odličnih sposobnostih ruskega kmeta in rekel, da od časa uprave Sofrona Šipilovski kmetje némajo nì jednega groša zaostanka Stražnik je potolkel ob deskó; otrok, kateri vidno še ni uspel navzeti se čujstva dolžnega samozatajevanja, zajokal je nekje v izbi . . . Zaspala sva.

Drug dan zjutra sva vstala precèj rano. Jaz sem hotel oditi v Rebovo, toda Arkadij Pavlič je želel pokazati mi svoje posestvo in me prosil, naj še ostanem. Jaz sam bi se bil res rad prepričal ob odličnih sposobnostih gospodarstvenega človeka — Sofrona. Prišel je burmister. Bil je v sinjem armjaku, podpasan z rudečim pasom. Govoril je mnogo menj od včera, gledal bistro in neprestano gospodu v óči, odgovarjal skladno in delno. — Šli smo vsi vkupe na gumno. — Sofronov sin, tri aršine visok starosta, po vseh znamenjih popolnoma neumen, šel je tudi za nami in pridružil se je k nam še vaški Fedosejič, odpuščen vojak s silnimi brkami in prečudnim izražanjem lica; prav kakor bi se bil davno davno kaki stvari neizrečeno začudil in istega časa ne prišel več v sé. Ogledali smo gumno, sušilno, ovne, kolárnico, veterni mlin, hleve, zelenjavne vrte, konopljenike; vse je bilo, res, v odličnem redu; jedini tožni obrazi kmetov so vzbujali v meni nekako dvomljivost. Razven koristnega je skrbel Sofron tudi za prijetno; vsa grabna je obsadil z rakítnikom, med kopami na gumnu je napravil pote in jih posipal s peskom; na véternem mlinu je naredil véternico v podobi medveda z odprtim gobcem in rudečim jezikom, k zidanemu hlevu je prilepil nekaj podobnega grškemu frontonu, in pod frontonom napisal z belili: „Pastrojen vsele Šipilofke vtyseča vosem Sod sarakavom godu. Sej skotnyj dfor.“¹⁾ — Arkadij Pavlič se je popolnoma raznežil, jel razlagati mi v francoskem jeziku dobroto obročnega stanja, pri čemer je vse jedno dejal, da je tlaka bolja za graščáke — pa vsega tako ni! Jel je burmistru dajati svéte, kako saditi krompir, kako pripravljati krmo za živino, in drugo. Sofron je poslušal pazljivo gospodove besede, časih kaj rekel, a ne več veličal Arkadija Pavliča nì z očetom, nì z milostivcem, ampak le vedno napiral na to, da je zemlje malo, in da bi ne bilo slábo prikupiti je. „Zatorej kupíte,“ rekel je Arkadij Pavlič, „na moje ime, meni je po volji.“ — Na te besede Sofron ni odgovoril ničesar, samó brado si je gladil. — „Mislim, da bi bilo dobro, iti sedaj v les,“ dejal je gospod Penóčkin. Précej so nam pripeljali jezdne konje; pojahali smo v gozd, ali kakor pri nas pravijo, v „zakaz“. V tem „zakazu“ smo našli sila gosto in obrasteno drevje, za kar je Arkadij Pavlič pohvalil Sofrona in ga potrèpal po ramenih. G. Penóčkin se je držal, kar se tiče gozdárstva, ruskih načel, in mi pri tej priliki povedal po

¹⁾ V dialektu in z velikimi napakami. (Sezidan v selu Šipilovki v tisoč osem stó in štiridesetem letu. Ta živinski hlev.)

svojem mnenji prezabaven slučaj, kako je nek šaljiv graščák spa-metoval svojega gozdarja, izpulivši mu okolo polovice brade, v dokaz temu, da od posekávania les gošče ne raste Sicer se pa v družih stvareh oba, Sofron in Arkadij Pavlič, nista čudila novim upeljavam. Ko smo se vrnil v vas, peljal nas je burmister gledat še vejalko, katero je nedavno dobil iz Moskve. Vejalka je res delala dobro, a ko bi bil Sofron vedel, kakšna neprijetnost je čakala njega in gospoda na tem poslednjem potu, gotovo bi bil rajši z nami vred ostal domá.

Evo vam, kaj se je zgodilo. Ko smo šli iz saraja, zagledali smo naslednji prizor. Nekoliko korakov od vrat, poleg blatne luže, v kateri so brezskrbno ploskale tri race, stala sta dva kmeta: jeden — starec šestdesetih let, drugi — mladenič dvajsetih let, oba v zaplatanih srajcah, bosá in podpasana z vrvícami. Vaški Fedosejič se je menil marljivo ž njima, in gotovo bi ja bil pregovoril oddaljiti se, da smo se mi kaj zakesnili v saraji, a ko nas je zagledal, šel je stráni od obeh in zamrl na mestu. Tú je stal tudi starosta z odprtimi ustni in krčevítimi pestmí. Arkadij Pavlič je nagrbančil čelo, vgriznil v ustna, in šel k prosilcema. Oba sta se mu poklonila molčé v noge.

— „Kaj hočeta? O čem prosita?“ vprašal ju je s strogim glasom in nekoliko v nos. (Kmeta sta pogledala drug drugega in nì besede izpregovorila, samó oči so jima mižurile, prav kakor od solnca, in hitreje sta jela dihati.)

— „Nu, kaj je?“ nadaljeval je Arkadij Pavlič, in se hipno obrnil k Sofronu: — „iz katere družine?“

— „Iz Toboljeve družine,“ odgovarjal je počasi burmister.

— „Nu, zatorej, kaj je?“ rekel je zopet g. Penočkin: — „ali némataj ezikov, ka-li? Povej mi ti, kaj hočesh?“ dodál je pokazavši z glavo na starčka. — „Toda, ne boj se, tepec.“

Starček je iztegnil svoj temno-zagoréli nagrbančeni vrat, krivo zaznil višnjeva ustna, ter s slabim glasom rekel: „Pomagaj nam, gospod!“ in zopet udaril s čelom ob tla. Mladi kmet se je tudi poklonil. Arkadij Pavlič je pogledal z dostojanstvom na njih zatílke, vrgel glavo nazaj ter nekoliko razkoračil nogi. — „Zatorej, kaj je? O čem se pritožuješ?“

— „Prosim, gospod! Daj vzdihniti Zamučeni smo popolnoma.“ (Starček je govoril s trdom.)

— „Kdo te je zamučil?“

— „Sofron Jakovlič, batjuška.“

Arkadij Pavlič je pomolčal.

— „Kako ti je ime?“

— „Antip, batjuška.“

— „A, ta, kdo je?“

— „Sinček moj, batjuška.“

Arkadij Pavlič je zopet pomolčal in zavihal brke.

— „Nu, zatorej, s čim te je zamučil?“ vprašal je, gledč na starčka, skozi brke.

— „Batjuška, uničil nas je popolnoma. Dva sina, batjuška, oddal je brez vrste v vojake, sedaj pa hoče še tretjega vzeti. Včeraj, batjuška, odpeljal je poslednjo kravico iz hleva ter gospodinjo mojo pretepel — ta-le, njegova milost.“ (Pokazal je na starosto.)

— „Hm!“ zamrmral je Arkadij Pavlič.

— „Ne pusti uničiti nas popolnoma, krmilec.“

G. Penočkin je nabral čelo. — „Kaj li vender to pomenja?“ vprašal je burmistra tiho in z nejevoljnim obrazom.

— „Pijanec je, ne dela ne,“ odgovoril je burmister. „Uže peto leto je, da ne pride iz zaostanka.“

„Sofron Jakovlič je plačal záme zaostanek, batjuška,“ nadaljeval je starček: — „sedaj je minilo peto leto, kar ga je plačal, a ker ga je plačal — vpisal me je med svoje dolžnike, batjuška, in sedaj še“

— „A kako se ti je nabral zaostanek?“ vprašal je togotno g. Penočkin. (Starček je povesil glavo.) — „Kaj ne, pijančuješ rad in se klatiš po krčmah?“ (Starček je hotel odpreti usta.) „Jaz vas poznam,“ nadaljeval je togotno Arkadij Pavlič: — „vaše delo je: piti in na peči ležati, a dober kmet odgovarjaj za vas.“

— „In tudi grobijan je,“ segel je burmister gospodu v govor.

— „Nu, to se uže samó po sebi razume. To je vedno tako; tega nisem le jedenkrat opazil. Vse leto postopa, krađe, sedaj se pa pri nogah vije.“

„Batjuška, Arkadij Pavlič,“ rekel je z obupanjem starček: — „prosim te, pomagaj nam, kakšen grobijan sem jaz? Bog mi je priča, da to ni res. Trpeti me ne more, Sofron Jakovlič, in zakaj me ne more trpeti — Bog mu sodnik, on nas uniči popolnoma, batjuška To je moj poslednji sinek in tudi tega (na žoltih in zgrbančenih očeh starčevih je blisnila solzica). — Prosim, gospod, pomagaj nam“

— „Pa ne samó nas,“ začel je mladi kmet.

Arkadij Pavlič se je razsrdil.

— „Kdo pa tebe kaj vprašuje, a? Tebe nihče ne vprašuje, zatorej molči Ta je lepa! Molči, pravim ti, molči! . . . Oh, moj Bog, to je pa prav punt! Ne, prijatelj, pri meni puntati se, ne svetujem . . . pri meni“ (Arkadij Pavlič je stopil naprej in najbrž, ker se je spomnil moje navzočnosti, zopet obrnil se ter poteknil roci v žep.) „Je vous demande bien pardon, mon cher,“ dejal je s prisiljenim nasméhom, in zeló ponižavši glas. — „C'est la mauvais côté de la medaille Nu, dobro, dobro,“ nadaljeval je, ne gledč na kmeta: — „jaz bodem razporedil . . . Dobro, stopajta!“ (Kmeta se ne ganeta.) „Nu, saj sem vama rekel, da je dobro. Stopajta zatorej, jaz bodem uže razporedil, rečem vama.“

Arkadij Pavlič jima je pokazal hrbet.

„Vedno nezadovoljnosti,“ mrmral je skozi zóbe ter šel z velikimi koraci proti dômu. Sofron se je odpravil za njim. Fedosejič je gledal debelo, prav kakor bi hotel kam zeló daleč skočiti.

Starosta je vzplašil race iz luže. Prosilca sta postala še nekoliko na mestu, pogledala drug drugega, ter se napotila, ne gledéč krog sebe, domóv.

Dvé uri potem sem uže bil v Rebovem ter z Anpadistom, znanim mi kmetom, napravljaj se na lov. Do samega mojega odhoda se je repenčil Penočkin nad Sofronom. Z Anpadistom sem jel govoriti o Šipilovskih kmetih, o g. Penočkinu, in sem ga vprašal, pozná li. on tamošnjega burmistra.

— „Sofrona Jakovliča? Kako bi ga ne!“

— „A kakšen človek je on?“

— „Pes, ne človek: tacega psa do samega Kurska ne najdeš.“

— „Kako to?“

— „Šipilovka se komaj šteje, da je njegova, namreč Penočkinova; kajti ni jej on gospodar; gospodar jej je Sofron.“

— „Ni mogoče?“

— „Gospodari, kakor bi bila njegova lastnina. Kmetje so mu dolžni krog in krog; delajo mu kakor bi jih bil najel záse; tega pošlje vozarit, drugega zopet drugam . . . ima jih popolnoma v mreži.“

— „Zemlje imajo menda malo?“

— „Malo? Samó od Hlinóvskih najemlje je osemdeset desetín in od naših stó in dvajset; tam ima celih poldrugsto desetín. Toda on se ne bavi samó z zemljo; bavi se tudi s konji, živino, degtom, oljem, predivom in s čimer je Umen je, zeló umen, in tudi bogat, premeténeč! Za vsako najmanjšo stvar uže razsaja. Zver je — ne človek, kakor pravim: pes, ves kakor je, pasja duša.“

— „Ali zakaj se ne pritožijo o njem?“

— „Ej, kaj gospodu to mari? V plači ne zaostajajo, kaj hoče on potem? A pojdi ti,“ dodal je po kratkem premolku: — „prosim te. On bode tebe pojdi nu On bode gotovo tebe, če mu“

Spomnil sem se Antipa in povedal mu, kaj sem videl.

— „Nu,“ rekel je Anpadist: „sedaj ga bode pa snedel; živega bode snedel. Starosta ga bode ubil. Kaj ne, kakšen revež je to! In zakaj trpi Na shodu se je ž njim sprl, namreč z burmistrom, uže ni mogel drugače vztrpeti Prava reč! Nu, in od tega časa je jel on Antipa trpinčiti. Sedaj ga bode požrl. On ti je takšen pes, takšna zver, Bog mi odpusti moje grehe, on vé, v koga se zaletí. Starčkov, kateri so bogatejši in imajo večje družine, ne dotakne se plešasti vrag, a na tacega-le ima srčnost. On je Antipove sinove brez vrste oddal v vojake, neusmiljeni ode-ruh, pes, Bog mi odpusti moje grehe!“

Šla sva na lov.

Pisárna.

Bilo je v jeseni. Uže nekoliko ur sem hodil z orožjem po polji in morebiti bi se ne bil vrnil pred večerom na poštno postajo na veliki Kurski cesti, kjer me je čakala moja trojka, če bi me ne bil prisilil nenavadno drobán in hladán dež, kateri mi je s samega jutra neprenehoma in neusmiljeno nagajal, iskati konečno kjer si bodi v bližini vsaj začasnega zavetja. V tem, ko sem še premišljal, v katero stran bi krénil, pokazala se je mojim očem nanagloma nizka kočica poleg polja z grahom obsejanega. Šel sem h kočici, pogledal pod slamnati namet in zagledal starčka tako suhega, da mi je précej prišel na misel isti umirajóči kozel, ki ga je Robinson našel v neki votlini svojega otoka. Starček je sedel skrčeno, imel na pol odprte svoje potemnevše male oči ter pridno a pazljivo kakor zajec (revež ni imel nì jednega zobá) ževal suhi in trdi grah, neprenehoma premetujé ga iz jedne strani v drugo. Bil je tako v svoje delo zamišljen, da ni zapazil mojega prihoda.

— „Starček, a starček!“ izpregovoril sem jaz. Več ni ževal, visoko je privzdignil obrvi in s trudom odprl oči.

— „Kaj?“ zamrmral je s slabim glasom.

— „Kje je tukaj blizu kakšna vas?“ vprašam ga jaz. Starček je jel zopet ževati. Ni me slišal. Ponovil sem svoje vprašanje glasneje.

— „Vas? . . . a kaj bi rad?“

— „Pod streho bi rad prišel.“

— „Kaj?“

— „Pod streho bi rad.“

— „Dà!“ (Počuhal je svoj zagoreli tilnik.)

— „Nu, zatorej pojdi,“ reče mi zmedeno in mahaje z rokama: — „ta . . . tam, ko pojdeš mimo lesa — tam ko pojdeš — tamkaj bode cesta; nu, ti pusti cesto in le vedno na pravo zabiraj, le zabiraj, le zabiraj, le zabiraj Nu, in tam bode Ananjevo. In potlej prideš v Sitovko.“

Težko sem razumel starčka. Brke so mu bile na poti in jezik ga je slabo ubogal.

— „A ti, od kod si?“ vprašam ga jaz.

— „Kaj?“

— „Od kod si ti?“

— „Iz Ananjeva.“

— „Kaj pa tukaj delaš?“

— „Kaj?“

— „Kaj delaš tukaj?“

— „Na straži sem.“

— „Kaj pa stražiš?“

— „Grah.“

Nisem mogel zdržati smehú.

— „Prosim, koliko si star?“

— „Bog vedi.“

— „Kaj ne, ti vidiš slábo?“

— „Kaj?“

— „Vidiš slábo, je li?“

— „Slábo. Ne slišim pa skoraj nič.“

— „Kako pa moreš zatorej stražiti?“

— „To uže starejši vedó.“

„Starejši,“ pomislil sem in ne brez pomilovanja pogledal na bednega starčka. Obtipal se je, privlekel izpod pázduhe kosec trdega kruha ter jel sesati, kakor dete, in s trudom vleči váse uže brez tega upali lici.

Šel sem proti lesu, zavil na pravo, zabiral, le zabiral, kakor mi je svetoval starec, ter konečno prišel do velike vasi, z zidano cerkvijo po novem ukusu, to je, s stebri, in z obširnimi gospódskim domom, tudi s stebri. Uže iz daleč sem zagledal skozi gosto mréžico dežja izbo z leseno streho in dvema dimnikoma, višjo od družih in kakor se je kazalo, stanovanje starostino, kamor sem tudi nameril svoje korake, upajoč, najti pri njem samovár, čaja, sladkorja in ne popolnoma kislih slív. V spremljevanji svojega psa sem šel na krilčice, v vežo, odprl duri, in namesto navadne oprave izbine, zagledal nekoliko miz, obloženih s papirjem, dve pisani omari, zabrizgane črnilnice, cinaste pesečnice, težke skoraj pud, sila dolga peresa in drugo. Pri jedni mizi je sedel mladenič dvajsetih let s puhlim in bolehnim obrazom, majhnima očíma, debelim čelom in brezkončnimi viskami¹⁾. Napravljen je bil v siv nankov kaftan z leskom na vratniku in na trebuhu.

— „Česa želite?“ vpraša me on, sunivši k višku z glavo, kakor konj, ki ni pričakoval, da ga bodeš prijel za gobec.

— „Ali stanuje tú oskrbnik — ali . . .“

— „Tú je glavna gospódska pisárna,“ segel mi je on v besedo. „Jaz sem pisár tukaj Kaj niste videli zunaj tablice? Zató je tablica pribita.“

— „A kje bi se tukaj osušil? Ima li kdo v vasi samovár?“

— „Kako bi ne imeli samovárov,“ rekel je važno mladenič v sivem kaftanu: — „pojdite k očetu Timofeju, ali pa v dvorovo izbo, ali k Nazaru Tarasiču, ali k Agrafeni-ptičarici.“

— „S kom pa govoriš, tepec ti taki? Spati ne daš, tepec!“ začul se je glas iz sosednje sôbe.

¹⁾ Lasjé viseči ob sencih.

— „Nek gospod je prišel in vprašuje, kje bi se osušil.“

— „Kdo je ta gospod?“

— „A, ne vém. S psom in puško.“

V sosednji sôbi je zaškrpala postelja. Duri se odpró in v sôbo stopi človek let petdesetih, tolst, nizke rasti, z bičjim vratom, bleščečima se očima, nenavadno okroglimi lici in leskom po vsem obrazu.

— „Česa želite,“ vpraša me on.

— „Osušiti se.“

— „Tukaj ni kraja za to.“

— „Nisem vedel, da je tú pisárna; sicer pa, pripravljen sem plačati“

— „Prosim, to storite tudi tukaj lahko,“ dejal je debeluh: — „ali ni morda ugodno tú-le?“ (Peljal me je v drugo sôbo, samó ne v to, iz katere je on prišel.) „Ali bode dobro tukaj?“

— „Dobro Imate li čaja s slivami?“

— „Izvolite, précej. Izvolite sedaj sleči in oddahniti se, a čaj bode v hipu gotov.“

— „Čegavo je to posestvo?“

— „Gospé Losnjakove, Elene Nikolajevne.“

On je šel. Jaz sem se ogledal: — ob steni, deléči mojo sôbo od pisárne, stal je ogromen usnijen divan; dva stola, tudi usnijena, z jako visocima nasloniščema, molela sta k višku ob straneh jedinega okna z izgledom na ulico. Na stenah, oblepljenih z zelenimi oboji (tapetami) z rudečimi pasami, visele so tri velike podobe, slikane z oljnatimi barvami. Na jedni je bil pes prepeličar z višnjevim ovratnikom in nadpisom: „Voť moja otrada“; pri nogah psa je tekla reka, a na nasprotnem kraju reke pod smreko je sedél zajec neizmerne velikosti, držéč ušesi po konci. Na drugi podobi sta jedla dva starčka dinjo; izza dinje se je videl v dalji gršk portik z nadpisom: „Hram Udovletvorenija“. Na tretji sliki je bila naslikana ženska v ležečem položnji, „en raccourci“, z rudečima kolenoma in jako tolstima petama. Pes moj, ne malo mudé se, zlezal je s čreznaravnim trudom pod divan in najbrž našel tamkaj mnogo prahú, ker je strašno čihal. Šel sem k oknu. Črez ulico od gospódskega dóma do pisárne so ležale deské: jako koristna naprava, kajti krog in krog je bilo zaradi naših črnozernih tal in vednega dežja, strašno blato. Okolo gospódske usadbe, stoječe k ulici z zadnjo stranjo, vršilo se je, kar se navadno vrši okolo gospódskih usadeb: dékle v pisanih jopicalh so tékale gôri in dôli; dvorovi ljudje so gazili blato, postajali in zamišljeno se čuhali za ušesi; privezan konj desetskega je mahal leno z repom ter visoko stezal gobec in glódal plot; kokoši so kokodakale; vrtoglavi purani so kričali neprestano. Na krilčku temnega in gnilega poslopja, najbrž kopališča, sedél je krepák mladenič s kitaro in ne brez občutka pél znano pesen:

„E — ja fa pasatynju udaljajusj
 Ata prekarasanih seděšoneha mēst“ itd. (dialektično).

(„E — jaz v stoterikrat zapuščam
 Ta prekrasni tukajšnji kraj“ itd.)

Debeluh je stopil v sôbo.

— „Tú vam nesó čaja,“ dejal je s prijetnim nasmehom.

Mladenič v sivem kaftanu, pisár, razpostavil je na stari lom-
 berni mizi samovár, čajnik, čašico z razbito skledico in lonček
 sliv. Debeluh je šel.

— „Kaj je ta,“ vprašal sem pisárja: — „oskrbník?“

— „O ne: bil je glavni blagajnik, a sedaj je glavni uradnik.“

— „Ali pri vas ni oskrbníkov?“

— „O ne. Je burmister Mihajla Vikulov, toda oskrbníka
 némamo.“

— „Zatorej imate opravljajočega njegovo službo?“

— „Se vé da: Nemec Lindamandol je, Karlo Karlič — samó
 on ne ukazuje.“

— „Kdo vam pa ukazuje?“

— „Sama gospá.“

— „Tako! Ali vas je mnogo v vaši pisárni?“

Mladenič se je zamislil.

„Šest nas je.“

— „Kdo pa, kdo?“ vprašam jaz.

— „Evo vam, kdo: najprej je Vasilij Nikolajevič, glavni
 blagajnik, potem Peter, uradnik, Petrov brat Ivan, uradnik, drugi
 Ivan, uradnik, Koskenkin Narkizov, tudi uradnik, in jaz — pa
 vseh tako ne prešteješ.“

— „Ali ima vašá gospá mnogo dvoranov?“

— „Ne, néma jih ravno mnogo.“

— „A vender, koliko?“

— „Bode tako-le kacih poldrugstó osób.“

Pomolčala sva oba.

— „Nu, ali ti lepo pišeš?“ začel sem zopet jaz.

On se je nasmíjal na vsa usta, prikimal z glavo, šel v pisárno
 in prinesel spisane listek.

— „Evo mojega pisanja“, dejal je, v jedno mér se smejé.

Pogledal sem; na četrtniki sivkastega papirja je bil napisan
 z lepo in veliko pisavo naslednji:

U k a z.

Od glavne graščínske ananjevske pisárne burmistru Mihajlu
 Vikulovu. Št. 209.

„Ukazuje se ti, nemudoma po vzprejemu tega preiskati: kdo
 je sinoči pijan in neprimerno pojóč šel po Aglickem vrtu in guver-
 nantko, madam Euženi, Francozinjo, vzbudil in vznemiril? in kaj

so straže delale, in kdo je bil na straži in je takšen nered dopustil? O vsem višjenapisanem ukazuje se ti v podrobnosti zvedeti in nemudoma uradu poročati.

Glavni uradnik Nikolaj Hvostov.“

Ukazu je bil priložen ogromen grbov pečat z nadpisom: „Pečat glavne gospódske ananjevske pisárne,“ a pod njim je stala pripiska: „V točnosti izpolniti. Elena Losnjakova.“

— „To je sama gospá pripisala, je li?“ vprašal sem ga jaz.

— „Kaj pa, samí; oni vedno samí. Pa še ukaz ne deluje.“

— „Nu, ali ta ukaz burmistru pošljete?“

— „O ne. Sam pride, pa prebere. To je, preberó mu; kajti on ne zna brati.“ (Pisár je zopet pomolčal.) „A, kako“, dodal je on, nasmihajoč se: — „je li dobro napisano?“

— „Dobro.“

— „Sestavil, se vé, nisem jaz. Za to je Koskenkin mojster.“

— „Kaj? Pri vas se zatorej ukazi s prva sestavljajo?“

— „Kako pa? Ne smé se vender précej na belo pisati.“

— „A koliko imaš ti plače?“ vprašal sem ga jaz.

— „Petintrideset rubljev in pet rubljev na obuvalo.“

— „In si zadovoljen?“

— „Gotovo, zadovoljen. V našo pisárno ne vzprejmó vsacega. Meni je, se vé, prav sam Bog vélel; moj strijček služi za upravnika.“

— „In ti je dobro?“

— „I dobro. Po pravici rečeno,“ nadaljeval je z vzdihom: — „pri trgovcih je, na primer, bolje. Pri trgovcih je za nas prav dobro. Ravno sinoči je prišel k nam trgovec iz Dunaja — tako mi je rekel njegov hlapec Dobro jim je, reči se mora, dobro.“

— „Kako to, ali trgovci dadé višje plače?“

— „Bog ne daj! Zapodí te, če hočeš imeti plačo. Ampak pri trgovci živiš na vero in na strah. On te hrani, poji, oblači in vse. Če mu ugajaš — dá ti še bolje Čemú ti bode plača; saj ti je ni treba In živí trgovci prosto, po ruski, po domače: — greš ž njim na pot — on pije čaj, tudi ti piješ čaj; kar on jé, to jéš tudi ti. Trgovec je kakor treba: trgovec ni takšen kakor gospod. Trgovec ne uganja sitnostij; nu, zjezi se, pretépe, pa je stvar končana. On se ne zadira, ne šali A z gospodom je joj! Ničesar mu po vseči ne storiš: sedaj to ni dobro, sedaj onega nisi prav storil. Prineseš mu kupico vode, ali jed: — „Oh, voda diší. Oh, jed diší!“ Neseš ven, za durmi postojiš in prineseš zopet: — „Nu, tako, sedaj je dobro, nu, vidiš, sedaj ne diší.“ Nu, in gospé, to vam rečem, gospé, te so vam še le! Nu, in potlej pa še gospodične!“

— „Fedjuška,“ začul se je glas debeluhov v pisárni.

Pisár je hitro odšel. Izpil sem kupica čaja, legel na divan in zaspal. Spal sem kaki dvé uri.

Vzbudivši se, hotel sem vstati, a lenost me je premagala; zatisnil sem zopet oči, toda zaspal nisem več. Za pregrajo v pisárni so se tiho pogovarjali. Nehoté sem jel poslušati.

— „Ej, ej, Nikolaj Jeremejič,“ govoril je nekov glas: „ej — nu. To se mora tudi v poštev jemati; gotovo da . . . Hm!“ (Govorèč je zakašljaj.)

— „Ali verjemite mi, Gavril Antonič,“ dejal je glas debeleuhov; — „kaj mislite, da jaz ne vém tukajšnjih navad, samí razsodite.“

— „Kdo jih bode pa znal, Nikolaj Jeremejič: vi ste tukaj, smem reči, prva osoba. Nu, zatorej, kako bode uže?“ nadaljeval je meni neznan glas: — „kako bodeva naredila, Nikolaj Jeremejič; izvolite povedati.“

— „A, kako bodeva naredila, Gavril Antonič? Stvar je, tako rekóč, od vas odvisna, a vi nimate volje, kakor vidim.“

— „Prosim vas, Nikolaj Jeremejič, kaj pravite? Naše delo je trgovsko, kupčijsko; naša stvar je kupiti. Mi na tem stojímo, Nikolaj Jeremejič, tako rekóč.“

— „Osem rubljev,“ dejal je počasi debeluh.

Čul se je vzdih.

— „Nikolaj Jeremejič, vi jako mnogo zahtevati izvoljujete.“

— „Ne morem drugače, Gavril Antonič; za Boga, ne morem.“

Nastopilo je molčanje.

Jaz se tiho privzdignem in pogledam skozi špranjo v pregraji. Debeluh je sedel s hrbtom k meni obrnen. Njemu nasproti, obrnen k njemu, sedel je trgovec štiridesetih let, suhljat in bled, prav kakor bi bil z oljem namazan. Neprestano si je igral z brado in prav hitro pomežikoval z očíma in gibal z ustni.

— „Neizrečeno lepa, moram reči, imamo letos žita,“ začel je zopet on: — „peljal sem se in le radoval se nad njimi. Od samega Varoneža sèmkaj so prekrasna, prve vrste, to vam rečem.“

— „Res, žita niso slaba,“ dejal je glavi uradnik, „a veste, Gavril Antonič: vzpomlad košato zelení, jesen pa kakor se jej zdí.“

— „Res je tako, Nikolaj Jeremejič: vse je v božjih rókah; rekli ste prav po pravici A saj se ni vaš gost vzbudil?“ Debeluh se je obrnil in poslušal.

— „Ne, spí. Sicer se pa lahko“ Šel je k durim.

— „Ne, spí“, ponovil je ter se vrnil na svoje mesto.

— „Nu, zatorej, kako bode, Nikolaj Jeremejič?“ pričel je zopet trgovec: — „treba, da stvar okončava Je uže tako, Nikolaj Jeremejič, je uže tako,“ nadaljeval je on, neprestano pomežikujè: — „dva sivčka¹⁾ in belega vaši milosti, in tam,“ (kimnil je z glavo na gospódski dvor), „šest in pol. Je li prav tako?“

¹⁾ Nazivanje papirnega novca po njegovi bóji.

— „Štiri sivčke,“ dejal je uradnik.

— „Nu, tri!“

— „Štiri sivčke brez belega.“

— „Tri, Nikolaj Jeremejič.“

— „Tri in pol, pa nič kopejke menj.“

— „Tri, Nikolaj Jeremejič.“

— „I ne govorite, Gavril Antonič.“

— „Kako ste trdi,“ zamrmral je trgovec. „Tako bodem pa rajši sam z gospó obravnal.“

— „Kakor hočete,“ dejal je debeluh: — „zakaj uže niste. Saj res, kaj se bodete vznemirjali? Bilo bi mnogo bolje.“

— „Nu, dobro, dobro, Nikolaj Jeremejič. Glejte si ga, précej se je uže razsrdil! Jaz sem to, veste, le, kar tako dejal.“

— „Ne, pa res, kaj se bodete“

— „Saj je dobro, pravim saj pravim, da sem se pošalil. Nu, vzemi svoje tri in pol, da bode po tvojem.“

— „Morali bi biti štirje, pa jaz tepec sem se prenaglil,“ mrmral je debeluh.

— „Tako, tam v dómu šest in pol, Nikolaj Jeremejič — za šest in pol se žito oddaje?“

— „Šest in pol, kakor sem rekel.“

— „Nu, zatorej je prav, Nikolaj Jeremejič.“ (Trgovec je udaril s svojimi iztegnenimi prsti po dlani uradnikovi.) Bog daj srečo! (Trgovec je vstal.)

„Tako, batjuška Nikolaj Jeremejič, jaz pojdem sedaj h gospé in ukažem, da me oglasé, in porečem: Nikolaj Jeremejič mi je pustil po šest in pol.“

— „Res, tako recite, Gavril Antonič.“

— „Sedaj pa izvolite vzprejeti.“

Trgovec je vročil uradniku nevelik zavitek papirja, poklonil se, stresnil z glavo, vzel svoj klobuk z dvema prstoma, pomajal z ramenima, pridal svojemu stanu valu podobno gibanje ter šel ven, prilično škripaje s škornjami. Nikolaj Jeremejič je šel k steni ter, kolikor sem mogel opaziti, razbirati jel papir, katerega mu je trgovec vročil. Skozi duri se pomolí siva glava z gostimi zalisci.¹⁾

— „Nu, kako je?“ vpraša glava: — „je li vse v redu?“

— „Vse.“

— „Koliko?“

Debeluh je nejevoljno mahnil z rokó ter pokazal na mojo sôbo.

— „A, dobro,“ dejala je glava in se skrila.

Debeluh je šel k mizi, sédel, odprl knjigo, vzel računaljko in jel prištevati in odštevati jagode, delujé ne s kazalcem, ampak s tretjim prstom prave rôke: tako je priličneje.

¹⁾ Backenbart.

Vstopil je pisár.

— „Kaj hočeš?“

— „Sidor iz Goloplek je prišel.“

— „A, nu, pozovi ga. Postoj, postoj Pojdi in poglej, kaj dela ta tuji gospod, če še vedno spí, ali se je uže vzbudil.“

Pisár je prišel pazno k meni v sôbo. Jaz sem položil glavo na lovsko torbo, zamenivšo mi vzglavje, ter zatislil oči.

— „Spí,“ pošepetal je pisár, vrnivši se v pisárno.

Debeluh je zamrmral skozi zóbe.

— „Nu, pokliči Sidorja,“ dejal je končno.

Jaz zopet vstanem. V sôbo stopi kmet velikanske rasti, tri-deset let, zdrav, rudečelic, z rumenimi lasmi in majhno kodrasto brado. Prekrižal se je pred božjo podobo, klonil se glavnemu uradniku, vzel svoj klobuk v obe róci ter zopet vzravnal se.

— „Zdravstvuj, Sidor,“ dejal je debeluh, potrkuje z jagodami računaljke.

— „Zdravstvujte, Nikolaj Jeremejič.“

— „Nu, kako je kaj, kakšna je cesta?“

— „Dobra, Nikolaj Jeremejič. Malo blatnasta je.“ (Kmet je govoril počasi in ne glasno.)

— „Žena je zdrava?“

— „Česa li pogreša!“

Kmet je vzdihnil in postavil jedno nogo naprej. Nikolaj Jeremejič je vteknil peró za uho ter se vseknil.

— „Nu, zatorej, po kaj si prišel?“ nadaljeval je on izpraševati in deval pisan robec v žep.

— „Dà, čuješ, Nikolaj Jeremejič, od nas zahtevajo tesárjev.“

— „Nu, ali jih pri vas ni, ka-li?“

— „Kako bi jih pri nas ne bilo, Nikolaj Jeremejič: „dača je lesna — izvestno. Ali sedaj imamo obilo dela, Nikolaj Jeremejič.“

— „Obilo dela! Glej — glej, vi bi delali tujim, a svoji gospôdi delati ne marate? Vse jednako je!“

— „Delo, se vé da, vse jednako je, točno, Nikolaj Jeremejič ali“

— „Nu?“

— „Plača je slabša . . . kakor . . .“

— „Nu, kaj še! Glejte si, kako ste se uže razvadili. Pojdi, pojdi!“

— „In tudi to, Nikolaj Jeremejič, dela bode vsega za jeden teden, a držali nas bodo mesec dni. Pa bode pošel materijal, in nas pošljejo v vrt potov čistit.“

— „Nu, kaj pa še! Sama gospá je ukazati izvolila, zatorej je vse brezuspešno, o tem še razsojati.“

Sidor je pomolčal in jel prestopati z noge na nogo.

Nikolaj Jeremejič je povetil glavo na stran ter pridno jel prebirati jagode.

— „Naši . . . kmetje . . . Nikolaj Jeremejič . . .“ dejal je konečno Sidor, zatikaje se pri vsaki besedi — „ukazali so mi, vaši milosti . . . nu, in sedaj . . . bode . . .“ (Segel je s svojo silno rokó počasi v malho ter jel vleči iz nje zrvan robec z rudečimi pasami.)

— „Kaj ti je, kaj, tepec, ali si izgubil pamet, ka-li?“ zavrnil ga je hitro debeluh. — „Stopaj, stopaj v mojo izbo,“ nadaljeval je on, skoraj izpahnivši osuplega kmeta iz sôbe: — „tam reci ženi — dala ti bode čaja, jaz pridem précej, stopaj. Ne more biti, pravim ti, stopaj.“

Sidor je šel ven.

— „Kakšen medved!“ mrmral je za njim glavni uradnik, pomajal z glavo ter z nova jel računiti.

Zdajci se začujejo kriki: „Kupra! Kupra! Kupre ne vržeš!“ na ulicah in na krilcu, in malo časa potem stopi v pisárno človek nizke rasti, sušičen na videž, z nenavadno dolzim nosom, z velicima mirnima očima in prav ponosnega čednega obličja. Napravljen je bil v precěj staro strgano vrhno suknjo, s plišovim vratnikom in drobnimi gómbi. Imel je butarico drv na plečih. Okolo njega se je gnétlo kacih pet dvorovih ljudij in vsi so kričali: „Kupra, Kupre ne vržeš! V kurjače so Kupro proizveli, v kurjače!“ A človek v vrhni suknji s plišovim vratnikom se ni prav nič zmenil za nagajivosti svojih tovarišev in ni najmenj izpremenil svojega obraza. Z mirnimi koraci je prišel do pečice, odložil svoje brême, dvignil se, izvlekel iz zadnjega žepa tobačnico, odprl široko oči, ter jel mašiti si v nos zméti tobak, ki ostane na dnù v mošnjici namešan s pepelom.

Pri uhodu šumne trôpe je hotel debeluh uže nagubančiti čelo in vstati, a videč, kaj je, nasmehnil se je in samó vélel ne kričati, kajti v sosednji sôbi spí lovec. — „Kakšen lovec?“ povprašala sta dva v jeden glas.

— „Graščák.“

— „A!“

— „Naj šumé,“ dejal je, razprostrši rôci, človek s plišovim vratnikom: — „kaj to meni mari! Samó, da bi me ne suvali. V kurjače so me proizveli . . .“

— „V kurjače, v kurjače!“ ponavljala je radostno drhal.

— „Gospá je ukazala,“ nadaljeval je ter majal z ramenima; — „ali vi le počakajte . . . vas pa še v svinjepasce proizvedó. A da sem jaz krojač, in dober krojač, pri prvih mojstrih v Moskvi sem se izučil ter generalom delal obleke . . . tega mi pa nihče ne odvzame. Kaj ste vi? . . . kaj? Požeruhi, postopači, nič družega. Naj mene odpusté — jaz od glada ne umrem, jaz ne poginem; naj mi le dadé potni list — plačeval bodem dober obrok in gospôdo zadovolil. Kaj bode te pa vi? Poginete, poginete kakor muhe, gotovo!“

— „To se laže,“ seže mu v besedo osépičen in belolas mladenič z rudečim zavrtnikom in strganima rokavoma: — „saj si uže imel potni list, pa od tebe kopejke obroka gospôda ni videla, in sam si nisi groša prislužil; napósled si se privlekel domóv in od tega časa vedno le v jedni sukunjici hodiš.“

— „A kaj hočeš, Konstantin Narkizič?“ dejal je Kuprijan: — „človek se je zaljubil — in propal, in poginil je človek. Ti s prva poživi kakor sem jaz, Konstantin Narkizič, potem bodeš grajal mene.“

— „In v koga si se zaljubil? V pravo grdobó!“

— „Ne, tega mi ne govôri, Konstantin Narkizič.“

— „Komú pa praviš to? Saj sem jo videl; lansko leto v Moskvi, videl sem jo na svoje oči.“

— „Lansko leto je ona res malo grja postala,“ dejal je Kuprijan.

— „Dóvolj, gospôda, dovolj je,“ izpregovoril je s prezirljivim in počasnim glasom človek visoke rasti, suhljat, z obrazom obsejanim s pegami, zavit in namazan, najbrž hišnik: — „sedaj naj nam Kuprijan Atanasjič svojo pesenco zapoje. Nu, začnite, Kuprijan Atanasjič!“

— „Dà, dà!“ poprijeli so drugi. — „Aj, dà, pój, Kupra, poj!“

— „Tú ni kraja za peti,“ dejal je s trdostjo Kuprijan: — „tú je gospódsko pisárna.“

— „A kaj je tebi na tem, saj sam meriš v uradnike!“ odgovoril mu je z grobim smehom Konstantin. „Moraš!“

— „Vse je v gospódski vlasti,“ opazil je nesrečnik.

— „Glejte, glejte, kam meri, glejte kakšen je? u! u! a!“

In vsi so se zakrohotali, nekateri tudi jeli skakati. Glasneje od vseh se je krohotal nekov mladenič petnajstih let, najbrž sin aristokrata med dvornimi; nosil je oprsni z bronastimi gómbi, zavrtnik višnjeve bôje in tudi trebušček si je uže malo porédil.

— „A, slišiš, povej nu, Kupra,“ izpregovoril je samodovoljno Nikolaj Jeremejič, vidno dobre volje in raznežen: — „kaj ne, da je slábo v kurjačih? To je jako pusto delo, je li?“

— „A, kaj, Nikolaj Jeremejič,“ dejal je Kuprijan: — „vi ste sedaj naš glavni uradnik, res; dvojbe o tem, res, ni; a tudi vi niste bili vedno v milosti, tudi vi ste v kmetski koči morali živeti.“

— „Ti, pazi, pri meni se nikar ne spozablaj,“ ustavil ga je jezno debeluh: „s toboj, brezumnikom, šalijo se; ti, tepec, moral bi biti zadovoljen in hvaležen, da se s toboj, brezumnikom, menijo.“

— „Dejal sem le tako, Nikolaj Jeremejič, odpustite . . .“

— „Nu, nu, le tako.“

Duri se odpró in v sóbo stopi sluga.

— „Nikolaj Jeremejič, gospá vas hoče.“

— „Kdo je pri gospé?“ vprašal je slugo.

— „Akcinja Nikitišna in trgovec iz Dunaja.“

— „Précej pridem. A vi, bratci,“ nadaljeval je on s pregovarjajočim glasom, „pojdite rajši z novo imenovanim kurjačem od tukaj stráni, kajti lahko ubeží Nemec, ko se uže natoži.“

Debeluh si je popravil lase na glavi, pokašljaj v róko, skoraj popolnoma zakrito z rokavom vrhne suknje, zapel se ter krênil do gospé, široko razstavlja je na hodu nogi. Ne dolgo potem je odšla za njim vsa drhal s Kupro vred. Ostal je jedini moj stari znanec, pisár. Jel je rezati peresa, a sedêč je zaspal. Nekoliko muh je porabilo brzo srečni slučaj in oblepilo mu usta. Komar mu je sédel na čelo, pravilno razstavil svoje nožice ter počasi zasadil v njegovo mehko telo ves svoj rílec. Prejšnja siva glava z zalisci se je pokazala zopet izza durij, pogledala, pogledala in stopila v pisárno s svojim dovolj nelepidim telesom vred.

— „Fedjuška, a Fedjuška, vedno spiš!“ dejala je glava. Pisár je odprl oči ter vstal raz stol.

— „Je li Nikolaj Jeremejič šel do gospé?“

— „Do gospé je šel, Vasilij Nikolajič.“

— „A! a!“ mislil sem si: — „ta je glavni blagajnik.“

Glavni blagajnik je jel hoditi po sôbi. Sicer je pa on bolj lazil kakor hodil in sploh napominal na mačko. Na hrbtu mu je visel star črn frak s prav ozkim repom; jedno róko je držal na prsih in z drugo je popravljaj neprestano svoj visoki in tesni vratnik iz konjske žime, in s trudom vrtí glavo. Škornje je imel iz ovčíne brez škripa ter stopal jako mehko.

— „Danes je vprašal po vas Jaguškin graščák,“ dejal je pisár.

— „Hm, vprašal je? Kaj pa je rekel?“

— „Dejal je, da pride zvečer v Tuturjevo in vas bode čakal. Moram, dejal je, z Vasiljem Nikolajičem o neki stvari govoriti, toda o kakšni stvari, mi ni povedal; uže Vasilij Nikolajič,“ dejal je „vé.“

— „Hm,“ zamrmral je glavni blagajnik in šel k oknu.

— „Ali je Nikolaj Jeremejič v pisárni?“ začul se je v veži gromki glas, in človek visoke rasti, vidno razjarjen, z nepravilnim a izraznim in smelim obrazom, precêj čedno napravljen, stopil je črez prag.

— „Ali ga ni tukaj?“ vprašal je, bistro gledêč krog.

— „Nikolaj Jeremejič je pri gospé,“ odgovorí mu blagajnik.

— „Česa hočete, povejte meni, Pavel Andrejič; meni lahko poveste . . . Česa hočete?“

— „Česa jaz hočem? Vi hočete vedeti, česa jaz hočem?“ (Blagajnik počasi prikima.) — „Naučiti ga hočem, malovrednega trebuhača, podlega naušnika . . . Jaz mu dam opravljati!“

Pavel se je vrgel na stol.

— „Česa pa vam je, kaj, Pavel Andrejič? Umirite se . . . Ali ni to grdó? Ne zabite, o kom govorite, Pavel Andrejič?“ brbotaj je blagajnik.

— „O kom? Kaj meni mari, da so ga glavnega uradnika imenovali? Nu, to se mora reči, pravega so imenovali! Sedaj so prav, to moram reči, spustili kozla v zélnik!“

— „Dovolj, dovolj, Pavel Andrejič, dovolj! pustite to . . . kakšne bedarije pa imate?“

— „Nu, Lisica Patrikevna, kaj bodeš z repom mahala! . . . Jaz ga počakam,“ rekel je jezno Pavel in udaril z rokó po mizi. — „A, sedaj pride,“ dodal je, pogledavši v okence: — „o komer se meniš, pride. Dobro došel!“ (On je vstal.)

Nikolaj Jeremejič je prišel v pisárno. Na obrazu se mu je brala zadovoljnost, a ko je zagledal Pavla, prišel je malo v zadrego.

— „Zdravstvujte, Nikolaj Jeremejič,“ pozdravi ga pomenljivo Pavel, počasi stopaje naproti: — „zdravstvujte.“

Glavni uradnik ni odgovoril ničesar. V durih se je pokazal obraz trgóčev.

— „Kako, vi meni ne izvolite odgovoriti?“ nadaljeval je Pavel. — „Sicer ne, ne,“ dodal je on: — „tako ne gré, s krikom in zmerjanjem ničesar ne dosežeš. Ne, povejte mi rajši z lépa, Nikolaj Jeremejič, zakaj vi mene proganjate? Zakaj vi mene hočete pogubiti? Nu, govorite, govorite!“

— „Tú ni kraja z vami objasnevatí se,“ dejal je nejevoljno glavni uradnik: — „in tudi ne utegnem. Samó temu, priznam vam, čudim se: od kod ste vi to vzeli, da vas hočem pogubiti ali da vas proganjam? In kako vendar vas jaz morem proganjati? Saj vi niste v moji pisárni.“

— „Še to,“ odgovarjal je Pavel — „samó tega še treba. Pa zakaj se bodete hlinili, Nikolaj Jeremejič? . . . Saj me razumete?“

— „Ne, ne razumem vas.“

— „Ne, ne razumete me?“

— „Ne, za Boga, ne razumem vas.“

— „Še zaklinjajte se! Nu, ker je uže na to prišlo, povejte: ali se vi ne bojite Bogá? Zakaj vi bednemu dekletu ne daste živeti? Česa hočete vi od nje?“

— „O kom pa govoríte, Pavel Andrejič?“ dejal je z navidežnim začudenjem debeluh.

— „Glejte si, še ne vé ne! Jaz govorim o Tatjani. Bojte se Bogá — zakaj se maščujete? Sram vas bodi; vi ste oženjen, otroci vaši so uže veliki kakor jaz, a pri meni je drugače . . . jaz se hočem ženiti in čestno postopam.“

— „Česa česa sem jaz tú kriv, Pavel Andrejič? Gospá vam ne dovoli ženiti se; to je nje gospódska volja! Kaj imam jaz pri tem?“

— „Kaj imate vi pri tem? Ali niste vi z isto staro čarovnico, s ključarico v zvezi? Ali si ne šepetata vedno na uho, a? Povejte, ali ne provzročate vi ubozemu dekletu vsakake krivice? Ali je morda niso po vaši milosti iz períc v pomiválke proizveli? Ali je

ne pretepajo in postijo po vaši milosti? Sram vas bodi, vi starec! Glejte, da vas mrtvud ne zadene . . . Dajali bode Bogú odgovor.“

— „Zmerjajte, Pavel Andrejič, zmerjajte . . . Mislite li, da bode dolgo tako zmerjali!“

Pavel se je razsrdil.

— „Kaj? groziti mi misli?“ dejal je jezno. — „Ti misliš, da se te jaz bojim? Ne, brat, nisi na pravega naletel! Česa se je meni bati? . . . Jaz si dobdem povsodi kruha. Ti pa ne. Ti samó tukaj lahko živiš, ter obrekuješ in kradeš . . .“

— „Glejte si ga, koliko si domišljuje,“ seže mu v besedo uradnik, ki je tudi uže začel izgubljeni potrpežljivost: „feršel, ¹⁾ vsakdanji feršel, ubog mazáč; a poslušaj ga — fu, kakšna važna osoba ti je to!“

— „Dà, feršel, a brez tega feršela bi vaša milost sedaj-le na pokopališči prahnéla . . . In ni bila lahka, ozdraviti ga,“ dodal je skozi zóbe.

— „Ti si mene ozdravil? . . . Ne, ti si mi hotel zavdati; ti si me s saburom ²⁾ opojil“ — poprijel je uradnik.

— „Kaj pa sem hotel, če ti razven sabura nič ni moglo pomagati?“

— „Sabur je v zdravilno rabo prepovedan,“ nadaljeval je Nikóljaj: — „jaz te bodem še tožil . . . Ti si me hotel umoriti — veš! A Gospod ni dopustil.“

— „Dovolj, dovolj gospóda,“ začel je blagajnik.

— „Tiho!“ zakričal je uradnik. — „On me je hotel trovati! Razumeš li to?“

— „Meni je jako treba . . . Poslušaj, Nikolaj Jeremejič,“ pričel je Pavel z obupanjem: — „prosim te poslednjič . . . prisilil si me — jaz ne morem dlje trpeti. Pusti naju v miru, razumeš? A če ne, za Boga, jednemu iz med naju, to ti povem, ne bode šlo dobro.“

Debeluh je koračil po sôbi gori in doli.

— „Jaz se tebe ne bojim,“ zakričal je on: — „slišiš li, ti mlekosès! Tudi očeta tvojega sem hitro ugnal, tudi njemu sem rogé odbil — tebi v svarílo, pazi!“

— „Ne napominaj mi očeta, Nikolaj Jeremejič, ne napominaj ga!“

— „Vraga, kakšen zapovednik si ti meni?“

— „Jaz pravim, ne napominaj ga!“

— „A jaz pravim, ne spozablaj se . . . Kakor potreben si tudi gospé po svojem, a če jej pride izbirati iz naju dveh — ne obdržiš se, golobček! Upora delati se nikomur ne dovoljuje, pazi!“ (Pavel se je tresel od besnosti.) „A kar se tiče dekleta Tatjane . . . Počakaj, še slabše jej pojde.“

¹⁾ Namesto feldšer.

²⁾ Aloc.

Pavel skoči naprej s povzdignenima rokama in uradnik se zvalí težkó po tleh.

— „V lance ž njim, v lance,“ zastokal je Nikolaj Jeremejič . . .

Konca tega prizora ne maram opisavati; bojim se uže tako, da bi ne bil razžalil čujstva bralcev.

Vrnil sem se še ta dan domóv. Teden dnj potem sem zvedel, da je gospá Losnjakova Pavla in Nikolaja pustila še v svoji službi, a dekleta Tatjano je odpustila; vidno, ni jej bila potrebna.

Birjuk.

Necega večera sem se peljal z lova sam, na begovih drožkah. Do dóma je bilo še kacih osem vrst; kobila moja je bežala bodro po prašnem potu ter izredka zaprhala in pomígala z ušesoma; trudni pes se ni ločil nì za korak od zadnjega kolesa, prav kakor bi bil privezan. Nevihta se je bližala. — Pred menoj se je dvigal počasi izza lesa ogromen lisast hudournik; nad menoj in proti meni so se podili dolgi sivi oblaci; rakíte so se šumno pripogibale in lepetále. Soparna vročina se je zmenila nagloma z vlažnim hladom; sence so hitro gostéle. Trénil sem z vajeti po konji, spustil se v dol, prepeljal se črez suh, ves z bičjem zarasten potok, zavíl po klancu in prišel v gozd. Cesta se je vila pred menoj med gostim léščevim grmovjem, uže zatemnelem od mraka; s trudom sem se pomikal naprej. Drožke so skakale po trdih koreninah stoletnih dobov in líp, katere so neprestano presestavale globoke, podolgaste grapice — sledóve teležnih koles; kobila se je jela spodtikati. Silen veter je hipoma zagodel v višini, drevje je zašumelo; debele kaplje dežja so jele rezkó biti in vršati po listji; zablísnilo se je in nevihta je prišla. Dež se je curkoma vlíl. Peljal sem se s korakom, skoraj sem bil primoran ustaviti se, kajti kobila mi je opésala in jaz sam nisem videl čisto nič. Stopil sem za silo pod širok grm. Skrčivši se in obvivši obraz, čakal sem potrpežljivo konca slabega vremena, ko zdajci pri svitu bliskovem na cesti zagledam visoko figuro. Jel sem pazljiveje gledati v ono stran, od koder je ta figura kakor iz zemlje vzrastla poleg mojih drožek.

— „Kdo je?“ vpraša zvenèč glas.

— „A kdo si ti?“

— „Jaz sem tukajšnji logar.“

Jaz sem imenoval sebe.

— „A, vém, vi greste domóv?“

— „Domóv. A vidiš, kakšna nevihta“

— „Dà, nevihta,“ odgovoril je glas.

Bel blisek je ozaril logarja od glave do nóg; treskoči in kratki udar gromov se je začul précej za njim. Dež se je vlíl z dvojno silo.

— „Ne bode skoraj konca,“ nadaljeval je logar.

— „Kaj mi je storiti!“

— „Jaz vas, ako vam drago, vèdem v svojo izbo,“ dejal je on počasi.

— „Stori mi ljubáv.“

— „Prosim, sédite.“

Šel je h glavi kobile, prijel jo za uzdo in potegnil z mesta. Jeli smo se pomikati naprej. Jaz sem se držal za dno drožek, katere so se zibale „kakor v morji čolnič“, in poklicaval psa. Uboga kobila je težkó šlopala z nogami po blatu; polzela in spodtikala se je. Logar se je zibal pred ojnica na pravo in levo, kakor kakšna prikazen. Hodili smo precèj dolgo; konečno se ustavi moj vodník. — „Nu, sedaj smo domá, gospod,“ dejal je on s pokojnim glasom. — Vrata so zaškripala, nekoliko psičkov je zalajalo zdajci. Privzdignil sem glavo in pri svitu bliskovem zagledal majhno izbo sredi dvora, ograjenega s plotom. Iz jednega okenc je mračno svetil ogenjček. Logar je dovèl kobilo do krilca in potrkal na duri. „Précej, précej!“ začul se je tanek glasek, slišal se topòt bosih nóg; zapah je zaškripal in deklica dvanajstih let, v srajci, podpasana z jarmenom, s svetílko v rôci, pokazala se je na pragu.

— „Posveti gospodu,“ rekel jej je on — „a jaz vaše drožke pod streho postavim.“

Deklica me je gledala in šla v izbo. Jaz sem šel za njo.

Izba logarjeva je bila jedna zakajena, nizka in prazna sôba, brez oddelkov in pregraj. Strgan kožuh je visel na steni. Na klopi je ležala jednocevna puška, v kotu ležala kopíca cunj; dva precèj velika lonca sta stala pri pečici. Trska je gorela na mizi, tožno vnemaje se in pogašaje. Na sami sredini izbini je visela zibel, privezana na koncu dolzega droga. Deklica je ugasnila svetílko, sédla na majhno klop in jela zibati s pravo roko, z levíco pa utrinjati trsko. Pogledal sem krog — srce mi je zamrlo: ni veselo priti po noči v kmetsko izbo. Otrok v zibeli je dihal težkó in hitro.

— „Ali si sama tukaj?“ vprašal sem deklice.

— „Sama,“ rekla mi je komaj umevno.

— „Si li logarjeva hči?“

— „Logarjeva,“ prošeptala mi je.

Duri so zaškripala in logar stopi, nagnivši glavo, črez prag. Pobral je svetílko s tal, šel k mizi in jo užgal.

— „Je li, vi niste navajeni trske?“ dejal je in stresnil s kodri.

Pogledal sem ga natančneje. Malokdaj se mi je pripetilo videti tacega korenjaka. Bil je visoke rasti, plečat in vzrasten, da ga je bilo lepó videti. Izpod mokre srajce so se mu izstavljale napete mogočne mišice. Črna kodrasta brada je zakrivala do polovíne njegov surovi in moški obraz; izpod vkupe vzrastenih širokih obrvij sta gledali smelo dvé majhni rujavi očesi. Na lahko se je oprl z rokama v boka in stopil pred-me.

Zahvalil sem se mu in vprašal ga po imenu.

— „Ime mi je Fomo,“ dejal je on, „a po príimku Birjuk.“¹⁾

¹⁾ Birjuk pravijo v Orlovski guberniji samotarnim in pustim ljudem. Pis.

— „A, ti si Birjuk?“

Jaz sem ga pogledal z udvojeno zvedavostjo. Od svojega Jermolaja in družih sem slišal mnogikrat pripovedke o logarji Birjuku, katerega so se vsi okrožni kmetje bali kakor ognja. Po njih besedah ni še bilo na sveti tacega mojstra svojega dela: „butarice suhljadi ne dá odnesti; vsak čas, bodi si kadar koli, tudi o polunoči, pade ti kakor sneg na glavo in nikar ne misli protiviti se mu — kajti je močan in spreten kakor vrag In z ničimer ga ne pridobodeš, nì z vinom, nì z novcem; ne gré ti na nobeno vado. Uže mnogikrat so poskušali dobri ljudje spraviti ga s tega sveta, a ne — on se ne dá.“

Tako so govorili sosednji kmetje o Birjuku. — „Zatorej ti si Birjuk,“ dejal sem: — „jaz sem uže slišal o tebi, prijatelj. Pravijo, da nikomur ne prizanašaj?“

— „Dolžnost svojo opravljam,“ odgovoril je on čmerno: „kar tako se gospódski kruh ne jé.“

Iz vlekel je izza pasa sekiro, sédel na tla in jel cepiti trske.

— „Ali némaš gospodinje?“ vprašal sem ga jaz.

— „Némam,“ odgovoril je on in silno mahnìl s sekiro.

— „Umrìla je, ne?“

— „Ne . . . dà umrìla je,“ dodál je in se obrnil stráni.

Jaz sem obmolknìl; on je privzdignil očí in me pogledal.

— „Ušla je z necim meščanom,“ dejal je z bridkim nasméhom. Deklica je povabila glavo; otrok se je vzbudil in zakričal: deklica je šla k zibeli. — „Nu, daj mu,“ izpregovoril je Birjuk in dal jej v róko umazan rožek. — „Tudi njega je pustila,“ nadaljeval je poluglasno, kažóč na otroka. Šel je k durim, ustavil se in obrnil. — „Gospod,“ začel je, „vi gotovo našega kruha ne jeste, a jaz razven kruha“

— „Jaz nisem lačen.“

— „Nu, kakor veste. Samovár bi vam postavil, a čaja némam Grém pogledat, kaj vaša kobila“

Šel je in loputnil z durmi. Jaz sem pogledal drugikrat krog sebe. Izba se mi je zdela še tožnejša od prejšnjega. Grenki duh hladnega dima mi je neprijetno zapiral dihanje. Deklica se ni gnila z mesta in ne dvigala očíj; izredka je pozibala zibel, sramežljivo potegnìla na plečice doli spustivšo se srajčico; goli nogi sta viseli brez gibanja.

— „Kako ti je ime?“ vprašam je jaz.

— „Ulita“, dejala je ona, in še bolj povabila svoj tožni obrazek. Logar je prišel v sôbo in sédel na klop.

— „Nevihita bode minila,“ dejal je po kratkem molčanju: — „če ukažete, vas spremim iz gozda.“

Jaz vstanem. Birjuk vzame puško in ogleda prašnico.

— „Čemú pa to?“ vprašam ga jaz.

— „A, v gozdu se nekdo šali V Kobiljem dolu drevó seka,“ dodal je v odgovor na moj vprašajoči pogled.

— „Ali se od tukaj sliši?“

— „Zunaj se sliši.“

Šla sva oba ven. Dež se je ustavil. V dalji so se kopičile še težke gramade oblakov, izredka se je zasvetil dolg blisek; a nad najinima glavama se je videlo uže sem ter tja temno-sinje nebó; zvezdice so brlele skozi tanke, hitro leteče oblake. Podobo drevja, obrizganega z dežjem in zmršenega z vetrom, jele so stopati iz mraka. Jela sva prislušavati.

Logar je snel kapico ter se potopil. „Gle glejte,“ dejal je zdajci, „kakšno noč si je izbral.“ Jaz nisem slišal ničesar, razven šumenja listja. Birjuk je pripeljal kobilu izpod ostrešja. „A na ta način,“ dejal je glasno, „bodem ga zamudil.“ — „Jaz pojdem s toboj, hočeš?“ — „Dobro,“ dejal je on in odvédel kobilu nazaj — „dobila ga bodeva précej, in potem vas spremim. Pojdiva.“

Šla sva; Birjuk naprej, jaz za njim. Bog sam védi, kako je on poznal pot, a ustavljal se je le redkokrat in to le, da bi poslušal, kako poje sekira. — „Ej,“ mrmral je skozi zóbe: „slišite?“ — „A kje?“ — Birjuk je pomajal z ramenima. Spustila sva se v jarek, veter je potihnil na hip — lahki udarci so dospeli jasno do mojega sluha. Birjuk me pogleda in pokima z glavo. Šla sva dalje po mokri praproti in koprívah. Začulo se je zamolklo, zategneno šumenje

— „Padlo je,“ zamrmral je Birjuk.

V tem se je nebó čim dlje, tem bolj jasnilo; ali v gozdu se je videlo komaj komaj. Napósled sva prišla iz jarka. — „Počakajte tukaj,“ šepnil mi je logar, nagnil se, dvignil puško k višku, ter izginil med grmovjem. Jaz sem jel pazljivo poslušati. Skozi neprestani šum vetra so se mi zdeli nedaleč slabi zvoki; sekira je udarjala previdno po vejah, kolesa so škripala, konj prhal . . .

„Kam? Stoj!“ zagrmel je zdajci železni glas Birjukov. — Drug glas je zakričal tožno po zajčje . . . Pričela se je borba. „Kradeš, kradeš,“ trdil je v jedni sapi Birjuk — „ne uideš.“ Zagnal sem se proti kraju šuma ter dospel spodtikujóč se z vsacim korakom na mesto bitve. Poleg posekanega drevesa na tléh je čepel logar; pod soboj je držal tatú in vezal mu z jarmenom rôci na hrbtu. Stopil sem k njima. Birjuk je vstal in postavil ga na nogi. Zagledal sem kmeta mokrega, v capah, z dolgo, zmršeno brado. Suh konj, do polovíne pokrit s plahto, stal je tudi tú s sprednjim koncem telege. Logar ni črnil besedíce; kmet je tudi molčal in samó z glavo stresaval.

— „Izpústi ga,“ šepnil sem na uho Birjuku, „jaz plačam drevó.“

Birjuk je prijel konja z levíco za šop, z desníco pa je držal tatú za pas. „Nu, gani se, vrana!“ rekel je surovo. — Sekírico

tam-le vzemite," zamrmral je kmet. — „Škoda je je," dejal je logar in pobral sekiro. Odpravili smo se. Jaz sem šel zadaj Dež je jel zopet kapati in hitro se je curkoma vлил. S trudom smo dospeli do izbe. Birjuk je pustil vzetega konja sredi dvora, vèdel kmeta v sòbo, oslabil vozel jarmenov in posadil ga v kot. Deklica, katera je pri pečki zaspala, skočila je k višku ter z molčljivim strahom jela gledati na nas. Jaz sem sédel na klop.

— „Glejte ga, kako se je vлил," dejal je logar; „treba bode še počakati. Ali nečete léči?"

— „Hvala."

— „Jaz bi njega zaradi vaše milosti v klet zaprl," nadaljeval je on in pokazal na kmeta, „a vidite, zapah"

— „Pusti ga tukaj v miru," ustavil sem jaz Birjuka.

Kmet me je gledal izpod čela. Jaz sem si dal v notranjem besedo, osloboditi ubožca, naj bode kar hoče. On je sedèl mirno na klopi. Pri svitu svetilkinem sem mogel ogledati njegov izpiti razorani obraz, doli viseče žolte obrvi, nemirne oči, suhe člene Deklica je legla na tla, prav pri njegovih nogah, ter zopet zaspala. Birjuk je sedèl pri mizi, oprši glavo na ròci. Žohar je kričal v kotu dežek je šumel po strehi in polzèl po oknih; vsi smo molčali.

— „Foma Kuzmič," izpregovoril je zdajci kmet z zamolklim in razbitim glasom: — „a Foma Kuzmič?"

— „Česa hočeš?"

— „Izpústi me."

Birjuk ni odgovoril

— „Izpústi me . . . od glada odpústi!"

— „Jaz vas uže poznam," dejal je nejevoljno logar — „vsa vaša vas je takšna — tat do tatú."

— „Odpústi," trdil je kmet: — „oskrbník osiromašeni, kakor odpústi!"

— „Osiromašeni! Krasti ne smé nobeden"

— „Izpústi me, Foma Kuzmič ne pogubi me. Vaš, to sam véš, raztrga me."

Birjuk se je obrnil stráni. Kmeta je prijelo, kakor bi ga mrzlica tresla. Stresal je z glavo in dihal neredno.

— „Odpústi," ponovil je s krajnim obupom: — „odpústi, za Boga, odpústi! Jaz plačam rad, za Boga. Za Boga, od glada otroci se jokajo, sam znaš. Slábo se mi godí."

— „A krasti vse jedno ne hòdi."

— „Konjiča," nadaljeval je kmet, „konjiča, vsaj tega jedino moje živinče pusti."

— „Jaz pravim, da ne. Jaz sem tudi v službi in od mene zahtevajo, da jo dobro opravljam. Razvajati vas pa tudi ni treba."

— „Izpústi me! Potreba, Foma Kuzmič, potreba me je prisilila Izpústi me!"

— „Jaz vas poznam!“

— „A izpusti me!“

— „E, kaj se bodem s toboj menil, sédi mirno, pravim ti, znaš? Ali ne vidiš gospoda, ka-li?“

Ubožec se je zamislil Birjuk je zevnil in položil glavo na mizo. Dež še vedno ni prestál. Pričakoval sem, kaj bode.

Zdajci vstane kmet. Oči so mu zažarele in na obrazu je izstopila bôja.

„Nu, ná, jej, ná, zadavi se, ná,“ pričel je on z mokrima očima in povesevši kota usten: -- „ná, dušegubec prokleti: pój kristijansko krí, pój!“

Logar se je obrnil.

— „Tebi pravim, tebi, aziját, krvopíjec, tebi!“

— „Si li pijan, ka-li, da si začel zmerjati?“ dejal je z začudenjem logar. — „Ali si izgubil pamet, ka-li?“

— „Pijan ne za tvoje novce, dušegubec prokleti, zvér, zvér, zvér!“

— „A ti jaz ti pokažem!“

— „Kaj mi mari? Saj sem tako izgubljen; kam hočem brez konja? Pobíj me — bode vsaj konec; ali od glada ali tako — je vse jedno. Naj pogine vse: žena, otroci, naj pocepa vse A do tebe, le počakaj, bodem uže še prišel!“

Birjuk je vstal.

— „Bíj, bíj,“ povzel je kmet z divjim glasom: — „bíj, ná, ná, bíj“ (deklica je brzo poskočila s tal ter jela gledati nánj.) „Bíj, bíj!“

— „Molči,“ zagrmel je logar in stopil dvakrat po hiši.

— „Dovolj, dovolj, Foma,“ zakričal sem jaz: — „pusti ga Bog ž njim.“

— „Ne bodem molčal,“ nadaljeval je nesrečnež. „Vse jedno je, kako poginem. Dušegubec ti, zvér, ni te konec A postoj, ne bodeš se dolgo bahal: te bodo uže zadavili, le počakaj.“

Birjuk ga je zgrabil za rameni Jaz sem se vrgel na pomoč kmetu.

— „Ne doteknite se me, gospod!“ zakričal je náme logar.

Ne bil bi se vstrašil njegove grožnje in uže sem vzdignil rôko; toda, v največje moje začudenje je zdrgnil on v migu jarmen z lakti kmetu, zgrabil ga za pas, potegnil mu kapico na oči, odprl duri in pehnil ga venkaj.

— „Poberi se k vragu s svojim konjem vred!“ zakričal je za njim: — „a pazi, drug pot te bodem“

Vrnil se je v izbo in jel brskati v kotu.

— „Nu, Birjuk,“ izpregovoril sem jaz napósled: — „ti si me očaral, vidim, da si izvrsten človek.“

— „E, dovolj, gospod,“ dejal je on nejevoljno; „prosim, samó ne povejte ne. Pa, rajši vas spremim do pota,“ dodal je — „dežja tako ne bode te prečakali“

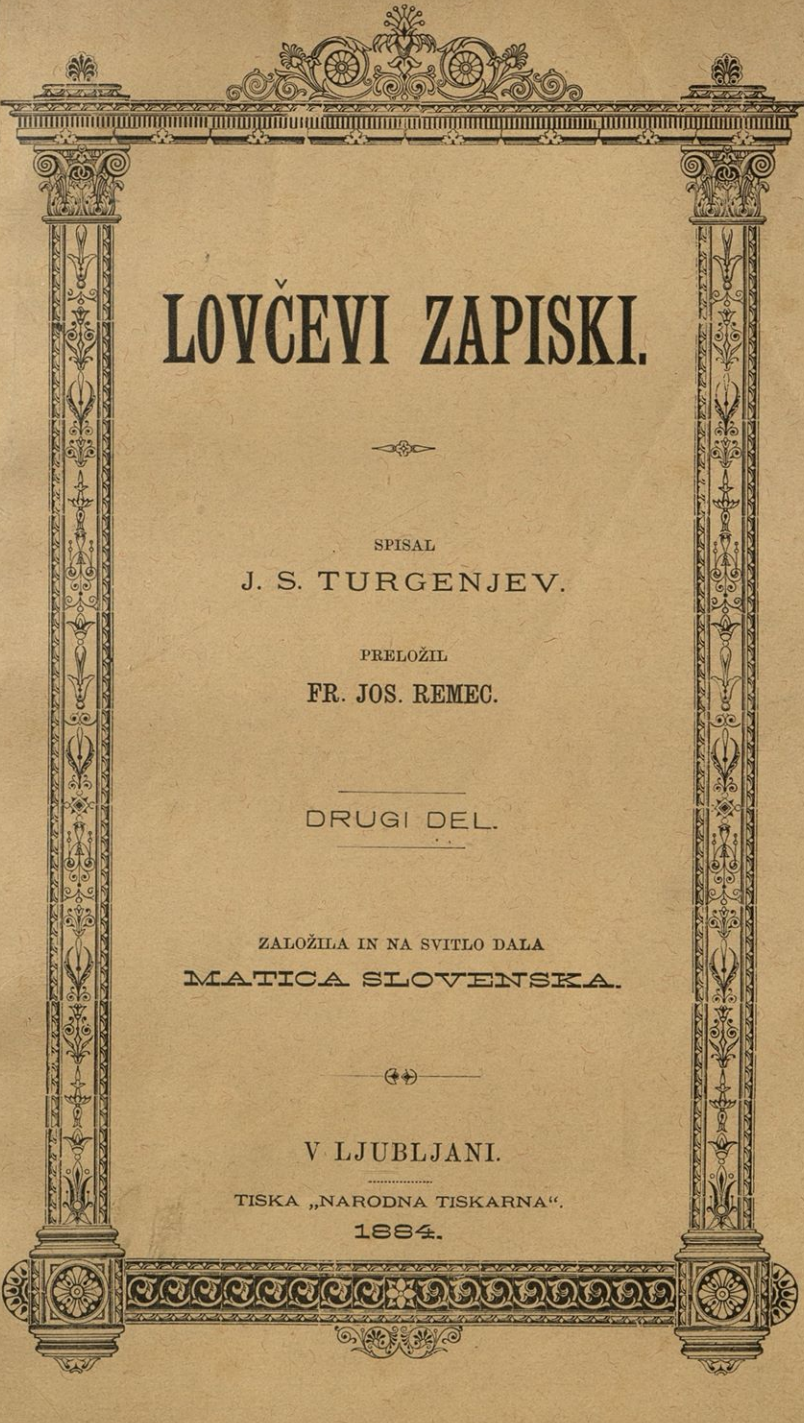
Zunaj so zaropotala kolesa kmetove telege.

— „Vidiš, pobral se je!“ zamrmral je on: — „a jaz ga bodem!“

Pol ure potem se je on poslovil od mene na kraji gozda.

LOVČEVI ZAPISKI.

SPISAL
J. S. TURGENJEV.

PRELOŽIL
FR. JOS. REMEC.

DRUGI DEL.

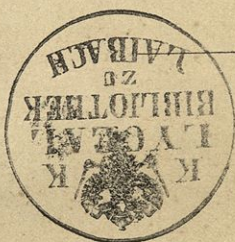
ZALOŽILA IN NA SVITLO DALA
MATICA SLOVENSKA.

V LJUBLJANI.

TISKA „NARODNA TISKARNA“.
1884.

Lovčevi zapiski.

Spisal

J. S. Turgenjev,

preložil

Fr. Jos. Remec.

~~~~~  
Drugi del.  
~~~~~

Založila in na svetlo dala

MATICA SLOVENSKA.

V LJUBLJANI, 1884.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

Dva graščaka.

Imel sem uže čast, seznaniti vas, blagovoljni bralci, z nekaterimi svojih gospodov sosedov; dovolite mi sedaj ob priliki (pisateljem pride vse ob priliki) seznaniti vas še z dvema graščakoma, pri katerih sem bil mnogikrat na lovu, z jako spoštovanima blagohotnima osobama, uživajočima vseobče čislanje nekolicih okrajev.

S prva vam opišem upokojenega generalmajorja Večeslava Illarionoviča Hvalinskega. Mislite si človeka visocega, nekdam šibkega, a sedaj nekoliko zabuhlega, nikakor pa ne oslabélega, tudi ne ostarélega, človeka v zreli dôbi, v najlepših letih, kakor pravijo. Res, nekdam pravilne in sedaj še prijetne črte obraza njegovega so se nekoliko izmenile; lici sta se povésili, goste gube so se razpoložile, kakor žarki okolo očíj; več zob uže ni, kakor pravi Saadi, po uverenji Puškinovem; rujavi lasje, vsaj vsi oni, ki so ostali celi, postali so vijolčasti, hvala čudotvorni vodíci, kupljeni na Romenskem konjskem sejmu od žida, izdajavšega se za Armenca; a Večeslav Illarionovič stopa moško, smeje se zvonko, požvenkava z ostrogama, više brke, in konči, nazivlje se starega kavalerista, v tem ko je sploh znano, da pravi starčki nikoli samí sebe ne nazivljajo starčke. Nosi on navadno suknjo zapeto do vrha, visok zavrtnik z naskrobljenimi vratnički in sive pantalone vojnega šiva; a klobuk potiska naravnost na čelo, puščaje ves zatílnik odkrit. Človek je prav dober, toda nazore in navade ima dovolj čudne, na primer: on se nikakor ne more vésti z nebogatimi ali neuradnimi dvorjani, kakor z ljudmi sebi enakimi. Razgovarjaje se z njimi, gleda navadno nánje od strani, silno opiraje se z licem v trdi in beli vrtnik, ali pa jih pomeri kar naravnost z očmi in ozari z jasnim, nedvižnim pogledom, pomolčí in dvigne z vso kožo pod lasmi na glavi; še celó besede izgovarja drugače in ne govori, na primer: „blagodarju (zahvalim) Pavel Vasiljič“ ali: „požalujte sjuda (prosim semkaj), Mihajlo Ivanič“ ampak: „bolldarju Pall 'Asilič“, ali: „paažalte sjuda, Mihal 'Vanič“. A z ljudmi, stoječimi na nižjih stopinjah društva, véde se še čudneje: teh uže celó ne gleda, in predno jim razjasni svoje želje, ali kaj ukaže, ponavlja nekolikokrat zapóred s

skrbnim in zamišljenim pogledom: „Kak tebe zová? . . . kak tebe zová?“ poudarjaje nenavadno rezkó prvo besedo „kak“, in ostavše izgovarjaje prav hitro, kar dela ves pogovor precèj podoben kriku prepeličjemu. Zeló se zanima za vsako stvar in strašná rad se prepira pri igri, a gospodar je slab: vzel si je za upravitelja upokojenega stražmojstra, Malorusa, neizrečeno neumnega človeka. Sicer pa, kar se tiče gospodarstva, pri nas še ni nihče prekosil onega Petrogradskega važnega uradnika, ki je, uvidevši iz poročíl svojega oskrbníka, da ovni (žitne sušilnice) v njegovem imenji mnogikrat pogoré, za česar voljo gré mnogo žita pod zlò — oddal najstrožji ukaz: v bodoče toliko časa ne spravljati žita v oven, dôkler ogenj popolnoma ne pogasne. Ta visoki uradnik je vélel tudi vsa svoja pólja obsejati z makom, po jako, na videž prostem razlogu: mak je dražji od rží, zatorej je ugodneje sejati mak. On je tudi ukazal svojim robujočim ženskam nositi kokošnike (glavni lišp kmetskih žensk) po vzorku poslanem iz Petrograda; in res, do danes nosijo ženske v njegovih posestvih kokošnike . . . samó vrh kiček¹⁾ . . . Toda vrnimo se k Večeslavu Illarionoviču. Ta Večeslav Illarionovič je silen ljubitelj ženskega spòla, in da le zagleda v okrajnem mestu na trgu lepo osobo, spusti se nemudoma za njo, ali précej tudi zašepa — in to ravno je zanimiva okolnost. Kvarte igra rad, vender samó z ljudmi nižje vrste; oni njemu rékajo: „Vaše Prevoshoditeljstvo“ (ekscelencija), toda on jih zmerja in zbada, kolikor mu drago. Kadar se mu pripeti igrati z gubernatorjem ali s kacim drugim visôcim uradnikom — tedaj se vrši na njem čudovita izpremena: vedno se nasmiha, z glavo prikimuje, gleda jim v óči — sladák je prav kot med . . . Še celó, kadar izgublja, se ne pritožuje. Čita Večeslav Illarionič malo, in pri čitanji neprestano giblje z brkami in obrvmi, prav kakor bi spuščal val od zdolaj navzgor po obrazu. Posebno zanimivo je to valu podobno gibanje na licu Večeslava Illarioniča, kadar se pripeti (v navzočnosti gostov, to se razumeje), da prebira stolbce „Journal des Débats“. Pri volitvah igra precèj važno nalogó; vender čestnemu zvanju predvoditelja se po skoposti odpoveduje. „Gospôda,“ govori navadno pristopajočim k njemu dvorjanom, in govori z glasom, polnim pokroviteljstva in samostojnosti: — „zeló sem hvaležen za čast; toda ukrénil sem svoj pokoj posvetiti samóti.“ Izgovorivši te besede, migne z glavo nekoliko potov na pravo in na levo, a potem naleže z dostojanstvom s podbradkom in z lici na zavratnik. Za mladih let je bil adjutant pri neki imenitni osobi, katere pa ne imenuje drugače, kakor po imenu in očetu; pravijo, da je bajè nakladal sebi ne samó adjutantskih dolžnostij — ali vsacemu sluhu se ne more verjeti. Sicer pa sam Hvalinski o službenem svojem poprišči ne govori rad, kar

1) Tudi glavni lišp.

je sploh dovolj čudno; v boji on tudi, zdí se mi, ni bil. Živí general Hvalinski v nevelicem domiku sam; soprogove sreče v svojem življenji ni izkusil in se tako še vedno vrstí v ženihe, in še med ugodne ženihe. Za to pa tudi ključarica njegova, ženska pet in tridesetih let, črnooka, črnoobrva, polna, brdka in z brkami, hodi ob delavnicah v naskrobljenih krilih in ob nedeljah nadeva mušulinasta rokava. Dobro se drží Večeslav Illarionič na velicah slavnostnih obedih, katere prirejajo graščáci v čast gubernatorjem in drugim oblastvam: tú je on, reči smem, popolnoma v svoji skledici. Sedéva navadno v tacih slučajih, če ne na pravo roko gubernatorju, vsaj ne daleč stráni od njega: začetkom obeda drží se bolj čujstva svojega dostojanstva ter nagnivši nazaj, in ne obračaje glave, spušča po stráni pogled pó okroglih zatilnikih in stoječih vratnikih gostov; zato se proti koncu obeda razveseljuje, začénja se nasmihati na vse strani (gubernatorju se je nasmihal uže od začetka obeda), a časih celó predlaga napítnico v čast prekrasnemu spólu, ukrašenju našega planeta, po njegovih besedah. Tudi se ne drží slabo general Hvalinski pri vseh slavnostnih in javnih obredih, preskušnjah, zborih in razstavah. Na sprehajališčih, prepravah in družih temu jednaci krajih, sluge Večeslava Illarioniča ne šumé in ne kričé; nasprotno, razdvigaje národ ali izzivaje kočijo, govore s prijetnim grlovim tenorjem: „dovolite, dovolite, dajte generalu Hvalinskemu proiti,“ ali: „generala Hvalinskega ekipaž“ Ekipaž Hvalinskega je res precéj starinske forme, na lakajih livreja precéj ogóljena (tega, da je siva, z rudečimi obšitki, menim, treba je pač jedva omeniti); konji so tudi precéj stari in poslužili na svojem veku, a bleščobe Večeslav Illarionič záse ni zahteval in tudi menil, da ni stánu njegovemu prilično puščati prah v oči. Posebnega darú zgovornosti Hvalinski ni imel, ali, morebiti néma slučaja pokazati svojega krasnorečja, ker on ne samó spóra, ampak v obče odgovarjanja ne trpí in se skrbno ogiblje vsacih dolgih razgovorov, posebno z mladimi ljudmi. Ono je res verjetneje; ali z denášnjim národom je tudi beda: kakor hitro pride iz podložnosti, izgubi tudi uvaženje. Pred visóciimi osobami Hvalinski največ molčí; toda osobam nižjim, katere, kakor je vidno, prezira, a s katerimi samó se znani, govori kratko in rezkó, neprestano upotrebljajoč izraze, jednake naslednjim: „A to vender same neumnosti govorite,“ ali: „Jaz sem náposled primoran, dragi gospod moj, postaviti vam na vid,“ ali: „Konečno, vi vender morate vedeti, s kom imaté opraviti“ i. dr. Zlasti se ga bojé poštarji, stalni zasedatelji (asesorji) in postajni nadzorniki. Domá ne vzprejema nikogar in živí, tako se čuje, kakor stiskač. Poleg vsega tega je prekrasen graščák. „Stari služaka, nesebičen, s pravili, vieux grognard,“ pravijo o njem sosedje. Jediní prokuror gubernski si dovoljuje posmehavati se, kadar

mu spomnijo ob odličnih in solidnih svojstvih Hvalinskega — ali česa ne dela zavist!

Toda, preidimo zdaj k drugemu graščaku.

Mardarij Apollonič Stegunov v ničem ni bil jednak Hvalinskemu; on je pač težkó kedaj kje služil in uvrščeval se ni nikoli krasavcem. Mardarij Apollonič je starček precēj majhen, mehkuzen, plešast, z dvojnim podbradkom, mehkima ročicama in poštenim trebušcem. Velik gostoljub je in dobrovoljček; živí, kakor pravijo, v svoje zadovoljstvo; po zimi in po leti hodi v pisani nočni suknji, podšiti z bato. Samó v nečem se ujema z generalom Hvalinskim: on je tudi neoženjen. Ima pet sto duš. Mardarij Apollonič se bavi s svojim imenjem precēj površno; da ne bi zaostal za časom, kupil je pred desetimi leti od Butenova v Moskvi maltilni stroj, zaprl ga v saraj in se tako upokojil. Samó kacega lepega letnega dné velí napréči begove drožke ter se pelje v pólje pogledat žita in naruvat plavic. Živí Mardarij Apollonič popolnoma po starem. Tudi dom njegov je starinsko urejen: v sprednji sôbi, kakor sledi, diši po kvasu, lojévih svečah in koži; tú na desno stojí tudi bufet z lulami in otirálniki; v obednici so družinski portreti, muhe, velik lonec krvomočnice in kislo fortepiano; v gostilni sôbi trije divani, tri mize, dvé zrcali in sipla ura s počrnevšo emaljo in bronastima, rezljanima strelicama, v kabinetu miza s papirjem, senčniki višnjevkaste bôje, z nalepljenimi podobicami, izrezanimi iz raznih knjig minulega veka, omare z vonječimi knjigami, pajki in črnim prahom, mehak stol, italijansko okno in na gluho zabite duri v vrt Sploh vse, kakor potrebno. Slug ima Mardarij Apollonič množico in vsi so napravljeni po starem: v dolge, sinje kaftane z visôcimi vratniki, pantalone motnega kolorita, in zeló kratke, žoltaste oprsnike. Gostom oni rekajo: „batjuška“. Gospodarstvo mu opravlja burmister iz kmetov, z brado v ves kožuh; dom — starka, povezana z robcem polnim podob, zgrbančena in skopa. V konjušnji Mardarija Apolloniča stojí trideset raznokalibernih kónj; vozi se v domá delani kočiji, kake poldrugsto pudov težki. Goste vzprejema zeló radušno in jih gostí na slavo, to je: hvala oblaznujočim svojstvom ruske kuhinje, jemlje jim do samega večera vsako vzmožnost pečati se s čimer si bodi, razven preferansa. Sam se nikoli z ničimer ne bavi, in celó „Sonnik“ je opustil čitati. A takih graščakov je pri nas v Rusiji še precēj mnogo. Vprašali me bode: s kakim namenom in zakaj vam pripovedujem zatorej o njem? Vender dovolite mi namesto odgovora popisati vam jednega svojih obiskov pri Mardariji Apolloniči.

Prišel sem k njemu po leti, okolo sedme zvečer. Ravno so bili dovršili večerni obred in duhovnik, mlad človek, kakor je bilo videti, jako boječ in nedavno izšedši iz seminara, sedel je v gostilni sôbi tik durij, na samem kraji stola. Mardarij Apollonič

me je vzprejel, kakor navadno, neizrečno laskavo: veselil se je nehlinjeno vsacega gosta in bil sploh predober človek. Duhovnik je vstal in vzel klobúk.

— „Počakaj, počakaj, batjuška,“ dejal je Mardarij Apollonič, ne izpusté moje roke: — „ne hodi še“

— „Vélel sem ti vódke prinesti.“

— „Jaz ne pijem,“ promrmral je v zadregi duhovnik in porudel do ušes.

— „Kaka neumnost!“ odgovoril je Mardarij Apollonič: — „Miška! Juška! vódke batjuški!“

Juška, visok in suhljat starček osemdesetih let, prišel je v sôbo s kozarčkom vódke na temnem barvanem podnosi, opisanem s pičicami telesne bôje.

Duhovnik se je jel braniti.

— „Pij, batjuška, ne drži se tako, ni lepo,“ opazil je graščák z ukorom.

Bedni mladi človek je ubogal.

— „Nu, sedaj, batjuška, lahko greš.“

Duhovnik je jel klanjati se.

— „Nu, dobro, dobro, stopaj Prekrasen človek,“ nadaljeval je Mardarij Apollonič, gledajoč za njim: — „jako sem ž njim zadovoljen; samó mlad je še. Nu, a vi, kako se kaj imate, batjuška moj? Kaj delate, ste li zdravi? Pojdiva na balkon — glejte, kako lep večer je.“

Šla sva na balkon, sedla in jela se pogovarjati. Mardarij Apollonič je pogledal doli in zdajci se vzbudi v njem silna razdraženost.

— „Čegave so te kure? Čegave so te kure,“ zakričal je: — „Čegave so te kure, ki hodijo po vrtu? Juška! Juška! pojdi, pozvedi précej, čegave so te kure? Kolikokrat sem prepovedal, kolikokrat govoril!“

Juška je pobežal.

— „Kaki neredi!“ trdil je Mardarij Apollonič: — „to je strašno!“

Nesrečne kure, kakor sedaj pomnim, dve gráhasti in jedna bela s čopom, hodile so meni nič tebi nič prepokojno pod jablanami, poredkoma izražaje svoja čujstva prodolženim krahtenjem — ko zdajci Juška, brez šapke, s palico v rôci in troje drugih polnoletnih dvorovih, vsi skupaj dirom planejo nánje. Pričela se je gonja. Kokoši so kričale, hlopale s perótimi, skakale, oglušilno kokodákale; dvorovi sluge so begali, spotikali se, padali; gospod je kričal z balkona, kakor da je vrag v njem: „Lôvi, lôvi, lôvi! Lôvi, lôvi, lôvi! Čegave so te kure? Čegave so te kure?“ Napósled se je posrečilo jednemu slug ujeti čopasto kokoš, pritisnivši jo s prsmi na zemljo, in ravno tačas — čez plot vrta, z ulice, skoči deklica najstih let, vsa raztrgana in s šibico v rôci.

— „A, glejte čegave so kure!“ vzkliknil je mogočno graščák:
 — „Jermila kočijaža kure so to! Natalko svojo je poslal izgnati jih Zakaj neki Paraše ni poslal,“ dodál je graščák poluglasno in se pomenljivo nasmehnil. — „Ej, Juška! pusti kokoši: ujemi mi Natalko.“

Toda predno je spehani Juška dospél k prestrašenemu dekletu — pritekla je Bog vé odkodi ključarica, zgrabila za rôci in nekoliko potov šlopnila ubožico po hrbtu

— „Prav tako, e, prav tako,“ povzel je — graščák: — „te, te, te! Te, te, te! A kure vzemi, Avdotja,“ dodal je na ves glas in s svetlim obrazom se obrnil k meni: — „kakova, batjuška, zabava je to bila, a? Celó spotil sem se, pogledite.“

In Mardarij Apollonič se je zakrohótal.

Ostala sva na balkonu. Večer je bil res nenavadno lep.

Prinesli so nama čaja.

— „Povejte mi,“ pričel sem jaz: — „Mardarij Apollonič, ali so to vaše pristave, tam na cesti, za jarkom?“

— „Moje a zakaj?“

— „Je li mogoče, Mardarij Apollonič? Veste, to je grešno. Izbice odkazane kmetom, uboge so, tesne; drevésca krog in krog ne vidiš, tudi ni luže; vodnjak samó jeden in še ta sila slab. Ali niste mogli najti družega mesta? . . . In, pravijo, da ste jim odvzeli celó stare konopljenike?“

— „A kaj hočete z razmejevánjem?“ odgovoril mi je Mardarij Apollonič. „Meni to razmejevánje tú-le gori sedí. (Pokazal je na svoj zatílnik.) In nikake koristi jaz v tem razmejevánji ne vidim. A da sem jim konopljenike odvzel in jame za vodo, ali ka-li, ne izkopal — za to pa uže, batjuška, jaz sam vé. Jaz sem človek prost — postopam po starem. Po mojem je: gospod — bodi gospod, in kmet — bodi kmet . . . Tako je.“

Na tako jasen in prepričalen dovod odgovarjati, se vé, ni bilo ničesa.

In nadaljeval je: „Poleg tega so tudi kmetje slabí, malo vredni. Posebno dve družini; še pokojni batjuška moj, daj mu Bog carstvo nebeško, ni jih trpel, nikakor ne trpel. A jaz imam, povem vam, táko skušnjo: če je oče tat, tat je tudi sin; recíte, kar hočete Oj, krí, krí, to je velika stvar!“

V tem je vtihnil zrak popolnoma. Le iz redka je nabegal veter strujami in, poslednjikrat, zamiraje okolo doma, donášal je do najinega sluha zvok mernih in gostih udaróv, odmevajočih od strani konjušnje. Mardarij Apollonič je donesel ravno k ustnam nalito čašico in uže razširil nosnici, brez česar, kakor znano, nijeden korenit Rusák ne sreblje v sé čaja — toda ustavil se, jel prislušavati, kimnil z glavo, pogoltnil in, stavé čašico na mizo, dejal z dobrovoljnim nasmehom ter kakor bi nehoté ponavljal udare: „Čjuki — čjuki — čjuk! Čjuki — čjuk! Čjuki — čjuk!“

— „Kaj pa je to?“ vprašal sem ga začuden.

— „A tam, po mojem ukazu, malopridneža tepó Vasjo bufetčika izvolite poznati?“

— „Kacega Vasjo?“

— „Istega, ki nam je ón dan stregel pri obedu. Vedno še nosi take zalísce.“

Najljutejša nejevolja ne bila bi se mogla upírati jasnemu in krotkemu pogledu Mardarija Apolloniča.

— „Kaj vam je, mladi človek, kaj vam je?“ izpregovoril je, majé z glavo. „Sem li kak zločinec, ka-li, da ste tako náme uprli oči? Kdor ljubi, kaznjuje: vi sami znate.“

Četrť ure potem sem se poslovil z Mardarijem Apolloničem. Ko sem se peljal skozi vas, zagledal sem bufetčika Vasjo. Šel je po ulicah in trl z zobmí orehe. Vêlel sem kočijažu ustaviti konja in poklical ga k sebi.

— „Nu, brat, danes so te kaznili?“ vprašal sem ga jaz.

— „A kako vi to veste?“ odgovoril je Vasja.

— „Povedal mi je gospod tvoj.“

— „Sam gospod?“

— „Zakaj te je pa vêlel kazniti?“

— „A zaslužil sem, batjuška, zaslužil. Pri nas za malenkosti ne kaznjujejo; take navade pri nas ni — ne, ne. Naš gospod ni tak; naš gospod tacega gospoda po vsi guberniji ne najdeš.“

— „Poženi!“ vêlel sem kočijažu. „To ti je še ona stara Rusija!“ mislil sem si na povratnem potu. —

Lebedjan.

¶ Jedna glavnih ugod lova, čitatelj dragi, je ta, da vas sili ne-
prestano premikati se z mesta na mesto, kar je človeku brez
opravka jako prijetno. Istina, mnogikrat (posebno v deževji) ni
preveselo vlačiti se po selskih potih, brêsti „na celo“, ustavljati
vsacega srečajočega kmeta z vprašanjem: „Ej, dragi! kako nam
je priti v Mordovko?“ in v Mordovki izpraševati topoûmnih bab
(delavci so tako vsi na pólji): „Je li daleč do poštnih dvorcev na
véliki cesti, in kako priti do njih“ — in prehodivši deset vrst,
namesto v poštnih dvorcih videti se v graščinskem, sila razdejanem
selcu Hudobubnovu, v silno začudenje čredi svínj, pogreznenih do
ušes v temnorujavo blato na sami sredini ulic in ne najmenj
pričakovavših, da jih bode kdo nadlegoval. Tudi ni veselo kora-
čiti črez životresoče se mostiče, spuščati se v jarke, prebirati
se v brod črez blatne potoke; ni veselo voziti se, ves božji dan
voziti se po zelenkastem morji vélicih cest, ali, kar Bog obvaruj,
obtičati v blatu po nekoliko ur pred peštrim vrstovim stolbom s
številkami: 22 na jedni stráni in 23 na drugi; ni veselo po vse
tedne pitati se z jajci, mlekom in hvaljenim rženim kruhom . . .
A vse te nezgode in neprijetnosti odkupljajo se z drugimi ugo-
dami in veseljem. Toda, pričnimo s sámo povestjo.

Po tem, kar sem povedal, ni mi potrebno razlagati čitatelju,
kakim načinom sem jaz, temu pet let, zašel v Lebedjan, ko je
ravno vse vrelo na sejmu. Naš brat lovec se odpelje lahko v kako
prekrasno jutro iz svojega več ali menj rodovinskega posestva z
namenom, vrniti se précej drugi dan zvečer, a počasi, počasi, brez
prestanka stréljati kljunačev, doseže napósled blagoslovljene bre-
góve Pečore; poleg tega je vsak ljubitelj puške in psa — strasten
čestitelj plemenitejše živali na sveti: konja. In tako sem prišel
jaz v Lebedjan, ustavil se v gostilni ter se preoblekel in odpravil
na semenj. (Strežnik, dolg in suhljat dečko dvajsetih let s slad-
kim nosovim tenorjem, dospel je uže povedati mi, da se je usta-
vila njih svetlost, knez N., remonter ***ga polka v njih gostilni,
da se je sešló mnogo druge gospôde, da vsak večer pojó ciganje,
da pana Tvrдовskega igrajo v gledališči, da so konji res v ceno
— a sicer, da so privedeni dobri konji.)

Na sejmskem trgu so stale v brezkončnih vrstah telege, a
za telegami konji vseh raznólicih plemen: dirjálci, žrebci za pleme,

lehki in težki uprežni konji, tovarni in prosti kmetški. Jedni, siti in gladki, po bôji in velikosti jednaki skupaj, pokriti z raznobojnimi poponami¹⁾, na kratko privezani k visôcim krjakvam, (drog na konci kibitke), škiléli so bojazljivo nazaj na preveč dobro znane jim biče gospodarjev — kupcev; graščinski konji, poslani od stepnih dvorjan po stó, po dvé stó vrst daleč, pod nadzorom kacega slabotnega kočijaža in dvéh ali tréh krepkoglavih konjuhov, mahali so s svojimi dolzimi vratovi, toptali z nogami, grizli od dolzega časa lesovíno; srnobjne vjatke²⁾ so se stiskale druga k drugi; v veličavi nepremičnosti, kakor levi, stali so širokozadi dirjalci z valovitimi repi in kosmatimi lapami, siri jabolkastim vranji, kostanjevi. Izvedenci so se spoštljivo ustavljali pred njimi. V ulicah, napravljenih s telegami, gnétli so se ljudje raznih stanóv, starosti in zvnajnosti: konjarji v sinjih kaftanih in visôcih šapkah so pogledavali lokavo in pričakovali kupčevalcev; kodrasti debelooki ciganje so se metali v zadaj in v spredaj, kakor besni, gledali konjem v zóbe, vzdigavali jim noge in repe, kričali, zmerjali, mešétili, metali žréb ali ovijali se okolo kacega remonterja v furažki³⁾ in vojni šinjeli z bobrom. Korenjaški kozak je molil k višku na mršavi kljusi z jelenjim vratom in jo prodál „z vsem“ t. j. s sedlom in uzdico vred. Kmetje v strganih pod pazuhami kožuhih, prodirali so obupno skozi gnéčo, kobacáli se desetoricami na telego, zapreženo s konjem, katerega je bilo treba „poskusiti“, ali pa kje v stráni, s pomočjo navihanega cigana, trgovali do onemoglosti, po stokrati zapóred udarjali drug drugega po rôci, trdeč vsak svojo ceno, v tem ko je predmet njih spora, suha kljusa, pokrita s slabo plahto, jedva z očmi pomežikovála, prav kakor bi delo ne šló o njej In res, ali jej ni vse jedno, kdo jo bode bil? Širokočeli graščáci z barvanimi brkami in izrazom dostojanstva na obrazu, v konfederatkah (poljska národna kapa) in kamlotovih čujkah, (dolga širôka površnja suknja) nadetih na jeden rokav, pogovarjali so se uljudno z rejenimi konjárji v kosmatih klobúcih in zelenih rokavicah. Částniki različnih polkov so se gnétli tudi tú; neizrečeno dolg kirasir, nemškega rodú, izpraševal je hladnokrvno bromega konjárja: „koliko zahteva za tega rujavca?“ Belolàs huzarček devetnajstih let je iskal továriša šibkemu inohodcu⁴⁾, postilijon, v nizkem klobúku, obvitom s pavjim peresom, v temnorujavem armjaku in z usnjenima rokavicama, zataknenima za ozkim zelenkastim pasom, iskal je ójničnega. Kočijaži so spleтали svojim konjem repe, močili jim gríve in dajali spoštljive svéte gospodom. Po končani kupčiji so hiteli v gostilno ali pa v krčmo, kakor se je moglo In vse to se je gnétlo, kričalo, kopičilo, prepiralo in mirílo, zmerjalo in smijalo v blatu do kolén. Jaz bi bil

¹⁾ Pferdedecke.

²⁾ Vjatski konji: (vjatka gub. mesto).

³⁾ Remonteoffizier in Uniformmütze.

⁴⁾ Passgänger.

Prel.

Prel.

Prel.

Prel.

rad kupil trojko znosnih kónj za svojo bričko¹⁾; moji so mi bili začenjali odpovedavati. Našel sem dva, a tretjega nisem mogel izbrati. Po obedu, katerega opisati vam ne maram (uže Enej je znal, kako neprijetno je pripominati minulo gorjé), odpravil sem se v tako imenovano kavarno, kjer so se zbirali vsak večer remonterji, zavodčiki in drugi tujei. V biljardni sôbi, zatopljeni s svinčevimi oblaki tabačnega dima, bilo je kakih dvajset oseb. Tú so bili raztegneni mladi graščáci v surkah in sivih pantalonih, z dolzimi viskami in namazanimi brkicami, plemenito in smelo ozirajoči se krog; drugi dvorjani v kozakinah (polusuknja), z ne-navadno kratkimi vratovi in zalitimi očesci, so ravno tù mučno sopeli; kupci so sedeli v stráni, kakor pravijo „na čuku“; částniki so se razgovarjali slobodno drug z drugim. Na biljardu je igral knez N., mlad človek dva in dvajsetih let, z veselím in nekoliko prezirljivim obrazom, v odpeti suknji, rudeči svileni srajci in širôcih žametnih hlačah, igral je z upokojenim poročnikom Viktorjem Hlopakovim.

Upokojeni poročnik Viktor Hlopakov, majhen, ogôrel in suhljat človek tridesetih let, s črnimi lasmi, rujavimi očmi in tópm vzvihanim nosom, pridno obiskuje volílne shode in sejme. Poskákuje na hoji, mogočno maha s krivima rokama, šapko nosi po stráni in više rokava svoje vojne površne sukne, podšite s temnovišnjevim kalenkorom. Gospod Hlopakov se zná prikupiti bogatim Petrogradskim samopašcem, kadí, pije in igra kvarte ž njimi, reka jim „ti“. Čemú ga oní trpé med seboj, umeti je pač težavno. On ni umen, še menj pa smešen; tudi za šale se ne godí. Res, ž njim se vedó prijateljsko neoprezno, kakor z dobrim a pustim dečkom; družijo se ž njim tekom — treh tednov, ali potem ga zdajci več ne pozdravljajo, in tudi on sam jih več ne pozdravlja. Posebnost poročnika Hlopakova je, da vse leto, časih tudi dvé, rabi vedno jeden in isti izraz, ob priliki in nepriliki, izraz nikakor ne zabaven, toda kateri, Bog zná zakaj, spravlja vse v smeh. Osem let temu je govoril on na vsacem koraku: „moje spoštovanje, pokornejšé zahvaljujem,“ in tedanji njegovi pokrovitelji so pomirali vsakikrat od smehú in prosili ga ponavljati „moje spoštovanje“; potem je jel rabiti dovolj zložni izraz: „ne, pa vender niste to vi, menda — je uže res, tako je,“ in z ravno takim sijajnim uspehom; predlanskim si je izmislil novo frazo: „vender niste vu goreče pa, človek božji, obšít z runom, i. t. d.“ Nu, in te, kakor vidite, nikakor ne smešne besedice ga redé, pojé in odevajo.

(Imenje svoje je uže davno promotal in žíví jedino le na račun prijateljev.) Zapomnite si, da prav nikacih družih ljubeznostij na njem ne najdete; res, izkaja po stó lúl tobaka na dan,

¹⁾ Kolêselj.

a, igraje na biljardu, dviga pravo nogo više od glave in, kadar meri, srdito drgne s kijem po rôci — ali do tacih zaslug, menim, ni vsak ljubitelj. Piti zná tudi dobro . . . nu, v Rusiji se odlikovati s tem je težavno. S kratka, njegov vspeh je meni popolnoma zagonetka . . . Samó nekaj mi je po volji: oprezen je, smeti iz izbe ne iznaša, ni o kom slabe besedice ne zíne.

„Nu,“ mislil sem si videč Hlopakova: — „kaka je neki sedaj njegova pogovorka?“

Knez je napravil belega.

— „Trideset in ničesar,“ zavpil je sušičen markêr s temnim obrazom in svincem pod očmi.

Knez je položil s treskom žoltega v krajno luknjo.

— „Ek!“ kreknil je odobrovalno z vsem životom precêj rejen trgovec, sedêč v kotu za tresočo se mizico na jedni nožici, kreknil in se prestrašil. V srečo ga ni nihče zapazil. Oddehnil si je in pogladil bradico.

— „Šest in trideset in jako malo!“ zakričal je markêr v nos.

— „Nu, kako je, brat?“ vprašal je knez Hlopakova.

— „Kako li? izvestno, rrrrakaliooon, saj pravim, rrrrakaliooon.“

Knez je poskočil od smeha.

— „Kako, kako?“ ponovi!

— „Rrrrakaliooon,“ ponovil je samodovoljno upokojeni poročnik.

„To je tista beseda,“ mislil sem si.

Knez je položil rudečega v luknjo.

— „Ek! ne tako! knez, ne tako,“ zalepetal je zdajci belolas oficirček s porudelimi očmi, majhnim nosom in zeló zaspanim obrazom. — „Ne igrate prav . . . ne smeli bi . . . tako!“

— „Kako pa?“ vprašal ga je knez črez rame.

— „Morali bi bili . . . tega . . . tripletom.“

— „Res?“ promrmral je knez skozi zóbe.

— „A kaj, knez, danes zvečer k ciganom?“ poprijel je hitro v zadregi mladi človek. — „Stepka bode pel . . . Iljuška . . .“

Knez mu ni odgovoril.

— „Rrrrakaliooon, bratec,“ dejal je Hlopakov in lokavo pomežiknil z levim očesom.

Knez se je zakrohôtal.

— „Devet in trideset in nobenega,“ naznanil je markêr.

— „Nobenega . . . pogledi vender, kako jaz tega-le žoltega . . .“

Hlopakov je podrzal s kêjem po rôci, pomeril in skiksnil.

— „E, rrakaliooon,“ zakričal je togotno.

Knez se je zopet zasmijal.

— „Kako, kako, kako?“

Toda Hlopakov ni hotel ponoviti svoje besede: treba tudi pokoketovati.

— „Skiks ste izvolili dati,“ opazil je markêr. „Izvolite pomeriti . . . Štirideset in jako malo!“

— „Res, gospôda,“ izpregovoril je knez obračaje se proti vsej družini in ne ozirajôc se na nikogar posebno: „veste, danes morate v gledališči Vržembicko izzivati.“

— „Kaj pa, kaj pa, gotovo,“ vzkliknilo je brž nekoliko gospodov, katerim se je neizrečno dobro zdelo, da so mogli odgovarjati na knežjo besedo: — „Vržembicko . . .“

— „Vržembicka je odlična igralka, mnogo boljša od Sopnjakove,“ projavkal je iz kota precêj grd človek z brkicami in očali. Nesrečnež! Skrivaj je silno vzdihoval po Sopnjakovi, a knez ga ni pogledal ni.

— „Sluga, e, lulo!“ dejal je v ovratno ruto neki gospod visôke rasti, s pravilnim obrazom in plemenitejšim obličjem — po vseh znamenjih šuler¹⁾.

Sluga je pohitel po lulo in vrnivši se poročil njegovi svetlosti, da kočijaž Baklaga povprašuje po njem.

— „A! nu, vêli mu, naj počaka in prinesi mu vódke.“

— „Slušam.“

Baklaga, kakor so mi potem povedali, imenoval se je mlad, lep in sila razvjen najemen kočijaž; knez ga je imel rad, daril mu konje, dirjal ž njim, prebival ž njim po vse noči . . . Prav tega kneza, bivšega samopašca in zapravljevca, ne poznali bi vi sedaj več . . . Kako je neprijazen, sam záse, ošaben! Kako pridno dela v službi — a nad vse, kako je moder!

Tabačni dim mi je jel vse jedno izjedati očí. Ko sem poslednjič še čul vzklicanje Hlopakova in krohôt knezov, pomeknil sem še v svojo sôbo, kjer mi je na žimnatem, ozkem in izležanem divanu z visôcim, vsločenim naslonílo sluga moj uže postlal.

Drugi dan sem šel ogledavat kónj po dvorih in pričel z znanim konjârjem Sitnikovim. Skozi vrata sem prišel na dvor, posut s peskom. Pred durmi konjušnje, odprtimi na stežaj, stal je sam gospodar, človek uže ne več mlad, visok in tolst, v zajčjem kožúščku, s stoječim in podvihanim vratnikom. Zagledavši me, šel mi je précej naproti, podržal z rokama šapko nad glavo in rekel na razpev:

— „A, naše vam spoštovanje. Je li morda drago, pogledati konjcev?“

— „Dà, prišel sem pogledat kónj.“

— „A, kakih li pa, smem vprašati?“

— „Pokažite, kar imate.“

— „Z veseljem.“

Šla sva v konjušnjo.

Nekoliko belih mladih psóv se je vzdignilo na sénu in priteklo k nama, mahaje z repi; dolgohrad star kozel je odšel z ne-

¹⁾ Falscher Spieler.

jevoljo na stran; trije konjuhi, v trdnih toda sálastih kožuhih poklonili so se nama. Na pravo in na levo, po umeteljno vzvišanih stojnicah, stalo je kacih trideset kónj, osnaženih in očiščenih na slavo. Po prekladinah so se preletavali in grulili golobje.

— „A kakšnega konja bi vi potrebovali: za vožnjo ali za pleme?“ vprašal me je Sitnikov.

— „Za vožnjo in za pleme.“

— „Uže umejem, uže umejem, uže umejem,“ dejal je počasi konjár. — „Petja, pokaži gospodu Gornostaja.“

Šla sva na dvor.

— „Ali ne ukažete morda prinesiti klopí iz hiše?“

„Ni treba? Kakor vam drago.“

Kopita so zagrmela po deskah, počil je bič in Petja, dečko štiridesetih let, osépičen in ogôrel, skočil je iz konjušnje s sirim, dovolj lepim žrebcom vred, vélel mu postaviti se na zadnji nogi, probežal ž njim dvakrat krog dvora in ročno ustavil ga na pokaznem mestu. Gornostaj se je iztegnil, z zvižgom prhnil, mahnil z repom, pomajal z gobcem in stopil po stráni proti nama.

„Učena ptica,“ mislil sem si jaz.

— „Daj mu prostost, daj prostost,“ izpregovoril je Sitnikov in ustavil oči na meni.

— „Nu, ali vam je po vseči?“ vprašal me je napósled.

— „Konj ni slab — sprednji nogi nista popolnoma zanesljivi.“

— „Noge so odlične,“ zagotavljal mi je Sitnikov — „a zadnji konec izvolite pogledati kakor peč, prav peč.“

— „Členi so dolgi.“

— „Kako dolgi — prosim vas! Probéži še jedenkrat, Petja, probéži, pa dirom, dirom, dirom ne pusti skakati.“

Petja je zopet probežal po dvoru z Gornostajem.

Vsi smo umolknili.

— „Nu, postavi ga na mesto,“ izpregovoril je Sitnikov: — „pa Sokola pripelji.“

Sokol, vranji kot žužek, žrebec holandskega plemena z visečim zadnjim koncem in šibák, bil je nekoliko boljši od Gornostaja. Pripadal je v število kónj, o katerih pravijo ljubitelji, da „oni sekajo in rubijo in v plen jemljó,“ to je: na hoji izvrtévajo in izmetavajo s sprednjima nogama na pravo in na levo, a naprej se malo spravijo. Trgovci srednjih let imajo radi take konje: njihov beg napomina na ponosno hojo brzega natákarja; dobri so v jednotež za vožnjo na prehod po obedu; stopaje v podobi „frta“ in skrivivši vrat, vlečejo marljivo nerodne drožke, naložene z najevšim se do onémenja kočijažem, sesédenim trgovcem, trpinčenim od zgage, in rahlo ženo njegovo v višnjevem svilenem salopu¹⁾ in višnjevi ruti na glavi. Tudi Sokola nisem hotel. Sitnikov po-

¹⁾ Kratek žensk kožuh.

kazal mi je še nekoliko kónj Jeden napósled, siri, jábolka žrebec vojejkovskega plemena, bil mi je po volji. Nisem se mogel vzdržati; z zadovoljstvom sem ga potrêpal po čopu. Sitnikov se je kazal precèj ravnodušnim.

— „Nu, ali dobro pelje?“ vprašal sem ga jaz. (O dirjalec ne pravijo: beží.)

— „Pelje,“ odgovoril mi je mirno trgovec.

— „Ali bi se ne moglo pogledati?“

— „Zakaj ne, lahko. Ej, Kuzja, Dogonjaja v droške zaprézi.“

Kuzja, izurjen voznik, mojster svojemu delu, prepeljal se je trikrat mimo naju po ulicah. Konj beží dobro, ne kreše se, ne meče z zadnjim koncem sem ter tjà, dviga noge slobodno, rep loči in pravilno pomahava ž njim.

— „A koliko zahtevate zánj?“

Sitnikov je zagrmel z neverjetno ceno. Jela sva trgovati kar tam na ulicah, ko zdajci iz-za ogla pridrdá mojstersko izbrana najemna trojka in se spretno ustavi pred vratmi Sitnikovega doma. Na pripravi, gizdalinski teležki je sedel knez N.; poleg njega je štrlèl Hlopakov in Baklaga je vodil konje, in kako vodil! Skozi uhanček bi prodirjal, razbojnik! Kostanjeva pripreženca, bolj majhna, iskra, črnooka, črnonoga, kar gorita, kar z nogami prskata; samó zvižgni — izgineta! Dimasti ójnični stoji vam, upognivši nazaj vrat, kakor labud; prsi mu kipé, noge so kakor strele, mogočno z glavo pomahuje in ponosno pomežikuje Lepo, kakor bi se kdo vozil v največji praznik.

— „Vaša svetlost! Dobro došli!“ zakričal je Sitnikov.

Knez je skočil s telege; Hlopakov je zlezal počasi doli z druge strani.

— „Zdravstvuj, brat Imate li kónj?“

— „Kako bi jih ne imel za vašo svetlost! Prosim, pojdimo noter Petja, Pava privèdi! in Pohvalnega naj pripravijo. A z vami, batjuška,“ nadaljeval je on, obračajoč se k meni: — „končali bomo drugi pot Fomka, klop njegovi svetlosti.“

Iz posebne konjušnje, katere jaz iz prva nisem zapazil, privèdli so Pava. Mogočni temno-kostanjevi konj se je vzvil z vsemi nogami k višku. Celó Sitnikov je odvrnil glavo in zamežiknil.

— „U, rrakalion!“ provzglasil je Hlopakov.

Knez se je zasmijál.

Pava so ustavili ne brez truda; konjuha je kar nesel po dvoru; napósled so ga pritiskali k steni. Hrapel, stresaval se je in z nogami odbijal, a Sitnikov ga je še vedno dražil, mahaje z bičem po njem.

— „Kam gledaš? a jaz te! u!“ govoril je konjár z laskavo grožnjo, nehoté veseleč se sam svojega konja.

„Koliko?“ vprašal je knez.

— „Za svetlost vašo pet tisoč.“

— „Tri.“

— „Ni mogo-oče, svetlost vaša, prosim . . .“

— „Pravim, tri, rrakalion,“ povzel je Hlopakov. Nisem dočakal konca kupčije in šel. Na krajnem oglu ulic sem zapazil na vratih sivkastega domika prilepljen velik list papirja. Na vrhu je bil narisana s peresom konj, z repom podobnim trobenti in neskončnim vratom, a pod kopiti konja so stale naslednje besede, napisane s starinsko pisavo:

„Tú se pródajo raznih bôj konji, privedeni na Lebedjanski semenj iz izvrstnega stepnega zavoda Anastazija Ivaniča Črnobaja, Tambovskega graščaka. Konji ti so odlične vrste, popolnoma izučeni in krotki. Gospodje kupci naj blagovolijo vprašati samega Anastazija Ivaniča, a če ne bode Anastazij Ivanič navzočen, naj vprašajo kočijaža Nazara Kubiškina. Gospode kupce prosimo milosti, spoštovati starčka.“

Jaz sem se ustavil. Dèj, mislim si, pogledi kónj znanega stepnega zavodčika gospoda Črnobaja.

Hotel sem iti skozi vrata, a našel sem jih, proti navadi, zaprta. Potrkal sem.

— „Kdo je? . . . Kupec?“ propiskal je ženski glas.

„Kupec.“

„Précej, batjuška, précej.“

— Vrata so se odprla. Zagledal sem babo petdesetih let, prostolaso, v škornjah in v odpetem kožuhu.

„Izvolite, krmilec, iti noter, a jaz grém précej Anastaziju Pavliču povedat . . . Nazar, a Nazar!“

— „Kaj?“ prošumel je iz konjušnje glas sedemdesetletnega starca.

— „Konje pripravi, prišel je kupec.“

Starka je pohitela v dom.

— „Kupec, kupec,“ progodrnjal jej je v odgovor Nazar.

„Jaz še nisem vsem omil repov.“

„O Arkadija!“ mislil sem si jaz.

— „Zdravstuj, batjuška, dobro došli,“ začul se je počasi za mojim hrbtom sočen in prijeten glas. Ozrl sem se krož: pred menoj v sinji, dolgopoli šinjeli, stal je starček srednje postave, z belimi lasmi, prijaznim nasmihanjem in prekrasnima modrima očima.

— „Kónj bi rad? Izvôli, batjuška, izvôli Pa nečeš li prej k meni čajke napit se?“

Odrekel sem mu in se zahvalil.

— „Nu, kakor ti drago. Ne zameri mi, batjuška: jaz sem po starem. (G. Črnobajev je govoril počasi in na o.¹) — Pri

¹) Namreč kakor se piše, ne po Moskovskem narečji, po katerem se o pred naglasom izgovarja kot a, n. pr. vadá namesto vodá. Prel.

meni je vse po prostem, znaš . . . Nazar, a Nazar," dodál je protegneno in ne vzvišaje glasa.

Nazar, zgrbljen starček, z jastrebovim nosičkom in klinasto bradico, pokazal se je na pragu konjušnje.

— „Kacih kónj, batjuška, bi rad?“ nadaljeval je gospod Črnobaj.

— „Ne predragih, za vožnjo v kibitko.“

— „Izvôli, tudi takšnih imam, izvôli . . . Nazar, Nazar, pokaži gospodu sivkastega merenka,¹⁾ veš istega, ki stoji pri kraji, in kostanjevca z liso, a ne tega — družega, ki je iz Krasotke, znaš?“

Nazar se je vrnil v konjušnjo.

— „A kar na uzdah ja privêdi,“ zakričal je za njim g. Črnobaj. — „Pri meni, batjuška!“ nadaljeval je, jasno in krotko gledajoč mi v obraz: — „ni tako, kakor pri konjárjih — da bi jim bilo prazno! Njim rabijo razne stvari, sól, tropine,²⁾ Bog ž njimi, z vsemi! . . . A pri meni, izvóliš videti, vse je samó ob sebi, brez zvijáč.“

Izvêli so konja. Nista mi bila po volji.

— „Nu, postavi ja z Bogom na mesto,“ dejal je Anastazij Ivanič. — „Drugih nam pokaži.“

Pokazali so drugih. Napósled sem izbral jednega bolj po ceni. Jela sva trgovati. G. Črnobaj se ni vnemal, govoril je tako modro, s táko važnostjo, da nisem mogel ne „spoštovati starčka“: dal sem mu zadatek.

— „Nu, sedaj,“ dodál je Anastazij Ivanič: „dovôli mi, po starem običaji, naj ti oddam konja iz pôle v pôlo . . . Bodeš mi hvaležen zánj . . . prav svež je! kakor orešek . . . nedotaknen . . . stepnjaček! V vsako uprego gré.“

Prekrižal se je, položil pôlo svoje šinjele sebi na róko, vzел uzdo in oddal meni konja.

— „Sedaj bodi z Bogom tvoj . . . A čajke res nečeš?“

— „Ne, lepo se zahvaljujem: moram domóv.“

— „Kakor ti drago . . . A kočijažik moj popelje sedaj konja s teboj?“

— „Dà, sedaj, če dovólite.“

— „Izvôli, golobček, izvôli . . . Vasilij, a, Vasilij, stopaj z gospodom; vêdi konja in prejmi denarje. Nu, zdrav, batjuška, z Bogom.“

— „Z Bogom, Anastazij Ivanič.“

Privêli so mi konja na dom. Drugi dan se je pokazalo, da ima kóliko in da je hròm. Hotel sem ga upreči: odmiče se nazaj, in ko ga udarim z bičem — upíra se, udari in léže. Odpravil sem se précej h gospodu Črnobaju. Vprašam:

¹⁾ Wallach.

²⁾ Ob sólí in tropinah se konji bolj redé.

— „Je li domá?“

— „Domá.“

— „Kaj je to,“ pravim mu: — „vi ste mi prodali konja s kóliko.“

„S kóliko? . . . Obvaruj Bog!“

— „In razven tega je še hròm in upóren.“

— „Hròm? ne vém; gotovo ga je moral tvoj kočijaž pohabiti . . . a, jaz, kakor pred Bogom . . .“

— „Zaradi tega, Anastazij Ivanič, dolžní ste vzeti ga nazaj.“

— „Ne, batjuška, ne bodi hud; ko je jedenkrat z dvora doli — končano je. Prej bi bil izvôlil gledati.“

Razumel sem, v čem je delo, pokoril se svoji usodi, razsmijal se in šel. V srečo za pouk nisem plačal preveč drago.

Dva dni potem sem se odpeljal, a teden dnij pôtlej se vrnil zopet v Lebedjan na povratnem potu. V kavarni sem našel malo ne vse tiste osebe in zopet dobil kneza N. za biljardom. Toda v usodi gospoda Hlopakova je uspela uže izvršiti se navadna izpremena. Belolasi oficirček ga je zamenil v milosti knezovi. Bedni odstavní poročnik je poskusil z nova oblast svoje rekóčnosti — češ, morebiti mu ugaja po prejšnjem — ali knez ni se ne samó nasmehnil, ampak še celó namrtnil se je in pomajal z ramenom. Gospod Hlopakov se je zamislil, zježil, pobral v kotiček in jel tiho tlačiti si lulo . . .

Tatjana Borisovna in nje vnuk.

Dajte mi roko, čitatelj dragi, in pojdite z menoj. Vreme je prekrasno; majnikovo nebó odseva krotko sinje; gladko mlado listje rakít se lesketa, kakor izmito; široka, ravna cesta je pokrita vsa s tisto malo travo z rudečkasto bilko, ki jo tako radé ščipljejo ovce; na pravo in na levo po dolgih bregovih položnih holmov se tiho ziblje zelena rž; z redkimi lisami polzé po njej sence nevelicih oblačkov. V dalji temné gôzdi, blešče ribnjaki, žolté vasi; skorjanci se dvigajo v stotinah, pojó, padajo strmogláv, iztegnivši vratič, molé k višku po kepah; vrane na cesti se ustavljajo, gledajo na vas, stiskajo se k zemlji, dadó vam propeljati se in težko odletavajo v stran; na gori za jarkom orje kmetič; pégavi žrebiček, s kocim repkom in zmršeno grivico, beží na nevernih nožicah za materjo, sliši se njegovo tenko rezgetanje. Pripeljemo se v brezov log: krepák, svež duh prijetno tesní dihanje. Taka je okolica. Kočijaž zleze doli, konji prhajo; priprežna se ozirata, ojnični omahava z repom in prislanja glavo k dugi . . . Škripaje se odpira vratišče. Kočijaž sede . . . Naprej! pred nami je vas. Pustivši za soboj kacih pet dvorov, zavijemo na pravo, spustimo se v grapo, zapeljemo na nasip. Za nevelicim ribnjakom, iz-za okroglih vršin jablan in španjskega bezga se vidi lesena streha, nekdam rudeča, a na nji dva dimnika; kočijaž zavije ob ograji na levo in ob cvilečim in hripavem laježi treh prestarelih psov, zavoji v vrata, na stežaj odprta, ročno zavije po širocem dvoru mimo konjušnje in saraja, pozdravi junaški starko ključarico, ki je stopila po strani črez visoki prag v odprte duri založne shrambe in se ustavi napósled pred krilčicem temnega domika s svetlimi okni . . . Pri Tatjani Borisovni smo. Dà, glej, ona sama uže odpira trdnjavico in nam prikimava z glavo . . . „Zdravstvújte, matuška!“

Tatjana Borisovna je ženska petdesetih let, z velicima sivima izboknenima očima, nekoliko topim nosom, rudečima licema in dvojnim podbradkom. Na nje obrazu se bere uljudnost in laskavost. Nekdaj je bila omožena, a kmalu je ovdovela. Tatjana Borisovna je jako zanimiva ženska. Žíví skôraj zaprta v svojem malem posestvu, ima malo znanstva s sosedi in vzprejema in ljubi jedino mlade ljudi. Porodila se je od prav revnih graščákov in ni imela nikake vzgoje, to je, ne govori francoski; v Moskvi tudi nikoli ni bivala — ali ne gledé na vse te nedostatke, nosi se tako prosto

in tako dobro, tako slobodno čuti in misli, tako malo je navzeta navadnih nadlog maloposestne gospé, da je res nemogoče, ne čuditi se jej. In prav res: ta ženska vam vse leto živi v vasi daleč od mesta — in ona ne opravlja, ne toži, ne godrnja, ne vznemirja se, ne trpinči, ne trese od radovednosti . . . čudo! Hodi navadno v sivi tafteni obleki in beli čepici z visečimi lila-stimi trakovi; rada dobro jé, a ne preobilo; kuho, sušenje in nalsljanje prepušča ključarici. „S čim se pa bavi ves dan?“ vprašate me . . . „Čita?“ — Ne, ne čita; po pravici rečeno, knjige se tudi za njo ne tiskajo . . . Če ni nobenega gosta, sedi vam moja Tatjana Borisovna pod oknom in veže nogovico — po zimi; poleti hodi na vrt, sadí cvetlice in zaliva, igra si z mački po mnogo ur, krmi golobe . . . Z gospodinjstvom se malo bavi. Ali če pride k njej gost, kak mlad sosed, katerega ima rada, tedaj se Tatjana Borisovna vsa oživi; posadí ga, napoji s čajem, sluša njegovo pripovedovanje, smeje se; iz redka ga potreplje po lici, a sama govori malo; bedo, gorjé tolaži, daje dober svét in kdor je še zaupal njej svoje domače, duševne tajnosti, plakal je na njenih rokah! Séde gostu nasproti, oprè se prav tiho na laket in s tacim sočutjem mu zrè v oči, tako prijazno se nasmiha, da gostu nehoté v glavo pride misel: káka slavna ženska si ti, Tatjana Borisovna. Daj, da ti povém, kar mi je na srci. V nje nevelicah, pripravnih sôbah je človeku dobro, toplo; v nje dômu je vedno prekrasno vreme, če se smé tako izraziti. Čudna ženska je Tatjana Borisovna, a nihče se jej ne čudi: nje zdravi zmisel, trdost in sloboda, vroče sočutje za tujo bedo in radost, s kratka, vsa nje dostojánstva so se prav porodila v njej, niso je stala nikacih trudov in skrbij . . . Ni mogoče, misliti si je drugače, in zatorej se tudi némaš čemu čuditi. Posebno rada gleda igre in šalosti mladeži; sklene rôci pod prsmi, nagne glavo, primežikne z očima in sedi, smehlja se, a zdajci vzdihne in reče: oh, vi, detki moji, vi ste detki!“ . . . Časih pride vam, da bi kar šli k njej, prišli jo za rôci in jej rekli: poslušajte, Tatjana Borisovna, vi sebi cene ne znate, vi ste poleg vse svoje prostosti in neučenosti nenavadno bitje! Uže samó nje ime slôve nekako znano, vabljivo, lahko se izgovarja, vzbuja prijazen nasmehljaj. Kolikokrat na primer, pripetilo se mi je, vprašati srečajočega kmeta: „Kako, bratec, priti mi je, na primer, v Bračevko?“ — „A stopajte, batjuška, s prva na Vezovo, a odtod na Tatjano Borisovno, a od Tatjane Borisovne pokaže vam vsak“. In pri imeni Tatjane Borisovne kmet nekako posebno stresne z glavo. Prislugo si ne drži veliko, po imenji. Dom, pralnico, založno shrambo, kuhinjo drži v redu ključarica Agata, nje bivša dojka, jako dobra, solzljiva in brezzoba stvar; dve zdravi dekli, s krepkimi višnjevkastimi lici, kakor bi imeli šen, sta pod nje načelstvom. Službo hišnika, dvornega bufetčika opravlja sedemdesetletni sluga Polikarp, nenavaden čudak, človek

načitan, bivši godec in čestilec Viotti, lični vrag Napoleona, ali, kakor on pravi, Bonapartiške, in strasten ljubitelj slavcev. Ima jih vedno po pet ali po šest v svoji sôbi; v rani vzpomladi po vse dni presedí poleg kletek, pričakujê prvega „rokotanja“ in dočakavši ga, zakrije obraz z rokama in zastoka: „Oh, milo, milo,“ in se na ves glas zajoka. Polikarpu na pomoč je pristavljen njegov vnuk, Vasja, dečko dvanajstih let, kodrast in bistrook; Polikarp ga ljubi brez pameti in godrnja nánj od jutra do večera. On se bavi tudi z njega vzgojo. — „Vasja,“ reka mu on, „reci: Bonapartiška je razbojnik“. — „A kaj mi daš, strijc?“ — „Kaj dam? . . . ničesa ti ne dam . . . Kdo pa si ti? Si ti Rus?“ — „Jaz sem Amčanin, strijček: porodil sem se v Amčensku¹⁾“. — „Oj, glupa glava! in Amčensk, kje je?“ — „A kako naj jaz to vém?“ — „V Rusiji je Amčensk, butec.“ — „Nu, kaj potem, če je v Rusiji?“ — „Kaj potem? Bonapartiško je njegova svetlost, pokojni knez Mihajlo Illarionovič Goleniščev-Kutuzov Smolenskijski z božjo pomočjo iz Ruskih predelov izgnati izvolil. Po tem slučaju je tudi pesen zložena: ‚Bonapartu ni do pleske, izgubil svoje podvezke‘ . . . Razumeješ, domovino tvojo je oslobodil.“ — „A kaj meni to mari?“ — „Oh, ti si neumen dečko, neumen! Veš, če bi ne bil svetlejši knez Mihajlo Illarionovič izgnal Bonapartiške, veš, tebe bi sedaj kak musje s palico klestil po makovki. Prišel bi tako-le k tebi, dejal bi: ‚Koman vu porte vu?‘ — poleg pa pok, pok.“ — „A jaz bi ga v trebuh s pestjó“. — „Toda on bi tebi rekel: ‚bonžur, bonžur, vene isi‘ — pa za čop, za čop.“ — „A jaz bi njega po nogah, po nogah, po tistih čebulastih nogah.“ — „To je res, noge imajo čebulaste . . . Nu, a ko bi on jel tebi rôci vezati?“ — „A jaz bi ne pustil; Miheja kočijaža bi pozval na pomoč.“ — „Ej, da, Vasja, Francoz bi Miheja ne zmogel! Mihej naš je krepák.“ — „Nu, kaj bi potem naredila ž njim?“ — „Mi bi ga po hrbtu, po hrbtu.“ — „Toda on bi pardon zakričal: pardon, pardon, sevuplej.“ — „A mi bi mu rekli: ne damo ti sevupleja, Francoz ti taki!“ . . . „Junak si, Vasja! . . . Nu, tedaj kriči vender: razbojnik Bonapartiška!“ — „A sladkorja mi daj!“ — „Kakšen si!“

Z graščákinjami se Tatjana Borisovna malo znani; one je ne obiskujejo rade, in ona jih tudi ne zna zabavati; zadremlje vam pri šumu njih besedij, strese se, sili odkriti oči in z nova zadremlje. Tatjana Borisovna sploh ne ljubi žensk. Jeden nje prijatelj, dober in miren mlad človek, imel je sestro, staro devico osem in tridesetih let in pol, stvar jako dobro, a sključeno, napeto in prenapeto. Brat jej je pripovedoval mnogikrat o svoji sosedu. Neko prekrasno jutro stara moja devica, ne zinê zlê besede, velí osedlati konja in se odpravi k Tatjani Borisovni. V dolgi svoji

¹⁾ Prosto národno se nazivlje mesto Mcensk—Amčensk in stanovniki Amčanje.

obleki, s klobukom na glavi, z zelenim ovojem in razpletenimi kodri je stopila v sprednjo sôbo — šla mimo preplašenega Vasje, ki jo je smatral za rusalko, in zbežala v gostilno. Tatjana Borisovna se je prestrašila; hotela je vstati, a nogi sta jej onemogli. — „Tatjana Borisovna,“ izpregovorila je s prosečim glasom gostja: — „odпустite mi smelost mojo; jaz sem sestra vašega prijatelja Alekseja Nikolajeviča K***, in sem toliko čula od njega o vas, da sem ukrenila seznaniti se z vami.“ — „Mnogo čestí,“ promrmrala je osupnena gospodinja. Gostja je vrgla raz sebe klobuk, stresnila s kodri, sedla poleg Tatjane Borisovne, prijela jo za róko . . . „To zatorej je ona,“ pričela je gostja z glasom zamišljenim in občutljivim: — „to zatorej je isto dobro, jasno, plemenito, sveto bitje! To zatorej je ona, ista prosta in ob jednem globoka ženska! Kako sem vesela, kako sem vesela! Kako bodevi midve druga drugo ljubili! Končno se oddahnem . . . Jaz sem si jo mislila prav táko,“ dodala je s šepetom, upiraje se z očima v oči Tatjane Borisovne. — „Ni li res, vi se ne srdite náme, dobra moja, ljuba moja?“ — „Prosim vas, mene zeló veselí . . . Ali vam ni drago čaja?“ — Gostja se je prijazno nasmehnila. — „Wie wahr, wie unreflectirt,“ prošepetala je záse. „Dovolite, da vas objamem, mila moja!“

Stara devica je presedela pri Tatjani Borisovni kake tri ure, ne umolknivši nì na hip. Trudila se je razložiti novi svoji znanki svojo ceno. Précej po odhodu nepričakovane gostje se je odpravila bedna graščákinja v kópel, napila se lipovega čaja in legla v posteljo. A drugi dan se je stara devica vrnila, presedela štiri ure in odšla z obečanjem, obiskati Tatjane Borisovne vsak dan. Ona, izvolite videti, hotela je vsakako razviti, popolnoma vzgojiti takšno, kakor se je izražala, bogato prirodo, in, najbrž vzela bi jo bila napósled popolnoma pod svoje nadzorstvo, če bi ne bila prvič, v dveh tednih do dobrega spoznala, da iz prijateljice svojega brata ne napravi ničesa, in v drugič, če bi se ne bila zaljubila v mladega, potujočega studenta, s katerim je précej pričela dejansko in žarko dopisovanje; v svojih pismih blagoslavljala ga je ona, kakor je navada, na sveto in prekrasno življenje, prinašala „vso sebe“ v žrtvo, zahtevala jedinega imena sestré, spuščala se v opisovanja prirode, opominjala o Götheji, Schillerji, Bettini in nemški filozofiji — in dovêla napósled bednega mladeniča do mračnega obupa. A mladost je vzela svoje: neko prekrasno jutro se je vzbudil on s tako besnim sovraštvom do „svoje sestré in najboljšega prijatelja“, da je čudo, ker ni pošteno pretepel svojega strežnika in dolgo časa potem, malo da se ni grizel pri najmanjšem namigu na vzvišeno in nesebično ljubezen . . . Nu, in od tačas se je jela Tatjana Borisovna še bolj nego prej izogibati zblíževanja s sosedami svojimi.

Žal, na zemlji ni nič stanovitega. Vse, kar sem vam povedal o žitji in bitji dobre svoje graščákinje — vse to je prošla

stvar; tišina, katera je gospodovala v nje domu, narušena je na veke. Pri njej sedaj uže več nego jedno leto živi vnuk, umetelnik iz Petrograda. Prišlo je pa to tako-le.

Osem let temu, živel je pri Tatjani Borisovni dečko dvanajstih let, gola sirota, sin nje pokojnega brata, Andrejček. Ta Andrejček je imel velike, svetle, vlažne oči, nežna usteca, pravi len nos, lepó vzvišano čelo. Govoril je s tihim in sladkim glasom, držal se čisto in spodobno, laskal se in stregel gostom, s sirotljivo občutljivostjo poljubljal rôko tetki. Niste se še utegnili pokazati, — in glej, uže vam nese stol. Razposajenosti na njem ni bilo nikake; še ne zaropoče ne; sedí vam v kotu za knjižico, in to tako oskromno, tako mirno, še celó ne nasloni se na hrbtisče stola. Gost stopi v sôbo — Andrejček moj vstane, prilično se nasmeje in zarudí; gost gre vên — on zopet sede, vzame iz žepa ščetko z zrkalcem in si počese lasé. Uže v ranih svojih letih je čutil ljubezen do risanja. Če mu je prišel v roko kósec papirja, précej je prosil ključaríce Agate škarij, skrbno izrezal iz papirčka pravi len štiriogelnik, obrobil ga in prijel za delo: nariše vam okó z ogromnim zrkлом, ali gršk nos, ali dom z dimnikom in dimom v podobi vinta, psa „en face“, podobnega klópi, drevesce z dvema golobcema in podpiše: „risal Andrej Belovzorov, tega in tega, to in to leto, selo Male Brike.“ Posebno marljivo se je trudil dva tedna pred godom Tatjane Borisovne; on se je javljal prvi s pozdravljanjem in prinesel zvitek papirja, povezan z rožnim trakcem. Tatjana Borisovna je poljubila vnuka v čelo in razvozljala vozéček: zvitek se je razgrnil in pokazal radovednemu pogledu célo, čedno tušovano cerkev s stebri in oltarjem na sredi; na oltarji je gorelo srce in ležal venček, a zgoraj, na vijočem se traku je stalo z razločnimi črkami: „Tetki in dobrotnici Tatjani Borisovni Bogdanovi od spoštujočega in ljubečega vnuka v znamenje najglobokejšé hvaležnosti!“

Tatjana Borisovna ga je poljubila z nova in mu podarila celkovega. Vse jedno ona velike prisrčnosti do njega ni čutila: strast Andrejčkova jej ni prav nič ugajala. V tem pa je Andrejček lepo rastel; Tatjane Borisovne je jelo skrbeti o njegovi bodočnosti. Nepričakovan slučaj jo je rešil iz zadrege

In sicer: necega dné, osem let temu, pripeljal se je k njej neki g. Benevolenskij Peter Mihajlič, koleški svétnik in vitez. G. Benevolenskij je bil nekda j v službi v bližnjem okrajnem mestu, in je ob prilikah obiskaval Tatjano Borisovno; potem se je preselil v Petrograd, stopil v ministerstvo, dosegel precèj važno mesto in na jednom svojih dovolj pogostih službenih potovanj se je domislil stare svoje znanke ter krenil k njej z namenom oddehniti si vsaj dva dni od službenih skrbi j v „naročji sélske tišine“. Tatjana Borisovna ga je vzprejela z navadnim svojim veseljem,

in g. Benevolenskij A predno nadaljujemo povest, dovolite, čitatelji dragi, da vas seznanimo s to novo osobo.

G. Benevolenskij je bil človek precèj debel, srednje rasti, mehek na vid, s precèj kratkima nožicama in puhlima ročicama; nosil je prostoren in neizrečno snažen frak, visôko in širôko zavratno ruto, kot sneg belo perilo, zlato verižico na svilenem oprsniku, prstan s kamenom na kazalci in blondasto lasuljo; govoril je prepričevalno in krotko, hodil brez šuma, prijetno se posmihal, prijetno pogrezal podbradek v zavratno ruto: sploh, bil je prijeten človek. Tudi srce mu je podelil gospod Bog jako dobro: plakal in navdušil se je lahko; vrhu tega je gorel v nesebični strasti za umételnost, da, še več nego v nesebični, kajti prav ob umételnosti g. Benevolenskij, da govorimo resnico, kar ničesa ni razumel. Čuditi se moramo le, odkod, v silo kácih tajnostnih in nerazumnih zakonov se je vzela ta njegova strast? Kaže se, da je bil — človek pozitiven, celó navaden Sicer pa pri nas v Rusiji je tacih ljudij precèj mnogo.

Ljubezen do umételnosti in umételnikov daje tem ljudem neizjasnivo zopernost; znati se ž njimi, ž njimi besedovati — je mučno: prave gorjače namazane z medom. Oni, na primer, nikoli ne nazivajo Rafaela — Rafaelom, Coreggia — Coreggijem: „božanski Sanzio, nedosegljivi de Allegris“, pravijo njima in govoré vedno na o. Vsak domač, samoljuben, prisiljen, srednji talent veličajo genijem ali, pravilneje, henijem; sinje nebó Italije, južna limona, dehteče pare bregov Brente ne pridejo jim z jezika. „Eh, Vanja, Vanja“, ali: „eh, Saša, Saša“, govoré z občutkom drug drugemu, „na jug bi šla, na jug saj midva sva v duši Grka, drevna Grka.“ Nagledaš se jih lahko na razstavah, pred marsikaterimi slikami marsikaterih ruskih slikarjev. (Omeniti je, da so največ vsi ti gospodje strašni patrijotje). Sedaj odstopajo na dva koraka in nagibajo glavo nazaj, sedaj zopet pristopajo k sliki; oči njih pokriva jim oljnata vlaga „Fu, ti, Bože moj,“ govoré vam napósled z razbitim od navdušenosti glasom: „to so vam duše, to! in srca, to so vam srca! káke duše! polne duše! In kako je izmišljeno, mojsterski izmišljeno!“ — A káke slike imajo oni sami v svojih obédnicah! Káki umételniki hojevajo k njim po večerih, popijajo pri njih čaj, poslušajo njih razgovore! Káke perspektivne slike svojih sob, z omelom na desni strani, na debelo smetní po razkopanih tleh, žoltim samovarom na mizi poleg okna in samim gospodarjem v nočni suknji in kapi, z jarkim odsevom svita na lici, jim prinašajo oni! Káki dolgolasi pitomci muz, z mrzlično-zaničljivim nasmehom, jih obiskujejo! Káke blede-zelene gospodične jim cviliijo na njih klavirjih! Kajti pri nas v Rusiji je uže taka navada: jedni sámi umételnosti se človek ne more posvetiti — podajaj mu vse. In tako ni nikakor čudno, da ti gospodje ljubitelji tudi silno podpirajo rusko litera-

turo, posebno dramatično . . . „Džakobi Sannazari“ pisani so zánje: tisočkrat narisana borba nepriznanega talenta z ljudmi, z vsem svetom, protresa jih do dna duše.

Drugi dan po prihodu g. Benevolenskega, velela je Tatjana Borisovna za čajem vnuku svojemu pokazati risanja gostu. „A, on riše?“ dejal je brez začudenja g. Benevolenski in se s sočutjem obrnil k Andrejčku. „Kaj pa, riše,“ rekla je Tatjana Borisovna. „Táko veselje ima, in, veste, sam, brez učitelja.“ — „Oh, pokažite, pokažite,“ poprijel je g. Benevolenski. In Andrejček je prinesel, rudé in nasmihaje se, gostu svoj zvezek. G. Benevolenski ga je jel prebirati s pogledom izvedenškim.

„Dobro, mladenič,“ izpregovoril je napósled: „dobro, prav dobro.“ In pogladil je Andrejčka po glavi. Andrejček je brž poljubil njegovo roko. „Lejte si, kak talent! Čestitam vam, Tatjana Borisovna, čestitam.“ — „A kaj, Peter Mihajlič, tukaj mu ne morem dobiti učitelja. Iz mesta — je drag; pri sosedih, pri Artamonovih je slikar, in pravijo, odličen, ali gospá mu ne pusti, da bi tujih ljudij poučeval. Pravi, da si pokvari ukus.“ — „Hm,“ dejal je g. Benevolenski, zamislil se in pogledal izpod čela na Andrejčka. „Nu, o tem bomo pomislili,“ dodál je zdajci in si pomel rôci. Še ta dan je poprosil Tatjane Borisovne dovoljenja, pogovoriti ž njo na samem. Zaprla sta se. Pol ure potem sta pozvala Andrejčka. Prišel je Andrejček. G. Benevolenski je stal pri oknu z lahko rudečico na obrazu in sijajočima očima. Tatjana Borisovna je sedela v kotu in otírala solzé. „Nu, Andrejček,“ izpregovorila je napósled: „— zahvali se Petru Mihajliču; vzame te v svoje varstvo in véde s soboj v Petrograd.“ Andrejček je kar ves zamrl na mestu. „Povejte mi odkritosrčno,“ začel je g. Benevolenski z glasom, polnim dostojanstva in uljudnosti: — „ali želite — biti umételnik? Čutite li vi, tako rekoč, poziv za umételnost?“ — „Jaz želim biti umételnik, Peter Mihajlič,“ potrdil je trepetno Andrejček. — „V tacem slučaji me jako veseli. Gotovo vam bode,“ nadaljeval je g. Benevolenski: — „težko ločiti se od svoje spoštovane tetke, čutiti morate do nje najživejšo hvaléžnost.“ — „Jaz obožujem svojo tetko,“ segel mu je Andrejček v besedo in pomežikoval z očima. „Gotovo, gotovo, to je popolnoma umevno in dela vam mnogo česti; a za to, mislite si, kakšno radost bode s časom . . . svoje uspehe“ . . . „Objemi me, Andrejček,“ promrmrala je dobra graščákinja. Andrejček se jej je vrgel okolo vratú. „Nu, in sedaj se zahvali dobrotniku svojemu“ . . . Andrejček je objel život g. Benevolenskega, stopil na prste in tako dosegel njega rôko, katero je dobrotnik, res, privzdígal, a ne preveč hitel privzdigniti . . . Treba vender potešiti, zadovoliti fantíča, nu, in sebe tudi malo ponežiti. Dva dni potem se je g. Benevolenski odpeljal in vzel s soboj novega svojega pitomca.

Tekom prvih treh let ločitve je pisal Andrejček dovolj po gosto, prilagal časih pismom tudi podobe. G. Benevolenskij je dodal sem ter tja tudi nekoliko besedij od sebe, največ odobrovalnih; za tem so pisma se rédila bolj in bolj ter napósled izostala popolnoma. Vse leto je vnuček molčal; Tatjana Borisovna jela se je uže vznemirjati, ko prejme pisemce naslednje vsebine:

„Ljuba tetka!

Od predpredvčerašnjega dné Petra Mihajloviča, mojega pokrovitelja ni več med živimi. Neusmiljeni udar mrtvuda mi je odvzel to poslednjo oporo. Res, sedaj mi je uže minilo dvajseto leto; tekom sedmih let sem napravil znatne uspehe; nadejam se silno na svoj talent in tudi morem posredstvom njega živeti; jaz ne obupam, ali vse jedno, če morete, pošljite mi čim brže bolje 250 rubljev v asignacijah. Poljubljam vam ročici in ostajam i. t. d.“

Tatjana Borisovna je odposlala vnuku 250 rubljev. Dva meseca potem je zahteval zopet; ona je zbrala poslednje novce in mu jih poslala zopet. Ni še minilo šest tednov po drugi pošiljati, prosil je uže v tretje, kakor je dejal, da kupi bôj za portret, naročen mu od kneginje Trterešenjeve. In Tatjana Borisovna mu je odbila. V tacem slučaju, pisal jej je on, namenjen sem priti k vam v vas zaradi okrepčanja zdravja svojega. In dejanski, majnika istega leta se je vrnil Andrejček v Male Brike.

Tatjana Borisovna ga z začetka ni spoznala. Po njegovem pismu je pričakovala človeka bolehnega in suhega, a zagledala je korenjaka plečastega, tolstega, z obrazom širôcim in rudečim, s kodrastimi in mastnimi lasmí. Tako tenki in blede Andrejček se je izpremenil v krepkega Andreja Ivanoviča Belovzorova. A ne jedina zunanost se je izpremenila na njem. Tesno bojazljivost, pazljivost in snažnost prejšnjih let je zamenila lehkoverna drznost, nestrpljiva malomarnost; — hodêč se je zibal na pravo in na levo; metal se je v naslanjačo, opéral na mizo, raztezal se in zeval na vse grlo; s tetko, z ljudmí se je vêdel drzko. „Jaz sem umételjnik,“ mislil si je slobodni kozak! „Naj nas poznajo!“ Po vse dni ni prijel čopiča v róko; a ko pride nánj tako imenovano navdajenje — vlači se vam, kakor bi ga bolela glava po pijanosti, težko, nerodno, šumno; lice mu zažari temno-rudeče, oči postanejo rujvasto-žolte; jame vam govoriti o svojem talentu, o svojih uspehih, o tem, kako se razvija, napreduje . . . Res pa se je pokazalo, da zmožnosti njegove s težka, s težka zadostujejo na znosne portretke. Nevednež je bil velik, ničesa ni čital, a zakaj tudi naj bi umételjnik čital? Priroda, sloboda, poezija — to je njegov element.

Brezobzirno stresavaj s kodri, tožno prepevaj po slavčje in s cmokanjem vleci tabak! Lepa je ruska drznost, toda le malokateremu pristoji; a Poležajevi druge rôke so neznosni. Tako

je jel živeti Andrej Ivanič pri svoji tetki: zastonjski kruh mu je najbrž dobro teknil. Gostom je napravljajal smrtne muke. Sedi vam, na primer, za klavírnjem (Tatjana Borisovna je imela tudi klavír), in začne z jednim prstom odiskavati „hitro trojko“; ko jemlje akorde, razbija po tipkah; po vse ure mučno zavija romance Varlamova: „Ujedinennaja sosna“, ali: „Nêt, doktor, nêt, ne prihodi,“ a samemu se zalivajo oči s tolščo in lici se svetiti, kakor boben. Zdajci zopet zagrmí: „Ujmitesj, volnenija strasti.“

Tatjana Borisovna se kar strese.

— „Čudno je,“ dejala mi je nekoč, „káke pesni dan danes skladajo, vse tako obupne; za moje dôbe so skladali drugače; bile so tudi tožne pesni, a vse jedno je bilo prijetno slišati jih Na primer:

„Prijdi, prijdi ko mnê na lug,
Gdê ždu tebja naprasno;
Prijdi, prijdi ko mnê na lug,
Gdê slezy lju vsečasno
Uvy, prijdeš ko mnê na lug,
No budet pozdno, milyj drug!“

(„Pridi, pridi k meni v log,
Kjer žamán te čakam;
Pridi, pridi k meni v log,
Kjer solzé pretakam
Ah, prišel boš, moj mili, v log,
A vže prepôzno, žalibog!“)

Tatjana Borisovna se je lokavo nasmehnila.

— „Jaz trpi-im, jaz trpi-im,“ zavíl je v sosedni sôbi vnuk.

— „Dovolj, Andrejček.“

— „Srce mi poka v loči-itvi,“ nadaljeval je neugonljivi pevec.

Tatjana Borisovna je pomajala z glavo.

— „Oh, ti-le umételniki!“

Od tačas je minilo leto; Belovzorov do danes žíví pri tetki in se vedno pripravlja na pot v Petrograd. V vasi se zmerom bolj debelí.

Tetka — kdo bi to mogel misliti — ima ga neizrečno rada, a dekleta iz okolice se zaljubljaajo vánj

Mnogo prejšnjih znancev ne zahaja več k Tatjani Borisovni.

S m r t.

Imam soseda, mladega gospodarja in mladega lovca. V neko prekrasno jutro julija meseca sem zajahal k njemu s predlogom, odpraviti se vkupaj na ruševce. On je bil pri volji. „Samó pojdiva“ — dejal je — „po mojih goščah k Zuši; ob priliki pogledam Čaplihino; saj poznate dobovi moj les? sedaj ga sekajo.“ — „Pojdiva!“ — On je velel osedlati konja, nadel zeleno suknjico z bronastimi gómbi, kažočimi glave divje svinje, z nitmi iz velblodove volne obšito lovsko torbo, sreberno čutarico; vrgel čez rame novo francosko puško, ne brez zadovoljstva povrtel se pred zrealom in zval svojega psa Esperanco, podarjenega mu od sestričine, stare device z odličnim srcem, a brez lás. Odpravila sva se. Sosed moj je vzel s soboj desetskega (oskrbnikovi pomočnik) Arhipa, tolstega in pritličnega kmeta s štiriogelnim obrazom in dopotapno-razvitimi čeljustmi, in nedavno najetega upravitelja iz baltiških pokrajin, mladeniča devetnajstih let, suhega, belolasega, škilastega, z visečima ramenima in dolzim vratom, g. Gottlieba von-der-Koka. Moj sosod sam je prevzel nedavno gospodarstvo posestva. Prišlo mu je v last kot dedščina po tetki, državni svétnici Kardon-Katajevi, nenavadno tolsti ženski, katera je celó ležé v postelji protegneno in tožno hrapela. Prijahali smo v gošče. — „Vidva počakajta me tukaj na poljanici,“ dejal je Ardalion Mihajlič (sosod moj) obrnivši se k svojima sopotnikoma. Nemec se je klonil, zlezal s konja, izvlekel iz žepa knjižico, če se ne motim roman Johanne Schopenhauerjeve, in sédel pod grmič; Arhip je ostal na solnci in se tekom vse ure ne genil. Pokročila sva po grmovji in ne našla nijednega sledú. Ardalion Mihajlič je objavil, da namerava odpraviti se v les. Meni samemu ta dan nekaj ni dalo verjeti v uspeh lova in pohitel sem tudi za njim. Vrnila sva se na poljanico. Nemec je zaznamenoval straníco, položil knjigo v žep in sédel, ne brez truda, na svojo kosorepo, izvrženo kobilo, katera je cvilila in odbijala od najmanjšega dotaknenja; Arhip se je stresel, potegnil zdajci z obema povodcema, pomencal z nogama in končno premeknil z mesta svojo omamljeno in potlačeno kljuso. Jahali smo dalje.

Lés Ardaliona Mihajliča mi je bil z detstva znan. Vkupaj s svojim francoskim vzgojiteljem mr. Désiré Fleury-em, jako dobrim človekom (kateri pa, mimogredé omenjeno, malo da ni za vselej pokvaril mojega zdravja, ker me je silil vsak večer piti zdravilo

Lerua), hodil sem pogosto v Čaplihino. Ves ta lés je obstal iz kacih dveh ali treh sto ogromnih dobóv in jesenov. Njih krasna, mogočna debela so črnela velikolepno na zlatisto-prozornem zelenji leševja in trepetlike; dvigaje se više, risala so se krasno na jasni lazuri in tam tudi uže razširjala šatorom svoje širôke, grčaste veje; jastrebi, sokolčki, pustolke, nosili so se s žvižgom pod nepremičnimi vrhovi; pisane žolne so krepko razbijale po tolsti skorji; zvočni napev črnega drozga se je razlegal hitro po gostem listji za prelivčatim krikom kobilarjevim; zdolaj v grmovji so čirikale in pele malinovke, čiži in pénice; ščinkovci so begali po stezicah; zajec se je pokrajal ob robu iz gozda, pozorno skakaje; rudečkasto temno-rujava véverica je skakala drzno od drevesa na drevo in zdajci sedala, privzdignivši rep nad glavo. V travi, okolo visôcih mravlišč, pod lahko senco zobčatih krasnih listov praproti so cvéle vijolice, šmarijnice, rastle sirovke, lisíjci parkeljci, mlečnice, dobovike, ¹⁾ rudeče múšnice; na tratah med širôcimi grmi je rudéla jagoda In kaka senca je v lésu! V največji vročini, o poludné bila je tukaj prava noč: tišina, duh, svežest Veselo sem prebil čas v Caplihini, in od tega, priznam si, uhajal sem sedaj v tako dobro znani mi lés ne brez tožnega čujstva.

Pogubna, neusmiljena zima štiridesetega leta ni prizanesla mojim starim prijateljem — dobom in jesenom; suhi, goli, tú in tam pokriti z jetičnim zelenjem, moleli so tožno proti nebu nad mladim gozdom, kateri „jih je izmenil, ne zamenivši jih. ²⁾“ Nekateri, zdolaj še obrasteni z listjem, dvigali so, kakor z uprekom in obupanjem svoje oséklo oblomljeno vejevje; pri družih so molele iz listja, še precèj gostega, če tudi neobilega in nezadostnega, po prejšnjem, tolste, suhe, mrtve veje; z družih je uže skorja doli padala; in nekateri, napósled so se popolnoma povalili in gnili, kakor mrtva trupla na zemlji. Kdo bi bil tega mogel pričakovati — in senca — sence sedaj v Čaplihini nikjer ni moči najti! Kaj ne, mislil sem si, gledajoč umirajoče drevje: kaj ne, vam je sramotno in bridko? Prišel mi je na misel Koljcov:

„Gdê-žj dêvalasja
Rêčj vysokaja,
Sila gordaja.
Doblest carskaja?
Gdê-žj teperj tvoja
Močj zelenaja?“

(„Kje neki sedaj je
Beseda visôka,
Kje sila ponosna
Bliščoba cesarska?
Kje neki sedaj je
Moč tvoja zelena?)“

¹⁾ Eichspilz, agaricus quercus.

²⁾ V štiridesetem letu ob najhujšem mrazu prav do konca decembra meseca ni palo nič snégá. Vse zelenje je pomrznilo in mnogo prekrasnih dobovih lesov je pokončala neprizanesljiva zima. Zameniti jih je težkó; proizvodna sila zemlje vidno štedi; na obgrajenih, za odgojo drevja namenjenih krajih med hišami, namesto prejšnjega žlahnega drevja, sami ob sebi izrastajo breze in jeseni; a drugače zaploditi gozda pri nas ne umejo.

— „Kako je vender to, Ardalion Mihajlič,“ pričel sem jaz: — „da niso tega drevja précej drugo leto posekali? Veste li, da sedaj še desetega dela od prejšnjega zánj ne dadó?“

On je pomajal samó z ramenima.

— „Vprašali bi tetke — a kupci so prihajali, novce prinašali, silili.“

— „Mein Gott! Mein Gott!“ vzklicaval je na vsacem koraku von-der-Kok: „káka šalost! káka šalost!“

— „Káka šalost?“ dejal je z nasmehom sosed moj.

— „Namreč, kako je to šalostno, reči sem hotell.“ (Znano je, da vsi Nemci, zmagavši napósled našo črko „ljudi“, neizrečno napirajo nánjo.)

Posebno so vzbujali njegovo obžalovanje po zemlji ležeči dobi — in res: marsikak mlinar bi jih bil plačal dobro. Zato pa je desetski Arhip shranjal neomajljivo spokojstvo in ne najmenj tožil; nasprotno; on je še celó z veseljem črez nje preskákaval in mahal z bičem po njih.

Šli smo proti kraji poseka, ko se zdajci začuje za šumom palega drevesa krik in govor, in nekoliko hipov potem nam naproti iz gošče priteče mlad kmet, bled in zmüršen.

— „Kaj pa je? Kam bežíš?“ vprašal ga je Ardalion Mihajlič.

— Kmet se je takoj ustavil.

— „Oh, batjuška, Ardalion Mihajlič, beda!“

— „Kaj pa je?“

— „Na Maksima, batjuška, palo je drevo.“

— „Na kak način pa? . . . Na podredčika ¹⁾ Maksima?“

— „Na podredčika, batjuška. Jeli smo jesen sekati, in on stoji pa gleda . . . Stal je, stal, in potem šel za vodo k vodnjaku; hotel je najbrž piti. Zdajci zatršči jesen in naravnost nánj. Mi mu kričimo: béži, béži, béži . . . On bi se bil moral zagnati v stran, a namesto tega je pobéžal naravnost . . . vstrašil se je, se zna. Jesen ga je z vrhnjimi vejami pokril. In od česa je tako hitro padel — Gospod védi . . . Srcevína je morala biti gnila.“

— „Nu, in je li ubílo Maksima?“

— „Ubílo, batjuška.“

— „Na smrt?“

— „Ne, batjuška, živ še je — pa kaj: nogi in rôci mu je potrlo. Jaz, vidite, tekel sem ravno po Selivrstiča, po zdravnika.“

Ardalion Mihajlič je ukazal desetskemu dirjati v vas po Selivrstiča, sam pa je skokoma pojahal naprej, na izsečke . . . Jaz za njim.

Našla sva bednega Maksima na zemlji. Kacih deset kmetov je stalo okrog njega. Zlezla sva s konj. On skôraj ni stokal, po redko je odpiral in razširjal oči, gledal z začudenjem okolo sebe,

¹⁾ Podjetnik kacega dela.

in pogrizoval posinevša ustna Podbradek se mu je tresel, lasje prilepili k čelu, prsi dvigale nejednako: umiral je. Lehka senca mlade lipe je polzela počasi po njegovem obrazu.

Nagnila sva se k njemu. Spoznal je Ardaliona Mihajliča.

— „Batjuška,“ izpregovoril je težko umevno: — „po popa poslati ukažite Gospod me je kaznil nogi, rōci, vse je potrto danes je nedelja a jaz a jaz . . . vidite . . . nisem razpustil delavcev.“

Umolknil je. Dihanje mu je zapiralo.

— „In novce moje ženi ženi dajte po od-bitku Onisov vé komú sem kaj dolžán.“

— „Poslali smo po zdravnika. Maksim,“ dejal je sosed moj: — „ne mara še ne umrēš.“

On je odprl oči in s trudom privzdignil obrvi in trepálnice.

— „Ne, umrjem. Tú tú gré, tú je ona, tú Od-pustite mi, otroci, če sem v čem“

— „Bog tebi odpusti, Maksim Andrejič,“ izpregovorili so tiho kmetje v jeden glas in sneli šapke: — „odpusti ti nam.“

On je stresnil zdajci obupno z glavo, mučno napel prsi in jih zopet spustil.

— „A tukaj vse jedno ne smé umirati,“ vzkliknil je Ardalion Mihajlič: — „otroci, dajte vender semkaj s telege plahto, spravimo ga v bólnico.“

Dva sta se zagnala k telegi.

— „Jaz sem od Efima Sičovskega“ zalepetal je umirajoči: — „včera kupil konja zadatek dal zatorej je konj moj žēni tudi njega“

Jeli so ga pokladati na plahto stresel se je ves, kakor obstreljena ptica, in se iztegnil

— „Umr! je,“ promrmrali so kmetje.

Mi smo sedli molčé na konje in odjahali.

Smrt bednega Maksima je provzročila, da sem se zamislil. Čudovito umira ruski kmet! Stanje njegovo pred koncem ne more se imenovati nì ravnodušje, nì topost: umira, kakor bi kako na-logo izvrševal: hladno in prosto.

Nekoliko let temu, obgorel je pri drugem mojem sosedu kmet v sušilni. (Ostal bi bil sicer v sušilni, a tuj meščan ga je iz-vlekel na pol živega: potópil se je bil v kad z vodó, zaletel in vlomil duri pod gorečo streho.) Jaz sem zašel k njemu v izbo. V izbi je temno, dušno, dimno. Izprašujem, kje je bolník? „A, tam-le, batjuška, na klopi za pečjó,“ odgovorí mi na razpév od gorjá obis-kana baba. Grém bliže — tú vam leží kmetič, odet s kožuhom, diše težkó. „Kako ti je? kako se čutiš?“

Bolník se je obrnil za pečjó; hoče vstati, a ves je v ranah, na smrti. „Lēži, lēži, lēži Nu, kaj? kako je?“ —

„Saj veste, slabo,“ odgovori mi. — „Ali ti je zelo hudo?“ — Molči. — „Ali ti je česa treba?“ — Molči. — „Ali bi ne mara ne bilo dobro poslati ti čaja?“ — „Ni treba.“ — Šel sem stráni od njega in sédel na klop. Sedim četrť ure, sedim pol ure — grobno molčanje v izbi. V kotu za mizo pod svetimi podobami čepí deklica petih let in jé kruh. Mati se izredka grozí nánjo. V veži hodijo, razbijajo ter se razgovarjajo; bratova žena seka zelje. — „A, Aksinja!“ izpregovoril je napósled bolník. — „Kaj?“ — „Kvasú daj.“ — Aksinja mu je prinesla kvasú. Zopet molčanje. Jaz vprašam še potem: „ali so ga prevedeli?“ — „Prevedeli.“ — Nu, zatorej, mislim si, vse je v redu: samó smrti še čaka. Nisem več iztrpel in šel sem vèn.

— Nekoč, pomnim, zavíl sem v bólnico sela Krasnogorja, k znanemu mi ranocelniku Kapitonu, strastnemu lovcu.

Ta bólnica je bila preustrojena iz bivše gospôdske hiše; preustrojila jo je sama graščákinja, to je, velela je pribiti nad duri višnjevo desko z nadpisom v belih črkah: „Krasnogorska bólnica“, in sama vročila Kapitonu lep album za vpisavanje imen bolnikov. Na prvem listku tega albuma je načrtal jeden lizunov in strežnikov dobrodelne graščákinje naslednje stihe:

„Dans ces beaux lieux, où règne l' allégresse,
Ce temple fut ouvert par la Beauté;
De vos seigneurs admirez la tendresse.
Bons habitants de Krasnogorié!“

a drug gospod je pripisal zdolaj:

„Et moi aussi J'aime la nature!“

„Jean Kobylanikoff“.

Ranocelnik je kupil za svoj novec šest postelj in jel, blagoslavljač se, zdraviti národ božji. Razven njega sta bila v bólnici še dva človeka: prismojeni kipar Pavel in suhoroka baba Melikitrisa, opravljajoča službo kuharice. Oba sta prigotovljala zdravila, sušila in namakala zélišča; ona sta krotíla tudi vročinsko bolne. Prismojeni kipar je bil na vid čmeren in skóp z besedami; vsako noč je pel pesen „o prekrasni Veneri“ in hodil k vsacemu mimogredočemu s prošnjo, naj mu dovoli, da se oženi z necim dekletom, Malanijo, ki je bila pa uže davno umrla. Suhoroka baba ga je bila in pošiljala pure past. In tako sem sedel nekoč pri ranocelniku Kapitonu. Ravno sva se jela pogovarjati o poslednjem svojem lovu, ko se zdajci pripelje na dvor telega, zaprežena z nenavadno tolstim sivim konjem, kakeršne imajo jedino mlinarji. V telegi je sedel čokast kmetič v novem armjaku z raznobojno brado. — „A, Vasilij Dmitrič“, zakričal je iz okna Kapiton: „ne zamerite — to je Ljubovšinski mlinar“, šepnil je meni. Kmetič je zlezel stokaje s telege, prišel v ranocelnikovo sôbo, poiskal z očima svete podobe in se prekrižal. „Nu, Vasilij Dmitrič, kaj novega? . . . A vi morate biti bolni: lice vam je slabo.“ — „Dà, Kapiton Timotejič; nedavno

sem kupil v mestu žrnova (mlinska kámena); nu, pripeljal sem ja domóv, a ko sem jel s telege skladati, ne vem, ali sem se pretegnil, ali ka-li, jeknilo mi je nekaj v trebuhu tako, kakor bi se bilo kaj odtrgalo nu, in glejte, od tačas kar nič več nisem zdrav. Danes mi je celó zeló slabo.“ — „Hm,“ dejal je Kapiton in ponjuhal tabaka: „vi ste počeni. Ali je uže dolgo, kar se vam je to pripetilo?“ — „Deseti dan je uže.“ — „Deseti?“ (Ranocelnik je potegnil v-sé skozi zobe zrak in pomajal z glavó.) „Dovoli, da te pretipam.“ — „Nu, Vasilij Dmitrič,“ izpregovoril je napósled: „srčno mi je žal záte, a vedi, stvar ni lehka; ti si bolán ne na šalo; ostani tukaj pri meni; jaz od svoje strani se bodem potrudil, kolikor mogoče, sicer ti pa nisem porok za nič.“ — „Je li tako hudó?“ pomrmral je začudeni mlinar. — „Dà, Vasilij Dmitrič, hudó; prišli bi bili vsaj dva dni prej k meni — in ne bilo bi ničesar, kar z rokó bi bil snel; a sedaj se vam je vnélo, in to je; vsak čas se lahko prisaadí.“ — „To ni mogoče, Kapiton Timotejič.“ — „Saj vam jaz rečem.“ — „A kako vender je to?“ — (Ranocelnik je pomajal z ramenima). — „In umreti mi je zaradi take malenkosti?“ — „Tega ne rečem a samó ostani tukaj.“ Kmetič je pomislil, pomislil, pogledal v strop, potem se ozrl na naju, počehal v zatilniku in prijel za šapko. „Kam pa, Vasilij Dmitrič?“ — „Kam? kam neki — domóv, če je tako slabo. Treba vse razporediti, če je tako.“ — „A vi si nakopljete bedo, Vasilij Dmitrič, prosim vas, jaz se uže tako čudim, kako ste mogli priti semkaj: ostanite tukaj.“ — „Ne, brat, Kapiton Timotejič, če uže moram umreti, naj umrjem domá; a če bi tukaj umrl — Bog vé, kaj bi se pri meni domá godilo.“ — „Še se ne vé, Vasilij Dmitrič, kako pojde stvar Vsekako pa je nevarno, jako nevarno, o tem ni dvojiti in ravno zaradi tega, morali bi ostati tukaj.“ (Kmetič je odmajal z glavo). — „Ne, Kapiton Timotejič, ne ostanem a zdravilo mi le zapišite.“ — „Jedino zdravilo ne pomore.“ — „Ne ostanem, saj pravim.“ — „Nu, kakor hočeš a potem ne godrnjaj.“

Ranocelnik je iztrgal listek iz albuma, napisal recept in posvetoval, kaj še treba delati. Kmet je vzel papirček, dal Kapitonu poltinnik (pol rublja), šel iz sôbe ter sedel na voz. — „Nu, zdravi, Kapiton Timotejič, ne spominajte se slabega in sirotic ne zablajate, če kaj“ — „Ej, ostani vender, Vasilij!“ — Kmet je stresel samó z glavo, udaril z vajeti po konji in se odpeljal z dvora. Jaz sem šel na ulice in pogledal za njim. Cesta je bila blatna in razkopana; mlinar je vozil pozorno; ni hitel; ročno je vodil konja in se pozdravljaj s srečujočimi ga ljudmi Četrty dan potem je umrl.

V obče čudovito umirajo Rusi. Mnogo pokojnikov prihaja mi sedaj na misel. Spominam se tebe, stari prijatelj moj, nedoučivši se student Avenir Srakoumov, prekrasni, plemenitejši človek!

Zopet vidim tvoj upali, zelenkasti obraz, redke tvoje rujave lasé, krotki tvoj nasméh, navdušeni tvoj pogled, dolge tvoje člene, z nova čujem slabi tvoj laskavi glas. Živel si pri velikoruskem graščáku Huru Krupenikovu, učil otroka njegova Fofa in Zozo ruski brati in pisati, zemljepisja in zgodovine, potrpežljivo prenašal težke šale samega Hura, okorne ljubeznivosti upravnikove, neslane nagajivosti zlih fantalinov; ne brez trpkega nasmeha, a brez mrmranja si izpolnjeval prihotljiva zahtevanja dolgočaseče se gospé; za to pa, ko si oddihal, ko si radostno užival večer po južini, ko si se napósled ločil od vseh dolžnostij in zajetij in sedel pred oknom, prižigal si zamišljen lulico, ali s poželenjem prebiral umazani in zasaleni list tolstih novín, katerega je zanesel iz mesta zemljemerec, ravno taka brezdomna sirota, kakor ti! Kako so ti takrat ugajale vsake pesni in vsake povesti, kako lahko so ti prihajale solze v oči, s kakim zadovoljstvom si se ti smijal, kako plemenito sočutje za vse dobro in prekrasno je napolnjevalo tvojo mladeniško čisto dušo! Treba povedati resnico: nisi se odlikoval s prevelicim ostroumjem; priroda te ni obdarila nì z nadarjenostjo, nì s pridnostjo; na vseučilišči si bil jeden najslabših študentov; pri lekcijah si spal, pri preskušnjah — molčal veličestno; a komu so se lesketale od radosti oči, komu je zapiralo dihanje od uspeha, od udače tovariševe? — Aveniru . . . Kdo je veroval slepo v visóki pozív prijateljev svojih, kdo jih povišaval s ponosom, zagovarjal jih trdovratno? Kdo ni poznal nì zavisti, nì samoljubja, kdo je žrtvoval nesebično sebe, kdo radovoljno podčinja se ljudem, ne vrednim pogleda njegovega? . . . Vse ti, vse ti, dobri naš Avenir! Pomnim: s potrtem srcem si se ločil od tovarišev, odpotovaje na „kondicijo“; zlá čujstva so te mučila, in resnično: v vasi je bilo slabo záte; v vasi nikogar nisi imel verno poslušati; nikomur se nisi mogel čuditi, nikogar ljubiti . . . Stepnjaki in graščáki so se vedli s toboj, kakor z učiteljem: jedni — surovó, drugi — nebrežno. Pri tem tudi nisi imponiral s postavo; tresel, rudel, potil si se, jecal si . . . Tudi zdravja tvojega ni popravil selski vzduh: iztajal si se kakor svécica, ubožec! Res, sôba tvoja je bila na vrt; čimži, jablane, lipe so ti usipale na mizo, na črnílnico, na knjige lahko svoje cvetje; na steni je visela višnjeva svilena blazinica za uro, ki ti jo je pri slovesu podarila dobra, občutljiva Nemka, guvernanta z belkastimi kodri in sinjima očescema; mnogikrat je prišel k tebi stari prijatelj iz Moskve in te spravil v navdušenje s tujimi ali celó svojimi pesnimi; toda samotarjenje, neznošno robstvo učiteljskega stanú, nemogočnost oslobojenja, brezkončne jeseni in zime, bolezen neodstopna . . . Ubogi, ubogi Avenir!

Jaz sem obiskal Srakoumova ne dolgo pred njegovo smrtjo. On uže skóraj več hoditi ni mogel. Graščák Hur Krupenikov ga ni izgnal iz hiše, toda ustavil mu je plačo in najel družega učitelja Zozi . . . Fofa so oddali v kadetski kor. Avenir je sedel

poleg okna v stari volterovski naslanjači. Vreme je bilo čudeno. Svetlo jesensko nebó je sinjelo veselo nad temno-rujavo gredo golih lip; tú pa tam so trepetali in lepetali na njih poslednji, jarkozlati listi. Zmrzla zemlja je potela in se talila na solnci; njegovi kosi, rumeni žarki, polzeli so po blédi travi; v vzduhu se je čul legak tresk; jasno in umevno so zvenéli v vrtu glasovi delavcev. Na Aveniru je bil star buharsk halat*); zelena vratna ruta je metala mrtvašk odsev na njegov strašno shujšani obraz. Razveselil se me je jako, podal mi rôko, izpregovoril in zakašljaj. Jaz sem mu dal umiriti se in sedel k njemu. Na kolenih Avenirovih je ležal zvezek pesnij Koljцова, skrbno prepisanih; on je potrkalval smejaše z rokó po njem. „To je pesnik,“ dejal je, s trudom zdrževaje kašelj, in jel deklamovati s težko slišnim glasom:

„Alj u sokola
Krylja svjazany?
Alj puti jemu
Vsê zakazany?“

(„Al' so sokolu
Krila zvezana?
Al' so pota mu
Vsa odrezana?“)

Jaz sem ga ustavil: zdravnik mu je prepovedal govoriti. Vedel sem, s čim mu ugodim. Srakoumov nikoli, kakor pravijo, ní „sledil“ za nauko, a bil je vender radoveden, do česa so dospeli sedaj veleumi? Dobí vam na primer v kacem kotu tovariša, jame ga izpraševati, posluša ga, čudi se, verjame do besede in potem za njim ravno tako ponavlja. Sosebno silno zanimala ga je nemška filozofija. — Jaz sem mu jel govoriti o Hegelnu (dogodba davno minulih dníj, kakor vidite). Avenir je kimal potrjevalno z glavo, dvigal obrvi, nasmihal se, šepetal: „Razumevam, razumevam! . . . a! dobro, dobro!“ . . . Detska vedoželjnost umirajočega, brezdomnega in zapuščenega bednjaka, priznavam, genila me je do solz. Moram omeniti, da se Avenir, v nasprotnosti vsem jetičnim, ni najmenj motil v svoji bolezni . . . in vender — ni vzdihoval, ne bil tožen, in ni jedenkrat omenil o svojem položaji . . . Zbravši vse močí, jel je govoriti o Moskvi, o tovariših, o Puškinu, o gledališči, o ruski literaturi; spominal se je naših veselíc, vnetih prepírov našega kroga, z obžalovanjem izgovoril imena dveh, treh umrših prijateljev . . .

— „Pomniš Daše?“ dodál je on napósled: — „to je bila zlata duša! To ti je bilo srcé! In kako je ona mene ljubila! . . . Kaj je sedaj ž njo? — Gotovo je upála, shujšala, ubožica?“

Jaz nisem smel povedati resnice bolniku — in kaj tudi treba njemu vedeti, da je njegova Daša sedaj vedno okroglejša, da občuje s trgovci — brati Kondačkovimi, da se béli in rudečí, pita in prepíra.

„Vse jedno,“ mislil sem si, gledajoč na njegov onemogli obraz „če bi ne bilo vender-le dobro, odvêsti ga stráni od tukaj? Nemara je še mogoče ozdraviti ga“

*) Bucharischer Schlafrock.

„Nu, Avenir ni mi dal okončati mojega predloga.“

— „Ne, brat, zahvalim,“ dejal je on: — „vse jedno je, kje umrješ. Jaz tako zime ne učakam Čemú po nepotrebnem vznemirjati ljudi. Jaz sem tukajšnjemu dômu privajen. Res, tukajšnja gospôda“

— „Je zlá, ne?“ poprijel sem jaz.

— „Ne, zlá ne: nekako lesena. Sicer se mi ni o ničem pritoževati. So sosedke: graščáka Kasatkina hči je izobražena, lju-bezniva, jako dobra deklica ne ponosna“

Srakoumov se je zopet razkašljaj.

— „Vse bi ne bilo nič,“ nadaljeval je, oddehnivši se: — „da bi mi le lulico kuriti dovolili A vsaj, če tako ne umrjem, zapalim lulico!“ dodal je on in lokavo pomežiknil z očesom. — „Slava Bogú, užival sem dovolj; z dobrimi ljudmi sem bil znan . . .“

— „A ti bi vsaj sorodnikom pisal,“ segel sem mu jaz v besedo.

— „Čemú sorodnikom pisati? Pomagati mi tako ne morejo; ko umrjem — bodo zvedeli. A kaj bodeva govorila o tem Povej mi rajši, kaj si videl za granico.“

Jaz sem mu jel pripovedovati. On se je prav vsesál v mé. Proti večeru sem odpotoval, a deset dníj potem dobil naslednje pismo od g. Krupenikova:

„Čast imam naznanjati vam, milostivi gospod, da je vaš prijatelj, v hiši moji živeči student g. Avenir Srakoumov, predpredvčerajšnjem ob dveh popoldne sklenil svoje življenje in je bil danes na troške moje v župni moji cerkvi pokopan. Prosil me je, naj vam pošljem priložene knjige in zvezke. Novcev so našli pri njem 22 rubljev in pol, kateri se z drugimi njegovimi rečmi po deležnosti odpošljejo sorodnikom. Končal je vaš prijatelj v popolni zavesti in smem reči tudi z ravno takim brezčujstvom, ne izjavljaje nikacega znaka tožnosti, celó, ko smo se mi z vso družino poslavljali od njega. Soproga moja, Kleopatra Aleksandrova, klanja se vam. Smrt vašega prijatelja je pretresla nekoliko nje živce; kar se tiče mene, sem, slava Bogú, zdrav in imam čast ostajati vaš pokornejši sluga

G. Krupenikov.“

Mnogo družih primerov prihaja mi še v glavo, a vsega ne moreš povedati. Omejim se z jednim.

Bil sem pri stari graščákinji, ko je umirala. Duhovnik je jel čitati nad njo „odhodnjo“, ¹⁾ a zdajci je zapazil, da bolnica res odhaja in jej hitro podal križ. Graščákinja se je odvrnila nejevoljno. „Kam se ti mudí, batjuška,“ izpregovorila je z zapletajočim se jezikom, „o pravem časi še . . .“ Poljubila je križ, hotela seči z rokó pod vzglavje in izpustila poslednji vzdih. Pod blazinico je bil celkov: hotela je plačati duhovniku za odhodnjo svojo

Res, čudovito umirajo ruski ljudje!

¹⁾ Molitev pri umirajočih.

P e v c a.

Neveliko selce Klatovka, nekdanj pripadajoče graščakinji, po vsej Sokolici zaradi prekanjenosti in navihanosti nazivani s priimkom Strgulja (pravo nje ime je ostalo neizvestno), a sedaj lastnina necega petrogradskega Nemca, leži na bregu golega holma, od vrha do dna preklanega s strašnim jarkom, kateri se vije zijaje kakor brezdno, razrít in razmít, po sámi sredini ulic, in pustejši od reke — črez reko napravi se vsaj lahko most — loči obe strani bedne vasice. Nekoliko tencih rakít se spušča bojazljivo po peščenih njegovih krajih; prav na dnù, suhem in žoltem kot méd, ležé ogromne ploče glinastega kamenja. Nevesel pogled, gotovo — a vender je vsem okoliškim stanovnikom dobro znan pot v Klatovko; radi in pogosto zahajajo tja. Prav pri začetku jarka, nekoliko korakov od one točke, kjer se začénja z ozko razpoko, stoji majhna, štiriogelna izbica, stoji jedina, oddaljena od drugih. Pokrita je s slámo in ima dimnik; jedno okno, kakor bistro oko, obrneno proti jarku in v zimne večere razsvetljeno od znotraj, vidi se od daleč v mračni megli mraza in ne jednemu potnemu kmetu miga kot zvezda vodníca. Nad durmi izbice je pribita višnjeva deščíca. Ta izbica je — krčma, imenovana „Pritinno“¹⁾. V tej krčmi se toči vino, verjetno ne ceneje od obične cene, ali obiskuje se mnogo pridneje, nego li vsa okoliška mesta jednake vrste. Povod temu je krčmar Nikolaj Ivanič.

Nikolaj Ivanič — nekdanj zal, kodrast in rudeč fant, sedaj pa neizrečno tolst, uže osivél možak z zalitim licem, zvito-dobrodušnima očescema in debelim čelom, prepreženim z brazdicami, kakor z nitkami — uže več nego li dvajset let stanuje v Klatovki. In Nikolaj Ivanič, človek priden in oprezen, kakor večina krčmarjev, ne odlikujóč se nì s posebno ljubeznivostjo, nì z zgovorljivostjo, ima dar vabiti in pridržavati pri sebi gostov, katerim je nekako veselo sedeti pred njegovo stojko, pod mirnim in prijaznim, če tudi pazljivim pogledom flegmatičnega gospodarja. On ima mnogo zdravega zmisla; njemu so dobro znane razmere graščáka, kmeta in meščana; v težavnih slučájih mogel bi on dati dober svèt, a človek oprezen in sebičen, ostane rajše na stráni in k večjemu samó z oddaljenimi, kakor brez vsacega namena izgo-

¹⁾ Pritinno se imenuje vsako mesto, kamor ljudje radi zahajajo, vsako prijetno mesto. Pis.

vorjenimi namigi, napelje obiskovalce — in to ljubljene obiskovalce svoje — na pot resnice. Govoriti vam vé o vsem, kar je važno ali zanimivo za ruskega človeka: o konjih in o govedini, o gozdih, ob opeki, o posodah, o suknenem in usnjenem blagu, o pesnih in o plesih. Kadar nema gostov navadno sedi kakor meh na zemlji pred durmi svoje izbe, podvrnivši pod sé svoji tenki nožici in ogovarja z laskavimi besedicami vse mimogredoče ljudi. Mnogo je videl v svojem življenji, preživel ne jedno desetinko malih dvorjan, zahajavih k njemu za „očiščenim“; on vé vse, kar se godí na stó vrst krog, in se ne zagovori nikoli; tudi ne pokaže, da mu je celó to znano, o čemer se najspretnejšemu policijskemu uradniku niti ne sanja. On vam lepó molčí ter se sedaj pa sedaj posmijava in požvenkava s kozárci. Sosedje ga zeló cené; štatski general Ščerepetenko, po činu prvi posestnik v okraji, pozdravi ga vsakikrat prijazno, kadar se pelje mimo njegove hišice. Nikolaj Ivanič je človek, ki ima vpliv: primoral je znanega konjskega tatú vrniti konja, ki ga je ukradel jednemu znancev njegovih; spravil je kmete sosedne vasí, ki niso hoteli vzprejeti novega upravnika i. t. d. Sicer pa ni treba misliti, da bi on to delal iz ljubezni do pravičnosti, iz usmiljenja do bližnjega — ne! on se je prosto trudil odstraniti vse, kar bi moglo biti si kako motiti njegov pokoj. Nikolaj Ivanič je oženjen in ima otróke. Žena njegova, ročna, ostronosa in bistrioka meščanka, otežela je v poslednjem časi tudi nekoliko po telesi, jednako svojemu móžu. On jej zaupa vse, tudi novce ima ona pod ključem. Pijanci — kričáji se je bojé; ona jih ne mara: dobička je od njih malo, a šuma mnogo; molčljivi, pusti so jej bolj po srci. Otroci Nikolaja Ivaniča so še majhni; prvi so vsi pomrli in ostali so podobni roditeljema: veselo je gledati umna ličica te zdrave dece.

Bil je neznosno vroč dan julija meseca, ko sem mahal, počasni predstavljaje nogi, družno s svojim psom ob Klatovskem jarku proti Pritinni krčmi. Solnce se je razgorelo na nebu, kakor besno, ter parilo in peklo neodstopno; vzduh je bil ves prepojen z dušnim prahom. Vrane in krokarji, pokriti z leskom, gledali so, razklenivši kljune, tožno na mimogredoče potnike, prav, kakor bi jih prosili sočutja; jedini vrabci niso togovali; razpušča je perje so čivkali še jarostneje nego li prej, drli se po mejah, v gručah vzletavali s prašne ceste in kakor sivi oblački se nosili nad zelenimi konopljeniki. Žeja me je trpinčila. Vodé ni bilo blizu; v Klatovki, kakor tudi v mnogih drugih stepnih vaseh kmetje, ker némajo studencev in vodnjakov, pijó neko blatnasto tekočino iz ribnjakov! A kdo li bode imenoval to ostudno pijačo vodó? Hotel sem poprositi pri Nikolaji Ivaniči kozarec piva ali kvasú.

Reči se mora, da Klatovka v nobenem letnem času ne kaže prijetnega lica; posebno tožno čujstvo pa še vzbuja, kadar ju-

lijsko bliščeče solnce z neizprosljivimi svojimi žarki ogreva ru-jave, polurazmetane strehe hiš, ta globoki jarek in obžgani, zaprašeni pašnik, po katerem se brezupno vlačijo suhe, dolgonoge kure, in sivo jesenovo poslopje z luknjami namesto oken, ostanek prejšnjega gospôdskega doma, krog in krog zarasten s kropivami, stepno travo in pelinom in pokrit z gošjim puhom, črni, ves razkaljeni ribnjak z obrobkom iz poluizsušenega blata in razmetanim jezom, poleg katerega se na drobno raztoptani, pepelnati zemlji, s težka dihaje in čihaje, tožno stiskajo ovce druga k drugi in s tožno potrpežljivostjo povešajo glave, kolikor mogoče niže, kakor bi čakale, kedaj vender uže mine ta neznosna vročina. S trudnimi koraci sem se približal k žilišču Nikolaja Ivaniča, vzbujajoč se vé da v otrocih začudenje, dohajajoče do debelo-brezmiselnega gledanja, v psih — nejevoljo, izražajočo se z laježem toli hriplim in zlobnim, da se mi je zdelo, kakor bi se jim hotela vsa vnotranjost odtrgati, in so res potem kašljali in se zadihali — ko se zdajci na pragu krčme pokaže mož visôke rasti, brez šapke, v frizovem plašči, z nizko pripetim sivim pasom. Na videž je bil dvorovi; gosti, sivi lasje so štrleli v neredu nad suhim in zgrbančenim licem njegovim. Klical je nekoga, marljivo delovaje z rokama, kateri sta se razmahavali očividno veliko dalje, nego li je sam želel. Bilo je opaziti, da ga je uže malo srkal. „Idi, idi vender!“ zalepetal je s težavo podnimaje goste obrvi: — „idi, Morgač, idi! kaj tako lezeš, bratec, saj res. To ni lepó, bratec. Tam te čakajo, ti pa lezeš Idi.“

— „Nu, grem, grem,“ začul se je zveneč glas in izza izbe na pravo se je pokazal človek majhen, tolst in hróm. Na njem je bila dovolj čedna, suknena čujka ¹⁾ odeta na jeden rokav; visoka, ostrokončna šapka, potisnena prav na obrví, dajala je njegovemu okroglemu, puhlemu obrazu izražanje lokavo in nasmešljivo. Njegovi majhni, žolti očesci sta kar begali, s tenkih usten ni mu izginil zdržan, porogljiv nasmeh, a nos, šilast in dolg, molel je predrzno naprej, kakor rílec. — „Grem, ljubi moj,“ nadaljeval je šepaje proti krčmi: — „čemú me pa zoveš? . . . Kdo me čaka?“

— „Čemú te zovem?“ dejal je očitaje človek v frizovem plašči. — „Ti si mi pravi, bratec; zovejo te v krčmo in še povprašuješ, čemú? Nu, čakajo te samí dobri ljudje: Turek-Jaška, pa Divji Gospod, pa redčik ²⁾ iz Žizdre. In Jaška in redčik sta stavila; osminko piva sta stavila, kdo koga prekosí, namreč kdo bolje poje; . . . razumeješ?“

— „Jaška bode pel?“ dejal je z živostjo človek po priímku Morgač. — „Ali se ne lažeš, Obalduj?“

¹⁾ Dolga, široka, vrhnja suknja.

Prel.

²⁾ Človek, ki se bavi z različnimi podjetji, posebno z najemanjem in preskrbljevanjem delavcev.

Prel.

„Jaz ne lažem,“ odgovoril mu je z dostojanstvom Obalduj: — „a ti čenčaš. Če sta uže stavila, bode vender tudi pel, božja kravica ti taka, tepec neumni, Morgač.“

„Nu, pojdiva, prostota,“ dejal je Morgač.

„Nu, zatorej me vsaj poljubi, duša moja,“ zalepetal je Obalduj, široko razprostrši rōci.

„Glej ga Ezopa izneženega,“ odgovori mu zaničljivo Morgač, odbijaje ga z lehtjō, in pripognivši se sta šla obā skozi nizke duri v hišo.

Razgovor, ki sem ga čul, vzbudil je silno radovednost mojo. Uže ne jedenkrat so došli do mene sluhi o Jaški-Turku kot najboljšem pevcu v okolici, in sedaj se mi je tú nudil slučaj slišati ga, ko se je izkušal z drugim mojstrom. Pospešil sem korake in šel v krčmo.

Najbrž mnogo čitateljev mojih ni imelo prilike ogledati si vaše krčme; a mi lovci, kam neki ne zaidemo? Oprava njih je neizrečno prosta. Obstojé navadno iz temne veže in bele izbe, razdeljene na dvoje s pregrajo, za katero hoditi nihče obiskovalcev nēma prava. V to pregrajo, nad široko dobovo mizo, vdelana je velika, podolgasta lina. Na tej mizi ali stojki se prodaja vino. Zapečateni sodi razne veličine stojé v vrsti na deskah, ravno nasproti lini. V sprednjem delu izbe, prepuščenem obiskovalcem, stojé klopí, dva — trije prazni sodi, oglata miza. Vaške krčme so največ temné in skōraj nikoli ne vidite na njih lesenih stenah prilepljene živobojne lesorezne slike, brez katerih se nahaja le redko kaka izba.

Ko sem jaz stopil v Pritinno krčmo, bilo je uže zbrano v njej dovolj mnogoštevilno društvo. Za stojko, se vé da, stal je, skōraj v vso širino line, Nikolaj Ivanič v pisani jopici ter z lenobnim nasmihanjem na puhlih licih nalival s svojo polno in belo rokó dva kozarca vina vstopivšima prijateljema Morgaču in Obalduju; a za njim v kotu pri oknu se je videla njegova ostrooka žena. Sredi sōbe je stal Jaška-Turek, suh in slok človek dvajsetih let, odet v dolgopōl nankov kaftan višnjeve bōje. Bil je podoben pravemu fabričnemu delavcu in, kakor je bilo videti, hvaliti se ni mogel z odličnim zdravjem. Njegovo upálo lice, velike, nepokojne sive oči, ravni nos s tencima pregiblživima nosnicama, belo strmo čelo z nazaj počesanimi svetlo-rumenimi kodri, velika, ali lepa, izraziteljna ustna — ves njegov obraz je kazal človeka občutljivega in strastnega. Bil je zeló razburjen; pomežikoval je z očima, dihal nejednako; rōci sta se mu tresli, kakor v vročini — pa saj je imel res vročino, tisto stresajočo nepričakovano vročino, ki je tako znana vsem govorečim ali pojočim pred zbranjem. Poleg njega je stal mož štiridesetih let, širokopleč, širokočeljust, z nizkim čelom, ozkima tatarskima očima, kratkim in plošnatim nosom, štiriogelnim podbradkom in črnimi, bliščečimi

lasmí, trdimi kot ščetine. Izraženje njegovega ogorelega lica s svinčenim leskom, posebno njegovih bledih usten bi se moglo nazivati skôraj divje, če bi on ne bil tako mirno zamišljen. Skôraj se ni genil in je samó počasi pogledaval krog, kakor bik izpod jarma. Odet je bil v nekako ponošeno suknjo z mêdnimi, gladkimi gómbi; stara črna svilená ruta mu je ovijala široki vrat. Rekali so mu: „Divji Gospod.“ Prav njemu nasproti na klopi pod svetimi podobami je sedel tekmeč Jaški — redčik iz Žizdre: ta vam je bil nevisôke rasti, čokat mož tridesetih let, osépičen in kodrast, s topim, vzvihanim nosom, živima temno-rujavima očima in redko brado. Pogledaval je živo krog, položivši pod-se rôci, brezskrbno zgovarjal se in mahal z nogama, obutima v gizdalinske škornje, obrobljene s trakom. Na njem je bil nov, tenak, dolg armjak iz sivega sukna s plišovim vratnikom, od katerega se je rezko odlikoval kraj živo rudeče jopice, tesno zapete okolo vratú. V nasprotnem kotu, na desno od durij, sedel je za mizo kmet v sivkasti, ponošeni suknji z veliko luknjo na hrbtu. Solnčni svit se je lil kakor redek, žoltast potok skozi zaprašena stekla dveh nevelicih oken in, kakor je bilo vidno, ni mogel zmagati navadne temote v sôbi; vsi predmeti so bili razsvetljeni skopo, nekako madežasto. Zato je pa bilo v njej precèj hladnó in čujstvo pekoče vročine in toplote se mi je odvalilo s pleč kakor breme takoj ko sem prestopil prag.

Moj prihod — to sem lahko opazil — pripravil je goste Nikolaja Ivaniča s početka v zadrego; a videči, da me je on pozdravil kakor znanca, pomirili so se in tudi več ne obračali pozornosti náme. Poprosil sem piva in sedel v kotiček poleg kmeta v strgani suknji.

— „Nu, zatorej!“ zavpil je zdajci Obalduj, izpivši z duškom kozarec vina, in spremljevaje svoje vzklicanje z onim čudnim razmahavanjem rók, brez katerega, kakor je bilo videti, ni izpregovoril nijedne besede. — „Česa še čakate? Če bodeta začela, začnita. A? Jaša?“

„Začnita, začnita,“ poprijel je odobrovalno Nikolaj Ivanič.

„Pričniva zatorej,“ dodál je hladnokrvno in s samouverjenim nasmihanjem redčik: — „jaz sem gotov.“

— „Tudi jaz sem gotov,“ dejal je v razburjenji Jakob.

— „Nu, pričnita, deca, pričnita,“ zaječal je Morgač.

A ne gledé na jedinodušno izjavljeno željo nihče ni pričel; redčik še celó s klopí ni vstal — bilo je, kakor bi vsi nečesa čakali.

— „Začni!“ izpregovoril je osorno in rezko Divji Gospod.

Jakob je vzdrgótal. Redčik je vstal pritegnil pas in se odkašljal.

— „A komú je začeti?“ vprašal je z lahko izmenjenim glasom Divjega Gospoda, ki je še vedno stal nepremično sredi sôbe,

širôko razstavivši tolsti nogi in skôraj do lehtj vteknivši mogočni rôci v žepe širôcih hlač.

— „Tebi, tebi, redčik,“ zalepetal je Obalduj — „tebi, bratec.“ Divji Gospod ga je pogledal izpod čela.

Obalduj je tiho písknil, prišel v zadrego, pogledal nekam gori na strop, pomajal z ramenima in umolknil.

— „Žréb vreči,“ dejal je osorno Divji Gospod — „in osminko piva na stojko.“

Nikolaj Ivanič se je pripognil, dvignil stokaje osminko s tal in jo postavil na mizo.

Divji Gospod je pogledal Jakoba in dejal: „Nu!“

Jakob je pomešal v žepu, izvlekel groš in zaznamenoval ga z zobmi. Redčik je potegnil izpod pôle kaftanove novo usnjato mošnico, počasi razvozlal vrvico in, nasuvši mnogo drobiža na rôko, izbral prav nov groš. Obalduj je podstavil obnošeni svoj klobúk z oblomljenimi in stráni stoječimi krajci; Jakob je vrgel vánj svoj groš, redčik — svojega.

— „Ti moraš vleči,“ dejal je Divji Gospod, obrnivši se k Morgaču.

Morgač se je samodovoljno nasmehnil, vzel klobúk v obe rôci in jel ga stresavati.

Hipoma se je vcarila globôka tišina; groša sta žvenketala slabo, udarjaje drug ob drugega. Pogledal sem pazljivo krog: vsi obrazi so izražali težko pričakovanje; sam Divji Gospod je primežikoval; sosed moj, kmet v strgani suknji, tudi tá je iztegnil radovedno vrat. Morgač je segel z rokó v klobúk in izvlekel redčikov groš: vsi so vzdihnili.

Jakob je zarudel, a redčik provèl z rokó po laseh.

— „Nu, vidiš, saj sem rekel, da je tebi začeti,“ vzkliknil je Obalduj: — „saj sem ti jaz rekel.“

— „Nu, nu, ne „cirkaj,“¹⁾“ opazil je zaničljivo Divji Gospod. — „Prični,“ nadaljeval je, pokazavši z glavo na redčika.

— „Káko pesen naj pôjem?“ vprašal je redčik, prišedši v razburjenost.

— „Kakeršno hočeš,“ odgovorí mu Morgač — „katera ti pride na misel, isto pój.“

— „Gotovo, katero hočeš,“ dodál je Nikolaj Ivanič, počasi sklepaje rôci na prsih. — „V tem némaš ukaza. Pój, katero hočeš; sámó pój dobro; mi uže potem rešimo po vesti.“

— „Razumeje se, po vesti,“ poprijel je Obalduj in polizal rób praznemu kozarcu.

— „Dajte, bratci, malo odkašljati se,“ izpregovoril je redčik, prebiraje s prsti vdol vratnika kaftanovega.

— „Nu, nu, ne obotavljaj se — prični!“ odločil je Divji Gospod in povésil glavo.

¹⁾ Cirkajo jastrebi, kadar se česa vstrašijo.

Redčik je malo pomislil, stresnil z glavó in stopil naprej. Jakob se je vsesal vánj z očima . . . A predno pristopim k opisanju samega izkušanja, zdí se mi primerno povedati nekoliko besed o vsaki delujočih osob svoje povesti. Življenje nekaterih izmed njih mi je bilo uže znano, ko sem se sešel ž njimi v Pritinni krčmi; o drugih sem zbral vesti potem.

Pričnimo z Obaldujem. Pravo ime temu človeku je bilo Evgraf Ivanov; a nikdo v vsej okolici ni ga poznal drugače, nego li Obalduja, (tumpec, budalo) in tudi on sam se je veličal z ravno tem priimkom: tako dobro mu je pristojal. In res, pristojal je, da ni mogoče bolje, njegovim neznatnim, večno razdraženim črtam. On je bil postopajoč, neoženjen dvorov človek, od katerega se je njega gospôda uže davno, davno odpovedala in kateri je, ne imejôc nikake službe, in ne dobivajoč ni groša plačila, vender izumel vsak dan poživeti dobro na tuj račun. Imel je množico znancev, ki so ga napajali z vinom in čajem, samí ne znajoč, čemú, ker on ne samó ni bil v družbi zabaven, temveč nasprotno, dolgočasil je celó vse z brezmiselnim svojim blebetanjem, neznosnim dobrikanjem, mrzličnim gibanjem telesnim in neprestanim, nenaravnim krohôtom. Znal ni ni peti, ni plesati; kar živí ni še zinil ne samó umne, še celó ne pametne besede; čenčal in žlobodrál je, kar mu je prišlo na jezik — pravo budalo! In vender ne jedne popojke na štirideset vrst krog ni bilo brez tega, da bi se njegova dolga figura ne lomila med gosti — tako so se ga uže privadili in prenašali njegovo navzočnost, neizbežno zlò. Res je sicer, da so se védli ž njim prezirljivo, ali ustavljati njegovo neslano žlobodranje je umeval jedini Divji Gospod.

Morgač ni bil najmenj podoben Obalduju. Dali so mu ime Morgač (človek, ki vedno pomežikuje), če tudi ni nič bolj pomežikoval, nego li drugi ljudje; znano je, da je ruski národ na primke mojster. Ne gledé na prizadevanje moje, zvedeti natančneje minulost tega človeka, ostale so v življenji njegovem záme — in verjetno za mnogo drugih — temne pege, mesta, kakor se izražajo učenjaki, pokrita z globôcim mrakom neizvestnosti. Zvedel sem samó, da je bil nekdam kočijaž pri stari gospé brez otrók, da je ušel z neizročeno mu trojko, klatil se krog vse leto in, najbrž, ker se je prepričal po izkušnji o težavah in revah postopaškega življenja, vrnil se sam, toda uže hròm, vrgel se k nogama svoje gospé in tekom nekolicih let, s primernim vedenjem zagladivši svoj prestop, počasi zopet prišel v milost, pridobil napósled nje polno zaupanje in postal upravitelj; a po smrti gospé, ni znano kakim načinom, dokazal je, da je sloboden, pripisal se v meščane, jel od sosedov v zakup jemati zemljo, obogatel in živí sedaj brez vsacega dela. To je človek izkušen, prebrisan, ne zél in ne dober, a bolj varčen; zvít ptiček je, ki pozna ljudi in se jih vé posluževati v svoj prid. Oprezen vam je, ali poleg tega tudi podjeten,

kakor lisica; zgovorljiv je, kakor stara ženska, ali nikoli se ne zagovori, vsacega družega pa napelje, da se mu izpové; tudi se ne kaže neumnega, kar delajo drugi prekanjenci te vrste, in njemu bi bilo tudi težko hliniti se, kajti nikoli še nisem videl bolj presunljivih in umnih očij, nego li sta njegovi mali, lokavi „gledalki“. ¹⁾ Nikoli ne gledati prosto — vedno le ogledavati in premotravati. Morgač časih po vse tedne premišluje káko, na videž prosto podjetje, ali odloči se nanagloma na obupno, smelo delo; zdí se vam, da si tú razbije glavo . . . pogledaš — vse se mu je posrečilo, vse mu je šló, kakor po maslu. Srečen je in veruje v srečo svojo, veruje tudi znamenjem. Sploh je jako babjeveren. Ne ljubijo ga, ker tudi njemu samemu ni mari do nikogar, a cené ga. Vsa družina njegova je jeden sinček, katerega ima rad nad vse in kateri, vzgojen takim očetom, verjetno, pride daleč. „Morgaček bode, kakor oče,“ govore úže sedaj potihoma starci, sedeči po ograjah in pogovarjaje se med soboj v letnih večerih; in vsi razumejo, kaj to pomenja, in ne pridevajo nì besedice.

O Jakobu-Turku in redčiku ne bomo mnogo govorili. Jakob s priúmkom Turek, ker je bil v resnici potomec zaplenjene Turkinje, bil je po duši umételjnik v vseh zmislih te besede, a po — pozívu — črpalnik v papirni fabriki kupca; kar se tiče redčika, usoda katerega, priznavam, mi je ostala neizvestna, zdel se mi je prekanjen in navihan meščan. Toda o Divjem Gospodu treba pogovoriti nekoliko podrobneje.

Prvi vtis, katerega je na vas napravila podoba tega človeka, bilo je čujstvo nekake surove, težke, a nepremagljive sile. Bil je okorne rasti, čokat, kakor pravijo; od njega je kar dehtelo nerazrušljivo zdravje in — res čudo — medvedja njegova figura ni bila brez neke posebne gracije, izhajajoče najbrž od popolnoma mirne uverjenosti o svoji môči. Težko je bilo odločiti prvi hip, kateremu stanu pripada ta Herkul; on ni bil podoben nì dvorovemu, nì meščanu, nì obožanemu, upokojenemu uradniku nižje vrste, nì maloposestnemu vse zapravitvemu graščáku — psarju ali poganjaču: bil je ves prav sam po sebi. Nihče ni vedel, odkod se je priklatil v naš okraj; govorili so, da je bajé iz jednodvorcev in da je bil prejšnje čase nekje na službi, a gotovega o tem niso znali; od koga naj bi tudi zvedeli — od njega samega vender ne, kajti ni bilo človeka molčljivejšega in čmernejšega. Tudi nihče ni vedel povedati gotovega, o čem on živi; bavil se ni z nikacim rokodelstvom, k nikomur ni zahajal, skôraj z nikomer se ne znanil, a novce je vender le imel. Vêdel se je, ne da bi dejali oskromno — v njem sploh ni bilo ničesa oskromnega — a tiho; živel je, kakor bi ne zapažal nikogar krog sebe, in tudi potreboval ni nikogar. Divji Gospod (tako so ga imeno-

¹⁾ Orlovci imenujejo oči gledalke, kakor tudi usta jedalo.

vali: pravo njegovo ime pa je bilo Perevlesov) imel je velik vpliv v vsej okolici; njega so ubogali takoj in radi, če tudi ni imel ne samó nikacega prava komu ukazovati, ampak tudi sam ni izjavljal ni najmanjšega zahtevanja do pokornosti ljudij, s katerimi se je slučajno sešel. On je govoril — njemu so se pokorili; sila vzame vselej svoje. On skôraj ni pil vina, z ženskimi se ni znanil, a ljubil je strastno petje. V tem človeku je bilo mnogo skrivnostnega; bilo je videti, kakor da se neke velikanske sile čmerno pokojé v njem, kakor bi znale, da če se kedaj vzdignejo, če se kedaj odtrgajo na slobodo, morajo razrušiti sebe in vse, česar bi se doteknile; in zeló se motim, če se v življenji tega človeka uže ni dogodil takšen vzriv, če on, naučen po izkušnji in s težka otevši se pogube, ne drži sedaj neizprosljivo samega sebe v ježevih rokovnicah. Posebno osupnila me je v njem zmes nekake urojéne, prirodne divjosti in ob jednom urojéne plemenitosti, zmes, katere nisem našel ni v kom drugem.

Zatorej, redčik je stopil naprej, zakril do polovine oči in zapel z najvišjim falzetom. Glas njegov je bil dovolj prijeten, sladák, če tudi nekoliko hripav; igral in zavijal je s tem glasom, kakor škorjanec, zalival in prelival se neprenehoma z vrha nizdolu in se neprestano povračal k vrhnjim notam, katere je izdržaval in raztezal s posebnim prizadevanjem, umolkal in potem hipno poprijemal prejšnji napev, z nekako srčno ponosno drznostjo. Njegovi prehodi so bili mnogikrat dovolj smeli, mnogikrat dovolj zabavni: veščaku bi bili napravili mnogo zadovoljstva; Nemec bi prišel od njih v nejevoljo. To je bil ruski „tenore di grazia“, „tenor léger“. Pel je veselo, poskočno pesen, katere besede, kolikor sem mogel uloviti skozi brezkončna olepšanja, soglasne dodatke in vzklicanja, bile so naslednje:

„Razpašu ja moloda-molodenjka
Zemljicy malenjko;
Ja poséju moloda-molodenjka
Cvêtika alenjka.“

(„Zoral bom, mlada moja,
Malo zemljice,
Vsejal bom, mlada moja,
Rdeče róžice.“)

Pel je; vsi so ga poslušali z največjo pazljivostjo. Vidno je čutil, da ima opraviti z izvedenci, in zaradi tega, kakor pravijo, lezel je prav iz kože. Resnično, v naših krajih so petju véšči in ne zastonj sloví selo Sergijevsko, na veliki Orlovski cesti, po vsej Rusiji zaradi svojega posebno prijetnega in soglasnega napeva. Dolgo je redčik pel, ne vzbujaje presilnega sočujstva v svojih poslušalcih: pogrésal je pomoči, kora; napósled, pri necem posebno udačnem prehodu, ki je prinudil celó Divjega Gospoda nasmehniti se, Obalduj ni vzdržal in je vzkriknil od zadovoljstva. Vsi so vztrepetalí. Obalduj in Morgač sta jela v poluglasu poprijemati, pritezati, vzklicavati: „Lepó! . . . Le ubiraj, ptiček! Zatezaj, ubiraj, gad! Le še zatezaj! Še zavíjaj, pes pasji! . . . Pogubi Herod dušo tvojo!“ in dr. Nikolaj Ivanič je zakimal izza stojke odobrovalno z glavo na pravo

in na levo. Obalduj je napósled zatoptal ter jel pritrkavati z nogama in pomajevati z ramenima — a Jakobu so zažarele oči, kakor oglje, in ves se je tresel, kakor list, ter se zmešano nasmihaval. Jediní Divjí Gospod ni izpremenil obraza in po prejšnjem ne genil se z mesta; a pogled njegov, obrnen na redčika, zmešal se je nekoliko, če tudi je izraženje usten ostalo prezirljivo. Obodren z znaki vseobčega zadovoljstva, zavihril se je redčik popolnoma in jel delati taka zavijanja, tako počil in zabobnal z jezikom, tako silno zaigral z grlom, da mu je, ko je napósled, ves utrujen, bled in oblit z gorečim potom, nagnivši se nazaj z vsem telesom, izpustil poslednji zamirajoči vzglas, splošni, zlití krik odgovoril divjim vzrivom. Obalduj se mu je vrgel na vrat in ga jel dušiti s svojima dolzima, kostljavima rokama; na rejenem lici Nikolaja Ivaniča se je pokazala rudečica, prav pomladel se je; Jakob je zakričal, kakor brezumen: „Junak si, junak!“ — Še celó sosed moj, kmet v raztrgani suknji ni iztrpel in je, udarši s pestjó po mizi, vzkliknil: „A-ha! dobro, vrag vzemi — dobro!“ ter z odločnostjo pljunil v stran.

„Nu, brat, dobro si jo rezal!“ kričal je Obalduj, ne izpušča je onemoglega redčika iz svojega objemanja — „dobro, to se mora reči! Dobil si, bratec, dobil! Čestitam — osminka je tvoja! Jaški je do tebe daleč To ti jaz rečem, daleč A verjemi mi. (In pritisnil je zopet redčika na svoje prsi.)

— „Pusti ga vender, pusti, nadležnež,“ dejal je nejevoljno Morgač: — „daj mu sesti na klop; vidiš, da je truden Ti si tepec, bratec, pravi tepec! Kako je zdelan, kakor kopelni list!“¹⁾

— „Nu, kaj, séde naj, a jaz izpijem kozarček na njegovo zdravje,“ rekel je Obalduj in šel k stojki. — „Na tvoj račun, brat,“ dodál je, obračajoč se k redčiku.

Ta je kivnil z glavo, sédel na klop, potegnil iz šapke robec in jel otirati lice; in Obalduj je izpil s strastnim poželenjem kozarec in, po navadi pravih pijancev, hrkaje naredil tožno-skrben obraz.

— „Dobro poješ, brat, dobro,“ opazil je laskavo Nikolaj Ivanič. — „A sedaj je vrsta na tebi, Jaša: pazi in ne bój se. Bodemo videli, kdo bode, bodemo videli A dobro poješ, redčik, za Boga, dobro.“

— „Prav dobro,“ opazila je Nikolaja Ivaniča žena in z nasmehom pogledala Jakoba.

— „Dobro, ha!“ ponovil je poluglasno sosed moj.

— „A, zavraten — poleha!“²⁾“ zavpil je zdajci Obalduj in, stopivši h kmetu z luknjo na hrbtu, pokazal ga s prstom, po-

¹⁾ Polehe imenujejo stanovnike južnega plesja, dolge lesne pokrajine, ki se pričinja na granici Bolhovskega in Žizdrinskega okraja. Odlikujejo se z mnogimi posebnostimi v življenji, pravi in jeziku. Zavratne imenujejo jih zaradi sumnjive in tožne nravi. Pis.

²⁾ Rusi se drgnejo po parni kopéli z brezovim vejnikom; za tega voljo listje vene in je poparjeno; takšen list je tukaj v primeri. Prel.

skočil in zakrohôtal se na vse grlo. — „Poleha! poleha! Ha, beda, ponjaj¹⁾ zavratni! Kako si ti sem prišel?“ kričal je skozi smeh.

Ubogí kmetič se je prestrašil in uže hotel vstati ter čim brže oditi, ko se zdajci začuje mēdni glas Divjega Gospoda:

— „A káka neznosna živina pa je to?“ dejal je on škripaje z zobmi.

— „Jaz nisem nič,“ zamrmral je Obalduj: — „jaz nisem nič jaz sem le tako“

— „Nu, dobro, mólči uže!“ rekel je Divji Gospod. — „Jakob, prični!“

Jakob je prijel z roko za grlo.

— „Kaj, brat, tako nekaj Hm . . . Ne vem, res, nekaj tako“

— „Nu, dosti, ne bój se. Sram te bodi! kaj se vrtiš? Pójd, kakor ti velí Bog.“

In Divji Gospod pričakovaje povesi glavo.

Jakob je pomolčal, pogledal krog in se zakril z rokó. Vsi so se prav vsesáli vánj z očmi, posebno redčik, kateremu je na obrazu, skozi obično samouverjenost in gotovost uspeha, izstopil nehoté legak nemir. Prislonil se je k steni in zopet podložil pod-se obe rôci, a mahal uže ni več z nogama. Ko je napósled Jakob odkril svoj obraz — bil je bled, kakor mrtvečev; oči so se svetile slabo skozi povešene trepálnice. Vzdihníl je globôko in zapel . . . Prvi zvok glasa njegovega je bil slab in nejednakomeren in zdelo se vam je, kakor bi ne izhajal iz njegovih prs, ampak da prihaja od nekod iz dalje in kakor bi priletel slučajno v sôbo. Prečudno je vplival ta trepetajoči, zveneči zvok na vse nas; pogledali smo drug drugzega in žena Nikolaja Ivaniča se je vzravнала. Za tem prvim zvokom je prišel drugi, trši in bolj zategnen, a vender se tresoč, kakor struna, katera, hipno prozvenevši pod silnim prstom, zvení s poslednjim, naglo zamirajočim nihanjem, za drugim — tretji, in počasi razvnamaje in razširjaje se, polila se je melanholična pesen:

„Ne odna vo polê doroženjka prolegala,“

(„Ni jedne stezice po polji ni bilo“.)

pel je in vsem nam se je storilo sladko in mило. Jaz, priznavam, slišal sem redko podoben glas: bil je z lehka razbit in zvenel je nekako tresoče; od začetka je odmeval nekako bolehalo; ali v njem je bila neposnemljiva globôka strast, mladost, sila, sladost in nekaka mikavno-brezskrbna tožnost. Ruska, prava, goreča duša je zvôčala in dihala v njem in nekako prijemala vas za srce, prijemala naravnost za njegove ruske strune. Pesen je rastla, razli-

¹⁾ Polehi pridevajo skôraj vsaki besedi vzklicanja: „ha!“ in „beda“. — „Ponjaj“ namesto pogonjaj (poganjaj). Pis.

vala se. Jakob je bil vedno bolj omamljen; več se ni bal, ampak prepuščal se je ves svoji sreči; glas njegov ni več trepetal — tresel se je, toda s tistim komaj zapazljivim notranjim tresenjem strasti, katero, jednako pušici, prosunja dušo poslušalčevo, ter se neprestano krepčal, utrjal in razširjal. Spominam se, videl sem nekoč, zvečer za časa odtoka, na ploskem peščenem bregu morja, grozno in težko šumečega v dalji, veliko belo čajko (Seemöve). Sedela je mirno, podstavivši svilnate prsi živo-rudečemu sijanju zárje, in le izredka počasi razširjala dolgi peróti svoji naproti znanemu morju, naproti nizkemu, bagrovemu solncu. Spomnil sem se nje, slušaje Jakoba. On je pel, popolnoma pozabivši svojega tekmeča in vseh nas, a vidno nošen, kakor boder plavác od valov, z našim molčljivim strastnim sočutjem. Pel je in od vsacega zvôka glasa njegovega je vejalo nekaj rodnega, nepregledno širôcega, kakor bi se znana stepa razgrinjala pred vami, in sezala v neskončno daljo. Meni, čutil sem, zakipele so na srci in se dvigale k očem solze; tiho, zdržano ihtenje iznenadejalo me je nepričakovano Ozrl sem se — žena krčmarjeva je plakala, naslonivši se s prsmi na okno. Jakob je vrgel nánjo bister pogled ter se zalil še bolj zveneče, še bolj sladko od prejšnjega. Nikolaj Ivanič je povetil glavo; Morgač se je obrnil stráni; Obalduj, ves raznežen, stal je mirno, glupo razzinivši usta; sivi kmetič je ihtel tiho v svoj kotiček, z gôrcim šepetom majé z glavo; tudi po železnem lici Divjega Gospoda, izpod popolnoma skrčenih obrvíj, prikatalila se je počasi debela solza; redčik je pritisnil stisneno pest k čelu in se ni genil Ne vém, kako bi se bilo končalo vseobče mučenje, če bi ne bil Jakob zdajci končal z visôcim, neobično tencim zvôkom — prav kakor bi se mu bil glas odtrgal. Nihče ni kriknil, še celó ne genil se; bilo je, kakor bi še vsi čakali, če bode še pel; toda on je odprl oči, kakor bi se čudil našemu molčanju, z vprašujočim pogledom obvel vse krog in spoznal, da je zmaga njegova.

— „Jaša,“ izpregovoril je Divji Gospod, položil mu roko na ramo in — umolknil.

Mi vsi smo stali kakor okamenéli. Redčik je vstal tiho in šel k Jakobu. — „Ti . . . tvoja . . . ti si dobil stavo,“ izgovoril je napósled s trudom in pobežal iz sôbe.

Njegova hitra, odločna hoja je nekako razrušila očaranje: vse je na jedenkrat izpregovorilo, šumno, radostno. Obalduj je skočil k višku, zalepetal, zamahal z rokama, kakor mlin na sapo z lopatami; Morgač je šel šepaje k Jakobu in se jel ž njim poljubljati; Nikolaj Ivanič je vstal in slovesno objavil, da pridá od sebe še jedno osminko piva. Divji Gospod se je muzal z nekacim dobrim smehom, katerega nikakor nisem pričakoval na njegovem lici; sivi kmetič je trdil v svojem kotičku, otiraje z obema rokama oči, lici, nos in brado: „A dobro, za Boga, dobro, naj bodem

pasji sin, če ni dobro!“ a žena Nikolaja Ivaniča, vsa rudeča, vstala je hitro in odšla. Jakob se je sladkal s svojo zmago, kakor dete: ves njegov obraz se je izpremenil; posebno oči sta mu zasijali od sreče. Tirali so ga k stojki; on je poklical k njej tudi objokanega sivega kmetiča, poslal krčmarjevega sinka za redčikom, katerega pa ta vse jedno ni našel, in pričel se je pir. — „Ti nam še zapoješ, do večera nam bodeš pel,“ trdil je Obalduj, visôko dvigujê rôci.

Jaz sem pogledal še jedenkrat Jakoba in šel vên. Nisem hotel več ostati — bal sem se pokvariti si vtis. A vročina je bila nestrpiliva, kakor prej. Bilo je, kakor bi visela nad zemljo z gosto, težko plastjo; na temno-sinjem nebu se vam je videlo, kakor bi se vili nekaki svetli ogenjčki skozi prav tenak, skôraj črn prah. Vse je molčalo; bilo je nekaj breznádnega, potrtega v tem globôcem molčanju onemogle prirode. Prispel sem do kočê za senó in legel na ravno pokošeno, a uže skôraj posušeno travo. Dolgo nisem mogel zadremati; dolgo mi je zvôčal po ušesih neprekosljivi glas Jakobov . . . napósled sta vzeli vročina in utrujenje vse jedno svoje, in zaspal sem mrtvim snòm. Ko sem se vzbudil, potemnélo je uže vse; krog razmetana trava je dehtela silno in bila nekoliko vlažna; skozi tenke žrdi polurazkrite strehe migale so slabo blede zvezde. Šel sem vên. Zárja je ugasnila uže davno in medló je še odseval na obnebji nje poslednji sled; ali v nedavno razbeljenem vzduhu se je čutila še skozi nočno svežest toplota in prsi so še vedno hrepenele po hladni sapici. Vetra ni bilo, tudi ni bilo oblakov; nebo je stalo krog in krog vse čisto in prozorno temno, tiho migajoč z brezštevili nimi, a malo vidnimi zvezdami. Po vasi so brleli ogenjčki; iz nedalnje, jarko razsvetljene krčme se je čulo neharmonično, zmedeno pétje, med katerim, zdelo se mi je, sem spoznal glas Jakobov. Divji smeh je dohajal sedaj pa sedaj od tod z vzrivom. Šel sem k okencu in pritisnil obraz k steklu. Zagledal sem nevesel, če tudi pester in živ prizor. Vse je bilo pijano — vse, začênši z Jakobom. Z golimi prsmi je sedêl on na klopi in pevaje s hripavim glasom neko poskočno poulično pesen, lenobno prebiral in ščipal strune kitarine. Mokri lasje so viseli v šópêh nad njegovim strašno pobledelim licem. Po sredi krčme je Obalduj, popolnoma „razvinčen“ in brez kaftana, plesal skakaje pred kmetom v sivkasti suknji; kmetič, od svoje strani, teptal je s trudom, mendral z oslabevšima nogama in brezmiselno smeje se skozi zmršeno brado, izredka pomahaval z jedno roko, kakor bi hotel rêci: „Ej, naj bode!“ Ničesar ni moglo biti smešnejšega od njegovega obraza; če je še tako privzdigoval svoje obrvi, otežele trepálnice se vender niso hotele dvigniti in so le vedno ležale na malo zapazljivih, porudelih, a jako sladkih očescih. Nahajal se je v onem milem stanji končno opojênega človeka, kadar vsak

mimogredoči, pogledavši mu v obraz, nedvojbeno réče: „Dobro si se ga nalezel, brate, dobro!“ Morgač, ves rudeč, kakor kuhan rak, s širôko odprtima nosnicama, posmihal se je jadovito iz kota; jedini Nikolaj Ivanič, kakor se tudi pravemu krčmarju spodobi, ohranil je svoje neizmenljivo hladnokrvje. V sôbo se je nabralo mnogo novih oseb; a Divjega Gospoda v njej nisem videl.

Obrnil sem se in z brzimi koraci jel spuščati se s holma, na katerem leži Klatovka. V podnožji tega holma se razprostira širôka ravnina; zatopljena z meglenimi valovi večernega mraka kazala se je še neobjetnejša in kakor bi se zlivala s potemnevšim nebom. Stopal sem z velicimi koraci po cesti ob jarku, ko se na jedenkrat nekje daleč v ravnini začuje zvonok glas dečka. — „Antropka-a-a . . .“ kričal je z upornim in solzljivim obupanjem, dolgo raztezaje zadnji zlog.

Umolknil je za nekoliko hipov in z nova jel kričati. Glas njegov se je razlegal zvonko v mirnem, tekar dremljočem vzduhu. Najmenj tridesetkrat je prokričal ime „Antropke“, ko se z nasprotnega konca poljane, kakor z družega sveta, začuje slabo slišen odgovor:

— „Ka-a-a-a-aj?“

Glas dečkov je zakričal précej z radostnim ozlobljenjem:

— „Pojdi sem, vrag vražji-i-i-i.“

— „Zaka-a-a-aj?“ odgovoril je oni dolgo potem.

— „Zato, ker te ata našeškati hočejo-o-o —,“ prokričal je brzo prvi glas.

Drugi glas mu ni več odgovoril in dečko je jel zopet klicati „Antropke.“ Klici njegovi, bolj in bolj redki in slabi, dolétali so še do sluha mojega, ko se je uže popolnoma stemilo in sem obgibal kraj gozda, obdajajočega vasíco mojo in ležečega v štirih vrstah od Klatovke . . .

„Antropka-a-a!“ odmevalo je še vedno po vzduhu, napolnem z nočnimi sencami.

Peter Petrovič Karatajev.

Šest let temu nazaj, jeseni, na cesti iz Moskve v Tulo, moral sem presedeti skôraj ves dan v poštni hiši zavoljo nedostatka kónj. Vračal sem se z lova in bil tako neoprezen, da sem poslal trojko svojo naprej. Nadzornik, človek uže star, pust, z lasmi visečimi doli do nosa, z majhnima zaspanima očima, odgovarjal je na vse tožbe in prošnje moje s kratkim godrnjanjem, togotno loputal z durmi, kakor bi sam proklinjal svoj stan, in hodeč na krilce zmerjal postilijone, kateri so počasi bredli po blatu s pudovimi dugami na rokah, ali sedeli na klopi, zevaje in čehaje se in ne obračali posebne pozornosti na gnévno kričanje načelnika svojega. Uže trikrat sem pil čaj, nekolikokrat brezuspešno skušal zadremati, prečital vse nadpise na oknih in stenah: mučil me je strašen dolgčas. S hladnim in breznadnim obupom sem gledal na privzdigneni ojnici svojega tarantasa,¹⁾ ko naglo zapoje zvonček in se nevelika telega, zaprežena s trojko izmučenih kónj, ustavi pred krilcem. Prišlec je skočil s telege in s krikom: „Hitro kónj!“ stopil v sôbo. V tem, ko je on, z običnim, posebnim čudenjem poslušal odgovor nadzornikov, da kónj namreč ni, uspel sem jaz z vso pohlepno radovednostjo dolgočasečega se človeka premeriti z očima od nog do glave novega tovariša svojega. Na videž bilo mu je pod trideset let. Osepnice so pustile nezagladljive sledôve na njegovem obrazu, suhem in rumenkastem, z neprijetnim médnim odbleskom; višnjevkasto črni, dolgi lasje so mu ležali od zadaj v kolescih po vratniku, od spredaj se vili v ogromnih viskih; majhni opuhli očesci sta gledali — a s težka; na vrhni ustni je štrlelo nekoliko dlačic. Odet je bil kakor kakov zabubensk graščák, obiskovalec konjskih sejmov, v pester, dovolj zasalen arhaluk,²⁾ pobledele svileno zavratno ruto višnjevkaste bôje, oprsnik z médnimi gómbi in sive pantalone z ogromnimi raztrobami, izpod katerih so le malo pogledavali končki nečiščenih črevljev. Od njega je dehtelo silno po tobaku in žganji; na rudečih in debelih prstih, skôraj zakritih z rokavoma arhaluka, videli so se sreberni in tulski prsteni. Takih figur najdete v Rusiji ne na dvanajstorke, ampak na stotine;

¹⁾ Voz za potovanje.

²⁾ Kratka domača suknja.

znanje ž njimi, povedati treba resnico, ne podaje vam nikacega zadovoljstva; vender ne oziraje se na krive misli, s katerimi sem gledal prišleca, nisem mogel, da ne bi zapazil brezskrbno dobrega in strastnega izraza njegovega lica.

— „Tudi oni čakajo uže več nego li jedno uro,“ dejal je nadzornik, pokazaje náme.

Več nego li jedno uro! — zlodej se je smijal nad menoj!

— „A njim, ne mara, ni taka sila,“ odgovoril je prišlec.

— „Tega mi vender ne moremo vedeti,“ rekel je nejevoljno nadzornik.

— „Zatorej ni nikakor mogoče? Némate li prav nobenih kónj?“

— „Nikakor, pravim. Ni jednega konja némamo.“

— „Nu, zatorej mi recite prinesiti samovár. Počakam, kaj hočem.“

Prišlec je sédel na klop, vrgel klobúk na mizo in pogladil z roko lase.

— „A, vi ste uže pili čaj?“ vprašal me je.

— „Pil.“

— „Ali ni ugodno še jedenkrat zaradi družbe?“

Jaz sem bil zadovoljen. Tolsti, sivi samovár se je pokazal četrtrič na mizi. Jaz sem izvil butiljico ruma. Nisem se motil, imevši sobesednika svojega za maloposestnega dvorjana. Imenovali so ga Petra Petroviča Karatajeva.

Razgovorila sva se. Ni še minilo pol ure od njegovega prihoda, ko mi je uže pripovedoval z najdobrodušnejšo odkritosrčnostjo življenje svoje.

— „Sedaj grém v Moskvo,“ govoril mi je, dopivaje četrtri kozarec: „v — vasi sedaj uže némam ničesar opraviiti.“

— „Kako to, ničesar?“

— „Je uže tako, da ni ničesar. Gospodarstvo je prišlo v nered, kmetje so obožali; se vé da, bila so slaba leta: slabe letine, razne, veste, nesreče . . . Sicer pa,“ dodál je, tožno pogledávši na stran: — „kakšen gospodar sem jaz!“

— „Zakaj vender?“

— „Ne,“ segel mi je v besedo: — „takšen gospodar pa nobeden! Nu, vidite,“ nadaljeval je, nagnivši glavo po stráni in pridno sesaje lulico: — „vi, tako-le gledajoč náme, morda mislite, da sem jaz tako . . . a, veste, moram vam priznati, da sem imel srednjo vzgojo; pomagál ni bilo dovolj. Ne zamerite mi, jaz sem človek odkritosrčen, sicer pa napósled . . .“

Ni završil govora svojega in mahnil je z rokó. Jaz sem ga jel zagotovljati, da se moti, da mene jako veselí znanje, in drugo, a potem sem opazil, da za vodstvo gospodarstva, po mojih mislih, ni treba prevelicega izobraženja.

— „Prav pravite,“ odgovoril mi je on: — „tudi jaz sem vaše misli. A vse jedno je potrebno neko posebno razpoloženje.“

Nekateri Bog vé kaj uganja, a ni ničesar! A jaz Prosim, dovolite, ali ste iz Petrograda ali iz Moskve?“

— „Jaz sém iz Petrograda.“

Spustil je skozi nos dolg tók dima.

— „A jaz grém v Moskvo služít.“

— „Kam ste pa namenjeni ustopiti?“

— „Ne vé m; kakor pride. Priznam vam, bojim se službe, treba vzeti odgovornost náse. Živel sem vedno v vasi; navajen sem, veste pa uže ni drugače sila! — Oh, saj pravim, ta-le sila!“

— „Zato bode te pa živelí v stólici.“

— „V stólici . . . nu, jaz ne vé m, kaj je tam v stólici dobrega. Bodemo videli, morebiti je res dobro . . . A zdí se mi vender, da boljšega od dežele ne more biti ničesar.“

— „Ali vam je nemogoče živeti dlje v vasi?“

Vzdihnil je.

— „Nemogoče. Saj uže sedaj, tako rekóč, ni več moja.“

— „Kako li to?“

— „I, neki dober človek — sosed se je vgnezdil meníco . . .“

Ubogi Peter Petrovič je potegnil z rokó po obrazu, pomislil in stresnil z glavo.

— „Nu, pa kaj hočem! . . . Priznati moram,“ dodál je po kratkem premolku: „da se mi ni na koga togotiti, sam sem vsega kriv. Rad sem dobro živel! . . . Vrag vzemi, rad živim dobro!“

— „Vi ste veselo živelí v vasi, je-li?“ vprašal sem ga jaz.

— „Imel sem, gospod moj,“ odgovarjal mi je počasi in gledal naravnost v oči — „dvanajst smíček lovskih psov gonjačev, takšnih psov, povém vam, kakeršnih je le malo. (To zadnjo besedo je izgovoril na razpev.) Zajca vam précej zamotajo, a tudi na drugo zver so vam pravi gadje. Pa tudi s hrti sem se mogel pobahati. A sedaj je vse minilo, legati se né mam za kaj. Hodil sem na lov tudi s puško. Imel sem psico Kontesko; prečudna žival, vse je izvohala. Šel sem na primer k močvirji in rekel: šarš! če ne prične iskati — tačas lahko izpustiš tropo psov — vse brez-uspešno, ničesar ne najdeš! a če začne — potem rada umrjè na mestu! . . . In kako ti je v sôbi vežljiva. Če jej daš kruha iz leve rôke in rečeš: Žid, žrì, nikakor ne vzame, a daj jej ga iz prave in rêci: gospodična, jej — précej vzame in sné. Imel sem od nje tudi mladega, izvrstnega psička in hotel sem ga vzeti s soboj v Moskvo, a prijatelj si ga je izprosil s puško vred; rekel mi je: v Moskvi, bratec, ti ne bode do tega; tam, bratec, bode vse drugače življenje. Oddál sem mu psička in tudi puško, in vse to, veste, ostalo je tam.“

— „A vi bi tudi v Moskvi lahko hodili na lov.“

— „Kaj še, čemú? Če nisi znal vzdržati se, pa trpi sedaj. A rajši, prosim, povedite mi, ali je življenje v Moskvi — dragó?“

— „Ne, ne preveč.“

— „Ne preveč? A prosim, povedite mi, ali tudi ciganje živé v Moskvi?“

— „Káki ciganje?“

— „I, tisti, ki hodijo po sejméh.“

— „Dà, v Moskvi“

— „Nu, to je dobro. Rad imam cigane, vrag vzemi, rad!“

In oči so se Petru Petroviču zabliskale z radostno veselostjo. Nu, hipno se je zavrtel na klópi, potem se zamislil, povésil glavo in pomolil proti meni prazni kozarec.

— „Dajte mi malo svojega ruma,“ dejal je.

— „A čaj je ves pošel.“

— „Nič ne dé, brez čaja Eh!“

Karatajev je položil glavo na rôci in se oprl z rokáma na mizo. Jaz sem ga gledal molčé in uže pričakoval onih občutnih vzdlicev, dà, celó onih solz, s katerimi so pijančki tako radodarni, a ko je privzdignil glavo, priznavam, iznenádejalo me je globôkotožno izražanje obraza njegovega.

— „Kaj vam je?“

— „Ničesar spomnil sem se minulosti. Neki anekdotec Povedel bi vam vse, a ne upam se nadlegovati vas.“

— „Prosim!“

— „Dà,“ nadaljeval je z vzdihom: — „bivajo slučaji kakor, na primer, z menoj. Nu, če hočete vam razložim. Sicer pa, ne vém“

— „Povédite, ljubi Peter Petrovič.“

— „Če res hočete Nu, vidite,“ pričel je: — „a jaz, res, ne vém.“

— „Nu, dovolj, ljubi Peter Petrovič.“

— „Nu, prosim. Slušajte zatorej, kaj se je z menoj, tako rekóč, pripetilo. Živel sem, kakor veste, v vasi! Kar si kupi moje oči neka deklica, oh, in káka deklica je bila to lepa, umna in kako tudi dobra! Bilo jej je ime Matrena. A deklica, je bila prosta, to je, vi me umejete, robujoča, prosto sužna. A ni bila deklica moja, ampak tuja; in v tem ravno je beda. Nu, jaz sem se zaljubil — saj pravim, pravi anekdotec — nu, in ona tudi. Jela me je zatorej Matrena prositi, naj jo odkupim od gospôde; a tudi jaz sam sem uže premišljal o tem. Toda gospôda nje je bila bogata in se držala strogo starih običajev; stanovala je petnajst vrst od mene. Nu, v neki, kakor pravijo, prekrasen dan, velel sem napreči drožke s trojko — v ójnicah mi je bil inohodec, Azijatec nenavaden, in zato se je imenoval tudi Lampurdos — napravil se lepše in se popeljal k Matrenini gospôdi.

Pripeljem se: dom je velik, z raznimi oddelki in vrtom Pri ovinku me je čakala Matrena: hotela je izpregovoriti z menoj, a poljubila mi je samó rôko in odšla. Nu, jaz stopim v sprednjo

sôbo, vprašam: so li domá? A reče mi dolg lakaj: kako ukazete poročiti o sebi? Jaz pravim: porôči bratec, da je graščák Karatajev prišel po opravkih. Lakaj je šel; jaz čakam in pre-mišljujem, kaj neki bode? najbrž mi zahteva, zlomek, strašno ceno, če tudi je bogata. Kakih pet sto rubljev bode zasolila. Evo, napósled se vrne lakaj in reče: prosim. Jaz grém za njim v go-stilno. Tú sedi v naslanjači majhna, rumenkasta starka in pomeži-kuje z očima. — „Kaj vam je ugodno?“ — Jaz sem, veste, najprej smatral za potrebno povedati, da me zeló veseli znanje. — „Vi se motite, jaz nisem tukajšnja gospodinja, a sem nje sorodnica Kaj vam je ugodno?“ — Povedal sem jej takoj, da moram s sámo gospodinjo govoriti. — „Marija Iljinišna danes ne vzpre-jema: ni zdrava Kaj vam je ugodno?“ — Kaj hočem, mislil sem si, objasnim jej želje svoje. Starka me je poslušala do konca. — „Matrena? káka Matrena?“ — „Matrena Fedorova, Ku-likova hči.“ — „Fedora Kulika hči? a kako jo vi poznate?“ — „Po naključji.“ — „Ali so jej vaši namení znani?“ — „Znani.“ — Starka je umolknila. — „Jaz jej bodem uže pokazala izprijenki!“ Jaz, priznavam, začudil sem se. — „Zakaj vender, prosim! Jaz rad plačam zánjo vsoto, samó izvolite povedati, koliko.“ — Stara babura je kar vzkipela: — „To ste si pa izmislili s čim iznenádejati nas: prav potrebni so nam novci vaši! . . . a jaz jej bodem uže, jaz jej bodem pokazala . . . To budalost izbijem jej iz glave.“ — Razkašljala se je staruha od zlóbe. „Ali jej morda ni dobro pri nas, ka-li? . . . Ah, ta vraginja, Bog mi odpústi grehe!“ — V meni je, priznavam, vse zakipelo. — „Čemú pa vender grozite ubogi deklici? Kaj je neki ona zakrivila?“ — Staruha se je prekrižala: — „Ah, ti Bog moj, ali sem morda jaz . . .“ — „Ona vender ni vaša!“ — „Nu, za to pa uže Marija Iljinišna vé, to ni vaša stvar, gospod; a jaz bodem uže Matrenki pokazala, čegava sužnja je.“ Jaz, povem vam, skôraj da se nisem vrgel na proketo staruho, a spomnil sem se Matrene in rôci sta mi upadli. Prestrašil sem se tako, da ni mogoče povedati; jel sem starko nagovarjati, naj vzamejo vender, kar hočejo. — „A čemú vam bode?“ — „Po všeči mi je, matuška; mislite sebe v položaji mojem Dovolite, da vam poljubim ročico.“ In tako sem poljubil hudobi rokó! — „Nu,“ promrmrala je čarovnica: — „povedala bodem Mariji Ilji-nišni, kakor bode ona rekla; a vi pridite zopet pojutrišnjem.“ Vrnil sem se domóv v velicem nemiru. Jelo se mi je dozdevati, da sem stvar slabo začel, da sem brezuspešno dal spoznati svoje nagnenje, a spomnil sem se prepozno. Dva dní potem sem se odpravil do gospé. Privédli so me v kabinet. Vse živo bôj, ubranstvo odlično, ona sama sedí v umeteljni naslanjači in je glavo nazaj nagníla na blazínico; in tudi prejšnja sorodnica sedí, poleg nje, pa še nekaka gospodična z belimi trepalnicami in obrvmí, v ze-leni obleki, krivousta, najbrž tovarišica. Staruha je dejala skozi

nos: „Prosim, sédite.“ Jaz sem sêdel. Jela me je izpraševati, koliko imam let, kje sem služil, in kaj mislim delati in vse tako z visôka, važno. Jaz sem odgovarjal podrobno, Starka je vzela z mize robec, pomahala, pomahala náse „Povedala mi je,“ dejala je, „Katarina Karpovna o vašem namenu; povedala mi je,“ dejala je, „a jaz sem si,“ dejala je, „postavila za pravilo: ljudij iz službe ne izpuščati. To je tudi neprilичno in se ne spodobi v redni hiši: to ni red. Jaz sem uže vse razporedila,“ dejala je, „vam se ni treba,“ dejala je, „dlje truditi.“ — „Kakšen trud, prosim vas Ali vam je morda Matrena Fedorova potrebna?“ — „Ne,“ dejala je, „ni mi potrebna.“ — „Zakaj mi je torej nečete ustopiti?“ — „Zato, ker meni ni ugodno; ni mi ugodno in to je. Jaz sem uže,“ dejala je, „razporedila: pošlje se v stepno vas.“ Meni je bilo, kakor bi me strela udarila. Starka je rekla dve besedi po francoski zeleni gospodični. Ta je šla. „Jaz,“ dejala je, „sem ženska pravil strogih, pa tudi zdravje moje je slabo: nemira ne morem prenašati. Vi ste še mlad človek, a jaz sem uže stara ženska in vam smem dajati svete. Ali bi vam ne bilo bolje dobiti kako službo, ženiti se, poiskati dobro partijo; bogate neveste so redke, a deklico ubogo in zato dobro, pošteno lahko dobodete.“ Jaz, veste, gledam starko in ne razumejem ničesar, kar vam vse blebeče; slišim, da govori o ženitvi, a meni le vedno stepna vas zvení po ušesih. Ženiti se! . . . kákšen vrag!“

Tú se je pripovedovalec nanagloma ustavil in pogledal náme.

— „Je-li, vi niste oženjeni?“

— „Ne.“

— „Nu, kaj pa, to se vé. Jaz nisem strpel: prosim vas vender, matuška, kake čenče pa vežete? Kaj govorite o ženitvi? Jaz samó želim zvedeti od vas, ustopite li svojo deklico Matreno, ali ne?“ — Starka je zaječala: — „Ah, vznemiril me je! Ah, velite mu iti! Ah! . . .“ Sorodnica je priskočila k njej in jela kričati náme. A starka le vedno še stoka: „S čim sem jaz to zaslужila? . . . Na ta način, uže v svojej hiši nisem več gospodinja? Ah! Ah!“ Jaz sem zgrabil klobúk in kakor brezumen bežal vên.

— „Morebiti,“ nadaljeval je pripovedovalec: — „me vi ob-
sodite za to, da sem se tako silno navezal na deklico iz nizkega stanú; nikakor nisem namenjen opravičevati sebe prišlo je uže tako! Verjamete li, da mi ni bilo mirú nì po dnevi, nì po noči Mučim se! Zakaj, mislim si, pogubil sem nesrečno deklico! Če sem se le spomnil, da ona v zipuni (kmetsko žensko krilo) pase gosí, da strogo ž njo postopajo po gospôdski zapovedi, da se jej starosta, kmet v smolnatih črevljih porogljivo smeje — zakápal je hladen pot po meni. Nu, nisem strpel, pozvedel sem, v katero vas so jo poslali, sêdel na konja in pojahal tja. Še le drugi dan proti večeru sem dospel. Kazalo se je, od mene

niso pričakovali takega potovanja in ne dali nobenega ukaza, tičóčega se mene. Jaz naravnost k starosti, kakor sosed; pridem na dvor in gledam: Matrena sedi na krilčku podprta z rokó. Hotela je vzkrikniti, a jaz sem jej pogrozil in pokazal na zadvorje v polje. Šel sem v izbo; s starosto sem malo pokramoljal, nalegal ga, da se je vse kadilo, porabil ugoden hip in šel vèn k Matreni. Ubožica, obviséla mi je kar na vratu. Pbledela in shujšala je golobica moja. Jaz, veste, prigovarjal sem jej: „Nikari, Matrena; nikari ne plakaj“ — a meni samemu solze kar lijó in lijó Nu, vse jedno, napósled me je bilo sram; rečem jej: „Matrena, s solzami se iz gorja ne pomaga, a treba delati, kakor se pravi, odločno; ti moraš bežati z menoj; tako se mora delati.“ Matrena je skóraj omedlela, „Kako bi bilo to mogoče! Jaz propadem in snedó me popolnoma!“ — „Ali si neumna, kdo li te bode poiskal?“ — „Poiščejo me gotovo, poiščejo. Hvala vam, Peter Petrovič; dôkler bodem živa, ne zabim vaše laske, a sedaj me le pustite; vidno je uže usoda moja takova.“ — „Eh, Matrena, Matrena, a jaz sem te imel za deklico z značajem.“ In res, imela je mnogo značaja bila je duša, zlata duša! — „Kaj bodeš tukaj ostajala? vse jedno je; huje ne bode. Povedi mi vender, ali si starostine pesti uže poskusila, a?“ — Matrena je kar vzkipela in ustni jeli sta se jej tresti. „A zavoljo mene obitelji moji ne bode živeti.“ — „Nu, to, obitelj tvojo Ali jo bodo stráni poslali, ka-li?“ — „Stráni jo pošljejo; brata gotovo stráni pošljejo.“ — „In očeta?“ — „Nu, očeta ne bodo poslali stráni, kajti on je naš jedin dober krojač.“ — „Nu, vidiš, a brat od tega ne pogine.“ — Mi li verjamemete, napósled sem jo pregovoril; jela mi je še praviti o tem, da bodem jaz za to odgovarjal „Saj to,“ pravim jej, „ni tvoja stvar“ Nu, in tako sem jo odvédel ne tačas, ampak v drugo; pripeljal sem se po noči na telegi — in jo odpeljal.“

— „Odpeljali?“

— „Odpeljal Nu, in glejte, ona se je poselila pri meni. Dom moj je bil majhen; prisluge malo. Ljudje moji, povém vam brez ovinkov, spoštovali so me; ne bili bi me izdali nì za kake novce. Jel sem prav lepó živeti. Matrenica si je oddehnila in se popravila; jaz sem se ves navezal nánjo . . . Pa káka je tudi bila deklica! Zna ti vse, kar hočeš! Znala ti je peti, plesati, na kitaro igrati Sosedom je nisem kazal, da me napósled ne raznesó! A imel sem prijatelja, odkritosrčnega prijatelja, Gornostaja Panteleja — ne izvolite li poznati ga? Ta jo je imel rad nad vse; kakor gospé poljubljal jej je rôko, res. In povem vam, Gornostajev ni meni vrstnik: on je človek izobražen, vsega Puškina je pročitál; ko se on jame pogovarjati z Matreno in z menoj, midva kar ušesa razobešava. On je je naučil pisati, takšen čudák je bil! In kako sem jo jaz oblačil — gotovo bolje od guberná-

torke: dal sem jej narediti kožuh iz žameta karmezinaste bôje s kožuhovim obšitkom Kako se jej je ta kožuh dobro podal! Ta kožuh je šivala moskovska madam po novi modi s stanom. In kako je bila čudna to Matrena! Zamisli se časih in sedí po vse ure, gleda na strop, z obrvmí ne gane; in tudi jaz sedím in nánjo gledam, a nagledati se je ne morem, prav kakor bi je ne bil nikoli videl. Ona se nasmehne, a meni srce kar poskoči, kakor bi me kdo pošegetal. Časih počne vam zdajci smijati se, burkati, plesati; objame me tako vroče, tako krepko, da se mi prične v glavi vrteti. Od zôre do mraka nisem družega mislil nego li s čim bi njo razveselil. In verjamete li, daroval sem jej vedno le zaradi tega, da bi videl, kako se ona, duša moja, obraduje, vsa porudi od radosti, kako začne darilo moje primerjati, kako z nova k meni pride in me poljubi. Ne vém, po kakšnem načinu je nje oča Kulik zavohal stvar; prišel je starček pogledat naju in kako se vam zajoka Takšnim načinom sva prežila pet mesecev; a jaz bi bil rad ž njo prežil tudi vse življenje tako, toda usoda moja taka prokleta!“

Peter Petrovič se je ustavil.

— „Kaj tacega se je pa pripetilo?“ vprašal sem ga jaz s sočutjem.

On je mahnil z rokó.

— „Vse je šlo k vragu. Jaz sam sem jo pogubil. Matrenica moja se je neizrečno rada vozila v sanéh in jih tudi sama ravnala; nadene vam svoj kožuh, šite trgovske rokovice, in kar samó pokrikuje. Vozila sva se vedno le zvečer, da bi naju, veste, kdo ne srečal. Nekoč bil je, veste, posebno lep dan; mrazno, jasno, brez vetra peljala sva se na sprehod. Matrena je vzela vajeti. Nu, in jaz gledam, kam li vozi? Da ne li v Kokojevko, v vas gospé svoje? Res, v Kokojevko. Jaz jej pravim: brezumnica, kam pa voziš? Ona me je pogledala čez ramo, in se nasmehnila: češ, naj se malo poveseliva. A! mislil sem si: — bodi si kar hoče! Mimo gospôdske hiše peljati se, veste, je lepó; ni res, da je lepó, povedite sami? Nu, in midva se peljeva. Inohodec moj vam kar plava, priprežna, povém vam, šla sta kot veter — uže se vidi Kokojevska cerkev; glej, po cesti polzí star zelen voziček in lakaj štrlí na zadku Gospá, gospá se pelje! Jaz sem se prestrašil, a Matrena kar tréne z vajeti po konjih in jo udere naravnost proti vozu. Oni kočijaž, razumete, to vidi; teče nama nasproti, hoče se ogniti, veste, a zavozi preveč na stran in prekopicne voziček v ròv. Steklo se je razbilo — gospá kričí: aj, aj, aj! tovarišica cvili: drži, drži! a mi, daj Bog noge, mimo. Dirjamo dalje, a jaz si mislim: slabo bode, zakaj sem jej dovolil peljati se v Kokojevko. In kaj mislite? veste, spoznala je starka Matreno in tudi mene je spoznala, ter vložila tožbo, da ubežna nje dekla živí pri dvorjanu Karatajevem; ob jednom pa je pokazala tudi hvaležnost,

kakor se spodobi. Gledam, k meni pride okrajni sodnik; ali okrajni sodnik je bil znanec moj, Stepan Sergejič Kuzovkin, dober človek, to se pravi, v resnici človek ne dober. Nu, in pride k meni in mi reče: „Tako, tako, Peter Petrovič — kako vender ste vi tako? Odgovornost je silna, a zakoni so v tej stvari jasni.“ Jaz mu pravim: „Nu, o tem, razumje se, bodeva se uže še pomenila; ali vam ni morda drago, malo okrepčati se?“ Okrepčati se bil je zadovoljen, a reče mi: „Pravosodje zahteva, Peter Petrovič, sodite sami.“ — „To je res, pravosodje,“ pravim mu jaz, „to je res, . . . a čul sem, da imate lepega vranca, ali bi ne hoteli zamenjati ga za mojega Lampurdosa? . . . A deklice Matrene Fedorove pri meni ni.“ — „Nu,“ reče on: „Peter Petrovič, dekle je pri vas, saj vender ne živimo v Švici a konja svojega zamenil bi uže za Lampurdosa; sicer vzamem ga pa tudi tako.“ Vse jedno sem se ga nekako odkrižal to pot. A stara gospá je jela še hujše od prejšnjega postopati; desetih tisoč, dejala je, mi ni žal. Nu, vidite, prišlo jej je, kar se tiče mene, hipno v glavo, oženiti me s svojo zeleno tovarišico — to sem zvedel pozneje; in zaradi tega se je ona tako razkačila. Česa si vsega te gospé ne izmišljajo! Od dolzega časa, se vé da. Hudo mi je prišlo; ni mi bilo za novec, da sem le Matreno skrival — ne, tako so me zdelali, kakor zajca na gonji. Zabredel sem v dolgove, izgubil zdravje Nekoč ležim vam po noči na svoji postelji in premišlujem: Gospod, Bog moj, zakaj trpim? Kaj mi je vender storiti, če je ne morem zabiti? . . . Nu, ne morem je, to je gotovo! — in glej, v sôbo plane mi Matrena. Tačas sem jo bil skril na svojih pristavah, v dveh vrstah od doma svojega. Jaz sem se prestrašil. Kaj? ali so te tudi tam izvohali? — „Nikakor, Peter Petrovič,“ dejala je ona: „nihče me ne vznemirja v Bobnovu; ali pa to more dolgo trajati? Srce moje,“ pravi ona, „mi poka, Peter Petrovič; smilite se mi, golobček moj; dôkler živim, ne zabim laske vaše, Peter Petrovič, a sedaj sem prisla k vam poslovit se.“ — „Kaj ti je, kaj hočeš, brezumnica? Kako poslovit se? Kako poslovit se?“ — „A tako pojdem in izročim se sama.“ — „A jaz te, brezumnico, zaprem v klet ali me hočeš pogubiti? Ali me želiš umoriti, ka-li?“ Deklica vam molčí in gleda na tla. — „Nu, govôri vender, govôri!“ — „Nečem vam več nemira provzročati, Peter Petrovič.“ — „Nu, pojdi, pa govôri ž njo! . . . — Ali pa véš ti, brezumnica, véš li ti brez brezumnica“

In Peter Petrovič je gorko zajokal.

— „Nu, in kaj menite?“ nadaljeval je potem, udarši s pestjo po mizi in trudeč se zgrbančiti obrvi, v tem, ko so mu solze še vedno bežale po razgorelih licih: — „véste, izročilo se je dekle — šla je in izdala se je“

— „Konji so pripravljeni!“ vzkliknil je mogočno nadzornik, stopivši v sôbo.

Vstala sva oba.

— „Kaj pa je bilo potem z Matreno?“ vprašal sem jaz. Karatajev je mahnil z rokó.

Leto potem, ko sem se srečal s Karatajevim, prišel sem slučajno v Moskvo. Nekoč, pred obedom, zašel sem v kavarno, nahajajočo se za Ohotnim-redom — originalno moskovsko kavarno. V biljardni sôbi so švigali skozi oblake dima zarudeli obrazi, brke, šopi, staromodne surke in najnovejše svetoslavke. Suhi starčki v oskromnih vrhnih suknjah so čitali ruske novine. Prisluga je begala s podnosi, mehko stopaje po zelenih preprogah. Kupci z mučno napetostjo so pili čaj. Zdajci pride iz biljardne sôbe človek, nekoliko razmršen in ne popolnoma trden na nogah. Položil je rôko v žep, povetil glavo in brezmiselno pogledal krog.

— „Ba, ba, ba! Peter Petrovič! Kako se imate?“ Peter Petrovič malo da se ni vrgel meni okolo vratu ter me je vlekel, z lehka zibaje se, v majhno posebno sôbo.

— „Vidite tukaj,“ dejal je, skrbno posajaje me v naslanjačo: — „tukaj bode vam dobro. Dečko, piva! a ne, to je, šampanjskega! — Nu, priznavam, nisem pričakoval, nisem pričakoval Je li davno, kar ste prišli? ali na dolgo? Nu, glejte si, sam Bog vas je prinesel, kakor pravijo“

— „Ali še pomnite“

— „Kako ne pomniti, kako ne pomniti,“ segel mi je hitro v besedo: — „stvar minula stvar minula“

— „Nu, s čim se pa vi sedaj bavite, ljubi moj Peter Petrovič?“

— „Živim, kakor izvolite videti. Tú je življenje dobro, tú je narod dobrodušen. Tú sem se umiril.“

In vzdihn timer je ter povzdignil oči proti nebu.

— „Ali služite?“

— „Ne, ne služim še, a mislim se skôraj odločiti. Pa kaj služba? Ljudje — to je glavno, s kakšnimi ljudmi sem se jaz tukaj seznanil!“

Dečko je prišel z butiljko šampanjskega na črn timer podnosu.

— „Vidite, tudi ta-le je dober človek Ni li res, Vasja, ti si dober človek? Na zdravje tvoje!“

Dečko je postal, prilično stresnil z glavo, nasmehnil se in šel.

— „Res, dobri ljudje so tukaj,“ nadaljeval je Peter Petrovič: — „s čujstvom, z dušo Hočete li, da vas seznanim? Taka slavna detca so vam Vsi vas bodo veseli. Povém vam Bobrov je umrl, to vam je gorje!“

— „Kateri Bobrov?“

— „Sergej Bobrov. Bil je dobra duša; skrbel je záme, nevedneža, stepnjaka. Tudi Gornostajev Pantelej je umrl. Vsi so pomrli, vsi!“

— „Ali ste ves čas v prebili Moskvi? niste li šli nič v vas?“

— „V vas vas mojo so prodáli.“

— „Prodáli?“

— „Eksekucija Glejte si, zakaj je niste kupili vi!“

— „Ali o čem bode žive, Peter Petrovič?“

— „Ej, od gládú ne umrjem, ako Bog dá! če novcev ne bode — bodo prijatelji. Pa kaj li je novce? — Prah! Zlató — prah je!“

Zamižal je, pomešal z rokó po žepu, pomolil proti meni na dlani dva petaltin¹⁾ in grivenik.

— „Kaj je to? Vender prah? (In novce je poletel na tla.) A povedite mi rajši, ste li čitali Poležajeva?“

— „Čital.“

— „Ste li videli Močalova v Hamletu?“

— „Ne, nisem ga videl.“

— „Niste videli, niste videli (In obraz Karatajeva je pobledel, oči so jele nemirno begati; obrnil se je stráni: legak krč mu je probežal po ustnah.) — Ah, Močalov, Močalov! „Končati življenje — usnuti,“ izpregovoril je z zamolklim glasom:

„Ne dalje! in znati, da spanje tó

Konča trpljenje, tisoče udarov,

Zemljanov delež Tákov cilj dostojen

Željá je vročih! Umreti usnuti“

— „Usnuti, usnuti,“ pomrmral je nekolikokrat.

— „Povedite mi, prosim,“ pričel sem jaz, toda, on je nadaljeval z ognjem:

„Kdo trpel bič in róganje bi veka,

Brezsilje prav, zatiranje tiranov,

Ošabnih zlost, ljubezen zabljeno,

Prezrtih duš preziranje zaslug,

Če mogel podariti bi nam pôkoj

Jeden udar O, spomni se

V molitvi sveti svoji na moj greh!“

In položil je glavo na mizo. Jel je jecati in zmetêno govoriti.

— „In jeden mesec potem“, dejal z novo močjo:

„Sam jeden kratek hitro-bežen mesec!

Še ni obutve dobro ponosila,

V kateri šla je, vsa v solzàh,

Za bednim prahom mojega očeta!

O nebo! Zver brez vsacega razuma,

Žalovala bi“

Nesel je kozarec šampanjskega k ustnam, a ni izpil vina ter nadaljeval:

„Zavoljo Hekube?

Kaj on Hekubi je, kaj ona njemu?

Kaj on solzí zavoljo nje? . . .

A jaz nečislan, malodušen rob —

Plašljivec! . . . Kdo hudobneža me zóve?

¹⁾ Altinik je star novce za tri kopejke; petaltinik = 15 kop.; grivenik = 10 kop. Prel.

Kdo mi poreče: lažeš?
 A razžaljenja bi prenašal Dà!
 Golobje srce imam: — žolča némam,
 Grenko mi ni žaljenje“

Karatajev je izpustil kozarec iz roke in se prijel za glavo. Zdelo se mi je, da sem ga razumel.

— „Nu, pa kaj,“ izpregovoril je napósled; kdor se starega spomina, temu okó ven Ni li res? (In zasmijal se je.) — Na vaše zdravje.“

— „Ali ostanete v Moskvi?“ vprašal sem ga jaz.

— „Umrjem v Moskvi.“

— „Karatajev!“ začulo se je iz sosednje sôbe, „Karatajev, kje si? Pojdi sem, dečko ljubeznivi!“

— „Zôvejo me,“ izpregovoril je on, težko dvigujé se z mesta. „Z Bogom; obiščite me, če morete, stanujem v * * *.“

A drugi dan sem moral po nenádejanih okolnostih uže odpotovati iz Moskve in nisem se več sešel s Petrom Petrovičem Karatajevim.

S v i d e n j e.

Šedl sem v brézovem logu jeseni, okolo polovine septembra meseca. Od samega jutra je padal drobán dežek, zamenjen sedaj pa sedaj s toplim solnčnim sijanjem; bilo je nestanovitno vreme. Nebó se je sedaj zavleklo s tencimi belimi oblaci, sedaj zopet razčiščalo na hip, in tedaj se je kazala izza razdvojenih oblakov lazur, jasna in laskova, kakor prekrasno, umno okó. Jaz sem sedel, gledal krog ter poslušal. Listje je tiho šumelo nad mojo glavo; po jedinem šumu njegovem je bilo uže lahko spoznati, kakóv letni čas je bil tedaj. To ni bil veseli, smijoči se trepet vzpomladi, nì mehko šepetanje, nì dolgi govor leta, nì boječe in hladno lepetanje pozne jeseni, ampak slabo slišno, dremotno kramoljaje. Šlabi veter je rahlo pihal po vršičih. Notranjost loga, vlažnega od dežja, izpreminjala se je neprestano gledé na to, je li solnce svetilo ali bilo zakrito z oblakom; sedaj se je obsevala vsa, in bilo je, kakor bi se ta hip vse v njej nasmejalo: tenka debela ne preveč gostih bréz so vzprejemala hipno nežni odsòj bele svile, na zemlji ležeče drobno listje se je zabliščalo zdajci izpreminjaje in vnemaje se s cekinovim zlatom, a rudečkasta stebela visòke, kodraste praproti, uže okrašena s svojo jesensko bôjo, podobno bôji prezrelega grozda, lesketala so se med brezovjem, brezkončno motaje in presekovaje se pred očmi; sedaj zopet je vse krog z lahka sinjelo: žive bôje so hipno gasnile, bréze se belile brez bleska, bele kakor ravno padši sneg, katerega se še ni teknil hladno igrajoči žarek zimnega solnca — in tihotapno, lokavo, jel se je usipati in šumeti po lesu prav drobán dež. Listje na brézah je bilo še skôraj vse zeleno, če tudi očitno pobledelo; le tú in tam je stala kaka mlada, vsa rudeča ali vsa zlata, in treba je bilo videti, kako je jarko odsevala na solnci, kadar so žarki njegovi nenádejano prodirali, polže in izpreminjaje se skozi gosto mrežo tencih vejic, ravno zmitih od pršécega dežja.

Nì jedne ptice ni bilo slišati: vse so se poskrile in umolk-nile; le izredka je zazvenel, kakor jeklen zvonček, nasmešljivi glasek senice.

Predno sem se ustavil v tem brézovem gozdiči, šel sem s svojim psom skozi visòk trepetličji gozd. Jaz, priznavam, ne ljubim preveč tega drevesa — trepetlike — s svojim blede-lilastim deblom in sivo-zelenim, metalčnim listjem, katero dviga kolikor mogoče višje in razširja po vzduhu v podobi tresóčega se vejala; ne ljubim večnega zibanja njegovega okroglega nečednega listja, nerodno pricepljenega k dolzim stebelcem; lepó je onó samó v one letne večere, kadar se, samotno dvigujé se sredi nizkega grmovja, upró vánje rudečkasti žarki zahajajočega solnca ter se lesketa in trepeče od korenine do vrhá oblito z jednacim žoltim bagrencem — ali, kadar se, v jasen vetern dan, vse šumno vije po sapi ter lepeče na sinjem nebu in je videti, kakor bi se vsak list, poprijet od sape, hotel odtrgati, zleteti in sfrčati v daljo. Toda v obče jaz ne ljubim tega drevesa in zaradi tega se nisem ustavil v trepetličjem gozdu, da si počijem, šel sem rajši do brézovega lesa, vgnézdil se pod brézo, katere veje so se začenjale nizko nad zemljo in so me zatorej mogle braniti dežja, ter poradovavši se nad okolično podobo, zaspal sem onim mirnim in kratkim snom, kateri je znan jedinim lovčem.

Ne morem reči, koliko časa sem prospal, a ko sem odprl oči — bila je vsa notranjost lesa napolnena s solncem in na vse kraje se je videlo skozi radostno šumeče listje, kakor bi se iskriло jarko-modro nebo; oblaci so se skrili, razgnani po zaigravšem vetru; vreme se je razčistilo in v vzduhu se je čutila óna posebna, suha svežest, katera, napolnujoča srce z nekacim budrim čujstvom, skôraj vselej oznanja miren in jasen večer po deževnem dnevu. Hotel sem vstati in z nova poskusiti srečo, ko se zdajci ustavijo moje oči na nepremičnem človeškem obrazu. Pogledal sem natančneje, bila je mlada kmetska deklica. Sedela je v dvajsetih korácih od mene, zamišljeno povesevša glavo in opustivša obe rôci na kolenu; na jedni njiju, do polovine razkriti, ležal je gost šopek poljskih cvetlic in pri vsacem nje dihanji je spolznil počasi na pisano krilo. Čista bela srajca, zapeta za vratom, ovijala se je v krotkih, mehkih gubícah okolo nje stanú; debele žolte korale v dva reda so se jej spuščale z vratú na prsi. — Bila je prav ne napačna. Gostí, svetlí lasje, prekrasne pepelne bôje, vili so se jej v dveh skrbno pričesanih polukrogih izpod ozke, živo rudeče povezke, potegnene skôraj na čelo, belo kakor slonova kost; ostali del nje lica je bil lahno zagorel z onim zlatim zagárom, katerega vzprejema jedino le tenka koža. Očij nje nisem mogel videti — ni jih privzdigala; a videl sem jasno nje tenke, visòke obrví, nje dolge trepalnice; bile so vlažne, in na jednom nje lic se je lesketal na solnci posušen sled solze, ustavivše se prav nad ustni, z lahka pobledelimi. Vsa nje glavica je bila jako mila; celó nekoliko tolsti in okrogli nos ni je kazil. Posebno po všeči mi je bilo izraženje nje lica: bilo je tako prosto in krotko, tako tožno.

in tako polno detske nezavesti o tožnosti svoji. Vidno je čakala nekoga; v lesu je nekaj lahno hrústnilo: — povzdignila je précej glavo in pogledala krog; v prozorni senci so blésnile bistro pred menoj nje oči, velike, svitlé in plašne, kakor pri lanu. Nekoliko hipov je poslušala in ne umeknila široko odprtih očí z mesta, od koder se je zaslišal lehni zvôk, potem vzdihnila, povésila počasi glavo, še niže se naklonila in jela lenobno prebirati cvetlice. Trepálnice so jej porudéle, britko so se zakrivila ustna in nova solza se je utrnila izpod gostih trepálnic, ustavlja je in svetlo lesketaje se na lici. Tako je minilo dovolj časa; uboga deklica ni se genila — le izredka je pregibala tožno z rokama ter prislušavala, vedno prislušavala . . . Z nova je zašumelo nekaj po lesu — ona je vztrepetala. Šum ni minil, prihajal je močnejši, približeval se in napósled so se začuli odločni brzi koráci. Ona se je sklonila in nekako preplašila, nje pazljivi pogled je zatrepetal in se vnel v pričakovanji. Skozi goščo se je pokazala hitro moška podoba. Ona ga je pogledala, zdajci vzkipele, radostno in srečno se nasmijala, hotela uže vstati, a précej zopet povésila oči, pobledela, zbégala se — in še le tedaj povzdignila trepeči, skôraj proseči pogled na prišedšega človeka, ko se je ta ustavil tik nje.

Jaz sem pogledal radovedno nánj iz zasade svoje. Priznavam, on se mi ni kaj prikupil. To vam je bil po vseh znamenjih razvijen hišnik bogatega dvorjana. Obleka njegova je kazala pritezanje na ukus in gizdalinsko nebrežnost: na njem je bila kratka suknja bronaste bôje, najbrž z gospodovih pleč, zapeta do vrha, rožen zavrátник z višnjevima končkoma in žametna, črna kapa z zlato porto, potegnena na same obrví. Okrogla vratnička njegove bele srajce sta mu neusmiljeno podpirala ušesi in rezala lici, a naskrobljena zapestnika zakrivala rôci doli do rudečih in krivih prstov, ukrašenih s srebrenimi in zlatimi prsteni z očesi iz turkusa. Obraz njegov, rudeč, svež in pederzen, bil je iz čisla onih obrazov, kateri, kolikor sem mogel opaziti, skôraj vselej moške razdražajo in, žal, prav mnogikrat ugajajo ženskim. On se je vidno trudil dajati surovim črtam svojim izraz zaničljiv in dolgočasen, mižuril neprestano s svojima uže brez tega majhnima, mlečno-sirima očescema, grbančil čelo, povešal kóta usten, prisiljeno zeval in z nebrežno če tudi ne popolnoma spretno prešernostjo sedaj popravljaj z rokó rujavkaste, gizdalinsko navihane viske, sedaj ščipal žolte dlačice, štrleče na tolsti vršni ustni — s kratka, spakoval se je nestrpljivo. Jel se je spakovati takoj, ko je zagledal mlado kmetico, čakajočo njega; počasi, s širocimi koráci je šel k njej, postál, pomajal z ramenima, vteknil obe rôci v žepa svoje suknje in, dobro zagledavši ubogo deklico z beglim in ravnodušnim očesom, spustil se na zemljo.

— „Nu,“ pričel je on in vedno gledal nekam v stran, zibaje z nogó in zevaje: — „ali si uže davno tú?“

Deklica mu ni mogla kaj odgovoriti.

— „Se vé da, davno, Viktor Aleksandrič,“ izpregovorila je napósled s slabo slišnim glasom.

— „A!“ (Snel je kapo, veličastno potegnil z rokó po gostih, tugo zavitih laséh, začenjajócih se malo ne pri obrvéh in, z dostojanstvom pogledavši krog, skrbno zopet pokrila dragoceno svojo glavo.) „A jaz sem pozabil skôraj popolnoma. Razven tega, vidiš, gré dež! (On je zopet zehnil.) — Dela je čez glavo: če vsega ne storiš, zmerjan si. Jutri odpotujemo“

— „Jutri?“ dejala je deklica in obrnila nánj preplašeni svoj pogled.

— „Jutri Nu, nu, nu, prosim,“ poprijel je on précej in z nejevoljo, videč, da je ona zatrepetala vsa in tiho naklonila glavo: — „prosim, Akulina, ne plakaj. Saj véš, da tega trpeti ne morem. (In nagrbančil je topi svoj nos.) Če ne, précej grém Kaka neumnost — kisati se!“

— „Nu, ne bodem, ne bodem,“ dejala je hitro Akulina, po sili požiraje solzé. — „Zatorej jutri odpótujete?“ dodála je po kratkem premolku: — „kedaj Bog privede zopet, da se vidiva, Viktor Aleksandrič?“

— „Bodeva se uže še videla, uže. Če ne v bodočem letu — pa pozneje. Gospod, zdí se mi, želi v Petrogradu stopiti v službo,“ nadaljeval je, izgovarjaje besede zateglo in nekoliko skozi nos; mogoče pa tudi, da pojdemo za granico.“

— „Vi bode te mene zabili, Viktor Aleksandrič,“ dejala je tožno Akulina.

— „Nikakor, zakaj neki? Jaz tebe ne bodem zabil: samó bodi mi pametna, ne delaj neumnostij, ubogaj očeta A jaz tebe ne zabim — ne-e.“ (In iztegnil se je mirno in zopet zehnil.)

— „Ne zabite me, Viktor Aleksandrič,“ nadaljevala je ona s prosečim glasom. — „Saj sem vas vender, menim, zeló ljubila, vse, menim, sem za vas . . . Pravite mi, naj ubogam očeta, Viktor Aleksandrič . . . A kako naj ubogam očeta“

— „Nu, kaj?“ (Izgovoril je obé besedi, kakor iz želodca, leže na hrbtu in podloživši rôci pod glavo.)

— „A kako vender, Viktor Aleksandrič — samí véste“ Umolknila je. Viktor si je poigral z jekleno verižico ure svoje.

— „Ti, Akulina, nisi neumno dekle,“ izpregovoril je on napósled: — „in zato ne govôri budalostij. Jaz želim sreče tvoje, me li razumeješ? Gotovo, ti si pametna, ne popolnoma kmetska, tako rekóč; tudi mati tvoja ni bila vedno kmetska. Vender si pa brez izobraženja — in zato treba, da ubogaš, če ti kaj rečem.“

— „To je strašná, Viktor Aleksandrič.“

— „I-i, kaka budalost, draga moja: v čem si našla strah! Kaj li imaš tú,“ dodál je, privzdignivši se k njej: — „cvetlice?“

— „Cvetlice,“ odgovorila je klaverno Akulina. „Tú sem nargala poljskih jarebik,“ nadaljevala je nekoliko bolj živo: — „dobra je za teleta. A to-le je dvozub — proti zlatúhi. Poglejte vender, kako čudna cvetka je to; take čudne cvetke nisem videla, kar sem na sveti. To-le so potóčnice, a to-le mačehe A teh-le sem nabrala za vas,“ dodála je, potegnivša izpod žolte jarebike majhen šopek modrih plavíc, prevezanih s tenko travico: — „hočete li?“

Viktor je iztegnil lenôbno rôko, vzel, malomarno ponjuhal cvetlice in jel jih vrteti v prstih, s preudarjajočo važnostje pogledujê k višku. Akulina ga je gledala V nje tožnem pogledu je bilo toliko nežne udanosti, oboževalne pokornosti in ljubezni. Bala se ga je, ne upala plakati, poslavljalá se ž njim in radovala se poslednjič družbe njegove, toda on je ležal razvrt, kakor sultan, in z velikodušnim trpljenjem in ponižanjem prenašal nje obožavanje. Jaz, priznavam, pogledaval sem z nejevoljo njegov rudeči obraz, na katerem je skozi blinjeno-prezirljivo ravnodušje progledovalo zadovoljeno, prenasičeno samoljubje. Akulina je bila tako lepa v tem hipu; vsa duša njê se je razkrivala doverljivo, strastno pred njim, hrepenela je le k njemu, dobrikala se mu, toda on on je položil plavíce na travo, izvlekel iz stranskega žepa suknje okroglo stekelce v brnasti opravi in jel vtiskavati je v okó; a kakor tudi se je trudil udržati je s skrčeno obrvjo, vender se je še celó z nosom privzdigneno stekelce vedno le izvalivalo in padalo mu v rôko.

— „Kaj pa je to?“ vprašala ga je napósled začudena Akulina.

— „Lornjet,“ odgovoril je on važno.

— „Čemú?“

— „I, da bi bolje videl.“

— „Pokažite — nu.“

Viktor se je nagrbančil in jej dal stekelce.

— „Pazi, da ne razbiješ.“

— „Kaj še, ne ubijem“. (Primekníla je je boječe k očesu.)

„Jaz ničesar ne vidim,“ dejala je nedolžno.

— „Okó moraš zatisniti, okó,“ rekel je on z glasom nezadovoljnega učitelja. (Zamižala je z očesom, pred katerim je držala stekelce.) „A ne tega, ne tega, brezumnica! Onega!“ vzkliknil je Viktor, in ne davši jej popraviti pomote, vzel jej lornjet.

Akulina je zarudela, prav lahno se nasmehníla in obrnila stráni.

— „To ni za nas,“ dejala je.

— „Kako neki!“

Ubožica je pomolčala in globôko vzdihnila.

— „Ah, Viktor Aleksandrič, kako težko nam bode brez vas!“ dejala je naglo.

Viktor je obrisal lornjet s pôlo in ga vteknil zopet v žep.
 — „Res, res,“ izpregovoril je končno: — „tebi bode začetkom težko, res. (Ponižno jo je potrêpal po ramenu; ona je vzela počasi s svojega ramena njega rôko in jo boječe poljubila.) — „Nu, dà, dà, ti si res dobro dekle,“ nadaljeval je on, samodovoljno nasmehnivši se: — „a kaj hočemo? Sama pomisli: nam z gospodom ni mogoče tú ostati; sedaj bode skôraj zima, a po zimi v vasi — to sama véš — je vèlik dolgčas. Drugače je v Petrogradu: Tam so ti, védi, taka čudesa, kakeršnih si ti, neumno dekle, znâj, nî v sanjah misliti ne moreš. Kakšne hiše, ulice, a ljudje, izobraženje — saj pravim, čudesa!“ (Akulina ga je poslušala s požirajočo pazljivostjo, z lahka odprša usta, kakor otrok.) „Sicer pa,“ dodâl je on, preobračaje se na zemlji: „čemú jaz tebi vse to pripovedujem? Saj tega tako razumeti ne moreš.“

— „Zakaj ne, Viktor Aleksandrič? Razumela sem, vse sem razumela.“

— „Glejte si, kako je prebrisana!“
 Akulina je povesila glavo.

— „Prej niste tako govorili z menoj, Viktor Aleksandrič,“ dejala je ona, ne dvignivša očíj.

— „Prej? prej! Tako — prej?“ rekel je on, kakor bi se jezil.

Pomolčala sta oba.

— „Nu, čas mi je iti,“ izpregovoril je Viktor in uže uprl se na laket.

— „Počakajte še malo,“ dejala je s prosečim glasom Akulina.

— „Česa naj še čakam? Sedaj sem se uže poslovil s toboj.“

— „Počakajte,“ ponovila je Akulina.

Viktor je légel zopet in jel pozvižgavati. Akulina ni spustila očíj z njega. Opaziti sem mogel, da je polagoma prišla v razburjenost: ustna so se jej jela tresti, blede nje lice je slabo zarudelo.

— „Viktor Aleksandrič,“ rekla je napósled s tresočim se glasom: — „grešno je . . . grešno . . . Viktor Aleksandrič: za Boga!“

— „Kaj je grešno?“ vprašal je on, skrčivši obrví ter z lahka privzdignil in obrnil k njej glavo.

— „Grešno je, Viktor Aleksandrič. Vsaj dobro besedico bi mi dali za slovó; vsaj besedico bi mi rekli, ubogi sirôtni deklici“

— „A kaj naj ti rêčem?“

— „Jaz ne vém; vi to bolje véste, Viktor Aleksandrič. Sedaj odpótujete, a da bi mi vsaj besedico S čim sem jaz to zaslužila?“

— „Kako si vender čudna! Kaj naj pa storim?“

— „Vsaj besedico“

— „Nu, gôni jedno in tisto,“ promrmral je nejevoljno in vstal.

— „Ne srdite se, Viktor Aleksandrič,“ dodála je naglo ona, s težka zdržujê solze.

— „Jaz se ne srdim, a samó ti si brezumna Ali se morda morem s toboj oženiti? Se li morem? Nu, zatorej, kaj hoêš potem? kaj?“ (Povzdignil je nekoliko obraz, kakor bi pričakoval odgovora, in razprostrl prste.)

— „Jaz ničesar, ničesar ne zahtevam,“ odgovorila je ona, ihtê in bojaznívo osmeljujê se prostirati proti njemu tresoêi se rôci:

— „a da bi le besedico, za slovó“

In solze so se jej vsúle curkoma.

— „Nu, tako je, sedaj se pa še kremži,“ dejal je hladno-krvno Viktor, nadvigaje od zadaj kapo na oêi.

— „Jaz ničesar neêem,“ nadaljevala je ona, jokaje in zakrivaje obraz z obema rokáma; „a kaj mi je sedaj poêeti v moji druŹini, kaj mi je poêeti? — In kaj bode z menoj, kaj se bode zgodilo z menoj, uboŹico? Oddali me bodo sirótico neljubemu Uboga glavica!“

— „Prepévaj, prepévaj,“ mrmral je poluglasno Viktor, nekoliko v zadregi.

— „A da bi mi vsaj besedico, vsaj jedno Da bi mi vsaj rekel: Vidiš, Akulina, vidiš, jaz“

Močno, prsi razdirajoêe ihtenje ni jej dalo dokonêati govora — povalila se je z obrazom na travo in britko, britko zajokala Vse nje telo je kipelo krêevito, zatilnik se jej je dvigal Dolgo zadržano gorje je bruhnilo napósled kakor s potokom. Viktor je postál pri njej, postál, pomajal z ramenima, obrnil se in odšel s širôcimi koráci. Minilo je nekoliko hipov Ona je utihnila, povzdignila glavo, poskočila k višku, ozrla se krog sebe in plosknila z rokama; hotela je beŹati za njim, a nogi sta jej omahnili — padla je na kolena Nisem se vzdržal in skočil sem k njej: a ko me je le zagledala, uŹe se je vzela od nekodi moê in skočila je k višku s slabim krikom ter izginila za drevjem, pustivši razmetane cvetlice na tleh.

Jaz sem postál, pobral šopek plavic in šel iz gozda v polje. Solnce je stalo nizko na blede-jasnem nebu; tudi Źarki njegovi so nekako pobledeli in ohladeli: niso sijali, razlivali so se z ravnim, skôraj vodenkastim svitom. Do večera ni ostajalo več od pol ure, a zárja se je lahno uŹigala. Hipno nastajajoêi veter je begal naglo meni naproti êrez Źolto, posušeno strnišêe; hitro se je dvigalo pred njim, letelo mimo, êrez cesto, ob grmovji, drobno zvito listje; stran gozda, obrnena kakor stena v polje, tresla se je vsa in blišêala z drobnim, razloênim, toda ne jarkim lesketánjem; na rudeêkasti travi, na bilkah, na slamicah, povsodi so se lesketale in zibale brezštevilne niti jesenskih pajêevin. Ustavil sem se

Bilo mi je tesnó; skozi neveselo, če tudi sveže nasmihanje venóče prirode, zdelo se mi je, da se prokraja tožen strah nedalnje zime. Visôko nad menoj, težko in rezko razsekaje vzduh s perótima, prolezel je oprezni vran, povrnil glavo, pogledal náme od strani, preplašil se in pogosto karkaje skril se za lesom; velika jata golobov je priletela veselo z gumna in, zdajci zakroživši se stolbom, brzo razsedla se po polji — znamenje jeseni! Nekdo se je peljal mimo za golim holmom, gromko ropotaje s prazno telego.

Vrnil sem se domóv; toda obraz bedne Akuline mi dolgo ni šel iz glave in plavíce nje, uže davno vele, hranim še danes domá

Hamlet Ščigrovskega okraja.

Na jednom svojih potovanj sem vzprejel povabilo, naj obédujem pri bogatem graščaku in lovci, Aleksandru Mihajliču G***. Njega selo je bilo kacih pet vrst od male vasice, kjer sem se tedaj jaz poselil. Našel sem frak, brez katerega ne svétujem nikomur še celó na lov ne hoditi, in odpravil se k Aleksandru Mihajliču. Obed je bil določen na šesto uro; jaz sem prišel ob petih in našel uže veliko množico dvorjan v uniformah, civilnih oblekah in drugih, menj določilnih, odejah.

Gospodar me je vzprejel laskavo, a précej zopet pobežal v vzprejemno sôbo. Pričakoval je važnega visôcega dostojanstvenika in bil nekamo nepokojen, kar nikakor ni pristojalo njegovemu neodvisnemu položanju v svetu in bogastvu. Aleksander Mihajlič ni bil nikoli oženjen in tudi žensk ni ljubil; zbiral se je pri njem neoženjeno društvo. Živel je prav gospôdski; povečal in olepšal je dedov hrame velikolepno, naročal vsako leto iz Moskve neizrečno mnogo vina, in sploh užival največje uvaženje. Aleksander Mihajlič je izstopil uže davno iz državne službe in ni dosegel nobene častne stopinje Kaj zatorej ga je napotilo vabiti v gosti visôcega dostojanstvenika in nepokojiti se od ranega jutra v dan slavnostnega obeda? To ostane pokrito z mrakom neizvestnosti, kakor je odgovarjal jeden meni znan uradnik, kadar so ga izpraševali: če tudi on vzprejema vzetke¹⁾ od dobrohotnih dajalcev.

Ločivši se od gospodarja, jel sem pohajati po sôbah. Skôraj vsi gosti so mi bili popolnoma neznani; kacih dvajset jih je sedelo uže za kvartnimi mizami. V številu teh ljubiteljev preferansa so bili: dva častnika s plemenitima, toda z lahka iznošenima obrazoma, nekoliko civilnih osob, v tesnih visôcih zavratnih rutah in z visečimi, namazanimi brkami, kakeršne imajo samó odločni, toda dobromisleči ljudje, (ti dobromisleči ljudje so pobirali z važnostjo kvarte in ne obračaje glave, od straní merili z očmi prišlece); pet ali šest okrajnih uradnikov z okroglimi trebušci, puhlimi in potnimi ročicami in oskromno nepremičnimi nogami,

¹⁾ Postranski in nepostavni zaslužki uradnikov, podmitnina. Prel.

(ti gospodje so govorili z mehkim glasom, kratko nasmehavali se na vse strani, držali svoje igre v samih zapestnikih in, igraje aduta, ne tolkli po mizi, ampak nasprotno, valu podobno metali kvarte na zeleno sukno ter skladaje dobiček, napravljaljaki legak, jako uljuden in priličen škrip). Drugi dvorjani so sedeli na divanih, stali v gručah pri durih in poleg oken; jeden, uže ne več mlad, a ženski podoben, po zunanosti graščák, stal je v kotu, stresal se, rudël in v zadregi vrtel na trebušci s pečatom svoje ure, dasi nihče ni obračal nánj svoje pozornosti; drugi gospodje v okroglih frakih in kockastih pantalonih dela moskovskega krojača, večnega cehmojstra Firsá Kljuhina, razgovarjali so se nenavadno prosto in živó, slobodno obračaje debele in gole tilnike svoje; mladenič dvajsetih let, škilast in svetlolas, od nóg do glave odet v črno obleko, bal se je očividno, a nasmíhal se jadovito

Jelo mi je uže prihajati dolgčas, ko se mi hipno pridruži neki Vojnicin, nedoučivši se mlad človek, živeč v dômu Aleksandra Mihajliča kot težko je rêci, v ravno kaki službi. Streljal je odlično in znal dresirati pse. Poznal sem ga še v Moskvi. Bil je iz čisla onih mladih ljudíj, kateri so pri vsaki skušnji „igrali stolbnjaka,“ to je, ne odgovarjali ni besedice na vprašanja profesorjev. Te gospode so imenovali tudi zaradi krasote sloga — bakenbardiste. (Stvar davno minulih dníj, kakor izvolite videti.) Vršilo se je pa to tako-le: poklicali so na primer Vojnicina. — Vojnicin, kateri je do tega časa nepremično in ravno sedël v svoji klopi, od nog do glave obliva se z gorečo izparíno, in brezmi-selno pogleduje krog — je vstal, skrbno zapel suknjo svojo do vrha in se po stráni proril k izpraševalni mizi. — „Izvolite vzeti listek,“ dejal mu je prijazno profesor. Vojnicin je iztegnil rôko in se trepetno teknil s prsti kupčka listov. — „A ne izvolite izbirati,“ opazil je s tresočim se glasom kak tuj, a razdražljiv starček, profesor iz družega fakulteta, nejevoljen takoj na nesrečnega bakenbardista. Vojnicin se je pokoril usodi svoji, vzel listek, pokazal številko in šel sest k oknu, dôkler je njegov prednik odgovarjal na svoje vprašanje. Pri oknu Vojnicin ni spustil očíj z listka, k večjemu zaradi tega, da bi kakor prej počasi pogledal krog, a sicer se ni genil ni z jednim členom. Toda njegov prednik je končal; rekó mu: „Dobro, stopajte,“ ali celó: „Nu, dobro, prav dobro,“ z ozirom na sposobnosti njegove. Sedaj pokličejo Vojnicina. — Vojnicin vstane in se s trdim korakom približa mizi. — „Preberite listek,“ rekó mu. Vojnicin nese z obema rokama listek prav pod nos, počasi číta in počasi opusti rôci. — „Nu, zatorej, izvolite odgovoriti,“ dé mu lenobno isti profesor, naslanjaje svoje teló nazaj in skrižaje rôci na prsih. Nastane grobno molčanje. — „Ali ne znate?“ Vojnicin molčí. Tujega starčka jame stresati. — „A povédite vender nekaj.“ Molčí vam Vojnicin moj, kakor

mrtev. Striženi tilnik njegov kruto in nepremično štrlí naproti radovednim pogledom vseh tovarišev. Tujemu starčku hočejo oči izskočiti: kar videti ne more Vojnicina. — „To je vender čudno,“ opazi drugi izpraševalec: — „kaj li stojite, kakor ném? ali ne znate, ka-li? Zatorej vsaj povédite.“ — „Dovolite mi vzeti drug listek,“ tiho izpregovori nesrečnež. Profesorji se spogledajo. — „Nu, izvolite,“ odgovori, mahnivši z rokó, glavni eksaminator. Vojnicin zopet vzame listek, zopet gré k oknu, zopet se vrne k mizi in zopet molčí, kakor ubit. Tuji starček je v stani snesti ga živega. Napósled ga zapodé in mu vpišejo ničlo. Vi mislite: sedaj pojde vender domóv? Kaj še! Vrne se na mesto svoje, ravno tako mirno sedí do konca skušnje, kakor prej, a kakor gré, vzdihne: „To je parna kópel, taka naloga!“ — In hodi vam ves ta dan po Moskvi, časih prijemaje se za glavo in gorko proklinjaše svojo nesrečno usodo. A za knjigo, razumeje se, ne prime in drugo jutro ponavlja se stara pesen.

Nu, in ta Vojnicin se mi je pridružil. Pogovorila sva o Moskvi, o lovu.

— „Hočeta li,“ šepnil mi je zdajci na úho: „seznanim vas s prvim tukajšnjm dovtipnjakom?“

— „Storite mi ljubáv.“

Vojnicin me je védel k možu majhne rasti, z visôcim šopom na glavi in z brkami, v rujavem fraku in pisani zavrati rutí. Njegove žolčne, nemirne črte so dihale resnično um in zlost; črni skrčeni očesci sta gledali drzno izpod neravnih trepálnic. Poleg njega je stal graščák, širok, mehák, sladák — prav sladkor-medovič in na jedno okó slep. On se je smijal uže dolgo dovtipom malega človeka in se kar tajal od zadovoljstva. Vojnicin me je seznanil z dovtipnjakom, katerega so zvali Petra Petroviča Lupihina. Seznanila sva se in menjala prve pozdrave.

— „A dovolite pokazati vam najboljšega svojega prijatelja,“ dejal je zdajci Lupihin z rezkim glasom, prijemši sladkega graščaka za róko. — „A ne upirajte se vender, Kirila Silifanič,“ dodál je on: „ne bodo vas snedli. Evo“, nadaljeval je, v tem, ko se je vznemirjeni Kirila Silifanič tako nerodno klanjal, kakor bi se mu hotel odvaliti život: — „evo vam izvrstnega dvorjana. Do petdesetega leta svoje dôbe je bil odličnega zdravja, a nanagloma mu je prišlo v glavo zdraviti si oči, zaradi česar je na jedno okó oslépel. Od tega časa zdravi svoje kmete z ravno tacim uspehom . . . Nu, in oní, razumeje se, z ravno takšno udanostjo . . .“

— „To vam je takšen“ — pomrmral je Kirila Silifanič in se zasmijal.

— „Dogovorite, prijatelj moj, eh, dogovorite,“ poprijel je Lupihin. — „Vas lahko napósled izberó za sodnika, in izberó vas, le pazite. Skrbeli bodo uže za vas, to je gotovo, prisedniki, a vidite, treba na vsak slučaj vender le znati ovreči tujo misel. Časih

pride tudi gubernator in če vpraša: zakaj sodník jeca? nu, in mu, na primer, porekó: mrtud ga je zadel, tedaj poreče: puščajtemu. A to v vašem položaji, priznajte samí, ne bode nič kaj prijetnega.“

Sladki graščák je kar poskakoval od smeha.

— „Nu, glejte ga, smeje se,“ nadaljeval je Lupihin, zlobno gledajóč na zibajoči se život Kirile Silifaniča. — „In zakaj bi se ne smijal?“ dodál je obračajoč se k meni: — „sit, zdrav je, otrok néma, kmetje mu niso zastavljeni — sam jih zdravi — ženo ima skôraj zamakneno v sé. (Kirila Silifanič se je obrnil nekoliko stráni, kakor bi ne čul in se je vedno krohôtal.) „Smejem se tudi jaz, ali žena moja je ubežala z zemljemercem“. (Tú se je zlobno zarežal.) „A vi tega niste vedeli? Kaj pa, kaj pa! Kar izmislila si je in ubežala ter pustila meni pismo: ljubi Peter Petrovič, odpusti, premagana od strasti oddaljam se s prijateljem svojega srca A zemljemerec ta vam je bil takšen, da malo da ni strigel nohtóv in je nosil zaplatane pantalone. Vi se čudite? A jaz sem človek odkritosrčen In, Bože moj! neotesan stepnjak kar naravnost resnico reže. Toda pojdiva rajši v stran Kaj bodeva stala tú poleg bodočega sodníka“

Prijel me je pod róko in šla sva k oknu.

— „Jaz slujem tukaj za dovtipnjaka,“ dejal mi je on tekom govora: — „temu ne verjemíte. Sem samó ozlobljen človek in zmerjam na glas; zato sem tudi tako prost. In čemú neki bi hodil po ovínkih. Jaz na nikogar mnenje ne stavim groša in tudi ničesar ne dobim; zél sem — in kaj je to tacega? Zlèmu človeku vsaj pameti ni treba. A kako je to osvežilno, tega ne verjamete Nu, pogledjte, na primer, pogledjte našega gospodarja! Čemú neki on bega sem ter tja, prosim vas, sedaj pa sedaj pogleduje na uro, nasmíha se, potí, vážno nabira obraz, nas morí od glada? Kakor bi še nikoli ne bil videl visócega dostojanstvenika! Glejte, glejte, zopet je pobežal — tudi zašepal je, le pogledjte.“

In Lupihin se je tenko zasmijal.

— „Jedina beda, da gospic ni,“ nadaljeval je z globôcim vzdihom: — „obed neoženjencev — a z gospicami se človek lahko dobro zabava. Pogledjte, pogledjte,“ vzkliknil je zdajci: „knez Kozelski gré — oni visóki možak z brado, v žoltih rokavicah. Précej se vidi, da je pobival za granico in vselej prihaja tako pozno. Neumen je, povém vam, kakor trgovskih kónj dvojica; a ko bi vi videli, kako prijazno se pogovarja z ljudmí naše vrste, kako velikodušno izvoli nasmihati se na ljubeznosti naših gladnih mamic in hčerk! Mnogikrat tudi sam dela dovtipe, dasi prebiva tú le mimohodé; nu, zato dela dovtipe take, ne več, ne menj, kakor bi žagal s skrhanim nožem. Mene trpeti ne more. Grém poklonit se mu.“

In Lupuhin je pobežal knezu naproti.

— „A tamkaj gré osobni sovražnik moj,“ dejal je on, naglo vrnivši se k meni: — „vidite onega tolstega človeka, s temno rujavim obrazom in ščetinami na glavi — onega-le, ki je šapko prijel v róko in se ob steni plazi ter ozira na vse strani, kakor volk? Prodal sem mu za štiri sto rubljev konja, ki je bil vreden tisoč in to brezjezično človeče ima sedaj popolno pravo prezirati me; v tem pa je sam izgubil do tega sposobnost mišljenja, posebno zjutraj pred čajem, ali takoj po obedu, dà, če mu rečeš: „Zdravstvujte,“ odgovóri ti: „Kaj pravite?“ — „A tam-le gré general,“ nadaljeval je Lupihin: — „štatski general v pokoji, ubožani general. Ima hčer iz pésnega sladkorja in zavod v zlatúhi Ne, nisem tako rekel nu, saj vi me razumejete. A! tudi arhitektor je prišel sem! Nemec je, pa nosi brke, in dela svojega ne zna — čudesa! Sicer pa, kaj mu je treba znati delo svoje; da le plačo jemlje ter dosta stebrov in stolbov stavi našim stolbovim dvorjanom.“

Lupihin se je zopet zakrohôtal A zdajci se je razprostranil velik nemir po vsem dômu. Dostojanstvenik je prišel. Gospodar je brzo smuknil v sprednjo sôbo. Za njim je údrlo nekoliko privrženih domačih in postrežljivih gostov. Šumni razgovor se je izpremenil v mehak in prijeten govor, jednak vzpomladnemu žužanju bučél v rodnem uljniku. Jedina neugonljiva ôsa — Lupihin in košati trot — Kozelski nista ponižala glasú In evo, ustopila je napósled mačica — ustopil dostojanstvenik. Srca so mu letela naproti, sedeča trupla se privzdignila; celó graščák, cénó kupivši od Lupihina konja, celó ta graščák si je uprl podbradek ob prsi. Dostojanstvenik je podržal dostojanstvo svoje, da ni mogoče bolje: potresujé z glavo nazaj, kakor bi pozdravljaj, izpregovoril je nekoliko odobrovalnih besed, katerih vsaka se je začenjala s črko *a*, izgovorjeno zategneno v nos — z nejevoljo dohodivšo do glada, pogledal brado kneza Kozelskega, in podál ubožanemu generalu z zavodom in hčerjó kazalec leve rôke. Nekoliko minut potem, ko je dostojanstvenik uspel opaziti dvakrat, da ga jako veselí, ker ni prišel prepozno na obed, odpravilo se je vse društvo v obedni salon.

Menim, da pač ni treba opisovati čitatelju, kako so posádili dostojanstvenika na prvo mesto med štatskim generalom in gubernskim predvoditeljem, človekom s slobodnim in dostojnim izraženjem lica, popolno odgovarjajočim njegovi naskrobljeni srajci, neobjetnemu oprsniku in okrogli tobačnici s francóskim tobakom — kako se je gospodar trudil, begal, skrbel, stregel gostom, mimo hodeč nasmihal se hrbtu dostojanstvenikovemu, stojé v kotu, kakor domači učitelj, v naglici použil okrožnik juhe, ali kósec mesá — kako je dvorni sluga podál ribo, poldrug aršin dolgo in s šopom

cvetlic v gobci — kako so sluge v livreh, surovi na videž, pristavali k vsacemu dvorjanu sedaj z malago, sedaj z dre-madejro, in kako so skôraj vsi dvorjani, posebno starejši, kakor bi se nehoté pokorili čujstvu dolga, izpivali čašico za časico — kako so napósled zahlopale butilje šampanjskega in so jeli napivati zdravíjce: vse to, menim, znano je preveč čitatelju. A posebno zanimiv se mi je zdel anekdot, ki ga je povedal sam dostojanstvenik sredi vseobčega, radostnega molčanja. Nekdo, zdí se mi ubožani general, človek zveden v novejši književnosti, omenil je o vplivanji žensk v občé, na mlade ljudi v posebnosti. — „Res, res,“ poprijel je dostojanstvenik, „to je res; a mlade ljudi treba strogo držati v pokornosti, ker sicer pridejo vam z uma od vsacega krila.“ (Detsko-veseli nasméh je pobežal po obrazih vseh gostov; jednemu graščaku je celó hvaležnost zaigrala v očéh.) „Kajti mladi ljudje so brezumni.“ (Dostojanstvenik je, najbrž zaradi važnosti, časih izpremenil občevzprejeti naglas besed.) „Kakor, na primer, sin moj Ivan,“ nadaljeval je, „vsega je izpolnil tepec dvajset let, kar mi rêče: dovolite mi, batjuška, oženiti se. Jaz mu odgovorim: tepec, posluži s prva Nu, bilo je obupanje, solze . . . a pri meni tega (Besede do: tega, izgovoril je dostojanstvenik več z životom nego li z ustni; pomolčal je in veličavo pogledal svojega soseda — generala, pri čemer je precéj bolj pri-vzdignil obrví, nego li bi se smelo pričakovati. Štatski general je naklonil prijetno glavo nekoliko na bok in neizrečno hitro zamézikal z očima, obrnjenima k dostojanstveniku.) „Nu, in kaj,“ izpregovoril je dostojanstvenik zopet, „sedaj mi sam piše, da mi je jako hvaležen, ker sem ga, tepca, naučil Tako, vidite, treba postopati.“ — Vsi gosti, se vé da, bili so soglasni s pripovednikom in so nekako oživali od vzprejetega zadovoljstva in počúka. . . . Po obedu je vstalo vse društvo in se dvignilo v gostilno z velicim, a vse jedno priličnim in kakor za ta slučaj odločenim šumom Sédli so za kvarte.

Vsekako sem pričakal večera in velevši kočijažu svojemu napreči kočijo drugi dan ob peti uri zjutraj, odpravil se v spal-nico. A namenjeno mi je bilo še tekom tega dneva seznaniti se z necim posebnim človekom.

Zaradi silne množice došlih gostov nikdo ni spal sam v jedni sôbi. V majhni, zelenkasti in vlažni sôbi, kamor me je privél dvorski Aleksandra Mihajliča, bil je uže drug gost, popolnoma razodet. Uvidevši mene je smuknil brzo pod odejo, zakril se ž njo do samega nosú, malo se pozibal po rahli pérnici in utihnil, zorko pogledujé izpod okroglega kraja bombažne svoje nočne kapice. Jaz sem šel k drugi postelji, (bili sta dve v sôbi) ter se razdel in légel v vlažnate rjuhe. Sosed moj se je preobračal po svoji postelji . . . Voščil sem mu lahko noč.

Minilo je pol ure. Navzlic vsemu prizadevanju svojemu nisem mogel zaspati: v brezkončni vrsti so se vlekle druga za drugo nepotrebne in nejasne misli, uporno in enakomerno, kakor védra vodozajemnega stroja.

— „A vi, zdí se mi, ne spíte?“ izpregovoril je sosed moj.

— „Kakor vidíte“, odgovoril sem jaz. — „Ali se tudi vam neče spati?“

— „Meni se nikoli ne spí.“

— „Kako to?“

— „Je uže tako. Jaz zaspavam, sam ne znam od česa; ležím, ležím, pa zaspím.“

— „Čemú pa léžete prej v posteljo, predno ste zaspani?“

— „A kaj li naj delam?“

Nisem odgovoril na vprašanje svojemu sosеду.

— „Čudno se mi zdí,“ nadaljeval je on po kratkem molčanju: — „zakaj tukaj ni bolh. Prostora imajo vender dovolj.“

— „Zdí se mi, da je vam prav žal, ker jih ni,“ opazil sem jaz.

— „Ne, ni mi žal; a jaz v vsem ljubim doslednost.“

„Glejte si,“ mislil sem si: — „kaki izrazi mu rabijo.“

Sosed je zopet pomolčal.

— „Ali hočete z menoj staviti?“ izpregovoril je nanaglo — ma dovolj glasno.

— „O čem?“

Sosed moj me je jel zabavljati.

„Hm o čem, nu, vidíte o čem: jaz sem uverjen, da me imate vi za bedaka.“

— „Prosim vas,“ pomrmral sem jaz z začudenjem.

— „Za stepnjaka, za nevedneža Le priznajte . . .“

— „Jaz némam veselja poznati vas,“ dejal sem jaz. — „Po čem ste mogli to sklepati?“

— „Po čem, po jedinem zvoku glasú vašega: odgovarjate mi tako malomarno A jaz nisem nikakor to, kar vi mislite“

— „Dovolíte“

— „Ne, vi dovolíte. Prvič, jaz govorim po francoski ne slabše od vas, a po nemški še bolje; drugič, prebíl sem tri leta za granico; v jedinem Berolinu sem preživel osem mesecev. Jaz sem proučil Hegelna, gospod milostivi, znam Götheja na pamet; vrhu tega sem bil dolgo zaljubljen v hčer nemškega profesorja in se oženil domá s sušično gospodično, plešasto, a vse jedno zanimivo osobo. Zatorej sem vašega polja jágoda; nisem stepnjak, kakor vi mislite Jaz sem tudi zajeden od refleksije in neposrednega v meni ni ničesar.“

Privzdignil sem glavo in z podvojeno pazljivostjo pogledal čudáka. Pri mračnem svitu nočnika sem mogel malo razločiti črte njegove.

— „Vidite, sedaj me gledate,“ nadaljeval je on, popravivši kapico svojo — „in najbrž samega sebe izprašujete: kako vender, da ga danes nisem zapazil? Povém vam, zakaj me niste zapazili — zato, ker jaz ne vzvišujem glasú; zato, ker se skrivam za druge, stojim za durmi, se z nikómer ne zgovarjam; zato, ker dvorski s podnosom gredóč mimo mene, uže naprej privzdiguje svojo laket v ravan mojih prsi A od česa izhaja vse to? Iz dveh vzrokov: prvič sem beden, a drugič sem se vkrotil Povédite po pravici, kaj ne, da me niste zapazili?“

— „Res, nisem imel veselja“

— Nu, dà, nu, dà, „segel mi je v besedo: — „jaz sem to vedel.“

Sklonil se je in skrižal rôci; dolga senca kape njegove prepognila se je s stene na strop.

— „A priznajte mi,“ dodál je, najedenkrat pogledavši me po stráni: — „jaz, je-li, moram se vam zdeti velik čudák, kakor pravijo, original, ali morebiti še kaj hujšega: ne mara mislite, da se samó delam čudáka?“

— „Moram vam zopet ponoviti, da vas ne poznam“ Povesil je na hip glavo.

— „Zakaj sem se jaz z vami, s popolnoma neznanim človekom, tako nepričakovano razgovoril — Gospod, Gospod jedini vé! (Vzdihnil je.) „Da li ne zavoljo sorodstva najinih duš! Jaz in vi, oba sva poštena človeka, namreč egoista: ni vam do mene, ni meni do vas nì najmanjše brige; ni li tako? A nama obema se ne spi Zakaj bi se zatorej malo ne pogovorila? Jaz sem tudi dobre volje in to se z menoj pripeti prav redko kedaj. Jaz sem, vidite, boječ, in boječ ne zaradi tega, ker sem provincijal, ne činovni bednjak, ampak, ker sem strašné samoljuben človek. A časih, pod vplivanjem srečnih okolnostij, slučajnostij, katerih jaz sicer nì določiti, nì vedeti ne morem, boječnost moja izginja popolnoma, kakor na primer sedaj. Sedaj me postavite z licem k licu če tudi s samim Dalaj Lamo¹⁾, poprosim ga tobačka ponjunhati. A ne mara se vam hoče spati?“

— „Nasprotno,“ dejal sem hitro: — „meni je jako prijetno z vami razgovarjati se.“

— „To je, jaz vas kratkočasim, hočete reči Tem bolje Nu, tako povém vam, da me tukaj veličajo z originalom, to je, veličajo me oni, katerim poleg drugih čenč pride na jezik tudi moje ime. Nikogar zeló ne briga moja usoda. Oni mislijo dražiti me O Bože moj! da bi znali da ravno zato gibnem, ker v meni ni prav ničesar originalnega, ničesar

¹⁾ Neki azijski čarovnik, o katerem se najneverjetnejše reči pripovedujejo, kakor, da je mrtvece budil v življenje, samemu sebi prepiral trebuh, vzel iz sebe čreva in osrče, vse izmil in zopet nazaj položil ter bil potem še zdravejši nego li prej. Voda, v kateri je izmival osrče, dobila je zdravilno moč in se prodajala v jednako veso z zlatom i. dr.

razven tacih izjav, kakor je na primer sedanji moj razgovor z vami; a takšne izjave niso vredne médnega groša. To je najcenejša in najnižja vrsta originalnosti.“

Obrnil se je k meni z licem in vzmahnil z rokama.

— „Gospod milostivi!“ vzkliknil je na to: „jaz menim, da je v obče jedinim originalom žitje na zemlji; oni jedini imajo pravo živeti. Mon verre n'est pas grand, mais je bois dans mon verre, rekel je nekdo. — Čujete li,“ dodál je poluglasno: — „kako čisto izgovarjam francoski jezik? Kaj mi je v tem, da ti je glava velika in prostorna, in da razumeješ vse, mnogo znaš, za vekom slediš — a svojega osobnega, lastnega némaš ničesar! Dosta je na zemlji skladišč za vseobče blago, a kako zadovoljstvo je komu od tega? Ne, bodi, če tudi bedák, a po svojem! Dihanje imej svoje, lastno dihanje, to je! — In ne mislite, da bi zahtevanja moja, kar se tiče tega dihanja bila velika Obvaruj Bog! Tacih originalov je vse črno: kamor pogledaš — najdeš original; vsak živ človek je original, ali jaz ne spadam v njih število. — A v tem“ — nadaljeval je on po kratkem premolku: — „káka pričakovanja so se mi vzbujala v mladosti! káko visoko mnenje sem jaz gojil o svoji osobi pred odpotovanjem za granico in prvi čas svoje vrnitve! Nu, za granico sem držal uhó ostró, hodil sem le vedno sam, kakor vsi oni, ki tako mislijo o sebi, ki le vedno mislijo in mislijo, a napósled — ničesar ne izmislijo!“

„Original, original!“ [poprijel je z ukusom majé z glavo. . . . „Zová ne originalom toda v resnici se kaže, da ni na sveti človeka menj originalnega, nego li je vaš pokornejši sluga. Jaz sem se moral prav poroditi v posnemanje drugemu Ah, Bog moj! Tudi živim prav kakor v posnemanje raznim pisateljem, ki sem se jih izučil, v potu obraza živim in tudi učil, zaljubil in oženil sem se, ne iz svoje volje, le kakor bi zvrševal nekaj, kar ni ne dolg, nì naloga — kar ne vém, kako bi imenoval!“

Potegnil je kapo raz glavo in jo vrgel po postelji.

— „Hočete li, razložim vam življenje svoje,“ vprašal me je z zatikajočim se glasom: „ali bolje, nekoliko črt iz življenja svojega?“

— „Storite mi ljubáv.“

— „Ali ne, povém vam rajši, kako sem se ženil. Ženitev, to je važno delo, poskusni kamen vsega človeka; v njej se vpo-dobi, kakor v zrcalu A ta primer je preveč navaden Dovolite, da ponjuham tobaka.“

Izlekel je izpod vzglavja tobáčnico, odprl jo in zopet jel govoriti, mahaje sem ter tja z odprto tobáčnico.

„Pojdite, gospod milostivi, v položaj moj Posóдите samí, káko, nu, káko, povédite mi vender, káko korist bi si mogel jaz pridobiti iz enciklopedije Hegelna? Kaj občega, povédite mi, je med to enciklopedijo in ruskim življenjem? Povédite mi, kako naj jo

priravnam našemu bitju, a ne nje sáme, enciklopedije, ampak v obče nemško filozofijo dém še več — nauko?“

Pocincal je na postelji in zagodrnjal poluglasno, zlobno stisnivši zobé:

— „Nu, vidite, kako je, kako je! . . . Čemú neki si se vlekel za granico? Zakaj nisi sedel doma in se učil spoznavati obdajajočega te življenja na mestu? Spoznal bi bil njegove potrebe in bodočnost, in kar se tiče svojega, tako rekoč, poziva, prišel bi bil tudi v jasnost Ali, prosim vas,“ nadaljeval je zopet, izpremenivši glas, kakor bi se opravičeval in boječe: — „kje se je nam učiti tega, česar še nobeden učenjak v knjigo ni vpisal! Rad bi jemal pouk iz nje, od ruske žizni namreč, a molči mi moja golobica. Vzemi me zatorej tako, kakor sem; toda meni to ni mogoče: podajte mi posledek, pokažite zaključek Zaključek no, evo ti zaključka: slušaj naših Moskvičanov, ali niso to slavčki, ka-li? — Res, v tem ravno je beda, da oni pojó, kakor kurski slavčki, a ne govoré človeški Nu, mislim si — saj nauka je menda povsodi jedna, istina jedna — in pobral sem kopita ter šel z Bogom v tuje kraje, k nekristijanom Kaj hočete! — mladost, ponos sta premagala. Nisem, veste, maral pred časom zaliti se z mastjó, če tudi je to, pravijo, zdravo. Sicer pa, komur priroda ni dala mesá — tudi mastí na svojem telesu videl ne bode!“

— „Toda zdí se mi,“ dodál je, malo pomislé: — „da sem vam obetal povedati, kako sem se ženil. Poslušajte zatorej. Prvič, povem vam, da žene moje uže ni več na svetu, drugič, a drugič, vidim, da vam moram razložiti tudi mladost svojo, ker sicer ne razumete ničesar Saj se vam menda še neče spati?“

— „Ne, neče se.“

— „I, prekrasno. Poslušajte, nu kako grdo v sosednji sôbi hrapí gospod Kantagrjuhin. Poródil sem se od nebogatih roditeljev — pravim roditeljev, ker po poročilu sem imel razven matere tudi očeta. Jaz ga ne pomnim; pravijo, da je bil majhen človek z velicim nosom in pegami, rujavolas, in da je v jedno nosnico njuhal tobak; v spalnici máterini je visel njegov portret, v rudeči uniformi, s črnim vratnikom do ušes, neizrečno grd. K njemu so me vodili pretépat, in mati moja je v tacihi slučajih vselej kazala nánj, rekóč: „On bi te še vse drugače.“ Lehko si zatorej mislite, kako me je to vzpodbujalo. Nisem imel nì brata, nì sestre; imel sem, da resníco govorim, nekacega bolehnega bratca z angleško boleznijo na tilniku, ki je pa skôraj umrl. Kako je vender zašla angleška bolezen v Kursko gubernijo v Ščigrovski okraj? A delo ni v tem. Z vzgojo mojo se je bavila z vso skrbjo stepne graščákinje mati moja: bavila se je ž njo od samega ve-

likolepnega dné rojstva mojega do tega časa, ko mi je šestnajsto leto potrkalo na duri Ali pazite na razvòj pripóvedí moje?"

— „Se vé da, nadaljujte.“

— „Nu, dobro. Ko mi je bilo šestnajst let, mati moja, ni malo mudeč se, požene francoskega mojega vzgojitelja, Nemca Filipoviča iz nežinskih Grkov; odvedla me je v Moskvo, zapisala na univerzo in priporočivši Vsemogočnemu dušo svojo oddala me v varstvo rodnemu strijcu mojemu, uradniku Koltunu-Baburi, ptici, znani ne jedinemu Ščigrovskemu okraju. Rodni moj strijc uradnik Koltun-Babura me je ograbil, se vé da, do čista A delo tudi ni v tem. Na univerzo sem stopil — biti moram pravičen roditeljici svoji — precèj dobro podkovan; a nedostatek originalnosti se je kazal uže tedaj v meni. Detstvo moje se ni razlikovalo prav nič od detstva množice družih mladeničev: ravno tako neumno in velo sem rastel, prav kakor pod polovnikom, ravno tako zgodaj jel sem si ubijati v glavo pesni in kisniti, pod predlogom sanjarske naklonjenosti čemú neki? dà, prekrasnemu in drugo. Na univerzi nisem jel hoditi po drugem poti: précej sem zašel v krožek. Tedaj so bili drugi časi A ne mara vi ne veste, kaj je to: krožek? — Zdi se mi, da je Schiller nekje rekel:

„Gefährlich ist's, den Leu zu wecken,
Verderblich ist des Tigers Zahn;
Jedoch der schrecklichste der Schrecken,
Das ist der Mensch in seinem Wahn!“

„On, zagotavljam vas, ni hotel tega rêči; rêči je hotel: „Das ist ein „krožek“ in der Stadt Moskau.“

— „A kaj li vender nahajate grozovitega v krožku?“ vprašal sem ga jaz.

Sosed moj je zgrabil kapo svojo in si jo potegnil na nos.

— „Kaj jaz nahajam grozovitega?“ vzkliknil je.

— „Nu, vidite kaj: krožek — to vam je gibelj vsacega samobitnega razvitja; krožek to je grda zamena društva, nežnega življenja; krožek . . . o, dà, postojte, povem vam, kaj je krožek! Krožek — to je lenobno in velo življenje spojeno skupaj, kateremu dajejo pomen in lice razumnega dela; krožek zamenjuje razgovor z razsojanjem, priučuje vas k brezplodnemu besedovanju, odteza vas od samotnega dobrodejnega dela, vceplja vam literaturno srbečico, jemlje vam, napósled, svežest in deviško krepost dušno. Krožek — to je pošlost in dolgčas pod imenom bratstva in družbe, scepljenje nedorazumljenij in pritezanj pod imenom odkritosrčnosti in sočutja; v krožku smejo se, hvala pravi vsacega prijatelja, vsak čas in vsako uro utikati neumite svoje prste naravnost v notranjost tovariševo, ni jeden nema čistega, netaknega mesta na duši; v krožku se klanjajo pustemu krasnobaju, samoljubivemu umniku, zgodnjemu starcu, nosijo na rokah pesnika, brezdarnega, ali z „globôcimi“ mislimi; v krožku mladi,

sedemnajstletni mladeniči spretno in umételjno modrujejo o ženskih, o ljubezni, a pred ženskimi molcé, ali pa govoré ž njimi kakor s knjigo — in o čem govoré! V krožku precvita umételjno krasnorečje; v krožku opazujejo drug družega ne menj od policijskih uradnikov O, krožek! ti nisi krožek: ti si začarani krog, v katerem je poginil ne jeden pošten človek!“

— „Nu, to pretiravate, dovolite, da vam to opazim,“ segel sem mu jaz v govor.

Sosed moj me je molcé pogledal.

— „Mogoče, Bog sam vé, mogoče. A vidite, meni je ostalo jedino zadovoljstvo — pretiravati. Nu, vidite, tako sem prežil štiri leta v Moskvi. Ni mi móči popisati vam, gospod milostivi, kako hitro, kako strašno hitro je minil ta čas; kar težkó mi je in nejevoljen sem, kadar se tega spominam. Vstaneš na primer zjutraj, in kakor bi zdričal z gore dôli malo se ozreš, uže si na dnù, uže je prišel večer; zaspan sluga uže vleče náte suknjo — napraviš se in kreneš k prijatelju; tú puši iz lulice, pij redek čaj po kozárcih in pogovarjaj se o nemški filozofiji, ljubezni, večnem solnci duhá in drugih oddaljenih predmetih. Tudi tú sem nahajal originalne, samobitne ljudi: nekateri se je trudil in prizadeval na vse načine, a priroda je vzela svoje; jedini jaz nesrečnež, sem lepil samega sebe, kakor mehak vósek, in uboga priroda moja ni mi najmenj nasprotovala! V tem sem dosegel jedno in dvajseto leto. Nastopil sem gospodarstvo svoje dedščine, ali pravilneje, tega dela svoje dedščine, katerega je váruh v dobroti svoji spoznal prepustiti mi; poveril sem upravljanje vsega posestva na slobodo odpuščenemu dvorovemu človeku Vasilju Kudreševu ter odpotoval za granico, v Berolin. Za granico sem prebil, kakor sem uže imel zadovoljstvo povedati vam, tri leta. Nu, in kaj? Tudi tam za granico sem ostal ravno taka neoriginalna stvar. Prvič, rêči se mora, da ravno Evrope, evropskega življenja nisem spoznal ni za dláčico; slušal sem nemške profesorje in čital nemške knjige prav na kraji njih rojstva: In v tem je bila vsaka razlika. Živel sem osamljen, prav kakor kakšen menih; družil sem se z upokojenimi poročniki, katere je, kakor mene, mučilo hrepenenje do znanja in ki so bili, mimogredoč omenjeno, prav trde buče za učenje in ne obdarjeni z darom zgovornosti; družil sem se s topoumnimi družinami iz Penze in drugih žitnih gubernij; vlačil se po kavarnah, čital novíne in zvečer hodil v gledališče. S tuzemci znanil sem se malo; razgovarjal sem se ž njimi nekako napeto in nikogar njih nisem videl pri sebi, izimši dvéh ali tréh nadležnih mladeničev hebrejskega pokolenja, kateri so sedaj pa sedaj zahajali k meni in jemali novec na pósodo — češ: der Russe rad upa. Čudna igra slučaja me je zanesla napósled v hišo jednega mojih profesorjev, in sicer tako-le: prišel sem k njemu zapisat se na kurz, in on me kar naravnost povabi k sebi na večer. Ta pro-

fesor je imel dve hčeri, dvajset sedmih let; bili sta tako korenjaški — Bog ž njima! — nosovi táki velikolepni, kodri v zavitkih in oči blede-višnjeve, a rôke rudeče z belimi nohtóvi. Jedna je bila Linchen, a druga Minchen. Jel sem zahajati k profesorju. Povedati moram, da profesor ni bil ravno brezumen, a imel je svoje napake: s stolice je govoril dovolj zvezno, a doma je žlobodral same brezumnosti in vedno držal očala na čelu; poleg tega je bil pa jako učen človek . . . In kaj? Zdajci se mi je zazdelo, da sem se zaljubil v Linchen. Šest mesecev se mi je zdelo tako. Razgovarjal sem se ž njo, res, malo — le več sem jo gledal; čital sem jej na glas razne zanimive knjige, stiskal jej skrivaj rokó in vsak večer sanjaril ž njo vred, uporno gledajoč na luno, in če te ni bilo, kar tako k višku. Razven tega je ona tako izvrstno kuhala kavo. Zdí se ti, da si ne moreš ničesar več želeti. Nekaj pa me je vznemirjalo: ravno kakor se pravi v hipih nezjasnive sreče, sesalo me je vedno nekaj pod žličico in neprijeten, hladen mráz mi je probegal po vsem životu. Napósled nisem več vzdržal take sreče in sem ubežal. Dve dolgi leti sem prežíl še potem za granico; bil sem v Italiji, postál v Rimu pred spreobrnjenjem Kristovim, in tudi pred Venero v Florenci sem postál; zdajci sem se vrgel v preuveličeno navdušenje, prav kakor bi se bila zlost vsula náme; vsak večer sem koval pesni, pričel pisati dnevnik; z jedno besedo, tudi tú sem delal, kakor vsi. Toda v tem, pogledjte, kako lahko je biti originalom. Jaz, na primer ne razumem ničesar o slikarstvu in kiparstvu Treba mi je bilo to samó na glas povedati A ne, kako neki! Vzemi cicerona in hajdi, gledati fresk! . . .“

Tú se je on zopet zamislil in potegnil kapo raz glavo.

— „Vrnil sem se končno v domovino,“ nadaljeval je z utrujenim glasom: — „prišel sem v Moskvo. V Moskvi se je zgodila z menoj čudna izpremena. Za granico sem le bolj molčal, a tú jel govoriti nepričakovano hrabro in zatorej tudi misliti o sebi, Bog sam védi kaj. Našli so se prijazni ljudje, katerim sem se jaz zdel malo ne genij; dame so poslušale z občutkom moje besedovanje; a nisem se znal obdržati na višku slave svoje. V neko prekrasno jutro je nastal zaradi mene neki prepír (kdo ga je proizvel na svet božji, ne vem; najbrž kaka stara devica moškega spola — tacih starih devic je v Moskvi vse črno) nastal je in jel delati izrastke in mladike, kakor jagoda. Jaz sem se zapletel, hotel oprostiti se, protrgati pilepčive niti — a ni bilo móči Zapustil sem društvo. Tudi tú sem ravnal nepremišljeno; jaz bi bil moral prav mirno prebiti ta napad in čakati, kakor čakajo konca pupenčne vročnice, in prav ti prijazni ljudje bili bi mi z nova odprli svoja objetja, ravno te dame bile bi se z nova nasmihale govorom mojim Toda evo, v čem je beda: jaz nisem originalen človek. Vestnost se je hipno vzbudila v meni: nekako

sramoval sem se govoriti, govoriti brez umolka — včeraj na Arbati, danes na Trubi, jutri na Sivcevem - Vražku, in vedno o jedni stvari Ali če to zahtevajo? Poglejte denašnje ratoborce na tem poprišči: oni se za to ne zmenijo; nasprotno, to jim je še potrebno; nekateri dvajset let dela z jezikom in vedno le o ravno isti stvari To se pravi uverjenost o samem sebi in samoljubje! Tudi v meni je bilo samoljubje, in še sedaj ni popolnoma ugnano A to ravno je hudo, da sem jaz, povem vam zopet, neoriginalen človek, in sem na sredi ostal: priroda bi mi morala dati veliko več samoljubja, ali pa prav nič. Prvi čas mi je bilo res težko; poleg tega je potovanje za granico končno pogoltnilo vsa moja pomagála, a neke trgovke z mladim, toda uže velim telesom, kakor žólica, nisem hotel vzeti za ženo, in odpotoval sem v svojo vas. Mislim,“ dodál je sosed moj, zopet pogledavši me od strani: — „da lahko preidem z molčanjem prve vtise vaškega življenja, opazke o krasoti prirode, tihi mikalnosti samóte in drugem“

— „Lehko, lahko,“ dejal sem jaz.

— „Tem več,“ nadaljeval je pripovedovalec — „ker je to vse brezumnost, vsaj kar se tiče mene. Dolgočasil sem se v vasi, kakor zaprt psiček, če tudi se mi je, priznavam, ko sem se peljal na povratnem potu prvikrat vzpomladi skozi znani mi brézovi gozd, glava jela vrteti in srce utripati od nemirnega, sladkega pričakovanja. A ta nemirna pričakovanja, to veste samí, ne obistiné se nikoli; nasprotno, obistiné se druge reči katerih nikakor ne pričakuješ, kakor: živinska kuga, dolgovi, eksekucije in drugo, in drugo. Probivaje se vsekako od dné do dné, s pomočjo oskrbnika Jakoba, ki je nadomestoval prejšnjega upravitelja in se s časom pokazal ravno takim če ne večjim grabežem ter je vrhu tega še otravljál bitje moje z duhom smolnatih svojih črevljev, spomnil sem se nekoč jedne znane sosednje družine, upokojene polkovnice in dveh hčeríj, velel napreči droške in popeljal se k sosédam. Ta dan mi mora ostati v večnem spominu; šest mesecev za tem sem se oženil z drugo hčerko polkovnično.“

Pripovedovalec je povetil glavo in povzdignil roki k nebu.

— „In vender,“ nadaljeval je razvneto: — „ne želel bi vam vdihniti slabega mnenja o pokojnici. Obvaruj Bog! To je bila stvar najplemenitejša, najboljša, stvar ljubeča in sposobna na vsake žrtve, če tudi moram, med nama, priznati, da, če bi ne bil imel nesreče izgubiti je, najbrž bi ne bil mogel razgovarjati se danes z vami, kajti še vedno je celo v zemljiščnem mojem saraji bruno, na katero sem ne jedenkrat pripravljál obesiti se.“

— „Nekaterim hruškam,“ pričel je zopet po kratkem molčanju: — „treba nekoliko časa poležati pod zemljo v kleti zaradi tega, da dobodo, kakor govore, pravi okus svoj; pokojnica moja je pripadala očito tudi jednacim proizvajanjem prirodim. Še le

sedaj jo sodim popolnoma pravično, še le sedaj, na primer, spomini o nekaterih večerih, katere sem prebil ž njo pred svatbo, ne samó ne vzbujajo v meni nič najmanjše grenkôbe, a nasprotno, ganejo me, malo ne do solz. Ljudje so bili nebogati; dom njih jako starinsk, lesen, a pripraven, stal je na gori, med vrtom od gostote zamorjenim in zarastenim dvorom. Pod goro je tekla reka, ki se je malo videla skozi gosto listje. Velika terasa je vêla iz domu v vrt; pred teraso se je lepotičil podolgast bosket, pokrit z rožami; na vsacem konci bosketa sta rastli dve akaciji, katere je še v mladosti preplétel v podobi vijaka pokojni gospodar. Nekoliko dalje, v sami góšči zanemarjenega in zdivjanega malinovja, stala je hladníca,¹⁾ preumételjno od znotraj poslikana, a tako stara in trohljiva od zvonaj, da vam je, gledajóč nánjo, prihajalo tesnó. S terase so bile steklene duri v gostilno; in v gostilni, evo, kaj se je kazalo radovednemu očesu gledalčevemu: po kotih pečí s slepicami, kiselkast fortepijano na pravo, preobložen z rokopisnimi notami, divan, prevlečen s pobledelim višnjevim blagom z belkastim rožami, okrogla miza, dve gorici s porcelanastimi in bisernimi igrami ekaterinske dôbe, na steni znani portret rume-nolase deklice z golobcem na prsih in povešenima očescema, na mizi vaza s svežimi rožami Vidite, kako podrobno opisujem! V tej gostilni in na tej terasi se je razigrala tudi vsa tragikomedija ljubezni moje. Soséda sama je bila zlá baba, z vedno hripoto zlôbe v grlu, zatirajoča in prepirljiva stvar; hčéríj se jedna — Vêra — v ničem ni odlikovala od navadnih okrajnih gospodičin, druga — Sofija — v Sofijo sem se zaljubil. Obe sestri sta imeli še drugo sôbico, skupno svojo spalno, z dvema nedolžnima lesenima posteljama, rumenkastimi albumi, resedo, s portreti prijateljev in prijateljic, risanimi s svinčnikom precèj slabo (med njimi se je odlikoval neki gospod z nenavadno energičnim izrazom lica in še bolj energičnim podpisom, v mladosti svoji vzbudivíši neizmerna pričakovanja, a končávši, kakor vsi mi — z ničimer), z doprsnima kipoma Gôtheja in Schillerja, nemškimi knjigami, posušeni venci in drugimi predmeti, shranjenimi v spomin. Nu, v to sôbo sem zahajal redko in nerad: zapiralo mi je tam od nečesa dihanje. Poleg tega — res čudno! ugajala mi je Sofija najbolj, kadar sem sedél s hrbtom proti njej, ali pa, kadar sem mislil ali bolje, sanjaril o njej, posebno zvečer, na terasi. Gledal sem tedaj na zárjo, na drevje, na zeleno drobno listje, uže potemnélo, a še vedno rezko odlikujoče se od rožnega nebá; v gostilni, za fortepijanom je sedela Sofija in neprenehoma naigrivala kako priljubljeno, strastno globokomiselno frazo iz Beethovna; zlá starka je mirno pohrapivala, sedé na divanu; v obednici, zaliti s potokom rudečega svita, pripravljala je Vêra čaj; samovár je šumel veselo,

¹⁾ Hladníca = Laube.

kakor bi se čemu veselil; z veselim treskom so se lomile pastete, žličice so zvonko ropotale po čašicah; kanarček, ki je ves dan neusmiljeno kričal, utihnil je hipno in le izredka začivkal, kakor bi kaj povpraševal; iz prozornega, rahlega oblčka so padale mimogredé kaplje A jaz sem sedel, sedel, poslušal, gledal, srce se mi je širilo in zdelo se mi zopet, da ljubim. Pod vplivom takšnega večera sem nekoč poprosil starke roke nje hčere in dva meseca potem sem se oženil. Zdelo se mi je, da sem jo ljubil In sedaj, bilo bi čas vedeti, a za Boga, še sedaj ne vem, sem li ljubil Sofijo ali ne. To je bila stvarca dobra, umna, molčljiva, s toplim srcem; toda, Bog vedi od česa, ali od dolzega žitja v vasi, ali od drugih kacijh vzrokov, skrivala se jej je na dnú duše (če namreč duša ima dno) rana, ali bolje rečeno, sočila se je rana, katere ni bilo mogoče z ničimer zléčiti, in tudi nazvati je ni umela nì ona, nì jaz. O bitnosti te rane, razumeje se, jelo se mi je dozdevati še le po ženitovanji. Koliko sem si ubijal glavo o njej: — ničesar ni pomagalo. V otroških dnéh sem imel čiža, katerega je nekoč mačka dobila v kremplje; rešili so ga, zléčili, a bedni moj čiž ni več okréval: jel se je kujati, hirati in prestal je peti Končalo se je s tem, da se je nekoč po noči v odprto kletko splazila k njemu podgana in mu odgriznila kljun, zaradi česar se je končno odločil umreti. Ne znam, káka mačka je držala ženo mojo v svojih krempljih, samó hirala in kujala se je prav tako, kakor nesrečni moj čiž. Časih bila bi, vidno, sama rada poskakala, poradovala se v svežem vzduhu, na solnci in na planem; poskusi — in seséde se. In veste; ona me je ljubila: kolikokrat me je uverjala, da si ničesar več na zemlji néma želeti — tfu, vrag vzemi! a sámi pa oči kar mrkajo. Mislil sem si, ni li morda kaj v minulosti? Pozvedaval sem: ničesar nisem našel. Nu, sedaj sodite samí: originalen človek bi pomajal z ramenom, morebiti vzdihnil nekaterikrat in jel živeti po svoje; a jaz, neoriginalno bitje, jel sem gledati na bruna. V ženo mojo so se vcepile tako vse nadloge stare device — Beethoven, nočni sprehodi, reseda, prepiska s prijateljicami, albumi in drugo — da se nikacemu drugemu načinu življenja, posebno življenju hišne gospodinje, ni mogla privaditi, v tem ko je vender smešno, omoženi ženski trpinčiti se z brezimnim togovanjem in prepevati vsak večer: „ne budi ti jeje na zarê.“

— „Vidite, tako sva uživala srečo tri leta; četrto leto je umrla Sofija na prvem porodu, in — res čudno — dozdevalo se mi je uže prej, da ona ne bode mogla podariti meni hčere ali sina, zemlji — novega stanovnika. Pomnim, kako smo jo pogrebli. Bilo je v zpomladi. Naša župna cerkev ni velika, a stara, ikonostas ¹⁾ počrnel, stene golé, tlak od opeke sem ter tja izbit; na vsacem

¹⁾ Stena s svetniki, ki loči prostor za narod od svetišča.

klirosu (kosu) velika starínska podoba. Prinesli so krsto, postavili jo prav na sredi pred carskimi durmi (v svetišče), odeli jo z obledelim pokrovom, postavili okolo tri podsvečnike. Pričel se je obred. Véli cerkovnik z majhno kitico od zadaj, nizko prepét z zelenim pasom, čital je tožno pred molitvenikom; duhovnik, tudi star, z dobrodušnim in bledim obrazom, v lilastem plašči z žoltimi rožami, opravljal je obred záse in za dijakona. V vso širino odprtih oken se je zibalo in lepetalo mlado, sveže listje plakočih bréz; od zvonaj je pihala sapica z vonjavo po travi; rudeči plamen voščenih sveč je bleдел v veselem svitu veselega dné; vrabci so kričali na vsej cerkvi in izredka se je čulo pod kúpolo zvonko čvrčanje lastovkino. V zlatem prahu solnčnega žarka so se klanjale in dvigale rujave glave mnogoštevilnih kmetov, ki so pobožno molili za pokojnico; v tenkih višnjevkastih strujah je bežal dim iz luknjic kadilničnih. Jaz sem gledal na mrtvi obraz žene svoje Bože moj! še smrt, sama smrt je ni oslobodila, ni zléčila nje rane: prav isto bolešno, bojazljivo, nemo izražanje — prav kakor bi še v grobu ne imela pokoja Bridko mi je zašumela krí. Dobra, dobra stvar je ona bila, a sebi je storila dobro, da je umrla.“

Pripovedovalcu sta zarudeli lici in oči sta bili vlažni.

— „Iznebivši se končno“ — izpregovoril je zopet — „težke potrnosti, katera me je napolnjevala po smrti žene moje, odločil sem se, kakor pravijo, prijeti za delo. Stopil sem v službo v gubernskem mestu; ali v velicih sôbah državnega zavedenja jela me je boleti glava in tudi oči so slabo služile; poleg tega so prišli še drugi vzroki — in stopil sem iz službe. Hotel sem iti v Moskvo, a prvič nisem imel novca, in drugič povedal sem vam uže, da sem se ukrotil. To ukročenje je prišlo náme nagloma in ne nagloma. V duhu sem se uže dávno ukrotil, a glava se ni hotela nikakor vkloniti. Pripisaval sem oskromno nastrojenje čujstev svojih in mislij vplivanju življenja na deželi, nesreči Z druge strani sem opazoval uže dávno, da so se skôraj vsi sosede moji, mladi in stari, osupnjeni z začetka po moji učenosti, popotovanji za granico, in družih ugodnostih moje vzgoje, ne samó popolnoma meni privadili, ampak jeli vesti se z menoj prav po domače, da niso poslušali razlaganj mojih in govoré z menoj ne rabili več prikupljivih izrazov. Zabil sem vam vse jedno povedati, da sem tekom prvega leta po ženitvi poskusil biti literat in sem tudi poslal spis v novíne, če se ne motim, povest; a nekoliko časa potem sem dobil od urednika prijazno pismo, v katerem je bilo poleg družega rečeno, da se mi ne more odrekati uma, pač pa talent, in da v literaturi je treba le talenta. Vrhu tega mi je prišlo na úho, da je neki potujoči Moskvíč, sicer jako dober mladenič, mimo gredé omenil o meni na večeru pri gubernatorji kakor o človeku praznem in pustem. A moje poludobrovoljno

oslepljenje se je nadaljevalo še vedno: jaz nisem hotel, veste, samega sebe „zaušati;“ končno, v neko prekrasno jutro sem odprl oči: Bilo je tako-le. Prišel je k meni izpravnik ¹⁾ z namenom obrniti pozornost mojo na podrti most v mojem posestvu, katerega nisem imel na kaj zopet popraviti. Pijoč kozarček žganja in prigrizujé suho ribo, posvaril me je te ponižni čuváj redú po očetovski za mojo malomarnost, sicer pa se je tudi oziral na moj položaj in mi svetoval, naj samó velim kmetom navoziti potrebnega materijala, zapalil lulico in jel govoriti o bližnjih volitvah. Častno službo gubernskega prvega voditelja je opravljal ta čas neki Orbasanov, pust kričáj in vrhu tega še strašno podkupljiv. Poleg tega se ni odlikoval nì z bogatstvom, nì z znanostjo. Jaz sem povedal svoje misli o njem, in še dovolj nebrežno: jaz, priznavam, gledal sem g. Orbasanova z visôka. Izpravnik me je pogledal, láskavo potrêpal po ramenu in dobrodušno dejal: — „Eh, Vasilij Vasilíč, kaj bodeva midva o tacih ljudeh razsojala: — kaj sva midva? Gril poznáj svojo luknjo.“ — „A prosim vas,“ dejal sem jaz nejevoljno, „kakšen razloček je med menoj in g. Orbasanovim?“ — Izpravnik je potegnil lulico iz ust, pogledal me debelo in se jel smijati, kar se je dalo. — „Nu, šaljivec,“ izpregovoril je napósled med solzámi, „sedaj ste pa ugenili pravo . . . a! kako?“ — in do samega odhoda ni prestal se mi posmehovati, izredka drezáje me z lehtjó pod bók in uže tikaje me. Napósled je odšel. Nedostalo je samó te kaplje: čaša se je prelila. Šel sem nekolikokrat gori in dôli po sôbi, ustavil se pred zrcalom, dolgo dolgo gledal svoj zbegani obraz in, počasi pomolivši jezik iz ust, z bridkim nasmehom pomajal z glavo. Zagrinjalo je palo izpred mojih očí: uvidel sem jasno, jasneje od obraza svojega v zrcalu, kako pust, ničev in nepotreben, neoriginalen človek sem bil!“

Pripovedovalec je pomolčal.

— „V neki tragediji Voltêrjevi,“ nadaljeval je tožno: — „raduje se neki gospod temu, da je došel do krajne granice nesreče. Če tudi v usodi moji ni ničesar tragičnega, čutil sem vender, priznavam, nekaj jednacega. Spoznal sem jadovito zmago hladnega obupa; izkusil sem, kako sladkó je tekom vsega jutra, ne podvizaje se in ležé na postelji svoji, proklinjati dan in uro svojega rôjstva — nisem se mogel naglo ukrotiti. In res, sodite samí: ker nisem imel novca, prikávalo me je na sovražno vas; nì gospodarstvo, nì služba, nì literatura — nì sploh kaj ni me veselilo; graščákov sem se ogibal, knjige so mi bile zoperne; za vodenkasto-mehke in bolehave-občutljive gospodične, stresujoče s kodri in v jedno mér trdeče besedo: „življenje,“ nisem bil ničesar zanimivega od onega časa, kar sem prestál toliko govoriti in

¹⁾ Okrajni sodnik ali komisár.

navduševati se; osamoteti se popolnoma se mi ni dalo in tudi nisem mogel Jel sem, kaj menite? jel sem hoditi okolo sosedov. Kakor opojen od zaničevanja samega sebe, prepuščal sem se nalašč vsacim najmanjšim unižanjem. Pri mizi so me obnašali, hladno in ošabno vzprejemali in napósled še ne več zapazali; meni niso puščali utíkati se v obči govor, in jaz sam sem mnogikrat nalašč pritrjeval izza vogla kacemu jako brezumnemu govorúnu, kateri bi bil tačas, v Moskvi, radostno poljubil prah mojih nog, rób suknje moje Tudi nisem dovljeval samemu sebi misliti, da se podajem grencemu zadovoljstvu ironije Prosim vas, kaka ironija je osamelemu človeku! Tako sem postopal nekoliko let zapóred in tako postopam še danes.“

— „A to je vender uže preveč,“ pobrenčal je iz sosednje sôbe zaspani glas g. Kantagrjuhina: „kakšen bedák pa se razgovarja tam po noči?“

Pripovedovalec je smuknil brzo pod odejo in, plašno pogleduj krog, pogrozil mi s prstom.

— „Ts — s,“ pošepetal je in kakor bi se opravičeval ter se klanjal proti kraju Kantagrjuhinskega glasa, spoštljivo dejal: „Čujem, čujem, oprostite Njemu je dovoljeno spati, on mora spati,“ nadaljeval je z nova s šepetom: „on si mora nabrati novih síl, nu, če tudi samó za to, da bi z ravno tacim zadovoljstvom jutri mogel jesti. Midva némava pravice motiti ga. Vrhú tega, zdí se mi, povedal sem vam vse, kar sem hotel; najbrž ste tudi uže zaspani. Lehko noč.“

Pripovedovalec se je obrnil hitro stráni in zakril glavo z blazínico.

— „Prosim, povejte mi vender,“ vprašal sem jaz: — „s kom sem imel veselje“

Vzdignil je hitro glavo.

— „Ne, zaradi Boga,“ segel mi je v besedo: — „ne povprašujte po imeni mojem ni mene, ni drugih ljudij. Naj vam ostanem neznano bitje, od usode tepeni Vasilj Vasiljevič. Sploh pa jaz, neoriginalen človek, ne zaslužim posebnega imena A če mi uže na vsak način hočete dati kako nazivalo, imenujte me imenujte me Hamleta Ščigrovskega okraja. Tacih Hamletov je v vsacem okraji mnogo, toda morebiti vi z drugimi niste prišli še v dotiko. Sedaj pa z Bogom.“

Zaril se je zopet v pérnico svojo, a drugo jutro, ko so me prišli budít, njega uže ni bilo v sôbi. Odpeljal se je bil še pred dném.

Črtophanov in Nedopjuskín.

¶ Vroč leten dan sem se vračal nekoč z lova na telegi; Jermolaj je dremal, sedèč poleg mene ter smrčal z nosom. Zaspavši psi so nama podskakovali pod nogami, kakor mrtvi. Kočijaž je sedaj pa sedaj z bičem odganjal obáde od konj. Beli prah se je dvigal v lehkem oblaku za telego našo. Zavili smo v goščo. Cesta je bila vedno bolj razkopana, kolesa so jela zadevati ob veje. Jermolaj se je probudil in gledal krog . . . „E!“ izpregovori: — „tukaj morajo biti ruševci. Zleziva dôli.“ Vstavila sva se in šla v „ploščad“. Pes moj je vzdignil zajca. Jaz ustrelim in uže hočem zopet nabasati puško, ko zdajci za menoj nastane gromki tresk in, razdvigujé grmóvje z rokáma, prijaše préd-me jezdec. „A dovolite mi,“ dejal je on z ošabnim glasom: — „po kacem pravu streljate vi tukaj, gospod milostivi?“ — Neznanec je govoril nenavadno hitro, jecaje in v nos. Pogledal sem mu v obraz: kar živim nisem se videl ničesar jednacega. Mislite si, čitatelji dragi, majhnega človeka, svetlo-lasega, z rudečim vzvihanim nosičkom in jako dolzimi rujavimi brkami. Ostrokončna perzijska šapka z malinovim suknenim vrhom mu je zakrivala čelo do samih obrvíj. Odet je bil v žolt, ponošen arhaluk s črnimi plišovimi patroni na prsih in obgóljenimi srebrnimi portami po vseh šivih; čez rame mu je visel rog, za pasom se je svetilo bodalo. Mršav, grbonog, rujav kónj se je zibal pod njim, kakor v omotici, dva hrtá, suha in krivonoga, vrtéla sta se mu pod nogama. Obraz, pôgled, glas, vsako kretanje, vse bitje neznančevo je izražalo brez-pametno drznost in neizmerno, neverjetno ošabnost; njegove bledivišnjeve oči so mu begale, kakor bi bil pijan: glavo je metal nazaj, napihával lici in pihal ter se z vsem telesom potresal, kakor od prevelicega dostojanstva — ne več ne menj, kakor kakšen puran. Ponovil je vprašanje svoje.

— „Nisem vedel, da je tukaj prepovedano streljati,“ odgovoril sem mu jaz.

— „Vi ste tukaj, gospod milostivi,“ nadaljeval je on: — „na moji zemlji.“

— „Dobro, grem zatorej stráni.“

— „A dovolite mi,“ dejal je on: — „imam li morda čast besedovati z dvorjanom?“

Jaz sem se nazval.

— „V tacem slučaju izvolite dalje loviti. Jaz sam sem dvorjan, in veselí me postreči dvorjanu . . . A zovó me Čr-top-hano-vim Pantelejem.“

Nagnil se je, hiknil, udaril konja po vratu; konj je strésnil z glavo, vzvil se po konci, zaletel se v stran in stopil jednemu psu na nogo. Pes je prosunljivo zacvilil. Črtophanov je vzkipel, togotno udaril konja s pestjo po glavi med ušesoma, hitreje od bliska skočil na tla, ogledal psu šapo, popljuval na rano, sunil ga z nogo v rebra, da bi ne cvilil, prijel se za šop grive in del nogo v stréme. Konj je mahnil z gobcem, dvignil rep k višku in se zagнал po stráni v grmovje; on za njim na jedni nogi priskakujé; napósled poskoči vender v sêdlo, kakor besen zavrti z bičem, zatrobi in dirja dalje. Nisem se še utegnil umiríti od nepričakovanega pojavljenja Črtophanova, ko zdajci, skôraj brez vsacega šuma, prijaše iz grmovja precéj rejen človek štiridesetih let na majhnem vraci. Ustavil se je, snel z glavé zeleno, usnijeno kapo in z jako tencim in mehkim glasom povprašal me, če nisem videl jezdeca na rujavem konji. Odgovoril sem, da sem ga videl.

— „V katero stran so izvolili jahati?“ nadaljeval je z istim glasom in ne nadevaje kape.

— „Tja-le.“

— „Pokornejšé zahvalim.“

Cmoknil je z ustni, pomencal z nogama po rebrih konjičku in se spustil v dir — počasi, počasi proti pokazanemu kraju. Gledal sem za njim, dôkler se njegova rogata kapa ni skrila za vejami. Ta novi neznanec po zvonanosti svoji prav nič ni bil jednak predniku svojemu. Obraz njegov, puhel in okrogel, kakor oblo, izražal je plahost, dobrodušje in krotko udanost; nos, tudi puhel in okrogel, pisan s sinjimi žilicami, izobličal je slastoljubca. Na glavi spredaj mu ni ostala ni jedna dlaka, zadaj so štrleli zeló redki rujavi čopki; očesci, kakor s travo prorezani, migali sta láskavo; sladko nasmihali sta se rudeči in sočni ustni. Bil je v zeló ponošeni čisti suknji s stoječim vratnikom in mednimi gómbi; suknjeni pantaloni so bili visóko vzvihani; nad žoltimi obrobki škornic so se videli mastni madeži.

— „Kdo je to?“ vprašal sem jaz Jermolaja.

— „Ta? Nedopjuskin, Tihon Ivanič. Živí pri Črtophanovu.“

— „Je li ubog?“

— „Ni bôgat; pa saj tudi Črtophanov sam néma mednega groša.“

— „Zakaj se je pa potem on poselil k njemu?“

— „I, glejte, prijatelja sta. Drug brez družega nikamor Saj je znano: kamor konj s kopitom, tjà tudi rak s kleščami“

Šla sva iz gošče; zdajci tik naju zalajata dva psa in krepek zajec je pobežal po ovsu uže precèj visôcem. Za njim so skočili iz grmovja psi, gonjači in hrti, a za psi je pritekel Črtophanov sam. Ni kričal, ne ščuval in ne gonil: hrapel in zijal je; iz odprtih ust so se izrivali izredka kratki, brezmiselni zvoki; dirjal je s široko odprtima očima in besno z bičem udrihal po nesrečnem konji. Hrti so ga dognali . . . zajec se ustavi, zavrti se krog in rine, prav mimo Jermolaja, v grmovje. Hrti za njim. „De-de-dejži,“ zalepetal je s težavo, kakor bi se mu jezik zapletal, utrujeni lovec: — „drži, ljubi moj.“ Jermolaj je izstrelil ranjeni zajec se je zvalil s kolobarom po gladki in suhi travi, poskočil k višku in tožno zakričal v zobeh priskočivšega psa. Vsi psi so se vrgli précej na zajca.

Kakor veter je planil Črtophanov s konja, zgrabil bodalo in tekkel, da bi se bil skôraj skrehnil, k psom, z jarostnimi kletvami iztrgal jim razmesarjenega zajca ter z vsem obrazom naklonivši se črezenj, zabodel mu v grlo bodalo do samega roča zabodel in zakrohôtal se. „Ho-ho-ho-ho-ho-ho!“ zavpil je mirno njegov tovariš.

„Ho-ho-ho-ho,“ ponovil je mirno tovariš njegov.

— „Prav za prav se po leti ne smé loviti,“ dejal sem jaz, kažóč Črtophanovu na zméti oves.

— „Polje je moje,“ zavrnil me je, težkó diha je, Črtophanov.“

Preparal je zajca, očistil ga ter vrgel šape in drob psom.

— „Strel je bil záme, dragi moj, po lovskih pravilih,“ rekel je, obračaje se k Jermolaju. — „A vam, gospod milostivi,“ dodál je z jednacim jecajočim in rezkim glasom: — „se lepó zahvaljujem.“

Sédel je na konja.

— „Dovolite zabil sem ime vaše in familija?“ Jaz sem se zopet nazval.

— „Jako me veseli vaše znanstvo. Ako slučajno pridete tudi mimo, skažite mi milost obiskati me . . . A kje vender je ta Fomka, Tihon Ivanič?“ nadaljeval je nejevoljno: — „ustrelili smo brez njega zajca.“

— „Konj je padel pod njim,“ dejal je nasmihaje se Tihon Ivanič.

— „Kaj, padel? Obrasan je padel? Pfu, pfit! Kje je, kje?“

— „Tam, za lesom.“

Črtophanov je udaril z bičem konja po gobci in se spustil v dir. Tihon Ivanič se je meni dvakrat klonil — záse in za tovariša, in zopet podirjal v goščo.

Ta dva gospoda sta vzbudila silno radovednost mojo . . . Kaj vender je moglo zvezati z nerazrušljivimi vezmi dvoje tako različnih bitij? Jel sem pozvedavati. Zvedel sem naslednje.

Črtophanov, Pantelej Jeremejič, slul je po vsi okolici za nevarnega, prismojenega človeka, za ošabneža in prepirača prve vrste. Služil je prav malo časa vojake in stopil v pôkoj „po neprijetnosti“ v onem činu, po povodu katerega se je razširilo mnenje, da kokoš ni ptica. Bil je iz stare hiše, nekdanj bogate; dedi njegovi so živeli bahato, po ztepno, to je : vzprejemali so povabljene in nepovabljene goste, pitali jih do popokanja, dajali po celo četrtinko ovsu tujim kočijazem na trojko, imeli godce, pevce, pásjake in pse, v praznične dni pojili národ z vinom in pivom, po zimi vozili se v Moskvo v težkih in starih svojih kočijah, a mnogikrat po vse mesece sedeli domá brez groša in živeli ob domači živali. Oča Panteleja Jeremejiča je nastopil gospodarstvo uže v jako slabem stanu; tudi on sam je silno „pojouiroyal“ in ko je umrl, zapustil je jedinemu svojemu nasledniku Panteleju zastavljeno sélce Bezsonovo, s pet in tridesetimi dušami moškega in šest in sedemdesetimi ženskega spôla, in štirinajst desetín z osminko nerodovite zemlje v Kolobradovi pustoti, na katero še ni bilo uknjiženih nobenih pravic. Pokojnik, treba priznati, zapravil je svoje imenje čudnim načinom : „gospodarski razlogi“ so ga pogubili. Po njegovem mnenji dvorjan ni smel biti odvisen od kupcev, meščanov in tem enacih „razbojnikov“, kakor se je on izražal; on je uvédel domá raznovrstna rokodelstva in napravil delavnice : „in priličnejše in ceneje,“ dejal je on : „gospodarski razlogi!“ Ta pogubna misel ga ni popustila do konca življenja; ona ga je tudi ugonobila. Zato se je pa tudi potešil! Ni jedne želje si ni odbil. Poleg družih izmišljenih rečíj si je napravil nekoč, po svoji misli, tako ogromno družinsko kočijo, da se je brez ozira na skupni trud iz vsega sela segnanih kmetskih konj, z njih gospodarji vred takoj na prvem klanci zvrnila in razsula. Jeremej Lukič (Pantelejevega očeta so zvali Jeremeja Lukiča) ukazal je postaviti spomenik na klanci, a sicer se nikakor ni togotíl. Tudi je hotel zidati cerkev, razumeje se, da sam, brez pomoči arhitektove. Požgal je ves gozd na opeko, pozidal ogromno podstavo, kakor za gubersko stólno cerkev, dvignil stene, jel obočiti kúpola: kúpola se je sesúla. On z nova — kúpola se je zopet obrušila; on tretjikat — kúpola je ruhnila tretjikat. Izbe kmetov je jel po novem načrtu prenařejati, in vse iz „gospodarskih razlogov;“ po tri hišice je postavljjal skupaj v podobi trikota, a na sredi je postavil dróg s pisano škorešnico in zastavo. Skôraj vsak dan si je izmislil kaj novega : sedaj kuhal iz repuha juho, sedaj strigel konjem repe za kape dvornim slugom, sedaj zopet poskušal lan zameniti s koprívami, sedaj svinje pital z gobami Nekoč je čital v „Moskovskih Vêdomostih“ članek Harkovskega graščaka

Hrjaka-Hruperskega „o koristi npravstvenosti v kmetskem stanu“ in takoj drugi dan je dal povelje vsem kmetom, nemudno naučiti se spis Harkovskega graščaka na pamet. Kmetje so se naučili dotični spis; gospod jih je vprašal: „Ali razumejete, kaj je tam pisano?“ Oskrbnik odgovori mu: „Kako bi ne razumeli!“ Okolo tega časa je tudi zapovedal vse podložnike svoje zavoljo redú in iz gospodarskih razlogov preštreviliti in vsacemu na vratnik našiti svojo številko. Ko je kdo srečal gospoda, zakričal mu je samó: „ta in ta številka gré;“ a gospod odgovori mu laskavo: „Le stopaj z Bogom.“

Toda, navzlic rédu in gospodarskim razlogom je zabredel Jeremej Lukič počasi v jako težaven položaj: s prva je jel zastavljati svoje vasíce, toda skôraj jih je tudi prodajal; poslednje pradedovsko gnezdo, selo z nedozidano cerkvijo, prodala je uže gospóska, v srečo ne za živih dnij Jeremeja Lukiča, on bi ne bil prebil tega udarca — ampak dva tedna po smrti njegovi. Uspel je umreti v svojem domu na svoji postelji, obdan od svojih ljudij in pod nadzorom svojega zdravnika; a bednemu Panteleju je ostalo jedino Bezsonovo.

Pantelej je zvedel o bolezni očetovi uže v službi, v samem razgaru zgoraj omenjane „neprijetnosti.“ Izpolnil je še le devetnajsto leto. Od samega detstva ni zapustil roditeljskega dôma, in pod rokovodstvom matere svoje, jako dobre, a popolnoma topoume ženske, Vasilise Vasiljevne, vzrastel je razvajeim gospodíčičem. Ona sama se je bavila z njegovo vzgojo; Jeremeju Lukiču, pogreznemu v gospodarske svoje novosti, bilo ni do tega. Res je sicer nekoč svojeročno kaznjeval svojega sina zato, ker je črko *rci* (*r*) izgovarjal *arci*, a ta dan je bil Jeremej Lukič zeló nesrečen: najboljši njegov pes se je ubil ob drevó. Sicer so se pa napíranja Vasilise Vasiljevne kar se tiče vzgoje Pantuške omejile jednim mučnim trudom: v potu obraza svojega mu je najela vzgojitelja, upokojenega vojaka Elzačana, necega Birkopfa, in je do same smrti kakor list trepetala pred njim, kajti mislila si je, če mi ta odpové — izgubljena sem! Kaj mi je delati potem? kje najti drugega učitelja? Saj sem uže tega z največjim trudom od sosede prizvičala! In Birkopf, premeten človek, uporabil je précej izključljivost položaja svojega: pil je, da je bil ves trd, in spal od jutra do večera. Po končanju „kursa nauk“ je nastopil Pantelej službo. Vasilise Vasiljevne uže ni bilo več na svetu. Umrla je kacega pol leta pred tem važnim dogodkom od straha: v spanji se jej je prikazal bel človek na medvedu. Jeremej Lukič je šel skôraj za polovico svojo.

Pantelej je takoj pri prvem poročilu o bolezni pridirjal domóv, vender ni več našel roditelja v živih. Nu, káko je bilo začudenje čestitljivega sina, ko se je popolnoma nepričakovano

iz bogatega dediča spreobrnil v bednjaka! Malokdo je toliko močan, prenesti takšen krut prelom. Pantelej je zdijval, osurôvel. Iz človeka častnega, radodarnega in dobrega, če tudi malo zmetenega in gorečega se je spreobrnil v ošabneža in prepiralca, razdril znanje s sosedi — bogatinov se je sramoval, bednjake zaničeval — ter se védel neizrečno drzno z vsemi, celó z ustanovljenimi oblastvi, češ: jaz sem stolbovi dvorjan. Nekoč malo da ni ustrelil stražnika, ki je prišel v sôbo njegovo s klobukom na glavi. Razumeje se, da mu oblastva od svoje strani tudi niso stregla in da so se o priliki dale čutiti, a vse jedno so se ga nekako bali, kajti bil je neizrečno vroče krvi in na vsako drugo besedo je silil rezati se z noži. Od najmanjšega nasprotovanja so jele oči Črtophanova begati, glas zastajati. „A ja-ja-ja-jaz ti pokažem,“ jecal je, „če tudi poginem.“ — Vrhu tega je bil pa on človek čist, ne zapleten v nič. Nihče, razumeje se, ni zahajal k njemu . . . In poleg vsega tega je bila v njem duša dobra, celó velika, po svojem: krivice, zatiranja drugih ni mogel trpeti; za kmeti svojimi je stal kakor gora. „Kaj?“ govoril je, togotno tolčêč se po glavi: — „mojih se bode kdo tekil, mojih? Naj ne bodem Črtophanov . . .“

Tihon Ivanič Nedopjuskín ni mogel, jednako Panteleju Jeremejiču, biti ponosen na rojstvo svoje. Roditelj njegov je bil iz jednodorcev in je še le s štiridesetletno službo dosegel dvorjanstvo. G. Nedopjuskín, oča, bil je iz one vrste ljudi, katere nesreča trdovratno preganja, kakor iz osobnega sovraštva. Tekom vseh šestdesetih let, od samega rojstva do samega končanja, boril se je revež z vsemi potrebami, težavami in bedami, lastnimi nižjim ljudem; bil se je kakor riba ob led, stradal, ne spal, klanjal se, skrbel, trudil, mučil se in tresel za vsako kopejko, res „nedolžno“ trpel v službi in umrl napósled tako rekoč, ne pod streho in ne v kleti tar ne pridobil nič sebi, nič otrokom svojim kósca gotovega vsakdanjega kruha. Usoda ga je zamo tala prav kakor zajca na gonji. Človek je bil dober in češčen, a jemal je vzetke od grivenika do dveh srebrnih rubljev vključljivo. Nedopjuskín je imel ženo, suho in sušično; imel je tudi otroke — v srečo so mu vsi hitro pomrli, izimši Tihona in hčere Mitrodore, po priimku: „trgovska gizdalinska,“ ki se je po mnogih tožnih in smešnih dogodbah, omožila z upokojenim uradnikom. G. Nedopjuskín, oča, uspel je še za življenja pomestiti Tihona za državnega uradnika v neko pisárno; toda précej po smrti roditelja je popustil Tihon službo. Večni nemir, mučna borba s hladom in gladom, tožno tarnanje máterino, skrbna obupnost očetova, surovi pritisek hišnih gospodarjev in prodajalcev, vse to vsakdanje, neprestano gorjé je razvilo v Tihonu neizjasnivo boječnost: od samega pogleda načelnikovega je on uže trepetal in pojemal, kakor ujeta ptica. Popustil je službo. Ravnodušna in morebiti tudi nasmešljiva priroda

poklada v ljudi razne sposobnosti in nagnenosti, ki se nikakor ne strinjajo z njih položajem v svetu in s sredstvi; z lastno jej skrbnostjo in ljubeznijo je zlépila iz Tihona, sina bednega uradnika, stvar občutljivo, lenobno, mehko, vzprejemljivo — stvar izključljivo nagneno k naslajanju, obdarjeno z neizrečno tenkim obvo-
njanjem in ukusom Zlépila ga je, skrbno zdelala in — prepustila potem stvarjenje svoje rasti na kislem zelji in tuhli ribi. In glejte, to stvarjenje je vzrastlo, jelo je, kakor pravijo, „živeti.“ Pričela se je huska. Usoda, ki je neodstopno pregnjala Nedopjuskina očeta, prišla se je tudi sina: vidno polakomnila se je. Nu, s Tihonom je postopala drugače: ni ga trpinčila — zabavala se je ž njim. Ni jedenkrat ga ni dovêla do obupanja, ne primorala okušati sramotnih muk glada, ampak gonila ga je po vsej Rusiji, od Velicega-Ustjuga do Carjevo-Kokšajska, iz jedne nizke in smešne službe v drugo: sedaj ga je izvolila za „major-doma“ pri kaki sitni žolčni gospé dobrotvornici, sedaj postavila ga v hranjence k bogatemu kupcu-skopuhu, sedaj mu podelila službo načelnika domače pisarne kacega debelookega gospoda, striženega na angleški način, sedaj zopet proizvela ga za pol-dvornega, pol-norca pri kacam ljubitelji psov Z jedno besedo, usoda je primorala bednega Tihona izpiti po kaplji in do kaplje ves grenki in jadoviti napój podložnega bitja. Poslužil je na svojem veku težki prihoti, zaspanemu in zlobnemu dolgčasu lene gospóde. Kolikokrat, ko je bil sam v svoji sôbi, odpuščen napósled „z Bogom“ od množice nad njim nanorčevavših se v slasti gostov, zaklinjal se je, ves goreč od sramôte, s hladnimi solzami obupnosti v očeh, précej drugi dan tajno ubežati, poskusiti srečo svojo v mestu, poiskati si vsaj kakšne pisarske službice ali pa od glada na cesti umreti. A prvič mu ni dal gospod Bog dovolj moči; drugič je prevladala boječnost in tretjič, končno, kako preskrbeti si službo, koga prositi? „Ne dadé,“ šepetal je nesrečnež, premetujé se po postelji, „ne dadé!“ — A drugi dan je jel z nova vleči breme svoje. Toliko mučnejši je bil njegov položaj, ker se prav ista skrbna priroda ni potrudila, podeliti mu vsaj mali del ónih sposobnostij in darov, brez katerih je remeselstvo zabavnika skôraj nemogoče. On, na primer, ni umel ni v medvedjem kožuhu, obrnenem narobe, plesati do padca, ni burk uganjati in sladkati se v neposrednem sosodstvu razpletenih bičev; izpostavljen malo ne nag na dvajsetstopini mraz, prehlajal se je rad, želodec njegov ni prebavljajl ni vina mešanega s črnilom in drugimi nesnagami, ni zdrobljenih múšnic in surovojédek ¹⁾ s kísovcem. Gospod vedi, kaj bi bilo s Tihonom, če bi poslednjemu njegovih dobrotnikov, obogatelemu zakupniku, ne bilo prišlo na um, nekoč, ko je bil dobre volje, pripisati v oporóki svoji:

¹⁾ Goba agaricus piperatus.

„a Zozi (Tihonu namreč) Nedopjuskinu zapuščam v večno in potomstveno last svojo pošteno-pridobljeno vas Bezselendejevko z vsemi pravicami.“ Nekoliko dnij za tem je udaril dobrotnika za ječigino juho mrtvoud. Prišla je komisija, zapečatili so imovino, kakor je navada. Sešli so se soródniki; odpečatili so oporóko, prebrali jo, Nedopjuskina poklicali. Nedopjuskini je prišel. Večina zbranih je znala, kako službo je Tihon Ivanič opravljal pri dobrotniku: oglušilna vzklicanja, nasmešljiva pozdravljanja so se mu posula naproti. „Graščák! evó vam novega graščáka!“ kričali so drugi dediči. — „Glejte si,“ poprijel je jeden, znan šaljivec in dovtipnják: „A vidite ga, a to se mora reči . . . a ta je pa res . . . ta je pa kakor se reče . . . pravi . . . naslednik.“ In vsi so se zakrohotali. Nedopjuskini dolgo ni hotel verjeti sreči svoji. Pokazali so mu oporoko — on je zarudel, zamežikal, jel mahati z rokama in zajokal, da so mu solzé lile curkoma. Krohot zbora se je izpreobrn timer v goster in zlitó rujojenje. Vas Bezselendejevka je štela vsega dva in dvajset duš kmetov; nikomur ni bilo zeló žal zánjo, zakaj bi se zatorej pri slúčaji ne potešili? Samó jeden naslednik iz Petrograda, važen možak, z grškim nosom in plemenitim izrazom lica, Rostislav Adamič Stoppel ni vztrpel ter se je prignétel po stráni k Nedopjuskinu in ošabno gledal nánj črez rame. „Vi, gospod milostivi, bili ste, kolikor sem mogel opaziti,“ pričel je on zaničljivo-nebrežno, „pri čestitem Fedoru Fedoriči, tako rekoč, hišni norec, je-li?“ Gospod iz Petrograda se je izražal nestrpljivo čisto, spretno in pravilno. Zmeteni, vzburjeni Nedopjuskini ni slišal besed neznanega gospoda, a drugi so précej vsi umolknili: dovtipnják se je prijazno nasmehnil. G. Stoppel si je pomèl rôci in ponovil vprašanje svoje. Nedopjuskini je povzdignil z začudenjem oči in odprl usta. Rostislav Adamič je porogljivo pomežiknil.

— „Pozdravljam vas, gospod milostivi, pozdravljam,“ nadaljeval je on: — „res, ne vsak, dejal bi, bil bi pripravljen služit si takim načinom vsakdanji svoj kruh; a de gustibus non est disputandum, to je, vsak ima ukus svoj . . . Ni li res?“

Nekdo v zadnjih vrstah je brzo, a prilično zacvilil od začudenja in radosti.

— „Povejte,“ poprijel je g. Stoppel, silno ohrabren z nasmihanjem vsega zbora: — „kakšnemu talentu v posebnosti se imate vi zahvaliti za srečo svojo? Ne, ne sramújte se, le povejte; mi vsi tukaj smo, tako rekoč, svoji, en famille. Ni li res, gospôda, mi smo tukaj en famille?“

Naslednik, h kateremu se je Rostislav Adamič slučajno obrnil s tem vprašanjem, žal, ni znal francoski in se je zaradi tega omejil z jedinim odobrovalnim stokanjem. Zato je pa drugi naslednik, mlad človek, z rumenkastimi pegami na čelu, hitro poprijel: „vui, vui, razumeje se.“

— „Ne mara,“ pričel je z nova g. Stoppel: — „vi znate hoditi po rokah, privzdignivši nogi, tako rekóč k višku?“

Nedopjuskín je pogledal tožno krog sebe — vsi obrazi so se zlobno posmehovali, vse oči pokrile se z vlogo zadovoljstva.

— „Ali ne mara znate peti, kakor petelin?“

Vzriv krohôta se je razdal krog in précej zopet umolknil, zadušen s pričakovanjem.

— „Ali imate ne mara na nosu . . .“

— „Dovôlj!“ ustavil je zdajci Rostíslava Adamiča rezek in zveneč glas: — „ali vas ni sram, trpinčiti bednega človeka!“

Vsi so se ozrli. V durih je stal Črtophanov. Sorodnik četrtega kolena pokojnega zakupnika je dobil tudi on vabilo na sorodniški shod. Ves čas branja se je držal on, kakor vedno, v ponosni oddaljenosti od drugih.

— „Dovôlj,“ ponovil je on, in ponosno nagnil glavo nazaj.

G. Stoppel se je hitro obrnil, in zagledavši človeka bedno odetega, neznatnega, povprašal tiho sóseda (opreznost je vedno dobra:)

— „Kdo je to?“

— „Črtophanov, nevažna ptica,“ odgovorí mu ta na uho.

— „Kakóv poveljnik ste pa vi?“ dejal je v nos in pomežiknil z očima. — „Kaka ptica pa ste vi, dovolite vprašati?“

Črtophanov je vzpihnil, kakor smodník od iskre. Ljutost mu je zaprla dihanje.

— „De-de-de-de,“ zagrčal je kakor zadavljen in zdajci zagrmel: „kdo sem jaz? Kdo sem jaz? Jaz sem Pantelej Črtophanov, stolbovi dvorjan, prapraded moj je služil carja, a kdo si ti?“

Rostíslav Adamič je pobledel in stopil nazaj. Ni pričakoval tacega nasprotovanja.

— „Jaz ptica, jaz, jaz ptica . . . O, o, o!“

Črtophanov je skočil naprej; Stoppel je odskočil v velikem stráhu, gosti so skočili naproti razdraženemu graščáku.

— „Streljati se, streljati se, précej streljati se skozi ruto!“ kričal je razdivjani Pantelej: — „ali pa prôsi odpuščanja mene in tudi njega . . .“

— „Prosíte, prosíte odpuščanja,“ mrmrali so krog Stoppelpna prestrašeni nasledniki: — „zeló nagel je, môči mu je vsekati.“

— „Odpustite, odpustite, jaz nisem védel, zajecal je Stoppel: — „jaz nisem vedel . . .“

— „Tudi njega prôsi!“ zavpil je neugonljivi Pantelej.

— „Odpustite tudi vi,“ dodál je Rostíslav Adamič, obračaje se k Nedopjuskínu, kateri se je sam tresel, kakor v mrzlici.

Črtophanov se je umiril, stopil k Tihonu Ivaniču, prijel ga za róko, drzno pogledal krog in, ne srečajóč nì jednega pogleda,

sredi globocega mólka ponosno šel iz iz sôbe skupaj z novím gospodarjem pošteno-pridobljene vasí Bezselendejevke.

Od tega dné se nista več ločila, (vas Bezselendejevka je bila vsega kacih osem vrst od Bezsonova). Neomejena hvaležnost Nedopjuskina se je izpremenila skôraj v strastno obožávanje. Slabi, mehki in ne popolnoma čisti Tihon se je klanjal v prah pred neustrašljivim in nesebičnim Pantelejem. „To ni lahko!“ mislil si je časih, „on govori z gubernatorjem, gleda mu naravnost v oči . . . ej, za Boga, in kako mu gleda!“

Čudil se mu je do neizmernosti, do onemoglosti duševnih sil, imel ga je za človeka nenavadnega, umnega, učenega. Rêči se vender le mora, kakor tožna je tudi bila vzgoja Črtophanova, da se je v primeri z vzgojo Tihonovo smela imenovati sijajno. Črtophanov, res, čital je po ruski malo, francoski razumel slabo, tako slabo, da je nekoč na vprašanje guvernerja iz Švice: „Vous parles français, monsieur?“ odgovoril: „Že ne razumejem,“ in ko je še malo pomislil, dodál: „pa“; — a vender je pomnil, da je bil na zemlji Voltêr, duhoviti pisatelj — da se je Friderik Vêliki, pruski kralj, na vojnem poprišči tudi odlikoval. Iz ruskih pisateljev je uvažal Državina, a ljubil Marlinskega in najboljšega psa svojega imenoval Ammalat-Beka

Nekoliko dnij potem, po prvem mojem snidenji z obéma prijateljema, napotil sem se v selce Bezsonovo k Panteleju Jere-mejiču. Od daleč se je videl nevelik domik njegov: štrlel je k višku na golem mestu, pol vrste od vasí, na mali vzvišini, kakor jastreb nad pašnikom. Vse stanišče Črtophanovo so bila štiri stara lesena poslopja razne velikosti, in sicer: hišica za stanovanje, konjušnja, saraj in kôpel. Vsako poslopje je stalo posebe, samó záse: ni bilo videti nî ograje krog, nî vrat. Kočijaž moj, ne vedóč kam bi zavozil, ustavil je pri vodnjaku na pol segnitem in z blatom obdanem. Poleg saraja je trgalo nekoliko suhih in zmršenih hrtov crkneneга konja, najbrž Orbasanovega; jeden njih je privzdignil okrvavljeni gobec, hitro zalajal in z nova pričel glodati gola rebra. Poleg konja je stal dečko sedemnajstih let s puhlim in žoltim obrazom, v kozačji jopi in bosonog: varoval je z važnostjo pse, izročene mu v nadzorstvo, in izredka pomahával z bičem po preveč požrešnih.

— „Je li domá gospod?“ vprašal sem ga jaz.

— „A Bog to vedi!“ odgovorí mi dečko. „Potrkajte.“

Skočil sem z drožek in šel h krilcu hišice.

Prebivališče gospoda Črtophanova je kazalo jako tožno sliko: tramóvi sô počrnéli in izstopili jednako trebuho, dimnik je bil podrt, vogli pokvarjeni in nagneni, motna, temno-višnjeva okenca so pogledavala neizrečno kislo izpod kosmate, udrte strehe; nekatere starke beračice imajo take oči. Potrkal sem; nihče se ni oglasil.

Vse jedno sem slišal za durmi rezko izgovarjane besede:

— „Az, buki, vedi; nu, zatorej, tepec,“ govoril je hripav glas: — „az, buki, vedi, glagol . . . nu, le mirno! glagol, dobro, jest! jest! . . . nu, zatorej, tepec!“

Potrkal sem drugič.

Isti glas je zakričal: — „Noter.“

Stopil sem v prazno majhno sprednjo sôbo in skozi odprte duri zagledal Črtophanova samega. V zasaleni buharski hali, širokih hlačah in rudeči kapici je sedel na stolu, z jedno rokó stiskal mlademu kódru gobec in v drugi držal kósec kruha prav nad njegovim nosom.

— „A!“ izpregovoril je z dostojanstvom in ne ganeč se z mesta: — „jako me veselí, da me obiščete. Prosim, sédite. Ravno se trudim z Venzerom . . . Tihon Ivanič,“ dodál je glasneje: — „pojdi sem. Gost je prišel.“

— „Précej, précej,“ odgovoril je iz sosednje sôbe Tihon Ivanič, „Maša, daj mi zavratnik.“

Črtophanov se je obrnil zopet k Venzeru in mu položil kósec kruha na nos. Jaz sem pogledal krog. V sôbi razven raztezne, zvežene mize na trinajstih nogah s čisto nejednako si dolgostjo, in štirih polomljenih slamnatih stolov, ni bilo nikake pohišne oprave; davnim-davno pobeljene stene, s sinjimi pegami, podobnimi zvezdam, obluščile so se na mnogih krajih; med dvema oknomoma je viselo razbito in motno zrcalo v ogromnem okviru iz ponarejene mahagónovine; po kotih so stale ceví za pipe in puške; raz stròp so visele tolste in črne niti pajčine.

— „Az, buki, vedi, glagol, dobro,“ govoril je počasi Črtophanov in zdajci kakor brezumen zakričal: „jest! jest! jest . . . Ali je ta žival brezumna! — Jest!“

— Ubogi kóder se je le stresal, a ne upal razkleniti ust; sedel je še dalje stiskaje rep med noge in krivé gobec ter milo pogledoval in pomežikoval, kakor bi govoril sam v sebi: vam je lahko ukazovati.

— „Zatorej žri, kóder!“ ponovil je neugonljivi graščák.

— „Vi ste ga preplašili,“ opazil sem jaz.

— „Nu, zatorej stráni ž njim!“

Sunil ga je z nogó. Ubožec je vstal počasi, stresel kruh z nosá dôli in šel, kakor po prstih, v sprednjo sôbo, globôko razžaljen. Saj res: tuji človek je prišel prvič, ali ž njim postopajo tako grdó.

Duri iz druge sôbe so varno zaškripale in g. Nedopjuskín je ustopil, prijetno se klanjaje in nasmihaje.

Jaz sem vstal in se klonil.

— „Ne vznemirjajte se, ne vznemirjajte se,“ zalepetál je on. Sedla sva. Črtophanov je šel v sosednjo sôbo.

— „Je li davno, kar ste izvolili priti v našo Palestino?“ pričel je Nedopjuskín z mehkim glasom, oprézno zakašljál v róko in, zaradi priličja, podržal prste pred ustni.

— „Drugi mesec je.“

— „Tako.“

Pomolčala sva oba.

— „Vreme imamo sedaj prijetno,“ nadaljeval je Nedopjuskín in s hvaležnostjo pogledal mene, kakor bi bilo vreme od mene odvisno: — „žita so, rêči smem, jako lepa.“

Jaz sem naklonil glavo v znamenje soglasja.

Pomolčala sva zopet.

— „Pantelej Jeremejič so včeraj izvolili ustreliti dva zajca,“ prišel je zopet ne brez truda Nedopjuskín, očitno želeč oživiti razgovor: — „res, dva jako lepa zajca.“

— „Ali ima Črtophanov dobre pse?“

— „Neizrečno!“ dejal je z zadovoljstvom Nedopjuskín: — „rêči smem, najboljšé v guberniji. (Primeknil se je bolj k meni.) Pa kaj! Pantelej Jeremejič je takšen človek, kakor česa zaželi, kakor si kaj izmisli — in glej, uže je gotovo, uže je napravljeno: Pantelej Jeremejič, povem vam“

Črtophanov je stopil v sôbo. Nedopjuskín se je nasmehnil, umolknil in mi pokazal nánj z očima, kakor bi hotel rêči: prepričali se bodete samí. Jeli smo govoriti o lovu.

— „Hočete li, pokažem vam svoro svojo?“ vprašal me je Črtophanov in ne dočakavši odgovora, poklical Karpa.

Prišel je krepák mladenič v nankovem kaftanu zelene bôje, z višnjevím vratnikom in livrejnimi gómbi.

— „Ukaži Fomki,“ dejal je jecaje Črtophanov: — „naj privêde Ammalata in Sajgo, a po redu, razumeješ.“

Karp se je zasmijal na vsa usta, spustil neopisljiv glas in šel ven. Prišel je Fomka, počesán, zapét, v škornjah in s psoma. Zaradi priličja sem se podobíkal nekoliko glupima živalima (hrti so vsi neizrečno glupi). Črtophanov je popljuval Ammalatu v same nosnice, kar sicer, kakor je bilo videti, psu ni napravljalo nikacega zadovoljstva. Tudi Nedopjuskín je od zadaj pogladil Ammalata. Jeli smo se zopet pogovarjati. Črtophanov se je počasi popolnoma omečil, opustil napihovati in napenjati se; izraženje obraza njegovega se je izpremenilo. On je gledal náme in na Nedopjuskína.

— „Ej!“ vzkliknil je zdajci: — „kaj bode sama tam sedéla? Maša! a, Maša! pojdi nu sem.“

Nekdo je zašumel v sosednji sôbi, ali odgovora ni bilo.

— „Ma-a-ša!“ ponovil je laskavo Črtophanov, „pojdi sem-kaj. Ničesa se ne boj.“

Duri se počasi odpró in jaz zagledam žensko dvajsetih let, visôko in vitko, s ciganskim ogorelim obrazom, rumenkasto-rujavima očima in kakor smola črno kito; veliki beli zobje so se lesketali izpod polnih in rudečih usten. Bila je v beli obleki; višnjev šál, zapét prav za vratom z zlato zapóno, prikrival je do polovine

nje tenki, okrogli rōci. Koráknila je dvakrat s plašno boječnostjo divjakinje, ustavila se in povabila glavo.

— „Evo priporočam vam,“ dejal je Pantelej Jeremejič: — „ženo, ne ženo, a mislite si, da še ženo.“

Maša je z lahka zarudela in v zadregi se nasmehnila. Jaz sem se jej nizko klonil. Jako mi je bila po vseči. Zeló tenak orlov nos z odkritima, na pol prozornima nosnicama, smeli obris visôcih obrvíj, blede, nekoliko upali lici, vse črte nje obraza izražale so svojenravno strast in brezskrbno življenje. Izpod zavihane kite sta se vili dôli po širôcem vratu dve gredici bliščečih lasec — znamenje krvi in sile.

Šla je k oknu in sedla. Nisem hotel pomnožiti nje zadrege ter jel govoriti s Črtophanovim. Obrnila je Maša nekoliko glavo in jela izpod čela náme pogledovati skrivaj, divje, hitro. Pogled nje je švigal, kakor kačje želo. Nedopjuskín je sédel k njej in jej šepnil nekaj na uho. Nasmehnila se je zopet. Smijaje se je z lahka grbančila nos in privzdigala górenje ustno, kar ni dajalo njenemu obrazu nì mačjega in ne levjega izražnja.

— „Oj, dà, ti si mi prava, ne tekni se me,“ mislil sem si jaz, od svoje strani skrivaj pogledujé na njen gibki stan, upale prsi in voglato, hitro kretanje.

— „Nu, Maša,“ vprašal je je Nedopjuskín: — „spodobilo bi se gosta s čim postréči, a?“

— „Imamo varenje,“ odgovorila je ona.

— „Nu, zatorej prinesi varenja in tudi vódke. A čuj, Maša,“ zakričal je za njo: — „prinesi tudi kitaro.“

— „Čemú kitaro, jaz ne bodem pela.“

— „Zakaj ne?“

— „Ne ljubi se mi.“

— „Ej, neumnosti, bode se ti zljubilo, če“

— „Kaj?“ vprašala je Maša in hitro nagrbančila obrví.

— „Če te bodo prosili,“ odgovoril je Črtophanov ne brez zadrege.

Ona je šla ven, skôraj zopet se vrnila z varenjem in vódko ter zopet sedla k oknu. Na čelu njenem je bila videti še vedno gubíca; obe obrví sta se dvigali in povešali, kakor brkici ôsi . . . Ste li opazili, čitatelj dragi, kako zlò lice ima ôsa? Nu, mislil sem si, tu bode še grmelo. Razgovor ni šel od srca. Nedopjuskín je umolknil popolnoma in se prisiljeno nasmihal; Črtophanov se je mrdil, rudel in srpo pogledaval; jaz sem hotel uže iti Zdajci vstane Maša, odpre hipoma okno, pomolí glavo ven in togotno zakriči mimogredoči babi: „Aksinja!“ Baba se je prestrašila, hotela obrniti se, a izpólznilo jej je in šlepnila je težkó na zemljo. Maša se je obrnila nazaj in se zvonko zakrohotala; Črtophanov se je tudi zasmijal; Nedopjuskín je zacvilil od veselja.

Vsi smo se vzdramili. Crni oblak je razpršil jeden blisk . . .
vzduh se je očistil.

Pol ure potem spoznal bi nas ne bil nikdo: govorili in burkali smo, kakor otroci. Maša je bila živejša od vseh. — Črtophanov jo je kar požiral z očima. Obraz jej je pobledel, nosnici sta se razširili, pôgled se je vnel in potemnel ob jednom. Divjakinja je skakala od veselja. Nedopjuskin je šepal za njo na svojih tolstih in kratkih nožicah, kakor racman za raco. Še celó Venzor je zlezal izpod klopí v sprednji sôbi, postál na pragu, pogledal na nas in najedenkrat jel skakati in lajati. Maša je smuknila v drugo sôbo, prinesla kitaro, vrgla šál s pleč, brzo sedla, privzdignila glavo in zapela cigansko pesen. Nje glas je zvenél in se tresel, kakor zamaján steklen zvonček, vnemal se in zamiral . . . Ljubó in tesnó mi je bilo krog srca. — „Aj, žgì, govôri! . . .“ Črtophanov je jel plesati. Nedopjuskin je zatoptal in zakresal z nogama. Maši je bilo, kakor suhljádi na ognji: tenki prsti so begali hitro po kitari, ogoreli vrat se je privzdigal počasi pod dvojno vrsto jantarovih jágod. Sedaj je hipno umolkala, vsa trudna povešala glavo, kakor nehoté ščipala strune in Črtophanov se je ustavljal, samó z ramenom pomajaval in mendral na jednom mestu, a Nedopjuskin kimal z glavo, kakor porcelanast Kitajec; — sedaj se je zopet z nova zalivala, kakor brezumna, vzravnavala stan in izstavljala prsi, in Črtophanov je zopet prisédal do zemlje, poskákoval prav do strôpa, vrtel se kot vrtálka, vzkrikaval: „Živo! . . .“¹⁾

— „Živo, živo, živo, živo,“ poprijemal je hitro Nedopjuskin.

Pozno zvečer sem šel iz Bezsonova . . . Zgodovino Maše, čitatelji dragi, razložil vam bodem uže kak drug pot.

¹⁾ Naroden ples „kazačok“ pleše se po petji in obstaja samó v pri-sédanji na tlà in poskákovanji k višku, kar je posebno zanimivo, če se poje hitro. Pojó plesalci samí. Prel.

O slavicih.

Posiljam vam, dragi in spoštovani S. T., veščaku in ljubitelju vsake vrste lova, naslednjo povest o slavicih, o njih petji, reji, kako jih je loviti in dr., katero sem zapisal po besedah nečega starega in izkušenega lovca iz dvorovih slug. Potrudil se bodem obdržati vse njegove izraze in tudi sklad besed.

Za najboljše slavce so imeli vedno Kurske; toda v novejši čas so slabši in sedaj imajo za najboljše slavce óne, ki se lové okolo Brdičeva, na granici; tam, kacih petnajst vrst za Brdičevem, je gozd z imenom Trejacki; tam so izvrstni slavci. Čas loviti jih je začetkom majnika meseca. Držé se najrajši v čimževem grmíčji in nizkem lesu, in na močvirji. kjer raste les; močvirni slavci so najdražji. Priletajo kake tri dni pred sv. Gregorijem, toda s početka pojó tiho, a proti majniku pridejo v moč in se razpojó. Spazovati se morajo o mraku in po noči, a bolje je o mraku; časih moraš presedéti vso noč v močvirji. Jaz s tovarišem malo da nisva nekoč zmrznila v močvirji: po nóči je nastal mraz in v jutro je za hlebec debelo ledú na vodi namrznilo; a jaz sem bil napravljen v legák leten kaftanček; samó s tem sem se rešil, da sem se stisnil med dva obrastena kupa zemlje, snel kaftan, zavil glavo in si dihal na trebuh pod kaftanom; ves dan potem sem drhtel z zobmi. Loviti slavcev ni težkó delo: najprej treba dobro spaziti, kje se drží; potem se poleg grmíča kósec zemlje lepo razčisti, pristavi „tajnik“ in priveže samíca za obe nogi, sam pa se skrij in začni piskati s piščalko. A majhen tajnik se napravi iz mreže — z dvema žrebljícama; jedna žrebljica se mora krepkó v zemljo zabiti, a druga samó pritekniti — in nitka k njej privezati: ko slavček iz viška priletí k samki — tedaj se potegne za nitko in tajniček zagrne slavca. Nekater slavček je neizrečno pohlepen, précej, kadar zagleda samko, zažene se nánjo, kakor krogla, a drugi zopet je oprézen, s prva se spusti malo niže in ogleduje, če je samka njegova. Paznih je boljše loviti z mrežo. Mreža se splete kacih pet sežnjev velika; ž njo obdaš grm ali kako suho goščo, toda treba jo rahlo oviti; kakor hitro se slavček spustí dôli — vstaneš in ga zapodiš v mrežo, on

letí vedno nizko, nu, in obvisí v penteljkah. Z mrežo se loví tudi lahko brez samke, z jedino piščalko. Ko ujameš slavca, zveži mu précej konca perót, da bi se ne bîl, in deni ga takoj v zatvornico. — Zatvórnica je narejena nizko in zgoraj in ob straneh ovita s tkanino. Ujeti slavček se mora pitati z mravljinčjimi jajčeci — malo na jedenkrat, a bolj pogosto; privadijo se hitro in jamejo samí kljuvati. Ni napačno puščati žive mravlje v zatvornico, ker nekateri močvirni slavček mravljinčjih jajčec ne pozná — nikoli jih ni videl — nu, a ko mravlje jamejo vlačiti jajčeca — plane nánje — začne jih pobirati.

Pri nas¹⁾ so slavci burni: pojó slábo, ničesar ne moreš razumeti, vsa kolena mešajo, trščé, hité; potem imajo pa še to-le jako grdo navado, da pravi tako-le: tuu, in najedenkrat: vi! — tako zazvižga, kakor bi se prekopicnil v vodo. To je zeló grda navada. Pljuneš in gréš. Prav jezí človeka. Dober slavček mora peti izbirično in ne mešati kolen — a kolena so naslednja:

Prvo: pulkanje — tako-le: pulj, pulj, pulj, pulj

Druga: klikanje — klí, klí, klí, kakor žolna.

Tretje: drob — glasí se primerno tako, kakor bi hipoma drob po zemlji prosipal.

Četrto: grmenje: trrrrrrr

Peto: plenkanje — skôraj se lahko razloči: plen, plen, plen

Šesto: léševa dudka (piščal divjega moža) — tako potegneno: ho-ho-ho-ho-ho-ho, in potem kratko: tu!

Sedmo: kúkovičin prelet. Jako redko koleno; jaz sem ga slišal samó dvakrat v življenji — in obakrat v Timskem okraji. Kúkovica, kadar poletí, kričí na ta način. To je zeló močan, zvonek zvižeg.

Osmo: gosjaček: ga, ga, ga, ga Maloarhangelski slavci dobro zadevajo to koleno.

Deveto: pénično zvižganje. Kakor grahasta pénica — ptica podobna skorjancu, ali pa kakor orgljice, tako okrogel zvižeg: fíuijuijuiju

Deseto: počin tako-le: tip-vit, nežno, kakor malinovka. To prav za prav ni koleno, a slavci navadno tako začenjajo. Pri dobrem nótnem slavci je pa tako-le: začne: tip-vit — in na to: tuk! Temu se pravi odbitek. Potem zopet: tip-vit tuk! tuk! Dvakrat z odbitkom. Na to pa tretjikrat: tip-vit — in zdajci jame ti razsipati, pasji sin, z drobom ali pa z grmenjem — s težka se obdržiš na nogah — obžgè te! Take slavce imenujejo slavce z udarom ali z odbitkom. Dober slavček pôje vsako koleno dolgo, razločno, silno; čím razločnejše, tem daljše. Slabi hití: naredí koleno, odseka je, hitro poprime drugo in — zmête se. Tepec ostane

¹⁾ V Mcenskem, Črnskem in Belenskem okraji.

tepec. A dober — ne! Pametno pôje — pravilno. Poprime se za kako koleno — ne prestane ga česati do onemoglosti; vsaj nekaj prebere. Nekatero je celó z obratom — tako je dolgo; spusti, na primer, koleno, drob, najprej nekako nizdolu in potem zopet navzgor, obdá se tako rekóč s krogom, kakor se vozno kolo katalí — mora se tako reči. Jednega tacega sem slišal pri Mcenskem trgovci Š*** — to vam je bil slavček! V Petrogradu je šel za 1200 rubljev v asignacijah.

Po izkušnjah lovcev je dobrega slavca od slabega po zunajnosti težkó razločiti. Mnogi še celó ne ločijo samca od samíce. Nekatera samíca je še lepša od samca. Mladega od starega lahko razločiš. Mladič, če mu razprostreš peróti, ima na pérji pičice in je ves bolj temen; stari pa — je bolj siv. Slavce treba izbirati take, ki imajo velike oči, kljun tolst, ki so plečati in visóki na nogah. Tisti slavček, je ki šel za 1200 rubljev, bil je srednje rasti. Kupil ga je Š*** pod Kurskim od necega dečka za dva grivenika.

Slavec, če ga dobro in snažno gojiš, prebíje do kacih pet zim. Po zimi ga moraš hraniti s ščurki ali pa s posušenimi mravljinčjimi jajčeci; toda jajčeca se ne smejo jemati iz smrečja, ampak iz listovja, ker od smole se napravi zapor. Obešati se morajo slavci ne nad okni, ampak sredi sôbe pod stropom, in v kletki mora biti stropič mehak, suknen ali platnen.

Imajo tudi bolezen svojo: kar prično ti kihati. Ta bolezen je grda. Nekateri jo preživí — a drugo zimo gotovo pogine. Jaz sem poskusil potresti hrano z njuhalnim tobakom — bilo je dobro.

Peti pričenjajo o božíči — tudi prej, s prva po tiho; v postu, meseca marcija, s polnim glasom, toda o sv. Petru umolknejo. Začenjajo navadno s plenkanjem tako tožno, nežno: plen plen Ne glasno — a slišno po vsej sôbi. Tako zvení prijetno, kakor stekelcè, vso dušo ti preobrača. Ko ga dolgo nisi čul — vsakikrat te prosune, probeží po životu, lasci na glavi se stresavajo. Še solze — tudi te se prikažejo. Greš stráni, pojokaš se in postojiš.

Mladi slavci se lové dobro o sv. Petru. Treba spaziti, kam stari nosijo hrano. Časih po tri, po štiri ure, po pol dné presedim, a napósled vender opazim pravi kraj. Gnezdo si pletó na zemlji iz suhe trave in listja. Biva jih v gnezdu po pet, časih tudi po menj. Mladiče vzameš in jih deneš v zatvornico — précej tudi stari pocepajo vánjo. Stari se morajo ujeti, da pitajo mladiče. Vso družinico potem zaprèš v ptičnico in nasuješ mravljinčjih jajčec ter tudi živih mravelj spustiš vmes. Stari jamejo précej mladiče pitati. Potem se mora kletka zagriniti in ko mladiči začnó kljuvati samí, stare vzemi stráni. Mladiči, katere pobereš o sv. Petru, so živejši in prej začnó peti. Mladiče treba pobrati od dolzega, glasnega slavca. V kletki se ne plodé. Sloboden slavec umolkne, kakor hitro je

izpeljal mlade, in o sv. Petru se golí. Napravi na letu kolence — končano je. Potem samó počivkava. Poje pa vedno sedé; na letu, kadar poletí za samko, kurličí. (Žrjavi kurličíjo.)

Mlade slavce je dobro obešati k starim, da bi se učili. Pobesiti se morajo vštric. Tudi tú se mora opazovati: če mladíč, dôkler stari pôje, molčí, sedí in se ne gane ter posluša — iz tega bode kaj — pel ti bode gotovo v dveh tednih; a kateri ne molčí in sam za starcem počivkava — ta ti bode še le drugo leto zapél, kar mora biti, pa še to je sumnjivo. Nekateri ljubitelji skrivaj v klobúcih prinašajo mlade slavce v gostilne, kjer je dober slavec; samí pijó čaj ali pivo, mladíči se pa v tem učé. Zato je najbolje zakrivati mladíče, kadar jih prinašajo k staremu.

Prvi ljubitelji slavcev so — trgovci: ni jim za tisoči rubljev. Belevski trgovci so mi dajali dvé stó rubljev in tovariša — tudi konj je bil njih. Pošiljali so me v Brdičevo. Dobiti sem jim moral dva para odličnih slavcev, a drugi — če tudi petdeset parov — bili so v dobiček moj.

Imel sem tovariša, smrtnega ljubitelja slavcev, s katerim sva hodila pogostoma na lov. Bil je brljav — to ga je zeló ovéralo. Nekoč, pod Lebedjanjo, izsledil je čudovitega slavca. Pride k meni, pové mi — od hrepenenja se ves trese. Jel ga je loviti — ali sedél je na visôki trepetličici. A vse jedno se je spustil dôli, tovariš ga je pognal v mrežo; slavec je zadél v mrežo in obvisel. Tovariš ga je hotel zagrabití — se vé da, rôci sta se mu tresli — a kar najedenkrat mu smukne slavček med nogi — zazvižga, zapôje in odletí. Tovariš je zavpil na ves glas. Potem mi je prisezal, uverjal me, da je prav dobro čutil, kako mu je nekdo slavca po sili iztrgal iz rôke. Pa kaj! Kar je — je. Jel ga je zopet vabiti — ne! ni šló več: preplašil se je, se vé da, ter umolknil. Še deset dnj potem je tovariš lazil za njim. In kaj mislite? Slavec, da bi bil le čuknil — bilo bi po njem. Ali tovariš malo da se ni končal; z veliko težavo sem ga privlekel domóv. Zgrabi vam šapko, vrže jo ob tla in jame se s pestjó biti po čelu A zdajci se ustavi in zakričí: „Razkopljíte mi zemljo — v zemljo hočem, tja mi je pot, slepemu, brezumnemu, brezroczemu“ Vidite, kako je to genljivo.

Pripéti se tudi, da drug drugemu dobrega slavca ukrade s tem, da pride prej na mesto. Vse je treba znati — a brez sreče tudi ni ničesar. Pripéti se tudi, da jih odvedejo, s čaranjem namreč; toda proti temu je molitev. Nekoč sem se naužil strahú. Sedim po nôči pod lesom in zasledujem slavcev, toda noč je bila tako temna, pretemna Zdajci začujem, da nekaj grmí, a ne po slavčje, ter gré naravnost náme Bilo mi je tako čudno, da mi ni môči povedati vam skočil sem k višku in bežal, kar sta me mogle nesti nogi. Kmetje — ti ne branijo;

njim je vse jedno; še smejejo se vam. Kmet je zarobljen; njemu sta slavček in ščinkovec — vse jedno. To ni njih razuma delo. Njih delo je — oráti in na pēči ležati z babo. A sedaj sem vam povedal vse.

1853. l.

Pot v Polesje.

Prvi dan.

Pogled na ogromno, vse podnebje objemajoče smrečje, pogled na Polesje spomina na pogled morja. Onó vzbuja tudi prav take vtise: ista prvobitna, netaknena sila se razstilja široko in mogočno pred licem gledalčevim. Iz nedra stoletnega lesa, iz brezsmrtnega naročja vodâ se dviga isti glas: „Meni ni do tebe,“ govori priroda človeku, „jaz carujem — a ti skrbì, kako bi ne umrl.“ Nu, les je jednoličnejši in tožnejši od morja, posebno smrekov les, vedno enakomeren in skôraj brezšumen. Morje grozí in se laska, izpremina se v vseh bôjah, govori z vsemi glasovi: onó nam odseva nebó, od katerega tudi veje z večnostjo, in sicer z večnostjo nam uže ne več tako tujo Neizmenljivo, mračno smrečje tožno molčí ali šumí tiho — in pri pogledu nánje še globokeje in nevidneje prodira v srce spoznanje naše ničevosti. Težkó je človeku, bitju jednega dné, včeraj porojênemu in uže danes obsojenemu v smrt, težkó je njemu prenesti hladni, brez sočutja nánj obrnjeni pôgled večne Izide; ne jedine drznostne nádeje in sanje mladosti pomirijo se in gasnejo v njem, obdane z ledenim dihanjem priródinim; ne — vsa duša njegova se krčí in zamira; čuti, da poslednji bratov njegovih lahko izgine z lica zemlje — in nì jedna igla se ne bode genila na teh vejah; čuti svojo samoto, svojo slabost, slučajnost svojo — in z boječim, tajnim strahom se obrača k neznatnim delom in trudom življenja; njemu je lažje v tem svetu, ki si ga je sam sezidal, tú je on doma, tú si še upa verovati v svoje značenje, v silo svojo.

Take misli so mi brodile po glavi pred nekoliko leti, ko sem, stoječ na krilci poštnega dvora, postrojenega na bregu blatnaste réčice Resete, zagledal prvikrat Polesje. V dolzih, splošnih plastéh so se razprostirale pred menoj višnjevaste gramade hvojnega lesá; samó tú pa tam so se izpremináli z zelenimi pegami neveliki brézovi gozdiči; ves krogozor je bil objet s smrečjem; nikjer ni beléla cerkev, ne svetlélo polje — vse le drevje in drevje, samí zobčati vršiči — in tenka, mračna megla, večna megla Polesja je visela v dalji nad njimi. Ne z lenostjo, to nepremičnostjo živ-

ljenja, ne — z nenavzočnostjo življenja, nekako mrtvaško če tudi veličavo, vejalo mi je naproti od vseh krajev obnebja; pomnim, veliki, beli oblaci so plavali mimo, počasi in visoko, in vroči letni dan je ležal mirno na tihi zemlji. Rudečkasta voda réčice je polzela brez pleska med gostim trstnikom; na nje dnù so se videli motno okrogli kupi iglastega mahú, a bregovi so izginjali sedaj v blatnem grezu, sedaj rezkó beléli z razsipčatim in drobnim peskom. Mimo samega domika je držala okrajna razhojena cesta.

Na tej cesti, ravno nasproti krilecu, stala je telega, naložena s kóvčezki in zaboji. Nje gospodar, suhljat meščan z jastrebjim nosom in mišjima očescema, zgrbljen in hrom, uprézal je vánjo svojega tudi zgrbljenega konjička; to je bil popernjákar, potujoč na Karačevski sejm. Zdajci se je pokazalo na cesti nekoliko ljudjé; za njimi so se privlekli drugi, napósled se je privalila množna drhal; vsi so imeli palice v rôkah in culice na hrbteh. Po njih hodu, trudnem in težavnem, po zagorélih obrazih je bilo vidno, da so šli od daleč; bili so Juhnovci, kopači, ki so se vračali z dela. Starček, let sedemdesetih, ves bel, bil jim je, kakor je bilo videti, načelnik; izredka se je obračal in s pokojnim glasom ponukal ostale družnike. „Nu, nu, nu, detca,“ govoril je, „nu — nu“. Vsi so šli molčé, v nekaki važni tišini. Samó jeden, nizke rasti in na videž razposajen, v razpetem kožuhu, v kozji šapki, potegnjeni na same oči, prišedši do popernjákarja, vprašal ga je nanagloma:

— „Po čém je popernják, šaljivec?“

— „Kakor bode popernják, ljubi moj,“ dejal je s tencim glasom osrečeni trgovec. „Je po kopejki — a tudi po groši. Pa imaš li groš v mošnici, a?“

— „Kaj ne, ž njim bi si želodček pokvaril,“ dejal je kožuh in šel stráni od telege. „Podvizajte se, otročiči, podvizajte se!“ začul se je glas starčkov: — „do prenočišča je daleč.“

— „To vam je neotesan národ,“ dejal je, od strani pogledavši mene, popernjákar, ko je uže vsa drhal se odvalila mimó:

— „ali je morda ta jed zánje?“

Površno opravivši konjička svojega, spustil se je k reki, na kateri je bila videti majhna ladija. Kmetič, v belem klobučinastem „šliku“ (navadni Poleški šapki) prišel mu je iz nizke kočé naproti in ga prepeljal na nasprotni breg. Teležka je zadrdrala po izriti in izbiti cesti, sedaj pa sedaj pocvilé z jednim kolesom.

Jaz sem pokrmil konje — in se tudi prepeljal. Provlekši se kaki dve vrsti po blatnem travniku, dobral sem se napósled po ozki gati (pot z butarami napravljen po močvirji) v proséko lesa. Tarantas je jel poskákovati sem ter tja po okroglih količih; zlezal sem dôli in šel peš. Konji so stopali hitrim korakom, prhaje in odbijaje z glavami komarje in brenceljne. Polesje nas je vzprejelo v naročje svoje. Ob kraji, bliže k travniku, rasle so bréze, trepetlike, lipe, kléni in dóbi; potem so se redíli, v splošni steni

so se dvignile jelke; dalje so zakrasnela gola debela smrečja, a potem se je povlekel zopet mešan les, zarasten zdolaj z grmovjem léševja, čimža, jerebika in z dolzimi sočnimi travami. Solnčni žarki so obsevali vršiče drevja in, razsipaje se po vejah, le tú pa tam prodrali do zemlje s pobledelimi pásami in pegami. Ptice skôraj ni bilo slišati — ne ljubijo velikih gôzdov; le sedaj pa sedaj se je razlegal tožni, trikratni vzglas udeba in srditi krik oréhovke ali šoje; molčljiva, vedno sama zelena vrana je preletavala čez proséko bliskaje z zlatim lazurom krasnega svojega perja. Mnogi-krat je drevje redélo, razstopalo narazen, pred nami se svetlélo, tarantas zavozil na razčiščeno, pesčeno poljanico; redka rž je rasla po njej v gredah, brezšumno pripogibaje blede svoje klasce; v stráni je temnela stara kapelica s skrivljenim križem nad zvonikom; neviden potoček je šumel mirno sprelivčastim in prijetnim zvókom, prav kakor bi tekel v prazno butiljko; a zdajci je pregrajala cesto nedavno podrta bréza in les krog je bil tako star, visok in prvoten, da se vam je celó vzduh zdel zgosten. Po nekaterih krajih je bila proséka vsa zalita z vodó; po obeh stranéh se je razprostiralo lesno močvirje, vse zeleno in temná, vse pokrito z trstjem in nizkim olšnikom; race so vzletavale po dvé in dvé — in čudno je bilo videti te vóдне ptice, hitro švigajoče med smrekami. — „Ga, ga, ga, ga,“ nastajal je nepričakovano tožni krik; sedaj zopet je gnal pastir čredo skozi nizki les; mavrasta krava, s šilastima kratkima rogóvoma, prodrla je šumno skozi grmovje in se ustavila, kakor ukopana, na kraji proséke, uprša velike svoje temne oči na bežečega pred menoj psa; vétrec je prinašal tenak in krepak duh zažganih drv; bel dimček se je razgrinjal v dalji v okroglih oblačkih po blede-sinjem lesnem vzduhu; kmet je žgal ogljije za stekleni zavod ali za fabriko. Čim dalje smo šli, tem mirnejše in tiše je bilo krog. V hvojnem gozdu je vedno tiho; samó visôko nad glavo se razlega nekako zategneno vršanje in vzdržani šum po vrhéh Hodiš, hodiš, ne prestane ti to večno lesno šumenje, srce se ti jame počasi krčiti, in človek bi prišel rad hitro na prostor, na svet, rad bi dihal iz polnih prs — kajti tukaj ga davi soparna vlažnost in gnilot

Kacih petnajst vrst smo se peljali korakom, redkokrat dirom. Jaz bi bil rad še za svetla došel v selo Sveto, ležeče v sami sredini gozdni. Kake dvakrat so me srečali kmetje z nadrtim lúbjem ali z dolzimi krli na telegah.

— „Je li daleč do Svetega?“ vprašal sem jednega njih.

— „Ne, ni daleč.“

— „A koliko je?“

— „Bode kake tri vrste.“

Minila je poldruga ura. Vedno še smo se peljali in peljali. Evo, zopet je zaškripala naložena telega. Kmet je šel poleg nje.

- „Koliko, brat, je še do Svetega?“
- „Kaj?“
- „Koliko, je do Svetega?“
- „Osem vrst.“

Solnce je uže zahajalo, ko sem se napósled privlekel iz lesá in zagledal pred seboj majhno sêlo. Kacih dvajset poslopij se je lepilo krog stare, lesene cerkve z jednim zvoníkom, kúpolo in malimi okni, jarko rudevšimi v večerni zárji. To je bilo Sveto. Prišel sem v okolico. Vračajóča se čreda je došla moj tarantas in z mukanjem, kruljenjem in blekanjem probežala mimo. Mlada dekleta, sitne babe so šle naproti svoji živini; beloglavi dečki so se gnali z veselim krikom za nepokornimi prasci; prah se je valil ob cesti v lehkih kolobarih in, dvigaje se više, rudèl na zárji.

Jaz sem se ustavil pri starosti, prebrisanem in umnem „Polehi“, iz istih Poleh, o katerih govoré, da vidijo na dva ar-šina¹⁾ pod zemljo. Drugi dan rano sem se odpravil na teležki, zapreženi z dvojico tolsto-trebušnih kmetskih kónj, s starostinim sinom in drugim kmetom, po imenu Jurijem, na lov za divjimi petelini in gozdnimi jarebícami. Les je sinjèl splošnim kólom po vsem kraji nebá — slabih dvé stó desetín je bilo obdelanega polja krog Svetega; a do dobrih mest je bilo kacih sedem vrst. Starostinega sina so zvali Konrada. To vam je bil mlad dečko, rujavolas in rudečelic, z dobrim in mirnim izraženjem lica, postrežljiv in skrben. On je vodil konje. Jurij je sedèl poleg mene. O njem bi rad povedal kako besedo.

Bil je znan za najboljšega lovca v vsem okraji. Vsa mēsta, petdeset vrst krog, prehodil je črez in črez. Streljal je redko po ptici, ker se mu je škoda zdelo smodnika in drobú; bil je uže s tem zadovoljen, da je jereba priklical in zapazil dupljino točko. Jurij je slul za človeka poštenega in za „molčalnika.“ On ni rad govoril in nikoli ne povečaval števila najdene divjačine — redka prikazen v lovcih. Rastí je bil srednje, suhljat, obraz mu je bil iztegnen in bled, oči velike in jasne. Vse črte njegove, posebno ustna, pravilna in vedno mirna, dihala so neskajenim spokojstvom. Nasmihal se je z lahka in nekako vnoter, ko je izgovarjal besede — jako mil je bil ta tihi nasmeh. Vina ni pil in delal pridno, a ni mu šlo po sreči: žena mu je vedno bolehalá, otroci pomirali; on je „zabednjál“ in nikakor ne mogel več okrevati. A rêči se mora: strast za lov ni kmetsko delo in kdor „se s puško postavlja“ — je slab gospodar. Ali od vednega prebivanja v lesu, občujóč s tožno in strogo prirodo tega odljudnega kraja, ali zaradi posebnega sklada in stroja duše, bila je zapaziti v vsem kretanji Jurijevem nekaka oskromna važnost, prava važnost, a ne zamišljenost — važnost zalega jelena. Ubil je v svojem življenji sedem medvedov, katerih je pričakal na ovsu. Poslednjega se je še le četrto noč odločil ustreliti, medved se ni postavil nikoli z bokom

¹⁾ Ruski vatel = 0.7112 metra, razdeljen v 16 vrškov.

k njemu, a kroglo je imel samó jedno. Jurij ga je ubil večer pred mojim prihodom. Ko me je Konrad pripeljal k njemu, našel sem ga na zadvoru; čepé pred silno zverino, rezal je iz njega salo s kratkim in topim nožem.

— „Presneto, kacega korenjaka si povalil!“ dejal sem jaz. Jurij je privzdignil glavo in pogledal s prva mene, a potem psa, ki je prišel z menoj.

— „Če ste prišli na lov, v Mošnem so divji petelini — trém sem na sledu, gozdnim jarebícám pa pêtim,“ dejal je in zopet poprijel za svoje delo.

S tem Jurijem zatorej in s Konradom sem se napotil drugi dan na lov. Živo smo prodirjali poljano, obdajajočo Sveto, a prišedši v les, jeli smo voziti korakom.

— „Tam-le sedí ôrel,“ dejal je nanagloma, obrnivši se k meni, Konrad: — „dobro bi bilo, zbiti ga!“

Jurij je pogledal v stran, kamor je Konrad kazal, in ni ničesar rekel. Do ôrla je bilo dobrih stó korakov, a še na štirideset korakov ga ne ubiješ: takšno krepóst ima v perji.

Še nekoliko opazek je naredil zgovorljivi Konrad; a lesna tišina je objela tudi njega: umolknil je. Le izredka menjaje kako besedo in pogleduje naprej ter posluša je pihtenje in hrpenje kónj, dóbrali smo se napósled do „Mošnega.“ S tem imenom se je nazival velik smrekov les, izredka prorasten z jelovjem. Zlezli smo doli; Konrad je potegnil telego v grmovje, da bi komarji ne zbadali kónj. Jurij je ogledal prašnico puške in se prekrizal: on ničesar brez križa ni začeljal.

Les, v kateri smo stopili, bil je neizrečno star. Ne vém sicer, so li brodili po njem Tataři, a ruski tatje ali litovski ljudje nemirnega časa so se gotovo uže morali skrivati v njegovih goščah. V spoštljivi oddaljenosti druga od druge so se dvigale mogočne smreke z gramadnimi, na lahko skrivljenimi debli blede-žolte bôje; med njimi so stale, tenke kot struna, druge, mlajše. Zelenkast mah, ves posejan z mrtvimi iglami, pokrival je zemljo; globíka je rasla splošnim grmovjem; krepki duh nje jagode, jednak duhu pížmarice, tesníl je dihanje. Solnce se ni moglo probiti skozi visóki namet smrekovih vej; toda v lesu je bilo vse jedno soparno in ne temná; kakor debele kaplje potú je izstopala in počasi lezla dôli težka, prozorna smola po debeli skorji drevés. Mirni vzduh brez sence in brez svita je žgal lice. Vse je molčalo; še celó najinih korakov ni bilo slišati; šlà sva po mahu, kakor po preprogi; posebno Jurij se je dvigal brezšumno, kakor senca; pod njegovima nogama še suhljád ni trščala. Hodil je počasi in izredka pozvižgaval s piščalko; gozdna jarebica sé mu je skôraj oglasila in pred mojíma očima smuknila v gosto jelko; toda zastonj mi jo je kazal Jurij: kakor tudi sem napenjal svoje očí, zagledati je nisem nikakor mogel; prišlo je Juriju po njej ustreliti. Našla sva tudi

dve ležišči divjih petelinov; oprezne ptice so vzletavale od daleč s težkim in rezkim šumom; vse jedno se je nama posrečilo ubiti tri mladiče. Pri necem majdanu¹⁾ se Jurij hipoma ustavi in pokliče mene.

— „Medved je hotel dobiti vodé,“ dejal je, kažóč na široko, svežo prasko prav na sredi jame, zarastene z drobnim mahom.

— „To je sled njegove šape?“ vprašal sem jaz.

— „Njegove; a voda se je posušila. Na tej-le smreki je tudi njegov sled: lazil je za medom. Prodril je s kremplji, kakor z nožem.

Nadaljevala sva še vedno pot v najgostejši les. Samó Jurij je pogledoval izredka k višku ter šel dalje spokojno in samouverjeno. Jaz zagledal sem okroglo, visóko grobljo, obdano z rovom na pol zasutim.

— „Kaj pa je to, tudi majdan?“ vprašal sem jaz.

— „Ne,“ dejal je Jurij: — „tú je stalo tatinsko mestece.“

— „Davno?“

— „Davno; dedi naši so še pomnili. Tú je tudi zaklad zakopan. A položena je nánj težka kletev: kletev na človeško krí.“

Prohodila sva še kaki dve vrsti; bil sem žejen.

— „Posedíte malo,“ dejal je Jurij: — „grém po vodé, vodnjak ni daleč.“

Šel je stráni, jaz sem ostal sam.

Sédel sem na posekan panj, uprl se s laktima na kolena in po dolzem molčanju počasi dvignil glavo in se ozrl okoli. O, kakó je vse krog bilo tiho in strogo-tožno — ne, še ne tožno, ampak nemo, hladno in grozno vse ob jednom! Srce se mi je sežimalo. V tem hipu, na tem mestu sem čutil dih smrti, čutil sem, skôraj obtipal sem nje neprestano blizost. Da bi vsaj jeden zvok zazvenel, da bi se vsaj na hip oglasilo šumenje v nepremičnem žrelu obdajajočega me bora! Z nova, skôraj s strahom, povetil sem glavo, kakor bi pogledal nekam, kamor človek gledati ne smé Zakril sem oči z rokó — in zdajci, kakor bi se pokóril skrivnemu povelju, jel sem si pripominati vse življenje svoje

Blísnilo je pred menoj detstvo moje, šumljivo in tiho, živo in dobro, s hitečo radostjo in naglo minečo žalostjo; potem je vstala mladost, nemirna, čudovita, samoljubna, z vsemi svojimi zmotami in podjetji, z nerednim trudom in razburjeno brezdelavnostjo Prišli so mi v spomin tudi oni, tovariši prvih počenjanj, potem, kakor blisek v nôči, šinilo je nekoliko svetlih spominov potem so jele narastati in se kopičiti sence, temneje in temneje je prihajalo krog, mirneje in tiše so bežala mimo jednolična leta — in kakor kamen se je navalila tožnost na srce. Sedel sem nepremično in gledal z začudenjem in upo-

¹⁾ Majdan se imenuje mesto, kjer delajo dehet.

rom; čisto vse življenje svoje sem videl pred seboj, prav zvitek se je razvijal pred mojima očima. O, kaj sem delal! šepetala so nehoté z gôrcim vzdihom ustna moja. Oj, življenje, življenje, kam, kako si ušlo tako brezsledno? Kako si se izmuznilo iz krepko stisnenih rók? Si me li ti omanilo, ali jaz nisem znal vporabiti darov tvojih? Je li mogoče? — Ta-le malost, ta-le bedna pest prašnega pepela — je li to vse, kar je ostalo od tebe? To hladno, mirno, nepotrebno nekaj — ta jaz, ta prejšnji jaz? Kako? Duša je hrepenela po sreči tako polni, ona je s tako zaničljivostjo odvrгла vse malenkostno, vse nezadostno, pričakovala je, da se sedaj sedaj vsuje sreča v potoku, in nì jedna kaplja ni zmočila hrepenečih usten? Oj, zlate strune moje, vé, ki ste tako lešno, tako sladostno nekđaj mrmrale, jaz nisem še slišal vašega petja . . . vé ste zvočale samó — ko ste se trgale. Ali, morebiti je sreča, prava sreča vsega življenja hodila prav blizu, mimo, nasmíhala se z žarečim nasméhom — a jaz nisem umel spoznati nje božanstvenega lica? Morda me je ona prav obiskavala in sedela pri mojem vzglavji, ali jaz sem je zabil, kakor sanje? Kakor sanje, ponavljal sem tožno. Neulovljive podobe so mi bro-dile po duši, vzbujaje v njej ne ravno toge in ne obupanja . . . A vi, mislil sem si, vi mili, znani, poginili obrazi, vi obstopivši me v tej mrtvi samóti, zakaj ste tako globôko in tožno moléči? Iz kacega prepáda ste prišli? Kako mi je umeti vaše dvoumne vzore? Se li poslavljate od mene, ali me vabite k sebi? Oj, ali ni več nádeje, več povrata? Zakaj ste se pobile iz očíj vé redke, pôzne kaplje? Oj, srce, komu, zakaj še tarnati; potrúdi se zabiti vse, če hočesh pokoja, privadi se pohlevnosti poslednje lo-čitve, grenkim besedam: „z Bogom,“ in „za vselej.“ Ne oziraj se nazaj, ne spominaj se, ne hrepêni tja, kjer je svetlo, kjer se smeje mladost, kjer se upanje venča s cvetkami vzpomladi, kjer golo-bíca — radost bije z lazurnimi krili, kjer ljubezen, kakor rôsa na zárji sije s solzami veselja, ne glej tja, kjer je blaženstvo in vera in sila — tam ni naše mesto!

— „Náte vodé,“ začul se je za menoj zvočni glas Jurijev: — „píjite z Bogom.“

Pretresel sem se nehoté: ta živa beseda me je vzdramila in radostno potresla vse bitje moje. Kakor bi bil padal v neznano temno globočino, kjer je uže vse krog utihalo in se slišal samó zamolkli in neprestani stók nekacega večnega togovanja: zamiral sem, ne mogel protiviti se in zdajci prijateljski klic doletí do mene in nekova mogočnai roka vznese me z jednim vzmahom na svet božji. Ozrl sem se n z neizrečnim olajšanjem zagledal pošteni in spokojni obraz spremljevalca svojega. Stal je pred menoj lahko in ravno, z navadnim svojim nasmehom moleč mi pôtno sklenico, polno svetle vlage . . . Jaz sem vstal.

— „Pojdiva, vódi me,“ dejal sem vabljivo.

Odpravila sva se in brodila dolgo, do večera. Ko se je najhujša vročina „odvalila“, uže je jelo v lesu tako hitro hladneti, in se temniti, da se vam ni več ljubilo ostati v njem. „Stopajte venkaj, brezpokojni živi“, zdelo se je, da nama šepéče nejevoljno izza vsake smreke. Šla sva iz gozda, a nisva skôraj našla Konrada. Kričala sva, klicala ga, ni se nama oglasil. Zdajci sredi nenavadne tišine v vzduhu slišiva jasno razlegati se njegov: „e-ha, e-ha“ v bližnjem jarku On ni slišal najinih krikov zaradi vetra, ki je nepričakovano jel pihati in se ravno tako nepričakovano zopet polegel. Jedinu na posamezno stoječih drevesih so se videli sledovi, njegovega pihanja: mnogo listov je bilo obrneno po njem narobe, in je tudi tako ostalo, pridavaje pestroto mirnemu listju. Naložili smo se na telego in se odpeljali domóv. Jaz sem sedel zibaje se in tiho vdihaje vlažni, nekoliko rezki vzduh, in vsa moja nedavna premišljevanja in togovanja so potonila v jedinem čujstvu dremôte in utrujenja, v jedini želji, čim brže vrniti se pod streho toplega doma, napiti se čaja z gosto smetano, zariti se v mehko in rahlo senó in zaspati, zaspati, zaspati

Drugi dan.

Drugo jutro smo se odpravili zopet trije na „Gar“. Pred desetimi leti je nekoliko tisoči desetín zgorelo v Polesji in se še do danes ni zaraslo; sem ter tja se prorivajo iz tál mlade jelke in smreke, sicer je pa vse le mah in preležán pepel. Na tej „Gari,“ do katere je od Svetega kacih dvanajst vrst, rasto vsakojake jagode v veliki množici in se držé ruševci, veliki ljubitelji rudeče jagode in brusnice.

Peljali smo se molče, ko zdajci Konrad povzdigne glavo.

— „E!“ vzkliknil je, „da to vender ni Efrem. Pozdravljen, Aleksandrič,“ dodál je, povišaje glas in privzdignivši šapko.

Človek nevelike rasti, v črnem kratkem armjaku, podpasan z vrvico je prišel izza drevesa in se približal telegi.

— „Ali so te izpustili?“ vprašal ga je Konrad.

— „Še tega bi trebalo, da bi me ne!“ dejal je kmetič in se zarežal. „Mene ne bodo obdržali.“

— „In Peter Filipič? Ničesar?“

— „Filipov? Poznam stvar, ničesar.“

— „Glejte si ga! A jaz, Aleksandrič, menil sem, nu, bratec, menil sem, sedaj, goska, pojdeš na raženj!“

— „Peter Filipov? Kaj! še! Videli smo uže tacih. Meša se med volke, a je rep pasji. Ali greš na lov, gospod, ka-li?“ vprašal je naglo možiček, hitro povzdignivši náme svoje mižave oči, katere je takoj zopet povetil.

— „Na lov.“

— „A kam, na primer?“

— „Na Gar,“ dejal je Konrad.

— „Greste na Gar, glejte, da ne pridete na požar.“

— „Kako to?“

— „Jaz sem videl mnogo gozdnih jarebíc,“ nadaljeval je možiček, nekako nasmihaje se in ne odgovarjaje Konradu, „a dotja ne pridete: bode kacih dvajset vrst. Še Jurij — kaj bi dejal, ki je v boru kakor doma na dvoru, še ta ne prodere. Zdravo, Jurij, božja duša za dva in pol groša,“ grknil je zdajci.

— „Zdravo Efrem,“ dejal je Jurij.

Jaz sem z radovednostjo pogledal tega Efrema. Tako čudnega človeka uže davno nisem videl. Nos je imel dolg in šilast, ustna debela in bradico redko. Višnjevi očesci sta mu begali kot iskri. Stal je neprisiljeno, z lahka podprši se z rokama in pokrit.

— „Gréš malo pobivat domóv, ka-li?“ vprašal ga je Konrad.

— „Ej, da, malo pobivat! Sedaj, brat, ni več táko vreme: razgnalo se je. Prostorno, bratec, naredilo se mi je, in še kako. Leži, če se ti ljubi, do zime na peči, nobeden pes ne bode čuknil. V mestu mi je dejal isti preiskovalec: pojdi lepo stráni od nas, Leksandrič, pojdi iz našega okraja ven, damo ti potni list prve vrste A meni se smilite vi Svetovci: družega tacega tatú ne bode več učakali.“

Konrad se je zasmijal.

— „Ej, strijček, ti si pravi burkež,“ dejal je in udaril z vajeti. Konja sta potegnili.

— „E-há,“ zakričal je Efrem. Konja se ustavita. Konradu to ni bilo nič kaj po všeči. „Dovolj je razjasnjevanja, Aleksandrič,“ dejal je poluglasno. Vidiš, da se z gospodom peljemo. Bode nejevoljen, gledí.“

— „Eh, ti, môrski racman! Čemú li bode nejevoljen? Dober gospod je. Le poglej, dal mi bode za vódko. Eh, gospod, daj potniku za kosíco! Jo bodem uže razdrobil,“ dodál je, privzdignivši pleče k ušesu in škripnivši z zobmi.

Jaz sem se nehoté nasmijal, dal mu grivenik in vèlel Konradu pognati.

— „Mnogo dovoljni, blagorodje vaše,“ kriknil je vojaški za nami Efrem. „A ti, Konrad, v bodoče védi, pri kom se bodeš učil: plašljivec — propal, smel — snel. Ko se vrneš, pridi malo k meni, slišiš; pri meni bode tri dní popojka, bodemo ga malo potegnili. Hej, štiridesetletna lisíca, pohajaj, dôkler je rep cel!“

In zazvižgavši z rezkim zvižgom, izginil je Efrem v grmovji.

— „Kdo je ta človek?“ vprašal sem Konrada, kateri je, sedé na obločku, v jednomer stresaval z glavo, kakor bi se pogo-varjal sam s seboj.

— „Ta-le?“ dejal je Konrad in se zamislil. „Ta-le?“ ponovil je zopet.

— „Dà, ali je vaš?“

— „Naš, Svetovski. To vam je takšen človek Tacega na stó vrst družega ne najdeš. Tat in takšen ptiček je — ah, ti Bog moj! Na tujem blagu se mu oči kar izvrčajo. Od njega se še v zemljo ne zariješ, a novce, na primer, izvleče ti izpod samega hrbta, da še ne zapaziš ne.“

— „Kako je smel!“

— „Smel? Res, on se nikogar ne boji! Le pogledjte ga: po finazomiji, po nosu se uže vrag pozná. (Konrad je mnogikrat vozil gospôdo in bival tudi v gubernskem mestu, a zato se je prilično tudi rad pokazal.) Njemu tudi ničesar ne moreš narediti. Kolikokrat so ga uže vozili v mesto, posajali v zápor, a ni družega nego troški. Začnó ga vezati, a reče jim: „Kaj mi ne bodeste tudi óne noge zvezali? Le zvežite tudi óno, in trdno jo zvežite, bodem vsaj malo pospal. Ali domóv bodem prišel prej od vaših spremljevalcev.“ Gledaš: točno, zopet se je vrnil, zopet je tú, oh, ti Bog moj! Če tudi vsi mi tukajšnji les poznamo in smo ga iz malega privajeni, vender se ž njim primerjati ne more nihče. Lansko leto je prišel po nôči naravnost iz Altuhina v Sveto, a todi še nihče, kar živi, ni hodil, bode kacih štirideset vrst. Tudi méd hodi krast, zato je prvi junak, in bučele ga ne pikajo. Vse uljnake je razdejal.“

— „Jaz menim, da tudi divjih bučel ne pusti v miru.“

— „Nu, tega ravno ne, tako nesramen še ni. Tacega greha še nismo opazili na njem. Divje bučele so pri nas sveta stvar. Uljnak je ograjen; postavljena je straža; če si jih odnesel — sreča tvoja; a divja bučela je stvar božja, ne varovana; jedini medved se jih loti.“

— „Saj je on tudi medved,“ dejal je Jurij.

— „Ali je oženjen?“

— „Se vé da. Tudi sina ima. A tat bode še sin. Je ves takšen, kakor oča. Uže sedaj ga uči. Nedavno vam je privlekel domóv lonček starih petíc (po pet kopejk); ukradel ga je nekje, se zná, potem pa je šel in ga zakopal na poljanici v lesu, a sam se je vrnil domóv in poslal sina na poljanico. „Dòkler mi“, dé mu, „lončka ne dobiš, ne dam ti jesti in te ne pustim v hišo svojo.“ Nu, sin je prosedél ves dan v lesu, tudi nočeval je v lesu, a napósled vender našel lonček. Res prebrisan je ta Efrem. Dòkler je domá — je najboljši človek, vsacega pogosti: pij, jej, kolikor ti drago; plešejo pri njem, napravlja vsakojake veselíce; in na shodih, če je pri nas kak shod, nihče boljše od njega ne razsodi; pride vam od zadaj, posluša, reče besedo in dosti je; a beseda ta vam je tehtna. Ko pa gré v les, nu, potem je uže joj! Razdene ti vse. A to se mora rêči, svojcev se ne takne, razven če je v veliki stiski. Kadar sreča kacega Svetovskega, kriči mu uže od daleč — „Ognì se me, bratec, náme je prišel lesni duh: ubijem te!“ — Beda!

— „Kaj pa to trpíte? vsa vas bode menda vender ugnala jednega človeka?“

— „Dà, je uže tako.“

— „Je li morda čarovnik, ka-li?“

— „Kdo vé. Nedavno se je priplazil po nôči k sosednjemu cerkovniku, a cerkovnik je bil sam na straži. Nu, ujel ga je in potem v temi naklestil. Ko je končal, reče mu Efrem: „Ali véš, kôga si pretepal?“ Cerkovnik, ko ga je spoznal po glasu, je kar obstál. „Nu, bratec,“ dé mu Efrem: „to ti ne bode šló kar tako.“ Cerkovnik njemu pred nogi: „Vzemi, kar ti drago.“ — „Ne,“ dejal je óni, jaz bodem vzel uže svoj čas, in kar bodem hotel.“ Nu, kaj menite? Od tega dné vam je cerkovnik, kakor poparjen in brodi krog, kakor senca. Srce, pravi, posušilo se mi je; gotovo me je neizrečno krepko zagovoril razbojnik. Vidite, kaj se je ž njim zgodilo, s cerkovnikom.“

— „Ta cerkovnik mora biti brezumen,“ dejal sem jaz.

— „Brezumen? Kaj pa porečete o tem-le. Nekoč je prišlo povelje, uloviti tega Efrema. Dobili smo jako strogega okrajnega sodnika. Nu, in šló je kacih deset móž v les lovit Efrema. Gledajo, gré jim naproti Jeden izmed njih zakričí: vidite ga, vidite ga, držíte ga, zvežite! Ali Efrem je šel v les, odrezal si batico, debelo kaka dva prsta, potem skočil zopet na cesto, tako grd, strašen, in zapovedal: „Na kolena!“ in vsi so popadali kar po tléh. „Kdo,“ dejal je, „je tukaj kričal: držíte, zvežite? Ti, Sereža?“ Ta je skočil k višku in jel bežati Efrem za njim in z batico njega po petáh Skôraj vrsto daleč ga je gladil. In potem mu je bilo še vedno žal: „Eh, jezí me, ker ga nisem tako potolkel, da bi ne mogel pustovati.“ Bilo je ravno pred pustom. Nu, toda okrajnega sodnika so skôraj odstavili — in s tem se je vse končalo.“

— „Čemú so se mu pa vsi pokórilí?“

— „Čemú! to je ravno“

— „Vas vse je zmešal, in sedaj dela z vami, kar se mu ljubi.“

— „Zmešal Ali on zmeša, kogar hočeš. In kake si on izmišljuje, ti Bog moj! — Jaz sem se nekoč nateknil nánj v lesu; šel je tako drobán zdrav dež; hotel sem zavíti v stran . . . Toda on je pogledal náme in mi pomigal tako-le z rokó: „Pojdi sem, Konrad, ne boj se. Nauči se pri meni, kako se mora v lesu živeti in na dežji ostati suh.“ Jaz grem k njemu, toda on séde pod jelko in napravi ogenjček iz presnih vej: dim se je nabral v jelko in ne pustil dežju kapati. Jaz sem se mu čudil. Glejte, kaj je pa nekoč naredil (tú se je Konrad zasmijal); to se vam je potešil! Pri nas so mlatili oves na toku (raván prostor na gumnu), a ne končali; zadnje kôpe niso mogli več skupaj pomesti; nu, in postavili so na noč dva stražnika; a dečka nista bila ravno presrčna. Ta dva sedita vam lepo in se pogovarjata, a Efrem vzame

vam srajco, nabaše rokava s slamo, konca zaveže in potem na glavo ž njo. Tako našemljen se je prikradel do žitne sušilnice, jel malo po malo prikazavati se izza vogla in svoje rogé izstavljati. Jeden hlapcev govori drugemu: „Vidiš?“ — „Vidim,“ dé drugi, in ko oba skupaj zastokata, zatrščali so samó plotóvi. Efrem pa si je nabral ovsu v meh in ga vlekel domóv. Sam je potem vse pripovedoval. Sramótil ja je, sramótil hlapca In kako!“

Konrad se je zopet zasmijal. Tudi Jurij se je nasmehnil. „Samó plotóvi so zatrščali,“ dejal je on.

— „Skôraj jih ni bilo môči videti,“ poprijel je Konrad.

Zopet smo vsi utihnili. Zdajci se preplaši Konrad in vzravna po konci.

— „E, batjuška,“ vzkliknil je, „to vender ni požar!“

— „Kje? kje?“ vprašala sva midva.

— „Tam-le, pogledjte, spredaj, kamor se peljemo Dà, požar je. Efrem, vidite, Efrem ga nam je naproročil. To je gotovo njegovo delo, on vam je prokleta duša“

Pogledal sem v stran, kamor je Konrad kazal. Resnično: kake dvé ali tri vrste pred nami, za zeleno plastjó nizkega jelnika, dvigal se je počasi od tal tolst stolp sivega dima, polagoma izgibaje in razširjaje se jednak šapki; od njega v pravo in v levo so se videli drugi manjši in bolj beli.

Kmetič, ves rudeč, v pôtu, v jedini srajčici, s skuštranimi lasmi nad preplašenim obrazom je pridirjal naravnost proti nam in s težavo ustavil svojega konja, v naglici obuzdanega.

— „Bratci,“ povprašal je s sopečim glasom, „ali niste videli Polésčikov?“

— „Ne, nismo jih videli. Kaj pa je, ali les gori?“

— „Les. Narod je treba segnati, sicer če pride do Trosnega“

Kmetič je potegnil za vajeti, udaril s petama konja po rebrih Spustil se je v dir.

Tudi Konrad je pognal dvójico svojo. Peljali smo se naravnost proti dimu, kateri se je razstiljal vedno širje in širje; na nekaterih krajih je hipoma črnél in se vzdviagal visóko. Čim bliže smo prihajali, tem nejasnejši se je videl njegov obris; skôraj se je ves vzduh skalil, silno je jelo dišati po gorelem, in med drevjem so blisnili, čudno in pusto plapolaje na solnci, prvi, blede-rudeči jeziki plamena.

— „Nu, hvala Bogú,“ dejal je Konrad, „zdí se mi, da je požar pozemen.“

— „Kákšen?“

— „Pozemen, takšen, ki po zemlji leží. S podzemnim je delo težavno. Kaj ti je storiti, če zemlja gori na ves aršin? Jediná rešitev je: kopati rove — ali je pa to lahko? A pozemni

— to ni nič. Samó travo zbrije in suho listje požgè. Še bolje je lesu od njega. Uh, batjuška, pogledi vse jedno, kako to gori!“

Peljali smo se skôraj do same črte požara. Jaz sem zlezal z voza in šel k ognju. To ni bilo nì nevarno, nì težavno. Ogenj je bežal po redkem jelovem lesu proti vetru; dvigal se je v neravni črti ali, točneje, v splošni zobčati stenici nazaj zakrivljenih jezikov. Dim je odnašal veter. Konrad je povedal po pravici: to je bil resnično pozemni požar, kateri je samó bríl travo in, ne ne razigrivaje se, šel dalje, puščaje za seboj črn kadeč se, a še celó ne tleč sled. Res se je časih tam, kjer je prihajal ogenj do jame, napolnene z grmovjem in suhimi vejami, vzdigal nanagloma z nekacim posebnim, dovolj zloveščim tulenjem v dolzih švigajočih kiticah, a skôraj je upadal in bežal dalje, kakor prej z lahka potreskuje in cvrčé. Opazil sem še celó in ne jedenkrat, kako je krog in krog z ognjem obdan dobov grm s suhim, visečim listjem ostal nedotaknen, samó pri tleh ga je malo osmódlilo. Priznavam, da nisem mogel umeti, zakaj se suho listje ni vnemalo. Konrad mi je objasnil, da to izvira od tod, ker je požar pozemen, „zatorej ne srdit“. „Saj ogenj je ravno isti,“ zavračal sem ga jaz. „Je pozemen požar,“ ponavljal je Konrad. Toda, če tudi pozemen, a požar vender ne ostane brez vsacega naslédka: zajci so tekali vsi zbegani gôri in dôli, brez vsake potrebe vračaje se v obližje ognja; ptice so zašle v dim in se tam vrtéle, konja sta se spogledavala in prhala, sam les je nekoliko vršal — in tudi človeku je prihajalo neprijetno od nepričakovano bijóče mu v lice vročine

— „Kaj bodemo gledali!“ dejal je zdajci Jurij za mojim hrbtom. Pojdimo dalje.“

— „A kje nam je prepeljati se?“ vprašal je Konrad.

— „Vzemi v levo, po suhoblatji, tam se prepeljemo.“

Vzeli smo v levo in se prepeljali, če tudi je bilo mnogikrat težavno konjem in telegi.

Ves dan smo se vlačili po Garji. Pred večerom (zárja še ni zarudela na nebu, a sence dreves so legle uže nepremične in dolge in v travi se je čutil hlad, nastajajóč pred roso) legel sem na pot poleg telege, v katero je Konrad počasi uprézal sita konja, in se spomnil svojega včerašnjega premišljevanja. Vse krog je bilo prav tako tiho, kakor sinočni večer, a bilo ni davečega in stiskajočega dušo bora; na posušenem mahu, na vijolčastem burjanu,¹⁾ na mehkem prahu cestnem, na tencih deblih in čistih lističih mladih bréz je ležal jasen in krotak svit uže nevročega, nevisocega solnca. Vse si je oddihalo, potopljeno v dobrodejno hladnôto; nič še ni zaspalo, a vse se je uže pripravljalo k zdravemu spanju večera in noči. Vse, zdelo se mi je, da govori človeku:

¹⁾ Stepna trava.

„Odidi, bratec naš; dihaj lahko in ne toguj: tudi ti si pred bliskim spanjem.“ Povzdignil sem glavo in zagledal prav na konci tenke vejice jedno tistih velicib mûh s smaragdno glavico, dolzim telesom in štirimi prozornimi krili, katere koketljivi Francozje veličajo z „devicami“, a naš préprosti narod jih imenuje „kačje pastirje.“ Dolgo, dlje nego li jedno uro nisem obrnil očij od nje. Po vse propečena od solnca, ni se genila ter samó izredka povračala glavo z jedne strani na drugo in zatrepetala s privzdignenimi krilci to je bilo vse. Gledajoč nánjo, zazdelo se mi je hipno, da sem uméval življenje priródino, uméval nje nedvojbní in javní, če tudi mnogim še tajnostní zmisel: Tiho in polagano oduševljenje, neprenaglenost in vzdržnost čujstev in sil, ravnotežje zdravja v vsacem posameznem bitji — to je vsa nje osnova, nje neizmenljivi zakon, to je, na čimer ona stóji in se drží. Vse, kar prestopi to ravnotežje, navzgor ali nizdolu, vse jedno — izmeče ona, kakor negodno. Mnogo mrčesov umira, ko še le spozna ravnotežje razdirajoče radosti ljubezni; bolna zverína zarije se v goščo in ugaša tam samotna: ona nekako čuti, da néma več prava ní gledati vsem občega solnca, ní dihati slobodnega vzduha, da néma več prava živeti; — a človek, kateremu je ali po svoji krivdi ali po krivdi drugih prišlo hudo na svetu — mora vsaj umeti molčati.“

— „Nu, kaj je zatorej, Jurij!“ vzkliknil je naglo Konrad, kateri je uže sédel na obloček telege in si poigraval in prebiral z vajeti: — „pojdi, sédi. Kaj si se zamislil? Ali še vedno misliš o kravi?“

— „O kravi? O kaki kravi?“ ponovil sem jaz in pogledal Jurijs; miren in važen, kakor vedno, zdel se vam je res, da se je zamislil in gledal nekam v daljo, v polje, uže začenjajoče se temneti.

— „Vi zatorej ne véste?“ poprijel je Konrad: — „njemu je danes po nôči poginila zadnja krava. Néma sreče — kaj hočete?“

Jurij je molcé sédel na obloček in odrinili smo proti dômu.
„Ta umeje ne tožiti se,“ mislil sem si jaz. 1857.

Les in stepa.

. . . . A s časom vender jelo je nazaj
Mikati ga . . . tja v vas, tja v topli gaj,
Kjer lipe tak košate, tak ogromne,
Šmarijnice rastó deviško-skromne,
Kjer vitke i rakíte nad vodó
Ob krajih v dolzih vrstah se vijó,
Kjer krepek raste dób ob tihih njivah,
Kjer duh je po konoplji in koprivah . . .
Tja, tja v prekrasna polja rodna,
Kjer zemlja je kot žamet črna, plodna,
Kjer rž, kamor obrneš le okó,
V valovih mehkih ziblje se lehnó,
In gosti, zlati žarki se v potocih
Lijó izza oblakov belih, previsocih,
Tam dobro je

(Iz pesni vržene v ogenj.)

Čitatelj se je uže najbrž nadolgočasil zapiskov svojih; podvizam se zatorej umiriti ga z obečanjem, omejiti se z natiskanimi odlomci; toda poslavlja se ž njim, ne morem si kaj, ne izpregovoriti nekoliko besed o lovu.

Lov s puško in psom je prekrasen sam ob sebi, „für sich“, kakor so nekđaj rekali; ali, na primer, vi se niste poróðili lovcem, a vender le ljubite prirodo; vi zatorej ne morete nì zavidati lovca Slušajte.

Znate li vi, na primer, kákšno veselje je, vzpomladi zjutraj pred zárjo peljati se kam? Pridete na krilce Na temnosivem nebu tú in tam migajo zvezde; vlažen vétrec izredka popiha lehkim valom; sliši se vzdržani, nejasni šepet nočí; drevje slabo šumí, oblito s sencami. Položé vam plahto na telego, postavijo pred nogi skrinjico s samovárom. Priprežena konja se stiskata, prhata in gizdavo prestopata; dvójica ravno prebudivših se belih gosíj molcé in počasi koracá črez cesto. Za plotom, v vrtu, mirno hrapí stražnik! vsak zvók prav nekako stojí v zastalem vzduhu, stojí in ne gré mimó. Sedli ste; konja sta hitro potegnila, gromko je zaropotala telega Vi se peljete — peljete mimó cerkve, z gore na pravo, črez jez Ribnjak se začinja še le kaditi.

Nekoliko mraz je vam, zakrivате si obraz z vratnikom suknje; dremlje se vam. Konji zvočno šlepajo z nogami po lužah; kočijaž pozvižgava. Nu, prepeljali ste se kake štiri vrste — rób nebá živo rudí; v brézah se vzbujaajo in zaspano preletavajo kavke; vrabci čivkajo okolo temnih vislij. Vzduh se svetlí, cesta je vidnejša, nebó jasno, oblaci beli, polje zeleno. V izbah rudečim ognjem goré trske, za vratmi se slišijo zaspani glasovi. A tačas se vnema zárja; uže so se potegnili zlati trakovi po nebu, v jarkih se kopičijo pare; skorjanci zvonko žvrgolé, jutranji veter je popihal — in počasi vzplava bagreno solnce. Svit se razlije potokom; srce v vas vztrepéče, kakor ptica. Sveže je, veselo, ljubo! Daleč se vidi okrog. Tam za gozdom je vasica; tam bolj daleč druga o belo cerkvijo, tam na gori brézov gozdič; za njim močvirje, kamor se obrnete Živeje, konji, živeje! V hitrem diru dalje! Ostaló vam je še tri vrste, ne več. Solnce se dviga naglo; nebó je čistó Vreme bode prekrasno. Čreda živine gré vam iz vasí naproti. Dospeli ste na góro Kakšen razgled! Reka se vije kacih deset vrst daleč, motno-višnjevo odseva skozi meglo; za njo so vodenkasto-zelene senožeti; za senožetmi položni holmi; v dalji se vijó s krikom čibisi ¹⁾ med močvirjem; skozi vlažni blesk, razlit v vzduhu, jasno izstopa dalja — vse drugače, kakor po leti. Kako slobodno dihaajo prsi, kako naglo se gibljejo členi, kako krepí ves človek, obdan s svežim dihanjem vzpomladi!

A letno julijsko jutro! Kdo, razven lovca, je izkusil, kako prijetno je zjutraj pri solnčnem vzhodu bródití po goščah! V zeleni črti se polaga sled vaših nog po rosni, bleđi travi. Razdvignete moker grm — obdá vas z nakopičenim, toplim duhom noči; vzduh je ves prepojen s svežo grenkostjo pelína, medom ajde in „kašice“; v dalji kakor stena stojí dobov les ter se lesketá in rudí na solnci; sveže je še, a uže se čuti blizóst vročine. Glava se vam omamljena vrtí od preobilnosti vonjave. Goščavi ni konca Le tú in tam v dalji rumení zoréča rž, z ozkimi pásami rudí ajda. Evo, zaškripala je telega; korakom se pripelje kmetič, stavi najprej konje v senco Pozdravili ste se ž njim, odšli — zvočni lezg kosé se razlega za vami. Solnce vedno više in više. Hitro sahne trava. Naredilo se je uže vroče. Mine ura jedna, dvé Nebó temni po robéh; pekoča vročina se razprostira po nedvižnem vzduhu. — „Kje, bratec, mogel bi se tú napiti?“ vprašate kôscá. — „Tam-le v jarku je vodnjak.“ Skozi gosto grmovje léševja, prepletено z vijočimi se rastlinami spuščate se na dno jarka; res: prav na dnù strmine se skriva studenec; dobov grm je razprostrl poželjivo nad vodo svoje košate veje; veliki srebernati mehurji se dvigajo zibaje iz dná, pokritega z drobnim, žametnim mahom. Vržete se na tla, napili ste

¹⁾ Kibitz.

se, a jame se vas poprijemati lenost. V senci ste, dihate dehtečo vlažnost; dobro vam je, a nasproti vas se razkáljajo grmi in prav žolté na solnci. Nu, kaj je to? Veter je priletel in popihal; vzduh se je protresel krog in krog: ni li nevihta? Vi greste iz jarka káke svinčene plastí so to na obnebji? Gostí li vročina? Ali se zbira hudournik? Nu, in glej, slabo je švignil blisek Ej, da, to je nevihta! Jarko še sveti solnce krog vas: lahko se še loví. A hudournik raste: sprednji njegov kraj se izteza slično rokavu, naklanja se obokom. Trava, grmovje, vse je naglo potemnelo Brzo! tam-le se vidi kočá za senó le brzo! Dospeli ste do kočé, šli noter Kakov dežek? Kakovi bliski? Tú in tam, skozi slamnato streho, zakapala je voda nadi dišeče senó Toda, evo, solnce je zopet zaigralo. Nevihta je minila; vi greste venkaj. Bože moj, kako veselo lesketá se vse krog, kako je vzduh svež in tenák, kako diší po jagodah in góbah! . . .

A sedaj nastopa večer. Zárja se je zagorela požarom in objela pol nebá. Solnce zahaja. Vzduh bližini je nekako posebno prozoren, kakor steklen; v dalji se kopiči mehka para, topla na videž; z rosó vred pada živo rudeči blesk na poljane, nedavno še oblite s potoci tekočega zlatá; od drevés, od grmóv, od visócih stogov sená padajo dolge sence Solnce je zašlo; zvezda se je prižgala in miga v ognjenem morji zahoda Nebó je jelo bledeti, sinjeti; posamezne sence izginjajo, vzduh se polni z meglo. Čas je iti domóv, v vas, v izbo kjer nočujete. Vrgši puško črez rame, mahate jo hitro, negledé na utrujenost Ali v tem nastopa noč; dvajset korakov daleč se uže ne vidi: beli psi se težko ločijo v mraku. Evo, nad črnim grmovjem se kraj nebá nemirno jasní Kaj je to? Požar? Ne, to vzhaja luna. A tam dôli na pravo uže brlé vaški ogenjčki Evo vam napósled izbe svoje. Skozi okence vidite mizo, pokrito s belim prtom, gorečo svečo, južino

Drugi pot velíš napreči begove drožke in popelješ se v les za jerebi. Veselo je probirati se po ozki cestici, med dvema stenama visoke rží. Klasje vas lehno bije po lici, plavíce zapletajo se vam za nogi, prepelice kriče krog vas, konj beží z lenobnim dirom. Les je tú. Senca in tišina vladati. Zale trepetlike visóko lepetajo nad vami; dolge, viseče vejice bréz se malo gibljejo; mogočen dób stojí, kakor bójec, poleg krasne lipe. Peljete se po zelenem, od senc pisanem potu; velike žolte muhe visé nepremično v zlatastem vzduhu in naglo odletavajo; mušice se vijó stolbom in se svetijo v senci, temné na solnci; ptice mirno pojó. V zlatem glasku malinovke zvočí nedolžna, brezskrbna radost: prav podáje se k duhu šmárijnic. Dalje, dalje, globoče v les Les tihne Neizjasniva tišina vam pada v dušo; in tudi krog je tako dremótno in tiho. Nu, evo, popihal je veter in zašumeli so vršiči, jednako padajočim valovom. Skozi prošlo-

letno rujavo listje sem ter tja rastó visôke trave; góbe stojé posamezno pod klobúci svojimi. Zdajci skoči zajec, pes udere z zvonkim lajem za njim

In kako prijeten je tudi ravno tá les v pozni jeseni, ko pri-letajo sljuke! One se ne drzé sredi gošče, treba iskati jih ob krajeh. Vetra ni; tudi ni nì solnca, nì svita, nì sence, nì gibanja, nì šuma; v mehkiem vzduhu je razlit jesensk duh, primeren duhu vinskemu; tenka megla stojí v dalji nad žoltim póljem. Skozi golé, rujave veje drevja mirno odseva nedvižno nebó; tú in tam na lipah visé poslednji zlati listi. Vlažna zemlja se udaja pod nogami; visôke, suhe bilke se ne ganejo; dolge niti bleščé na pobledeli travi. Spokojno dihalo prsi, a na dušo leže čuden nemir. Greš ob kraji gozda, gledaš za psom, toda v tem ti prihajajo v spomin drage podobe, dragi obrazi, mrtvi in živi, davnim-davno zaspali vtisi vzbujajo se nepričakovano; domišljija se valí kakor reka, nosi kot ptica in vse se dviga tako jasno in vam stoji pred očima. Srce se sedaj kar strese in zatríplje, ter se strastno vrže naprej, sedaj brezpovratno potopí v spominih. Vse življenje se odvija lahko in naglo, kakor zvitek; vso svojo minulost, vsa čujstva, sile, vso dušo svojo ima človek pred seboj. In nihče krog ga ne moti — ni solnca, ne vetra, ne šuma

A jesenski jasni, nekoliko hladni, zjutraj mrzli dan, ko se bréza, prav kakor drevó v bajki, vsa zlata, krasno riše na bledovišnjevem nebu, ko nizko solnce uže več ne greje, a blišči jarče od letnega, ko se trepetlični gozdič lesketá na skozi, kakor bi mu bilo veselo in lehko stati golim in bela slana še leží na dnú dolin, a sveži veter tiho rahlja in goni upalo, zvito listje, ko se po reki radostno valé sinji valovi, počasi privzdiguje razsejane gosí in race, v dalji ropotá málin, na pol skrit med vrbami in se lesketaje v svetlem vzduhu, golobje se brzo vrté nad njim

Lepi so tudi letni, megleni dnevi, dašì jih lovci ne ljubijo. V take dni se ne more streljati: ptica, vzletevša vam izpod nóg, précej izgine v belkasti megli nedvižnega mrakú. Ali kako tiho, kako neizrečno tiho je krog! Vse se je probudilo in vse molčí. Vi greste mimó drevesa — ne gane se: neži se. Skozi tenko paro, jednakomerno razlito v vzduhu, vidi se pred vami črna dolga pasa. Imate jo za bližnji les; greste proti njej — les se izpremeni v visôko gredíco pelína na meji. Nad vami, okolo vas — povsodi je mrak Toda, evo, veter z lahka popiha — kósec bledo-višnjevega nebá motno izstopi skozi vedno redkejšo, prav v dim izpremenjeno paro, zlatasto-žolti žarek prodere naglo, vlije se dolzim potokom, udari po polji, uprè se v gozd, in glej — zopet se je vse zavleklo. Dolgo se nadaljuje ta borba; ali kako neizrečno velikolepen in jasen se napravi dan, ko svit končno premaga in se poslednji valovi segrétega mraka tú razlivajo in razstiljajo

kakor mrtvaški prt, tam zvijajo in izginjajo v višnjevi nežno-blesteči višini

Drugikrat se napótite v oddaljeno pólje, v stepo. Kacih deset vrst ste se probirali po selskih potih — evo vam napósled velike ceste. Mimó brezkončnih tovórov, mimó poštnih dvorov s kipečim samovárom pod nastreškom, odprtimi na stežaj vrati in vodnjakom, od jednega sela do družega, čez nepregledna pólja, ob zelenih konopljenikih, dolgo, dolgo, se peljete. Srake preletavajo z rakíte na rakíto; ženske z dolzimi grabljami v rôkah gredó v pólje; potnik v ponošenem kaftanu s culico na hrbtu, korači trudnimi stopínjami; težka gospódska kočija, zaprežena s šestóricó velicih in razbitih konj, plava vam naproti. Iz okna molí vogel blazinice, a zadaj na vreči z ovsom, držeč se za vrvíco, sedí po stráni lakaj v plašči, ves zabrizgan do samih obrvíj. Evo vam okrajnega mesteca z lesenimi, krivimi hišicami, brezkončnimi ograjami, trgovskimi nenaseljenimi zidanimi poslopji, starinskim mostom nad globôcim jarkom Dalje, dalje Prično se stepna mesta. Gledaš z gore — kakšen razgled! Okrogli, nizki holmi, razorani in obsejani do vrhá, raztezajo se širocimi valovi; zarasteni z grmovjem jarki se vijó med njimi; kakor podolgasti otóci so razmetani neveliki gozdi; od vasi do vasi se vlečejo ozka pota; vidijo se bele cerkvice; med prótjem se lesketá réčica, v štirih mestih pregrajena z jezovi; daleč v polji štrlé k višku, kakor gosí, droplje; starikav gospódsk dom s svojimi pristavami, sadnim vrtom in gumnom, dviga se poleg nevelicega ribnjaka. Nu, dalje, dalje peljete se vi. Holmi so vedno manjši in manjši, drevesa skôraj ni videti. Evo ti napósled — brezmejne, nepregledne stepe!

Ali v zimskih dnéh hoditi po visôko nakopičenem snegu za zajci, dihati mrzli, ostri vzduh, nehoté mežikati od oslepljivega drobnega lesketanja mehkega snegá, veseliti se zelenkaste bóje nebá nad rudečkastim lesom A prve vzpomladanske dneve, ko se vse krog svetí in poka led, ko skozi težko paro tálega snegá úže diší po segreti zemlji, po protalínkah, pod kosim žarkom solnca, doverljivo pojó skorjanci ter se z veselim šumom in mrmranjem iz jarka v jarek prelivajo potoci

Toda, čas je končati. Ravno sem izpregovoril o vzpomládi: vzpomládi je lahko ločiti se, vzpomládi še srečnike vleče v daljo Zdravi, čitatelj, želim vam stanovitne sreče

